

CAMILLI EUCHERII DE QUINTIIS

E SOC. JESU

INARIME

SEU

DE BALNEIS PITHECUSARUM

LIBRI VI.

SERENISS. LUSITANIÆ REGI

JOANNI V.

DICATI.

NEAPOLI,

Excudebat Felix Moſca cIↃ. IↃcc. xxvi.

SUPERIORUM FACULTATE.

336899

SERENISSIMO AC POTENTISSIMO

LUSITANIÆ REGI

JOANNI V.

JO: BAPTISTA DE QUINTIIS PRÆTORII AMITERNI MARCHIO.

Uamquam, SERENISSIME REX, multis obæratum nominibus me Patruo meo profitear: id tamen potissimum est, cur eidem gratias habeam immortales; quòd Lucubrationibus hisce suis (quæ-

cumque illæ ſint) viam veluti ſtraverit, quà tuis advolvi pedibus auſpicatò liceret; mihique omnibus naturæ, artiſque præſidiis deſtituto ad tam ſingularis gloriæ faſtigium pateret acceſſus. Fruar igitur tam excellenti Fortunæ beneficio; nec præclaram adeò nanciſcendi patrocinii tui occaſionem oſcitanter e manibus labi ſinam. Multa profectò fuere, quæ me ſub initium ab hoc aditu laudis non removerent modò, ſed abſterrerent omnino: cum viderem obſequentis animi reverentiam tantæ amplitudini parem afferre non poſſe. Audaciæ notam verebar, quòd mei penè immemor tuum voluerim in conſpectum venire, oculoſque laceſſere: Sed metum omnem, quem ipſa nominis tui Majeſtas incuſſit, e veſtigio deterſit penitùs, atque adeò præſidentem fecit eximia illa facilitas, quâ rude hoc, atque impolitum Opus cum ſuo Auctore perhumaniter excepiſti. Ex illo quippe ad bene de me ipſo ſperandum quaſi ſignum aliquod ſuſtuliſſe viſus es. Nec mihi perſuadere poteram eâdem me

cum

cùm illo honorum ſocietate non iri conjunctum, quîcum arctiſſimo propinquitatis nexu conjungerer. Patere igitur, REX INVICTISSIME, quas vagientes in cunis, ac penè lucis uſurâ gaudentes olim Muſas haſce lactaſti, eaſdem nunc regali adultas ſub umbrâ, ac tuo nomine ſuperbientes, nomine itidem tuo tegendas, a me Tibi ſiſti. Abeat, quæſo, cum ſuo Mæcenate Horatius, cum Auguſto Virgilius, cæterique, qui ab Imperatoriâ non minùs lauro, quàm ab Apollineâ omen ſibi, nomenque peperere; Ut ut illis Eucherium aſſurgere & ſtyli candor, & aurei ſermonis venuſtas, numeriſque omnibus abſoluta cogat Poëſis: patrocinio tamen tuo clariorem non fucatæ aſſentationis lenocinium, ſed intaminatæ veritatis evidentia demonſtrat. Quantum illi ab imploratâ Cæſarum ope, ac præſidio decoris ſibi, atque ornamenti adjunxere; Famâ ſolùm accepimus: quantum Opellæ huic ſplendoris, ac dignitatis a Te uno acceſſerit, oculis ipſi noſtris uſurpamus; credimus illa: hæc intuemur;

mur;

mur ; ſplendido fortaſſis illa ambitionis mendacio commenta: hæc, ſupra fidem quamvis, teſtimonio tamen locupletiſſimo roborantur. Quòd pretium Camœnis hiſce Balneariis unicè feceris, in magnâ licèt, non tamen in ſummâ laude ponendum: illud ſingulare, quòd vitam ipſam attuleris. Neque ſpiritum adhuc e cœlo ducerent, niſi per Te feliciter hauſiſſent; metuentes continerent ſe domi, niſi eduxiſſes; reperent humi, niſi manu veluti tuâ erexiſſes, atque ad ſupremum, quò ne ſpectaſſent quidem, gloriæ verticem extuliſſes. Hàc planè illis ire ſucceſſit: Non tamen via facta per gradus: momento ad culmen evaſere; inter infimam originis conditionem, & maximam adſcitæ dignitatis eminentiam ne punctum quidem temporis interceſſit; ut celeritas, ingens beneficio pondus accederet. Vix Aulæ tuæ, vix oculis patuere: cum repentè ſupra omnem aleam poſitæ, hâc aurâ favoris diem ſunt imitatæ, ac Solem: qui non parte aliquâ, ſed ſtatim emicat totus. Neque verò paſſus

es

es ut rogarent : vota ipſa prævertere voluiſti. Ea quippe, ea eſt indoles ingenii tui, ut nativis quibuſdam igniculis ad Literarum tutelam feraris. Non aliunde accerſitus, ingenitus Tibi liberalium Diſciplinarum amor; cum ſanguine a Majoribus tuis accepiſti. Et ſanè, niſi inconcuſſa Annalium fides, tot, tantiſque Scriptoribus perpetuò firmata, ab CAROLO inter Cæſares MAGNO (per quem bonæ Artes diu conſepultæ tandem aliquando revixere) Te originem tuam repetere luculentiſſimè comprobaret: Idem ipſe, poſthabito Veterum ſuffragio, per Te dilucidè evinceres. Hæredem tanti Principis ex aſſe oſtenderet innatum illud omnigenæ literaturæ Studium, quo ad Sapientiam ſponte, ac vehementiſſimè inflammaris. Luce ſunt clariora, quæ loquor; nec adventitiis probanda argumentis, cum domi, ut ajunt, mihi abunde naſcantur. Ut cætera deeſſent, an non id palam omnibus factum, cùm nunquam aliis antea excogitato conſilio Hiſtoriarum Academiam Tu omnium primus in Urbibus

tuis

tuis inſtituiſti: ac facem veluti reliquis Nationibus ad tantum Opus prætuliſti? Quo profectò Mortalium feliciſſimus id es aſſequutus, ut per Te ſpiritus apud Poſterorum memoriam iis rediret, quos luce jamdiu carentes penè ab interitu vindicaſti. Quamquam quid eſt cur Inſtitutionibus hiſce tuis materiem ab alieno repetam Solo, atque ab ipſis penè Inferis arceſſam; cum a Te uno, vel in primo vitæ tuæ rudimento, uber adeò ſeges ſuboriatur, ut tuis hactenus rebus fortiter geſtis, tot Scriptorum ingenia, induſtriæ, ac labores pares eſſe vix poſſint? Adhuc in medio relictum, ſcribenda ne facere, an facta ſcribere glorioſius? utrumque unus idemque complexus es; campum enim factis tuis, in quo excurrere poſſet Hiſtoria, aperuiſti latiſſimum: & per Te ipſe ſcripſiſſe dici potes, qui aliis ad ſcribendum animos, vireſque addidiſti. Exultaret in hoc Oratio mea, REX INVICTISSIME, ſi alios quoſque, qui tam ambitioſæ laudis fuco trahuntur, non Te unum illa reſpiceret, qui humano altior faſtigio, ea dum-

dumtaxat Te digna æſtimas, quæ per ſe Famâ ſtant ſuâ: non quæ literis commendata alii de Te dixerint, chartæ, aut marmora inciſa notis loquantur. Intelligo profectò ea ſolùm apud Te eſſe in honore, ac pretio, quæ nullis circumcluſa limitibus, temporibus definita nullis, æternitas una & metiatur, & comprehendat. Supra votum hoc tenes, & ſupra invidiam. Hæret enim, hærebitque in poſterum altè cordibus hominum infixa Operum tuorum memoria; creſcet in dies magis, magiſque; neque ulla unquam ætas ea ſilebit, quæ ſeculorum omnium recordatione florebunt. Nec verò Te, cum in eorum ore verſaberis, ab ipſo tantùm Juventutis flore recordabuntur; a bullâ, ac penè a crepundiis inſpicient. An non erit omnibus argumento perennis animi tui firmitas, conſtantia, robur, quòd ſub ipſa Regni, atque adeò vitæ primordia in pactâ ab Parente Optimo cum fœderatis Regibus fide permanſeris? An non moderationem ipſi tuam prædicabunt, quâ ſupra ætatem, mortalemque

hominis conditionem, pacem armatus, ac victor amaveris? cum per id temporis constitutam volueris, ubi, assertâ jam victricibus armis Conciâ, [a] ac solutâ ab unâ ex munitissimis Arcibus [b] hostium obsidione, in eorum perniciem belli turbinem vertere, blandiente tunc maximè Fortunâ, jam poteras? Victoriam ipsam (ut ille olim) vicisse videberis: cum eam ad signa feliciter tua convolantem, in castris tuis merentem repressisti. Non enim inanes Triumphi imagines, ac simulacra, sed veram, solidamque gloriam, Populorum nempe, Regnique Tranquillitatem quærebas. Illucescet profectò dies, quâ Posteri benefactorum tuorum voluptate deliniti, quoties Te crebris usurpabunt sermonibus, toties beneficia tua usurpabunt. Quàcumque oculos conjecerint, ubique munificentiæ tuæ impressa vestigia obstupescent. Nec Navalia tantùm construendis navibus opportuniora: Tagum Na-

vi-

(a) *Conciâ*. Concia, vulgò *Miranda*: in finibus Vectonum, ad Durium fluvium in Lusitaniâ: quam Hispani occupaverant.

(b) *Una ex munitissimis Arcibus*. Vulgò, *Campo Maggiore*; ab iisdem validissimâ obsidione clausa.

(a) *Ulys-*

vigantibus majori ne dixerim curâ, an impendio tutiorem redditum ſuſpicient: cum ne pars quidem una totius Imperii tui laudum tuarum præconio carebit. Veniet tempus, quo Minoribus ſuis dicere geſtient, quem honorem, dignitatemque Sapientiæ Doctoribus habueris; ut profuſiſſimis Fiſci ſumptibus Studia amplificaveris; ut ſub Te ſpiritum, ſanguinem, patriamque receperint; in complexu ſemper, in oculis, in auribus habueris; tantumque ea Tibi fuerint, quantum illis commendatiſsimus; nec ulla unquam extiterint, quæ, facillimè, atque in primis admiſſa, ſinu tuo non exceperis. Quâ tunc jucunditate in mentem veniet, ac ſermonem Matheſis, cui amplificandæ natum Te propemodum Linguarum omnium commendatione prædicabunt? Hierones proculdubio ſuos, Te Soſpite, Archimedem, ſi adhuc viveret, non deſideraturum opinor. Quin imò, Terram vectibus ille ſuis dimoturus, a Te uno in Regnis tuis, ubi penè extra Orbem conſiſteret, habuiſſet. Vaſtiſſima quamvis Mathema-

ticæ Conimbricensibus, atque Eborensibus paterent spatia Palæstris, animo tamen tuo paria non erant. Ulyssiponem etiam, tanquam in Capitolium, invectam voluisti. Quid plura? Lyceis auxisti; hoc quoque parum est: Honorariis Professorum Ordini in annum assignatis locupletasti. Eo sanè consilio, ut in ipsâ Regnorum tuorum Arce, in Aulâ ipsâ Regnatrice Facultatum omnium Dominatrix triumphatura eveheretur; ac meritò tum Ulyssem [a] illa Conditorem jactaret, cum se literarum studiis per Te non degenerem tanto Parente probasset. Aliud ex alio succurrit illustrius: tantùmque mihi requirendus e copiâ delectus: cum maximam ex unâ hâc dicendi patiar difficultatem. Hactenus bonæ Artes a Te in aliis excultæ; quid tuæ in Te uno altiùs residentes? Felix Arcadum Cœtus, qui Te non Patrono solùm, sed (ò inauditam animi fato suo majoris demissionem!) sed Pastore gloriatur!

Quâ

(a) *Ulyssem illa Conditorem &c.* Vi•l de primas Not. in seq. Carmine.

(a) *Cum*

Quâ lætitiâ Summus olim in Terris divini Numinis Vicarius, CLEMENS scilicet XI. redivivus gestiret, cum Te inter Arcades eo videret nomine Acclamatum Arcadem, quo ipse in Pastoricio eodem Conventu gaudebat? Dignâ sanè nominis translatione: ut ab summo totius Ecclesiæ Hierarchâ in Eum, hæreditario veluti jure, transiret, qui acceptâ a Majoribus suis pietate, ad amplificandam Religionem tantopere incumbat. Experimento satis oppidò ad hoc esse poterat omnibus, quod periclitanti ab teterrimo Christianæ Reipublicæ hoste Corcyræ, instructâ commeatibus, atque innumeris militum copiis classe præsentissimam opem attuleris. Satis, inquam, hoc aliis, Tibi uni non satis. Tam velox, ac præpes, CELSISSIME PRINCEPS, tamque ad omnia intenta pariter Pietas, atque accincta, ut tristius aliquid hâc tempestate passis, illud unicè pro remedio, ac salute sufficiat, Te scire. Fortunam ipsam, Ulyssiponi nimis infensam, de tuâ bonitate, de vigilantiâ documentum capere voluisse

ſe crediderim : cum graſſante [a] elapſis annis per totam Urbem contagione, materiem virtutibus tuis, campumque proſtravit. Inſedit altè Ægrorum viſceribus Lues, ut Tu medicinam adhiberes; Fluxit affatim malorum ſeries, ut cauſſam radicitus evelleres; Inopiâ laboratum, ut inopiam ipſam ditares. Nec erogatum petentibus auxilium, ſed neſcientibus ultro delatum : atque eâ, ſupra quàm cuiquam credibile eſt, auri vi, atque argenti delatum, ut Contages Ægris, Indigentibus Egeſtas, ſuus denique Miſeris luctus, atque afflictio tanti fuerit. Divinum id moribus tuis æmulatus, ut mala ipſa in bonum ceſſiſſe coëgeris. Maxima quidem hæc eſſe injurià inficias irem, niſi extarent alia majora. In homines adhuc beneficus eſſe viſus es : quid in Superos dicam? Dies profectò me deficiat,

(a) *Cum graſſante &c.* Anno nimirum 1723., cum per Autumnum ſæviſſimè plures menſes totâ Ulyſſipone Lues veluti quædam graſſaretur; morbi cauſſas omni impendio detectas, ac propulſatas voluit Piiſſimus æquè, ac Celſiſſimus Princeps. In omnes vaſtiſſimæ Urbis Parœcias auri vim non exiguam diſtribui juſſit : ut Malo in medicinam, Ægrotis cederet in levamen, ac præſidium : cum quotidie in ſingulos nummus, vulgò *Cruciado nuovo*, erogaretur. Nec minor Sereniſs. Regis cura fuit ut gratuitò, ac Fiſci ſumptibus tantùm, Omnibus Pharmacopolarum Officinæ paterent, Medici opem ferrent, alimenta affatim ad delicias uſque, bellariis etiam plenâ manu congeſtis, ſuppeditarentur.

(a) Ma-

ficiat, ſi, quæ dici in hanc rem poſſent, coner exprimere. Quotus enim quiſque eſt, qui verbis aſſequatur ea, quæ aſſequi cogitatione vix credam? Delubra ne magnificentiſſimis molium ſubſtructionibus miraculo paria, an Sacrorum Cæremonias, Rituſque Româ, atque e Vaticano ipſo in Luſitaniam inductos enumerem? Impetratum Patriarchæ Munus, Ædemque recèns erectam, an ampliſſimum Canonicorum Collegium redditibus auctum, honoribus, ac privilegiis decoratum? Mafrenſia,[a] an Ulyſſiponenſia aggrediar Templa? Opes ne locupletiſſimas, ac divitias Divino cultui mancipatas, an Operum Majeſtatem? Non is ego ab ingenio, non is ab arte, ut ea pro virili commemorem, quæ Famâ ipsâ majora cenſentur: vel laudatione ſaltem aliquâ ea, quæ ſumma ſunt, hoc eſt Tua, carptim, curſimque perſtringam. Thimantem [b] hìc, ex arenâ

con-

(a) *Mafrenſia &c.* Præter Patriarchalem Ædem Ulyſſipone magnificentiſſimè regiis impenſis Vaticanæ parem, ac geminam ſatis hactenus cum ſuo Patriarchâ celebratam, ac notam: viceſimo ab Ulyſſipone lapide in Loco Indigen. *Mafra*, Templum adeò inclytum Sereniſsimi Regis JOANNIS V. munificentiâ extructum eſt, ut miraculi loco haberi poſsit. Huic ſe Cœnobium etiam pari ſplendore, ac majeſtate additurum Piiſsimus Rex pollicetur.

(b) *Thimantem &c.* Vide *Plin. l.35.c.10.*

(a) *Off-*

consilio, imitabor. Agamemnonis ille, Iphigeniæ nempe ad Aras perituræ Parentis, vultum, quem dignè exprimere non poterat, celavit. Quæ pro rei dignitate verbis complectendo non sum, si minùs superinductis artificio lineamentis, silentio saltem involvam. Non tamen hìc inter tot decora, & digna tanto Rege ornamenta, defuturum mihi, defuturum Eucherio arbitror locum, in quo æternum Tibi uterque reverentiæ suæ monimentum exhibeat. Perge igitur, REGUM CLEMENTISSIME: & eâ, quâ te supra hominem probas, humanitate utrumque excipe:

Officiique [a] levem non aversatus honorem,
En Tibi devoto munere dexter ades.

(a) *Officiique &c. Ovid. Fast. 1.*

VATIS OBSEQUIUM.

INCLYTE REX, Regumque jubar, qui clarus Ulyssei [a]
Regna beas fundata manu; vectigal ab Axe
Cui gemino Titan, cui pendit ab æquore Tethys,
Et nova Parrhasio Tellus ignota Trioni;
Excipe pacato, serta inter laurea, vultu

C Æna-

(a) *Ulyssei Regna*. Ulyssiponem nempe, Ital. *Lisbona*: Primaria Lusitaniæ Urbs, & Regum Sedes: quæ a Multis, & præsertim a Solin. c. 36., & Stra-

Ænarides prono famulantes poplite Musas.
Hoc erat in votis: huc me mea fausta ferebant
Fata: insperanti parat hunc Thymbræus honorem;
Quem neque fatidicis cecinisse oracula Delphis:
Alituum lævo nec præsentire volatu
Augur: & inspectis Babylon sperasset ab astris.
Scilicet hoc reliquum; deerant hæc ultima Famæ
Incrementa tuæ; ut teneas cum summa: nec ultra
Progredier Tibi posse datum, quò splendor, & auctis
Crescat honor titulis: sic denique surgat uterque
Altiùs, e Solio si Te demittere Virtus
Jusserit hæc facili deducta ad carmina filo.
Ergo ne Vestino [a] *risit tam prospera Vati,*
Porrectis Fortuna comis? hæc debita plectris
Auspicia? hæc nostro tandem data meta labori?
O nunquam lustris posthac abolenda futuris
Gloria! Hydaspeis quam signet fulgida gemmis,
Ducta vel Heliadum pretioso litera fletu.
Ite, meæ quondam citharæ decus, ite, Camœnæ,
Clara coronatis quà postibus Aula renidet,
Et Cœlo tantùm illa minor. Parnassia Pindi
Nec vos pœniteat regali culmina Tecto,
Permessum mutare Tago, nec Principe Phœbum.
Sæpe Pithecusas [b] *tacitis dum conor ab umbris*
Eruere: atque aliis nomen transmittere seclis;
Dicebam (memini) nec in irrita vota trahebar:
Inarime, mea cura, mei pars altera: carmen
Qui rude, & ignaro modulatus pectine chordas,
Chalcidicâ nuper cecini te lentus in Actâ;
Quàm vereor, ne longa tuæ tibi tempora vitæ
In-

& Strabone (ut Harduin in *Not. Plin. l.4.c.22.*) ab Ulysse condita dicitur.

(a) *Vestino &c.* De voce hâc satis in *Not. pag.167. lit.b.*

(b) *Pithecusas.* Pithecusæ, Nostr. *Ischia.* Vide *Not. lib.1. pag.3. lit.b.*

(a) *Ly-*

Invideat Sors atra: & fata extrema ſequaris,
Indecori conſumpta rogo, damnataque buſto!
Vade, ſed inculti qualem dedit eſſe Parentis
Conditio: patriæque memor cape munera ſortis.
Vade: ſed Euboico tantùm contenta receſſu,
Et gyro ſpatiata brevi, procul ardua quæras
Ne juga, nec tardos Arctoi Cardinis ignes,
Aut Auſtri tentare vias; non præpetis Euri,
Non Zephyri luſtranda levi domus ultima lembo.
Namque tuis fido non hìc quæ ſidere velis
Pandat iter Cynoſura: novo nec remige Typhis;
Parva per ignotos ducat qui lintea fluctus.
Dum loquor, actutum Cœli de parte ſerenâ
Intonuit lævum: ſubito præit aura ſuſurro
Blandior: attentas vox reddita fertur ad aures.
Solvat io, dixit, nativo e litore, lætâ
Solvat avi Inarime; neque clarius æthere ab altò
Sidus amet fulſiſſe ſuis, Helicenque carinis,
Quàm Luſitanâ quæ ſe præpandit ab Arcto.
Non alium auſpicio Typhin meliore requirat,
Quàm quo perdomitum Ductore ingreſſa Profundum
Lysia Gens, [a] *Argûs, Minyarumque æmula Pubes*
Fregit Atlanteum remis audacibus æquor:
Et geminos victrix delata tetendit in Axes.
Vix ea: cum reſonis jucundum e vallibus auræ
Murmur, & inſolito geminantes gutture blandum
Carmen aves, certo firmarunt omine mentem.
Grandior ex illo ſibi viſa, repentè paternam
Inarime contemnit humum: contemnit agreſtes,
Atque humiles habitare caſas, poſteſque ſalignos,

(a) *Lysia Gens.* Lyſia Gens, Luſitani nimirum, a Luſo, & Lysâ, ſeu Lyſsâ Bacchi ſociis, quos Luſitaniæ nomen dediſſe, Antiquitas fabulata eſt apud Plin. *l.* 3. *c.* 1.

(a) *Aga-*

Antraque, & exesæ latebrosa cubilia rupis.
Nec satis hoc: dudum sublimi vertice pulsat
Nubila; vulgaresque, astris contermina, cœtus
Vecta super, renuit circùm privata morari
Limina: patricios fastidit & illa penates.
Una rapit vigilem, non mollibus una fatigat
Cura animum stimulis: Aulâ, REX ALME, *potiri*
Posse tuâ; & centum regalibus oscula plantis
Figere: & acclini vestigia lambere linguâ.
Nec mora: cognatis nido, plumisque relictis,
Ad tua, solicito devecta per æquora cursu,
Atria contendit supplex; demissaque frontem
Hoc petit: hoc, fatis nunquam cessura sinistris,
Flagitat; optatis ut postquam constitit oris,
Devotum Solio cor sistere: Principis almo
Obtutu expleri liceat; damnataque votis,
Optat amans tantâ vitam pro laude pacisci.
Quid moror? & tacito quid nunc mea gaudia præ-
Continuisse sinu? laxatâ Phœbus habenâ (stat
Lætitiæ det signa suæ; victuraque in ævum
Angusto erumpat malè clausa in corde voluptas.
Audiat hæc: factique memor, quæ labitur, ætas
Testis amet seclis eadem mandasse futuris:
Excessura fidem quamvis, mirandaque, credat
Posteritas: nostroque libens gratetur honori.
Credite: non vanis sensum præsagia spectris
Delusere: leves nec vox evasit in auras
Ludicra; regalis dimoto cardine Sedis
Extemplo patuere fores; ad tecta vocatur
Inarime: Augustas immittitur hospes in Ædes.
Nec tantùm hospitio, PRINCEPS, *dignaris, & Aulâ*
Excipis; ornatam sertis (proh sancta Pronœæ
Numina, quem tandem Terris Heroa regendis
An-

Annuitis Cœlo lapſum!) Solioque receptam,
Regifico, Generoſe, jubes præfulgere in oſtro.
Per Te, qui vires opera ad majora miniſtras,
Imperio jam digna nitet: gemmantia tractat
Sceptra manu: Tecumque ſedet par illa; precantes
Audit, & æquali Populos ditione coërcet.
Jamque peregrinis ſpirare inſignibus altum
Viſa, ſupercilium, majeſtatemque verendam
Induit: & vultu Fortunam elata fatetur.
Pieridumque memor, per quas celebrata renidet,
Reptantes attollit humo: penitùſque jacentes
Erigit, erectaſque animis regalibus implet;
Et cupit exorti ſecum gaudere Curuli.
Hactenus, ignotas inter quæſita myricas,
Stramineum plerumque larem, tugurjque latebras
Incoluit; parcumque ſolo captura ſoporem,
Æquoreâ durum ſtravit pulvinar in algâ.
Hactenus attritam plebejo cyclada cultu,
Nuda pedem, membris aptavit; & uſta frequenti
Sole genas, inopi tantùm contenta paratu,
Aut myrto evinxit crines, aut nexa liguſtris
Inſeruit teneræ ſubruſtica lilia fronti.
At nunc informi dona hæc ſylveſtria luxu
Dedignata, aliis exornat tempora ſertis.
Pro myrto gemmas, capiti pro floribus aurum
Addit, & Eoo quidquid Thetis Indica Ponto,
Quidquid in Agaricâ [a] *jactant Pandiones* [b] *Actâ.*
Illam Cumeo vix tactam Nauta phaſelo

No-

(a) *Agaricâ &c.* A Sinu Agarico, ſeu Argarico, & Olgarico (*ut Ferrar. in Lexic. Geogr.*) qui Gangetici pars eſt: inter Peninſulam Taprobanam (vulgò *Ceilano*) & Coryn, vulgò *Manar*.

(b) *Pandiones*. Pandiones olim incoluere Oram illam, quam nunc *Coromandel* dicunt, ut Giannettaſ. *Geograph. l. 6. c. 4.*: & cujus pars Auſtralis, ab inſigni margaritarum piſcatione, *Coſta della Peſcaria* vocatur. Giannet. *in Not. lib.* 10. *Halieutic. pag. mihi* 229.

(a) *Re-*

Noverat; Euboicâ procul hinc e ſede, remotus
Diſcet Iber, Rhodanique colit qui litora: quoſque
Rhenus alit, Tameſiſque ſuo quos alluit alveo,
Quique alio ſub Sole calent: madidiſque rigentes
Sæpe comis, alium ſoliti laſſare Booten.
Non tamen hanc adeò tantæ faſtigia ſortis
Immemorem fecere ſui; nec regia tales
Limina dant animos, ut priſcum oblita recuſet
Noſſe gradum, & fato ſe ſe geſſiſſe minorem.
Namque per inſolitos Tecum ad ſublimia calles
Dum rapis, evectam, REGUM ter MAXIME, cogis
Te coram in patrio ſibi jam vileſcere cenſu.
Quippe, ubi Pæonias Tibi cernua ſtraverat undas,
Pauperiem confeſſa ſuam, ſpernendaque donis
Protinus erubuit: Dominoque expalluit impar.
Qualis adoratam ſylvis cultura Dianam
Inter Hamadryadas ſi quando ruſtica Nymphas
Phidila convenit, detrito lurida panno,
Incultiſque comis: turpi dum vilia præbet
Poma manu, viſo tunc Numine territa, greſſu
Proripuit ſe ſe tacito: pudibunda receſſit,
Et procul obſcuris timidum caput abdidit antris.
Haud aliter, refugis torquens veſtigia plantis,
Illa verecundis latuit penè obruta lymphis.
At prohibes, REX ALME, fugam; turgentia quamvis
Tot Tibi ſupplicibus famulentur Flumina ripis,
Et gemmas, aurumque rotent: haud ulla liquorum
Munera, tantarum ſpernis Dominator Aquarum.
Oceani in morem, Fluviorum maximus Auctor
Qui licèt, & cunctos itidem licèt ubere Fontes
Contineatque ſinu, Terraſque immittat in omnes;
Haud tamen, exiguo tunc cum redit amne, repellit
Albu-

Albuneam: veteri sed rursum in sede locatam
Accipit: & totis remeantem amplectitur ulnis.
Lysiadûm augusto quid aquatica dona Potenti
Regnatas inter Scatebras, [a] *Fluviosque,* [a] *Lacusq;* [a]
Nunc opus? auriferas viden Olli ut vectet Arenas
Ditior, impositoque fluens ut Ponte tumescat
Munda: [b] *Machaoniis & gratior usibus aptam*
Fundat aquam Populis, illibatamque ministret?
Non ego te parili florentem laude relinquam,
Ozecare, [c] *& celsis venientem e montibus, Ana;* [d]
Condere qui cæco sub opertam tramite terram
Sæpe caput gaudes, & sæpe renasceris idem.
Stat Minio, [e] *Durioque* [f] *decus: meritusq; Tuellam* [g]
Si-

(a) *Regnatas inter Scatebras &c.* De Fontibus, ac Balneis Lusitaniæ medicatis, consule, quæ dicentur *lib. 5. pag. 249. 250. 251.*, & ibid. in *Not.* præsertim *lit. b.*, *& seqq.* Nec non Andream Resendium *lib. 2. De Antiquit. Lusitan.*

(b) *Munda.* Munda, vulgò *Mondego*: de quo, præter cæteros, Ptolem. *l. 2. c. 5.*, Plin. *l. 4. c. 22.*, Strabo *l. 3.*, Auriferis arenis ut Tagus, Conimbricam alluit. Superbissimo Ponte ab Rege Alfonso Henriquio constructo, atque a Sancio I. ejus filio restaurato conspicuus. Incorruptis aquis, haustu salubribus, ac medicâ virtute præditis commendatus. Ejus virtus præsertim contra sanguinis, atque Intestinorum calores, contra Convulsiones, ac Spasmata &c. Ita ex Litteris citandis *pag. 249. lit. b.*

(c) *Ozecare.* Ozecarus, Indig. *Zezere*, prope Mundam in Turdulis, (Ital. *Provincia di Beyra*) in Tagum influit, aureis etiam arenis. Hujus aquæ utiles sunt ad pellendum Hydropem: & generatim ad sedandos Tumores a calore provenientes: ut ex Allegatis Liter.

(d) *Ana.* Anas, sive Ana, Lusitan. *Guadiana*: Evandriam, Indig. *Olivenza*, intersecat. De hoc Plin. *l. 3. c. 1.*, *Ortus hic*, inquit, *Laminitano Agro* (vulgò Campo di Montiel) *citerioris Hispaniæ: & modò se in stagna fundens, modò in angustias resorbens, aut in totum in cuniculis condens, & sæpius renasci gaudens, in Atlanticum Oceanum effunditur.* Diureticâ, ut ajunt Medici, virtute præsignis est. Ex supra citat. Liter.

(e) *Stat Minio.* Minius a copiâ Minii, quo abundat: dictusque Lusit. *Minho*: inter celebres Lusitaniæ Fluvios. De hoc etiam Pli. *l. 4. c. 20.*: *Et quatuor mille passus ore spatiosum* asserit. Oriri ad Aras Sextianas, vulgò *Lugo*, ait Giannett. *Geograph. lib. 3. cap. 4.* Ejus virtus præcipua est ad eijciendos Vermes, & contra Morbum Gallicum: ut ex Liter. cit.

(f) *Durioque.* Durius, vulgò *Doro*, seu *Duero*: *e maximis Hispaniæ*, ait Plin. *l. 4. c. 20.*; ibidem nascitur: provenitque a vasto Lacu in Monte Idubedâ, Indig. *Sierra d'Orbion*, juxta antiquam Numantiam. Lusitaniam deinde ingrediens, Urbem Conciam, Indig. *Miranda*, alluit. E parum utili saluber hìc evadit, ad expellendos præsertim Flatus, quos Melancholicos vocant, & Cephalalgiam. Ita Literæ allegatæ.

(g) *Tuellam.* Tuella, ex iisdem Literis, in Gallæciâ ortus, per Lusitaniam prope Urbem, vulgò *Vignali*, fluit; in Durium deinde se exonerat: ma-

Signat bonos; jactisque licèt sub Molibus erret
Arte laboratis multâ, præstantior olli
Non una e domitis consurgit adorea morbis.
Et Taboræ [a] *depulsus Hydrops, diffractaque fibris*
Lithiasis veteri [b] *sua dat præconia plausu.*
Quid modicâ referam sub regia jura fluentes
Callipodem, [c] *Limiamque* [d] *chely, Næbimque,* [e]
Cadavumque, [f] *(stem,* [h]
Et Vacuam; [g] *& gemino claratum nomine Ale-*
Æminium,[i] *Suburemq;*[k] *& pressũ puppibus Avum?*[l]
Serus ab occiduâ noctem vehet Hesperus Oetâ,
Si medicâ tot clara velim virtute, vel auro
Perlita Pierio distinguere Flumina cantu.
O quis io levibus vectum per nubila pennis
Sistat,

magnificentissimus illi Pons impositus undeviginti arcubus affabre laboratis. Lithiasim, atque Arenas expellit:

(a) *Et Taboræ.* Tabora, vulgò *Tavora*, ortus in Provinciâ, quam Evardiam appellant, Turdulos alluit. Hujus aquæ diureticæ, ut ajunt, utiles habentur contra Hydropem, & Lithiasim. Ita ex literis &c.

(b) *Lithiasis.* Lithiasis, Ital. *Mal di pietra.* Vide *Not. pag.* 187. *lit. d.*

(c) *Callipodem.* Callipodes, ut Resendius: Aliis Calippus: Lusit. *Cadam*, seu *Zadaon*, & *Sandano*, ut Ferrar. *Lex. Geogr.* Ab Agro Eborensi veniens, fluit ad Cetobricam (vulgò *Almadas*, Ptolomæo *Setuval*) ad ostia Tagi.

(d) *Limiamque.* Limia, ut Mela, & Plin. *l.* 4. *c.* 20., & Limæa id. Plin. *c.* 22., vulgò *Lima*: & Straboni *lib.* 3. Lethe: *& oblivionis Antiquis dictus, multùmque fabulosus*, ait Plin. loc. cit. Per fines Bracaræ, & Limios populos, inter Durium, & Minium in Oceanum influit ad Vianam, quæ Indig. *Viana de Foz de Lima.*

(e) *Næbimque.* Næbis, Lusit. *Neiva*, teste Vasconcello, ab Oppido cognomine Næbe, in Bracaræ (*Braga*) finibus, prope Limiam.

(f) *Cadavumque.* Cadavus, Lusit. *Cavado*, ò *Cabado*; Bracaram alluit: in mare ad Fanum Oppidum devolvitur.

(g) *Et Vacuam.* Vacua Straboni, Vacus Ptolem., aliis Vacca, & Vagia, Lusit. *Vouga*, cum Oppido, seu Pago, inter Durium ad Boream, & Mundam ad Austrum: in Oceanum Occidentalem inter Lacobricam (Indig. *Lagos*) & Portum decurrit. De hoc Plin. *l.* 4. *c.* 21.

(h) *Alestem.* Alestes, Antiquis Celandus: Lusit. *Rio de Braga*: Bracaram intersecat, teste Vasæo.

(i) *Æminium.* Æminius, de quo Plin. *l.* 4. *c.* 22.: Lusit. *Rio d'Aguedà*, ab Urbe cognomine: 200. *m. pass. a Minio in Austrum distans*, ait Plin. *loc. cit.*

(k) *Suburemque.* Subur, Lusit. *Sor*, ut Vasconcellus; in Tagum apud Salvaterram fluit. ex Ferrar. *Lex. Geogr.*

(l) *Avum.* Avus, Lusit. *Rio d'Aves*: secundùm Ptolem. patiens navium; inter Durium, & Minium, in Oceanum Occidentalem dilabitur ad Abobricam, Lusit. *Villa de Conde.* Ferrar. *loc. cit.*

(a) *Au-*

Sistat, ubi Inarime felicior incola, terris,
Quæsitâque diu fruitur jactantior Aulâ!
Hìc bene, quà diti spargit sua cornua limo,
Pallentique Tagus decurrit gurgite: lymphis
Hìc bene posthabitis, tenui quas carmine cultas
Noster adhuc cecinisse labor, sordentia multo
Tergeret ora luto mea Pieris; haustaque tersis
Pocula tunc labris a tanto sumeret imbri.
Aurea tunc Vati Latio sermone redirent
Secula; sic reduci flueret Sebethus in auro
Rursus: ut Andino fama est fluxisse Maroni,
Sirenum in placidis cecinit dum Pascua ripis.
Huc properet, cui laudis amor; detergier alveo
Hoc petat, ad magnos quisquis festinat honores:
Et nova cui sumptis arridet tessera signis.
Hìc Solio [b] *insidens, & lymphâ lotus herili,*
Dum veteri armatum ritu latus instruet ensis,
Jam novus arreptis iterum splendescet in armis
Cinctus Eques: [c] *Patriæque teret generosior hostes.*
Regius hæc inter tanti dum nominis aurâ,
Inarime, te nutrit honor, bene ferre secundam
Disce pari Fortunam animo; turpemque senectam
Exue; namque alio rursum præclarior ortu
Nasceris: & magnum vix nata adolescis in ævum.
Nil etenim excelsi, nil jam tibi grande relictum,

(a) *Andino fama est fluxisse Maroni*. Neapoli quippe P. Virgilius Maro septem annos moratus, Georgica edidit; Ut in ejus Vitâ.

(b) *Solio insidens*. Quid Solium in Balneis, vide in *Not. pag. 24. lit. b.*

(c) *Cinctus Eques*. Allusum hìc ad veterem morem, quem fusè referunt Correctores Decameronis Jo: Boccacii *Nella Novella 9. della Giornata 8.*: & post hos Franciscus Redius in suo Dithyrambo, cui Titulus, *Bacco in Toscana*, V. *Cavalier sempre bagnato*. Quòd scilicet Balneo per horam perfusi, ac per alias deinde cæremonias Equites gladio instructi armabantur: & *Equites Balnei*, vulgò *Cavalieri del Bagno* dicebantur. Meminit etiam horum Equitum *In Lexico Militari*, nuperis typis edito, eruditissimus P. Carolus de Aquino Soc. Jesu, *Tom. 2. pag. 113. V. Ordines Sacræ Militiæ Equestris*.

Quò ſubeas ; rerum creviſti ad culmina ; fauſtis
Auguriis aſſueſce : mari ſic tuta ſecundo ,
Sic rapidis da vela Notis : atque alite dextro
Tranſgredere Heſperias , & Eoas ocior oras :
Auſa triumphali Titana laceſſere curſu .
Te præit Ille , ſuas cui jam Victoria lauros ,
Notaque vis animi , meritiſque obnoxia Virtus
Stravit inacceſſi non cognita litora Nerei:
Atque alio innumeros detexit in Orbe triumphos.
Argoas quid Fama trabes , [a] *& robora Divûm*
Prodigiis animata canat : quibus Æſone natus
Vellera ſopito raperet Phryxæa Draconi ?
Nil veris æquale dabit vel Fabula : quando
Tu mihi , Lyſiacæ Lux o clariſſima gentis ,
Tu mihi , Tu noſtræ , fingunt quæ ſomnia , præſtas
Ænariæ : ſi læta , tuo ſi numine victrix
Intacti nova clauſtra freti tentabit ; & Orbis
Pars faciet poſtrema viam ; dabis Ipſe faventi
Motum auræ , & primum velis felicibus omen .
Et ſi quæ fuerint infeſta per æquora nautis ,
Ipſæ etiam immotis hærebunt rupibus , ipſæ
Non iter impedient Symplegades ; & tua paſſæ
Jura , dabunt faciles Phœbeis puppibus undas.
Te Duce Hyperboreis ibit trans addita Zonis
Sidera , trans anni metas : Solique negatum
Inarime prævertet iter . procedet eòdem ,
Imperii quò Regna tui , quæ margine Cœlum
Vix

(a) *Argoas quid Fama trabes &c.* Patet hoc ex illo Claud. *De Bello Getico,* ſub initium , ubi ſic

- - licèt omnia Vates
In majus celebrata ferant ; ipſamque ſecandis
Argois trabibus jactent ſudaſſe Minervam .
Nec nemoris tantùm vinxiſſe carentia ſenſu
Robora : ſed cæſo , monitu Jovis , augure luco ,
Arbore præſagâ tabulas animaſſe loquaces .

(a) Epo-

Vix operit: vix Phœbus obit jam lassus: & ultro
Urget anhelantes spatia ad majora jugales. (tis
Interea obscuris dum Tu, REX INCLYTE, char-
Luce frui das posse meis, quâ pauper acerrâ
Nunc Tibi thura litem? quæ munera digna reponam?
Non mihi si Ganges, non si tuus egerat alveo
Dona Tagus: toto vel quæ tibi sidere servit
In pretium mihi sudet Eos, gemmasque ministret,
Sufficiam; gazâ non hìc, opibusque superbis
Una satis Tellus, vel utroque ab litore Doris.
Parva tamen nostri Tibi debita dona laboris
Accipe: parva quidem, sed sic accepta, nitentem
Divitiis Ophyren poterunt, Hermique procellas
Vincere: Amazonio fulgebunt clariùs auro.
Ne tamen immemori rapiat sub nube vetustas
Munificâ diffusa manu benefacta: sed iras
Fatorum contra longævâ ætate perennent;
Rursus ego Inarimen repetens, modò vota secundent
Numina, Phidiacas imitabor sedulus artes;
Et Vatem oblitus, sacro tamen incitus œstro,
Moliar artifici monumenta ingentia ferro.
Ipse manus ad cœpta reget: conversaque Pæan
In cælum sua plectra dabit; sublimia quando
Signa meos poscunt celebri tentamine nisus.
Monte minus nec surget opus; namque hìc mihi celso
Vertice, subjectas qui nubes inter, & auras
Exit, & Ænariæ campis dominatur Epopeus, [a]
In regale suis simulacrum cautibus ibit;
Versaque in heroas animans sua saxa figuras,
Lysiadûm clarâ referet sub imagine Regem.
Ille dabit specimen, [b] *qui quondam magna locutus,*

(a) *Epopeus*. Epopeus, prælaltissimus Ænariæ Mons. Vide *lib.1. pag.6. in Not.* præsertim *lit.m.*

(b) *Ille dabit specimen &c.* Narrat Stra-

Pellæi in formam convertere velle Tyranni
Dixit Atho. quæ vana aliis incepta, canoros
Hæc facili ad numeros molitur Apolline Vates.
Par Operi Rupes: aſtris quæ proxima, reddet
Quàm bene ſidereas raptum ſublimè per arces
Mente caput, divina movens! quæ dia frequenti
Vota fovet ſtudio, ſummoque aſpirat Olympo:
Cujus ab auſpicio Regni molitur habenas:
Et Populis, placido ceu ſidus ab æthere, fulget.
Mentoris hìc quamquam non ſim præcepta ſecutus:
Neſcio quo Divûm fretus tutamine, vultus
Dum conor, REX ALME*, tuos effingere, vultus*
Effinxiſſe Numæ videor: qui ſacra Latinis
Thura inferre Aris docuit, cultuſque Deorum:
Indocilemque novis frænavit legibus Urbem.
Quàm bene magnanimum, natumq; ad fortia pectus
Marmoreos inter ſilices manus exprimet! armis
Non tamen, aut valido loricæ tegmine, non hoc
Munitum clypeo cupiam ſeptemplice: vallat
Namque ſatis, firmatque, ſuâ velut ægide, Pallas.
Dextra regat ſceptrum: demiſſa coërceat enſem
Altera: paciferoque latus mucrone quieſcat.
Sub pedibus demens jaceat Diſcordia, rictu
Nequidquam infrendens; jactiſque in terga colubris
Vana Superſtitio Latias terat ore catenas.
Poſt ego florenteſque Urbes, atque Indica vaſtis
Regna plagis vellem ſculpto ſuperaddere ſaxo;
Si

Strabo, præ cæteris, *lib.* 14., *Epheſium quendam* (Staſicratem Alii nominant) *pollicitum fuiſſe Alexandro ſe Montem Athonē in ejus formam fabricaturum &c.* Idem habet Vitruvius *In Præfat. lib.* 2.: ſed Dinocratem Macedonem fuiſſe dicit. Meminit etiam Plutarch. *Orat.* 2. *De Fort. Alexan.*. Girald. *De Deis Gentium, Synta.* 17. De Semiramide ſimile narrat; Hæc enim in Bagiſthene Monte Mediæ, *ſuam in petrâ effigiem decem & ſeptem ſtadiorum inſculpi juſſit, quam centum Viri muneribus venerarentur aſſiduè, ut Sacerdotes.*

(a) *Gan-*

Si modò cum Regnis, cum tot ſatis Urbibus unus
Non fuerit, geminas qui tenditur Orbis in Arctos,
Multifidæ credam parvo sub limite rupis
Poſſe capi: & tantis habilem ſe prodere cœptis
Illa, ter invictum quæ vix capit Inſula nomen.
Si votis, animoque pares Natura dediſſet
Inarimæ fines, fines vix clauderet æther.
Tunc ego Gangaridûm, [a] *Badagumque,* [a] *& Memnonis oras,*
Azoridasque [b] *mari in medio, Praſſumq;* [c] *jacentem*
Proptèr, & Occiduo piscosam in litore Coryn [d]
Exprimerem. Barigaza [e] *ſuis opulenta colonis,*
Heſperidaſque [f] *inter tu, clare Arſinaris,* [g] *& tu*
Non procul extares, Cœlo dilecta Milipſar. [h]
Fervida & Auſtrinis hic Principis Inſula [i] *flammis*
Staret: & æquoreo Barace [k] *circumlita Ponto,*
Et

(a) *Gangaridûm, Badagumque &c.* Gangaridæ, & Badages Indiæ Populi, quorum Primi Gangen, vulgò *Bengàla*, Alteri Indicæ Peninſulæ Montana colunt. Vide *Geogr. Giannett. lib. 6. c. 1., & Nautic. lib. 7., & 8.*

(b) *Azoridasque &c.* Azoridas vocat Giannett. *Naut.* 8. Inſulas, quas Alii Flandricas, Azores, & Tertias appellant: vulgò *Iſole Azores, ò degli Aſtori, e Terzere:* quòd tertio loco ſint detectæ: in Oceano Atlantico ad Septemtriones; ut idem *Geogr. l. 7. c. 12.*

(c) *Praſſumque.* Praſſus, ex eodem lib. *l. 7. c. 9., & Naut. 7.*, Promontorium, & Urbs Africæ, Luſitanorum Colonia, vulgò *Mozambique.*

(d) *Coryn.* Corys, Eidem *Naut.* 8., & *Geog. l. 6. c. 6.* Inſula Manaria, vulgò *Manàr*, ad Occidentem inter Ceilanum, & Piſcariam.

(e) *Barigaza.* Barigaza, aliter *Goa*, olim Cherſoneſus: Urbs Aſiæ in Indiâ citeriori, in Inſulâ parvâ cognomine, ad Oſtia fluvii Mandovæ, in orâ litorali: Luſitani Prætoris, & Archiepiſcopi Sedes: ut Giannett. *Geogr. l. 6. c. 4., & Naut. l. 7.*

(f) *Heſperidaſque.* Heſperides vocat idem Auctor, & Gorgones, *Geogr. l. 7. c. 12.*, quas vulgò *Iſole di Capo Verde* dicimus; ex adverſo Arſinarii ſitæ, in Oceano Atlantico, ad meridiem.

(g) *Arſinaris.* Arſinaris, Promontorium, quod Ptolemæus Arſinarium, Ital. *Capo Verde*; Arſinaris dicitur *Naut.* 7. a Parthenio.

(h) *Milipſar.* Milipſar Giannet. *Geogr. l. 6. c. 4., & Naut.* 8., quæ vulgò *Meliapor*, vel *S. Tomaſo:* Apoſtoli hujus prædicatione, prodigiis, ac ſanguine effuſo illuſtris: & ideò *Cœlo dilecta*; Ad meridiem, in Indiæ Peninſulâ.

(i) *Principis Inſula.* Inſula Principis, vulgò *Iſola del Principe*: 40. Leucis a Guineæ litore Auſtrum versùs: ut *Ferrar.*

(k) *Barace.* Barace, vulgò *Barzaim*: Urbs munita, & parva Inſula prope Sinum Barigazenum, *Golfo di Cambaia.*

(a) *Ca-*

Et Camane, [a] *& Manore*, [b] *sylvisque Atlantica Cerne* [c]
Cognita, *& Æthiopum sub sidere torrida*, *& Afram*
Zangebaram [d] *juxta Tellus protensa niteret*.
Non hinc merce suâ Mambacia [e] *dives abesset*,
Barbarico quam clausa sinu maris unda coërcet.
Hìc quoque Muxirim [f] *posset*, *multoque refertam*
Ambare Querimbam, [g] *teque*, *o Salsethi*, [h] *Viator*
Aspicere: *& Congi* [i] *Indigenas*, *aurique feracem*
Et Sofalam,[k] *& Guineæ*[l] *spectanda tot Oppida*, *totq;*,
Arce quot illustris, *valloque Angola* [m] *tuetur*.
Parte aliâ imposito nutantia pondere, *& alto*
Subter anhela jugo gemerent quà saxa, *viderem*
Brasilidûm [n] *latè fluctus*, *celebrataque Olindæ* [o]
Litora, *& Ammericæ dignas te Principe Terras*,
O Spes Lysiaci fortunatissima sceptri,

Ma-

(a) *Camane*. Camane, Incolis *Daman*: Urbs, & Emporium celebre juxta eundem Sinum Barigazenum. *Ferrar.*

(b) *Manore*. Manore, Indig. *Manor*: Arx Indiæ citra Gangem in orâ Oceani Sinici: Aliis *Bandera*, ut Ferrar.

(c) *Atlantica Cerne*. Cerne Atlantica, Teste Sansone, ut *Ferrar.*, quæ nunc *Madera*: Insula Oceani Atlantici.

(d) *Zangebaram*. Zangebara, Giannett.: Ferrar. Zangibera: vulgò *Zanzibar*: Africæ Insula in Mari Æthiopico.

(e) *Mambacia*. Mambacia, Indig. *Mombaza*: Urbs, & Emporium Æthiopiæ, ad Sinum Barbaricum, vulgò *Mare di Zanguebar*: ut *Parthenius Naut. 7.*

(f) *Muxirim*. Muxiris, Indig. *Chaul*, vel *Ciaul*: nobile Emporium in Indiæ Peninsulâ in Decano Regno, in orâ Occidentali. Giann. *Geog. l. 6. c. 4.*

(g) *Querimbam*. Querimba, vulgò *Quiramba*: Africæ Insula in orâ Zangueberiæ Regionis: ut *Ferrar.* Hanc Ambare ditem, quod maris unda in litus ejectat, asserit F. Jo: Joseph a S. Theresiâ *In Histor. Brasilianâ Par. 2. l. 7.*

(h) *Salsethi*. Salsethes dicuntur Giannett. *Saberid. 8.*, quæ Ital. *Isole Salsette*: in Indiæ Peninsulâ, cis Gangem, & ad Ostia Fluvii Mandovæ.

(i) *Congi*. Congum, Ital. etiam *Congo*: Æthiopiæ inferioris Regnum.

(k) *Et Sofalam*. Sofala, vulgò *Zofalà*: Regnum, & pars Æthiopiæ, Cafreriæ regionis, auri ferax.

(l) *Et Guineæ*. Guinea, vulgò *Guinèa*, quam Gentis vocabulo a calore, & ariditate nonnulli dictam voluerunt: ingens Regnum ad Orientem.

(m) *Angola*. Angolæ Regnum, vulgò *Regno d'Angòla*, ibidem validissimis Arcibus a Lusitanis munitum.

(n) *Brasilidûm &c.* A Brasiliâ in Americâ Orientali sub Zonâ Torridâ Australi, in 15. amplissimas Provincias divisâ. Brasilia quidem ab Arbore *Brasil* gentibus nuncupatâ, Ital. *Verzino*, quæ vastissimæ huic Regioni nomen dedit.

(o) *Olindæ &c.* Olinda, primaria olim Urbs Provinciæ, vulgò *Pernambuco* in Brasiliâ: Episcopi, & Prætoris quondam Sedes.

(a) Jo.

Majorum ingentes, JOSEPHE, [a] *aucture trium-*
Quo naſcente, novis Cœlo ſe tollere palmis (phos.
Urbs Laertiadæ [b] *viſa eſt; & fulgere Delo,*
Et Cretâ, & Thebis illuſtrior: hæ ſua quamvis
Alcidæ, & Bromio dederint cunabula: quamvis
Et Jove ſe Crete, ſe jactet Apolline Delos.
Ipſi etiam lymphis irent inſignibus Amnes
Penè pares: flueretque undis Argenteus [c] *alter,*
Alter Amazonidum [d] *referens cognomen: & ultro*
Saxea captivo morderent vincula fluctu.
Nec non hìc ſpoliis se se jactaret opimis,
Conſilio, magniſque potens Capralius [e] *auſis:*
Ante aliis nunquam qui cognita litora primus
Braſilidûm potuit victrici tangere Pinu,
Miſſus in Imperium magnum; Patriæque, Sibique
Immortale tulit ventura in ſecula nomen.
Talia Dædaleas ſteterint cum Signa per artes
Condita: Martigenûm [f] *renovans Spectacula ritu,*
Roma quibus quondam, Populo plaudente, vacabat
Thermarum in medio: Latiaſque imitata Palæſtras,
Tota Tibi Ænariæ certet, REX ALME, Juventus.
Hìc Thermæ, Fonteſque patent; hæc Area ludis
Apta;

(a) *JOSEPHE.* JOSEPHUS, Sereniſs. ſcilicet Braſiliæ Princeps, Sereniſs. JO: V. filius natu major.

(b) *Urbs Laertiadæ &c.* Ulyſſipo nempe, ab Ulyſſe condita: ut ſub initium.

(c) *Argenteus.* Amnis Argenteus, Luſit. *Rio de la Plata*, celeberrimus: Braſiliam ex unâ parte claudit, atque in Atlanticum deinde influit.

(d) *Alter Amazonidum.* Amnis Amazonius, ſive Amazon, ut *Parth. Naut. 7.*, vulgò *Rio delle Amazoni:* Aliis *Il Gran Parà.* Maximus inter omnes Terrarum Orbis Fluvios. Amazonius, a Regno Amazonum: de cujus denominationis origine, vide plura penès cit. Giannett. *Geogr. l. 8. c. 8.*. Naſcitur in Peruviâ, ac Braſiliam ab Regno Amazonum dividit: deinde in Oceanum Atlanticum mergitur.

(e) *Capralius.* Capralius, Petrus Alvarus Capralis, Luſitan. *Cabral*: nobiliſſimæ familiæ in Turdulis: qui anno 1500., vel ut Alii 1501., ab Emmanuele Luſitaniæ Rege navibus inſtructus, Braſiliam omnium primus detexit: & eò 8. Kal. Maii appulit.

(f) *Martigenûm renovans Spectacula.* De Spectaculis, ac Palæſtris, quas Romani exercebant in Thermis, vide *lib. 2. pag. 81.*

(a) *Te*

Apta; theatrali frontem hic redimita corymbo,
Nostra tuis poterit Pubes plausisse trophæis.
Ipse caput foliis lauri vallatus, amicos
Instituam de more choros; celebranda quotannis
Læta dies, & sacra tuo de nomine curret.
Hæc Fastis signanda: hæc, dum redit annua dextro
Omine, Panchæis incendet odoribus Aras:
Grataque Cœlicolis, Te sospite, dona rependet.
Dumque tuas latè resonabunt compita laudes:
Te Prochyte, [a] *& gratæ te vocis imagine saxis*
Pulsa procul Nesis,[a] *Megareque,*[a] *& Olympia* [a] *reddet.*
Nec te præteritam, Leopoldias Austria, [b] *tanto*
Juncta Viro, vox nostra sinet: te consona totis
Ænarie sylvis, Collesque, & Stagna loquentur;
Parthenopesque, Atavûm claro, MARIANNA,
Imperio dominata, hilari te litora discent (tuorum
Murmure, te resonis sonuisse in vallibus Echo.
Sic gemino Inarime Regum munita potentum
Præsidio, extendet vivax in secula famam.
Et licèt, impositis quem nunc premit Insula fessum
Rupibus, in Superos iterum nova bella Typhoëus [c]
Instauret, moveatque latus: nutantia rerum
Fata tamen non illa, vices nec passa sinistras,
Æternùm, spondent si quid præsagia, stabit.

(a) *Te Prochyte &c.* Quid sonent hæ voces, vide *lib. 1. pag. 15. in Not. lit.e., & pag. 16. in Not. lit. e. h. i.*

(b) *Leopoldias Austria.* Leopoldias Austria, Serenifs. scilicet MARIANNA Austriaca, Lusitaniæ Regina, Invictissimi semper, atque Augustissimi Cæsaris CAROLI VI. Soror.

(c) *Typhoëus.* De Typhoëo Inarimæ Insulæ supposito post Gigantum bella, vide *lib. 1. pag. 7.*

LECTORI SUO BENEVOLO

EUCHERIUS FELICITATEM.

PLura sunt, Humanissime Lector, quæ te in hoc Operis veluti vestibulo monitum velim; ut caussas, plenamque instituti mei rationem assecutus, non ita de facili carpas, ubi in multa incideris, quæ primâ fronte aciem perstringant.

Et sanè si caussam, quæ me ad opus impulerit, probè teneas: hoc accepti beneficii monumentum vocaveris. Cum enim elapsis annis nervorum mihi imbecillitate laboraverint manus: ac præsentissimam opem ab Ænariæ Balneis expertæ sint: fructum hæc a me jure propemodum suo repetere videbantur. Nam cui potiùs illæ locarent operam, quàm iis, quorum operâ convaluere? Tullium imitatus dicar, qui vocem A. Licinii Archiæ præceptis conformatam, eidem opitulando libentissimè impendit.

Si minùs pro rei dignitate id fecerim: veniam a te ut impetrem, fore mihi polliceor. Humanioribus disciplinis non leviter imbutus, ut reor, nosti optimè, quàm salebroso versetur in loco, qui Medica non modò latinè, sed Poëticæ numeris adstricta condit. Partes unus præ omnibus meas Plinius tueatur; qui purgatissimo licèt latinitatis succo, in ipso Romanæ Reipublicæ bonarum artium altricis sinu, innutritus; cum tamen (*lib.29.c.1.*) De Remediis, ac Medicinâ loqueretur, fateri non dubitavit: *Se non ignarum Nullis ante hæc Latino sermone condita; ancepsque, ac lubricum esse rerum omnium principium; nec aliud utique gratiæ, quàm sterilis difficultatis in promendo*. Non igitur erit, cur vitio mihi vertas, si quid in elocutionis, vel metri elegantiâ peccatum est.

His accedit, difficillima Locorum, Thermarum, Fontium, ac Balneorum, aliorumque id genus Descriptio: quæ nullis unquam classicis Auctoribus texta, nullam quidem Latinitatis notam, ne dicam umbram, præsefert. Magnum idcirco negotium vel Sapientissimo cuique facesseret, illa e patrio (rudi sanè, atque agresti sermone) ad Latinum traducere. Ignoscendum proinde mihi, quòd in iis recolendis, durâ quâdam requisitæ claritatis necessitate coactus, vocibus usus sim, quæ barbariem aliquam redolerent.

Ut verborum duritiem aliquo saltem modo emollirem, non sine consilio Græcas voces Latio veluti donatas in rem meam transtuli: cum illud Horatii in Arte meminerim

Et nova, fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Græco Fonte cadant, parcè detorta . . .

Atque hoc quidem quid ni mihi licuerit, cum idem a Lucretio, ob compertam in ipsâ aurei seculi ubertate vocum penuriam, factitatum sciam? ad Græcorum scatebras non semel ille recurrit: caussamque Libro primo reponens, id fecisse testatus est

Propter egestatem linguæ, & rerum novitatem.

Nec verò copiam hanc novandæ, atque augendæ Latinæ linguæ priscis tantùm Romanorum temporibus circumscriptam putes; ubi res ipsa poscat, ubi necessitas cogat, Venusino teste,

- - - licuit, semperque licebit
Signatum præsente notâ producere nomen.

Præterquamquod voces, quæ in controversiam cadunt, ita Græcanicæ sunt, ut (unam vel alteram si excipias, quam Latinitati prorsus affinem Latinis primus ego adscribere in conscientiam non duxi) vix originem teneant

suam: Latii non municipes modò, sed cives. Neque patriæ dialecti notis exaratas volui, ut quidam superstitiosè nimis faciendum censent; ne veluti offendiculum quoddam Legentium oculis opponerem. In more licèt Scriptorum aliquando id positum, non tamen semper, non tamen omnium.

Huc recidunt etiam, quæ de Appositis, sive Epithetis Hellenismum redolentibus dici possunt: ut *Mastichinus*, *Iliacus* ab Εἰλεός, atque alia, quæ, cum Medicinæ Professoribus, & quidem cultis, ad explicandas Morborum, Remediorumque species unicè deserviant, ut mihi etiam deservirent necesse fuit.

Præter ea, quæ a Græcis mutuatus sum, nonnulla pariter adhibui, quæ, cum Latinitatis colorem aliquem ab Auctoribus ætatis nostræ, ut potuere, acceperint, adhuc usurpare

Concedit nobis (ut Lucr. l. 1.) *patrii sermonis egestas.*

De Verbis *Lotrix*, *Dapifer*, *Galanga*, &, nisi in Helladem rejicias, *Morphæa*, ac de reliquis, si quæ sunt, loquor; quæ tamen auctoritate non carent suâ.

Animadvertendum deinde, me scilicet ita Philosophi, ac Medici partes in hoc Opere suscepisse, ut Poëtam non sim oblitus. Multa idcirco, quæ ad Philosophiam pertinent, delibata potiùs, quàm pertractata reperies. Ad Scholas enim (ne tricas, operam perdendo, sererem) ea penitùs introspicienda remisi. Hinc Opiniones, ac Philosophorum Placita vel recensendo, vel refellendo, levi, mollique, ut ajunt, brachio egisse videor; iis dumtaxat, ad rem meam accommodatis, contentus: quæ Poësi leporem conciliarent, salebras non afferrent.

Quod verò Medici respicit munus: ita hoc in me recepisse intelligas, ut quamquam Medicinæ leges, locutionesque pro virili servatas voluerim: non tamen ita scrupulosè, ut anxium me, ac solicitum habuerit, per Tropos quandoque, Synecdochen, & Catachresim præsertim, multa vel ad Morbos, vel ad Remedia spectantia verbis non omnino propriis describere. Exemplo tibi esse poterunt *Balnea*, quæ Privatorum licèt Antiquis, pro publicis tamen, quæ *Balneæ* olim dicebantur, in carmine accepi. Adde *Tempe Pontia*, *Ustrina*, *Hydrea*, *Hydreuma*, *Argema* in morbis, *Papulæ*, *Cardiacus*, & cætera hujusmodi, quæ brevitatis caussâ hìc omissa, vel non quærenti subinde se prodent. Nominatim, ut vides, apposui *Cardiacus*; quamvis enim hâc voce Medici pro Stomachi dolore passim utantur: non incongruè tamen ad Cordis palpitationem traduxi: tum si vim originis spectes, tum si quæ adnotavit Castellus V. *Cardia*.

Vocabula igitur id genus de industriâ a me conquisita, atque adeò selecta sunt, ut nimis aspera, atque horrida dictionum genera, in carmine præcipuè fugienda, vitarem: ac ne fastidium Legentibus, eadem locutionibus penè iisdem repetendo, crearem. Ad Poëtas in hoc non imi subsellii accessisse me non ignoras: quis enim eorum est, qui Tropis non loquatur? Exemplis abstineo, ne injurius imperitum te rerum omnino, ac verè novitium in hâc facultate credidisse insimuler.

Neque verò mihi caperatâ fronte succenseas, ubi aliqua in Opere veritati minùs consentanea fortasse occurrant (quod cautum licèt, nunquam tamen in re quâlibet satis) hoc dandum Poëtæ; ut Virgilio eidem Poëtarum Antesignano dedit Antiquitas. Quamvis enim in Georgicis Agriculturam docere professus sit: in delectando tamen solicitior fuit, quàm in docendo. Quin imò, Senecæ testimonio, decentiam potiùs Poëticæ Artis, quàm rei veritatem secutus est. *Virgilius noster* (ita ille Epist. 86.) *non quid verissimè, sed quid decentissimè diceretur, aspexit; nec Agricolas docere voluit, sed Legentes delectare. Nam, ut omnia alia transeam, hoc, quod hodie mihi necesse fuit reprehendere, adscribam:*

Vere Fabis satio: tunc te quoque, Medica, putres
Accipiunt sulci: & Milio venit annua cura.

An uno tempore ista ponenda sint: & an utriusque verna sit satio, hinc æstimes licet;

licet; Junius Mensis est, quo tibi scribo, jam proclivus in Julium; eodem die vidi Fabam metentes, & Milium serentes.

Quod si Neotericorum aliquis e numero criminabitur, me e ruderibus veluti Antiquitatis consepulta jam veterum Medicorum Placita in præscribendis remediis eruisse; cum in erudito hoc, in quo versamur, seculo multa sint de novo, ac salubriora ad invidiam excogitata; telum hoc perperam in me jactum, facili negotio retundam, ac paucis. Age, quæso, quos nam e Recentioribus potissimùm sequerer, qui mihi facem præferrent, ad investigandam Balneorum Ænariæ virtutem: ad ingrediendam peculiarem hanc remediorum rationem? In cujus verba jurarem? Nullius profectò; cum ex Antiquis iisdem vix aliquot paucos dumtaxat habuerim: Lombardum nempe, Elisium, Solinandrum, Baccium, ac Julium Jasolinum; quorum postremus, ut materiem ad scribendum præbuit, ita μέθοδον docuit; atque Auctor idem fuit, ad ea pertentanda, quæ numquam, ne extremis quidem, ut dicitur, digitis attigeram. In illo enim, quem *De' Remedii Naturali, che sono in Ischia* inscripsit, Libro, viam mihi imperviam sanè, & confragosam ita stravit, ut Poëtis intactum hactenus (hâc scilicet dispositione, atque ordine) iter aggredi non dubitaverim. Hujus inhærendo vestigiis, a recto veritatis tramite ne latum quidem unguem me aberraturum speravi. Cujus enim in fidem potiùs me committerem, quàm illius, qui (celeber cæteroqui ætatis suæ Medicus) duodeviginti solidos annos in explorandis Ænariæ Balneis, ac Thermis, assiduus in eâ, consumpsit: eademque luculentissimis illustravit experimentis? Si quid igitur a me exaggeratione aliquâ dictum videri poterit, mirabilem, ac penè incredibilem Balneorum contra morbos vim, atque efficacitatem retegendo, Jasolino, si poteris, non Eucherio tribuas; quid enim Poëtæ non liceat, quod licuit Historico? Si a vero aberratum, quod minimè reor, hoc Præceptore, hoc Duce aberratum.

Quia tamen ex Hypocaustis aliqua de novo adinventa: periere aliqua; Fontes quoque, ac Balnea nonnulla, quæ Jasolini ætate vigebant, deperdita: in meliorem formam nonnulla restaurata; idcirco hæc etiam a peritissimis Medicinæ Professoribus in Ænariâ degentibus, ut optaveram, edoctus sum. Nec labori unquam peperci, ut enucleatè illa, quæ ad topographiam, virtutem, usumque Balneorum, Hypocaustorum, atque Arenarum pertinebant, explorata pro modulo meo exponerem. Eâ tamen lege, ut eruditioni studens, stylum in carmine non posthaberem: Latini sermonis nitorem, ut potui, tuerer. Fateor a me circa Aquarum potestatem derelicta non pauca: ne tædio Te legentem afficerem; ab hoc enim ita semper abhorrui, ut quæ repetenda necessariò fuere, variatis non semel formulis expresserim. In quo quantum operæ, ac temporis insumptum, nemo est qui nesciat, modò laurum momorderit.

Continget aliquando dictiones quasdam, imò hemistychia etiam in toto Opere repetita fortasse invenire. Quid tum postea? Pro certo habeas ea casu vel oculatissimo Correctori excidisse; Hominem me esse profiteor. Magnorum etiam Virorum fatum hoc fuit.

Quid de Orthographiâ dicam? Verbo: si quid mendosum, Typographorum negligentiâ mendosum. Hinc affirmo *Tragœdum*, non *Tragædum*: *Cephalæa*, non *Cephalea*: *Pachyni*, non *Pachini*: *Diverberat*, & *Eventilat*, non *Diventilat*: *Tirocinium*, non *Tyrocinium*: *Cærula*, non *Cœrula*: *Hebræus*, non *Hæbreus* fuisse scribendum: præter alia, quæ in Notationes irrepsere.

Et quoniam de Notationibus incidit sermo: ansam arripio. Eas neque parcas, neque redundantes suis in locis adjunxi, ut rei series postulavit. Utaris licet, ubi res ipsa, ac difficultas in vocibus, præsertim Græcanicis, ac peregrinum quiddam sonantibus, reposcet: posthabeas pro tuo arbitratu, ubi non hæreas. In hoc ego iis dumtaxat consului, qui aliquam Latinæ linguæ peritiam assecuti, non tamen omnem exhauserunt. Addo insuper, gerendum in hoc ipso mihi morem fuisse Aliquibus in hâc arte, ac palæstrâ diu,

multùmque versatis, qui etiam, atque etiam id a me sæpe numero flagitarunt; gratiamque apud plerosque initurum polliciti, ubi ipsis paruissem. Dictum hoc volui, ut eorum censuræ occurrerem, qui fastidiente veluti palato penè omnia respuentes, ea cæteris tantùm arridere præposterè autumant, quæ ipsi suffragio comprobarint suo.

Contra verò, ubi diversam alii viam ineuntes, in crimen me vocent, quòd avaro propemodum stylo Notationibus necessariò apponendis indulserim parum; de facili culpam in eos regeram, qui mihi Laconicæ brevitatis Auctores fuere; cum, mihi relictus, Pontanum in suis Progymnasmatis, Redium in Dithyrambo, Aliosque sequi maluissem.

Illud hìc non omittam, ut acrem duri Censoris virgam declinem; quòd nempe Annus, in quo Opusculum hoc publicam intuetur lucem, utique septingentesimus vigesimus sextus est supra millesimum: in hoc profectò INNOCENTIUS XIII. P. M. non solùm luce non fruitur, sed aliquot jam ab hinc annis decessit; & tamen Lib.2. de illo ita loquor, ac si viveret adhuc. Nullam tibi hoc pariet admirationem, modò noveris, a me ea, quæ ad ipsum pertinebant, typis commissa antequam fato cederet; nec ideo premenda meo, Aliorumque judicio arbitratus sum, cum satis esset hoc ipsum innuere.

Hoc etiam deinde te scire operæ pretium duco. Vix aliqua meæ Inarimes prælo edita erant: cum blandâ Amicorum importunitate, e musto, ut ajunt, fervida, ac lacu, vel me renuente, per manus Literatorum abiere. Illico ad aures meas: me toto penitùs cœlo aberrasse: cum frumentum in Ænariâ nasci Lib. 1. asseruerim, ubi ne vestigium quidem segetis hujus apparet. Quamvis, Jasolino pluribus in locis, ac Strabone Auctoribus, id mihi excidisset: parum abfuit, quin me ipsum retexendo, novæ editioni operam darem. Et dedissem profectò: nisi, experientiâ teste, scrupulum omnem peritiores Topographi, atque adeò Indigenæ ipsi evellissent. Frumenti quidem non solùm Insula ferax in præsenti, sed feracissima; Agricolæ tamen parcè ad hanc sationem incumbunt, eâ tantùm de causâ, ne Vini copiam (in quo maximus Incolarum census) amittant, solo per frumentum consumpto.

Scio Episodiis intertextis aliquando me in Opere non ab re digredi: vel in Virorum illustrium laudes excurrendo, vel Familiarium mentionem faciendo, vel aliqua scitu digna ad Aquas pertinentia referendo. Si quis in hoc consilium reprehendat meum, næ ille nodum in scirpo quæret. Quid enim? An non de cordatorum Hominum sententiâ, eorumque ad unum omnium, qui præcepta de Poësi tradiderunt, hoc a me factum putet? Recolat, si lubet, quotquot in hâc arenâ se se feliciter exercuere. An non solenne id Vatibus Italis æquè, ac Latinis semper fuisse, eorum scripta testantur? An non ad relaxandos animos, mentesque perpetuâ vel Morborum, vel Remediorum enumeratione perlegendâ defatigatas hoc opportunum? An non dandum aliquid Auctori sibi, vel Amicis blandienti, vel clarorum hominum gratiam e re natâ demerenti?

Inter digressiones tamen reponenda tibi non erunt, quæ de Romanis Thermis per partes suas explicanda constitui; id enim postulabat ratiocinationis nexus, & ordo; ut mox, cum mentem meam §. sequenti aperiam, tenebis. Hoc tantùm super his animadverte: versari nos in re, quàm quæ maximè, dubiâ: quæ breviter (*ut Baccius De Thermis lib.7. c.5.*) Veteribus pertractata, Multorum varias, diversasque de earum ichnographiâ, ac structurâ excivit opiniones; ita ut suas veluti per ambages, ac labyrinthos ingenia hàc illac distracta, certum sequendi non habeant iter. In tantâ igitur rerum obscuritate, ne Andabatarum more intutam hanc capesserem viam, eidem Baccio, Antiquitatis peritissimo, fidendum judicavi. Hoc ubi rescieris, falsi nihil penitùs in me residebit, si quid hujusmodi tibi uncis nimiùm naribus indulgenti suboluerit.

Quod reliquum postremò hìc est, totius Operis divisionem (quam etiam sub calcem per Synopsim expressam perlegere poteris) seriem, atque

ordinem exponam: ut ita ab oculos posita materies facilius percipiatur. Ex quo sanè perspicies me non extrà chorum saltasse, cum ad quædam diverterim, quæ primo aspectu aliena fortasse ab Opere existimari poterunt. Etenim, cum ratione utentis sit rem per caussas vestigare, atque adeò a caussis ipsis repetere; rei natura postulare visa est, ut Lib. 1. in Inarimes topographiâ aliquantulum immorarer: Lectorem edocturus Situm, Cultum, Cœlum, Aquas, Balnea, Hypocausta, Arenas: ne verè hospes omnino esset, ac peregrinus. Quia verò ad pleniorem Balneariæ rei notitiam spectabat, Balneorum tam naturalium, quàm artefactorum principia altiùs indagare: hinc est quod de eorum origine agendum esse Lib. 2. censui. Quâ tamen arreptâ occasione, ita de pluribus Orbis terrarum Aquis, ac Balneis locutus sum, ut instituti mei non fuerit omnia percensere: sed aliqua tantùm, quæ gratiam Poësi augerent, non illam tamen Aquarum copiâ, citra metaphoram, obruerent. Præterea cum multa sint in Balneorum, Ænariæ præsertim, Aquis Qualitates, inter quas præcipuæ Calor, Color, Sapor, Odor: harum Causas intactas relinquere consilium non fuit; toto igitur Libro, qui Tertius est, illæ funditus inquiruntur. His manu veluti ducto Lectori expeditior aditus ad Ænariæ Balnea Lib. 4. aperitur; & quæ, quantaque iis insit virtus, ostenditur. Ne verò sine lege Ægri Aquis hisce utantur, dantur Lib. 5. præcepta ad mentem eorum, qui exactissimas iis utendi leges tradidere. Denique, ut ut Balneorum Aquæ salubres inveniantur: quia tamen in iis aliquando sive corporis affecti vitio, sive caloris, cæterarumque Qualitatum plus æquo præpotentium vi Ægri suos subinde patiantur manes, suis scilicet pateant eventis; quæ Græci Σύμπτωματα appellant: ad operis coronidem regulæ in ultimo Libro præscribuntur, quibus repentina mala hæc vel providi prævertant, vel saltem propulsent, cum nimis supini non caverint. Adduntur his ea, quæ absolutâ jam curatione vel facienda, vel vitanda, ne recidivi, ac morbo iterum impliciti in pejus Ægri labantur.

Ut autem commodiùs rerum, quæ in Opere continentur, notitiam, pro ut libuerit, assequaris: non unum, sed plures Indices subtexui: In iis, & si non omnia, potiora saltem in promptu erunt, cum te eorum curiositas incesset. Adverte tamen in Elencho, qui Descriptiones continet, multa de industriâ posthabita: ne idem semel, atque iterum inutiliter repeteretur, quod in aliis Indicibus dictum affatim fuerat.

Hæc sunt, Amice Lector, quæ a te benevolè (antequam Librum pervolvas) prælecta, veniam Auctori suo mereri poterunt; ubi quamplurima in Opere perleges, quæ non arrideant omnino. Unum hìc oro, atque obtestor, ne judicium in me velut e tripode, ac lauro feras, antequam a primo e Libris ad ultimum, tanquam e carcere ad metas, perveneris Id ubi præstiteris, indulgenter fortasse Eucherium habebis. Cæterum si secus accidat; & Cynicum te sannæ severioris experiar, non ideo animum despondeam: nec adversis irascar fatis: quin potiùs ignoscam. Non is a naturâ ego sum, ut ægrè feram, quod alii, quibus nullâ ex parte comparandus sum, æquo semper animo pertulere. Obloquentium obtrectationibus ii tantùm non patuere, qui suâ involuti virtute, sibi dumtaxat noti, in umbrâ veluti, ac sub pellibus (ut ita dicam) latentes, in Solem, ac pulverem non prodiere. Vale.

TO-

TOTIUS OPERIS

SYNOPSIS.

TOtum opus dividitur in Libros sex; In quorum primo agitur de Insulæ Situ, Nominibus, Conditoribus, Cœli Temperie, Ubertate Soli: Balneorum item, Thermarum, seu Hypocaustorum, Arenarumque medicatarum Numero, Nomenclaturâ, & Positu.

In secundo. Inquiritur Origo Balnearum Naturalium æquè, ac Artefactarum. Quæ nam Natio omnium prima illas adinvenerit ad delicias; Quæ deinde ad medicinæ usum converterit. Cum de arte laboratis sermo, diversi generis Balnea, ut sunt ex Vino, Lacte, Sanguine, Oleo, Metallis, &c. tam Antiquis, quàm Recentioribus excogitata exponuntur. Atque hinc occasione arreptâ Romanorum Thermæ describuntur. Postremò potiora Terrarum Orbis Balnea recensentur: quibus omnibus Ænariæ Aquæ præferuntur.

In Tertio. Ad trutinam revocantur Caussæ præcipuarum quatuor Qualitatum, quæ in Ænariæ Aquis observantur: nempe Calor, Color, Odor, Sapor. Ad quas insuper dignoscendas traditur modus.

In Quarto. Virtus Aquarum, Thermarum, atque Arenarum totius Insulæ in Morborum curatione exponitur.

In Quinto. Præscribitur modus adhibendi id genus medicamina; quid scilicet potissimùm agendum antequam iis utamur, cum utimur, & postquam usi sumus, ut prosint ad medicinam.

In Sexto. Dantur veluti Antidota, vel ad prævertenda Eventa, quæ in hujusmodi remediis, ut plurimùm, accidere solent: vel ad iis medendum, ubi acciderint. Post exactam denique curationem, iis, qui convaluerunt, præcipiuntur, quæ fieri oportet, ut post morbum consistant.

Hæc omnia, utpote poëtico filo intertexta, Fabulis subinde, ac Digressionibus e re natis, ad Legentium oblectamentum, expoliuntur.

JOAN.

JOANNES BAPTISTA GRIMALDI
Præpositus Provincialis Societatis Jesu in Regno Neapolitano.

CUM Librum, cui titulus est, *Camilli Eucherii de Quintiis Soc. Jesu Inarime, seu De Balneis Pithecusarum Lib. VI.*, aliquot ejusdem Societatis Theologi, quibus commissum fuit, recognoverint, & in lucem edi posse probaverint: facultate nobis ab Admod. Rev. Patre Nostro Michaele Angelo Tamburino Præposito Generali communicatâ, concedimus ut typis mandetur; si ita iis, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu nostrâ subscriptas, & sigillo Societatis nostræ munitas dedimus. Neapoli die 9. Decembris 1721.

Joannes Baptista Grimaldi.

EMINENTISSIMO SIGNORE.

FElice Mosca supplicando espone a V. Em. come desidera dare alle stampe un Libro intitolato, *Camilli Eucherii de Quintiis Soc. Jesu Inarime, seu de Balneis Pithecusarum Libri VI.* Per tanto supplica V. Em. per la solita licenza; e l'averà a grazia, ut Deus &c.

Dom. Canon. Poliastro revideat, & referat. Neap. 31. Julii 1723.

ONUPHRIUS EPISC. CASTELLANETÆ VIC. GEN.

D. Petrus Marcus Giptius Can. Deput.

EMINENTISSIME DOMINE.

INarimes, seu Pithecusarum celeberrima Balnea ab Adm. Rev. P. Camillo Eucherio de Quintiis Soc. Jesu heroico carmine in sex Libros, ac miro ordine expedita, de mandato Em. V. cum perlegerim: Fidei Catholicæ dogmata, & morum integritatem custodita animadverti. Quo verò styli candore difficillimas rerum, ac perobscuras proprietates adaperire, morbis fere omnibus solo Pithecusarum Balneorum usu occurrendo: quâ diligentiâ, atque peritiâ studiosissimorum virorum ingenia excolere eximius Auctor studuerit, non satis arbitror dicere. Cum igitur optima quæque omnia, & omnibus æquè jucunda, ac perutilia perspiciantur, hoc unum reliquum puto, cum de Em. V. benignitate ad optatam lucem pervenient, emeritam sibi undequaque laudem comparatura. Neapoli IV. Idus Novembris 1723.

Humill., & Addictissimus Famulus
Stanislaus Poliastro Canonicus.

Attentâ supradictâ relatione, Imprimatur. Neap. die 14. Nov. 1725.

D. ANTONIUS CANON. CASTELLI VIC. GEN.

D. Petrus Marcus Giptius Can. Dep.

EMI-

EMINENTISSIMO SIGNORE.

FElice Mosca supplicando espone a V. Em. come desidera dare alle stampe un libro intitolato, *Camilli Eucherii de Quintiis Soc. Jesu Inarime, seu de Balneis Pithecusarum Libri VI.* Per tanto supplica V. Em. per la solita licenza: e l'averà a grazia, ut Deus &c.

Rev. P. Joannes Baptista Botti videat, & in scriptis referat.

ALVAREZ REGENS. GIOVENE REGENS.
PISACANE REGENS.

Provisum per S. Em. Neap. 19. Julii 1723.

Casarus.

EMINENTISSIME, AC REVERENDISSIME PRINCEPS.

NOn sine liquidâ animi voluptate semel, atque iterum Opus perlegi, quod inscribitur, *Camilli Eucherii de Quintiis Societ. Jesu Inarime, seu de Balneis Pithecusarum Libri VI.* Equidem in eo Eucherium nostrum opinor id absolutè, id feliciter assequi, ut doceat, ut delectet. Διδασκαλίαν quippe habet perutilem: præclaram, ac multigenam eruditionem: varietatem rerum, & copiam: latinitatis munditiem: excultum egregiè stylum: omnemque Artis Poëticæ venustatem. Quamobrem opus existimo typis donandum; hoc etiam nomine, quòd Cæsaream, Regiamque Jurisdictionem quicquam non lædit. Ita censeo. E Collegio Maximo Neapolitano Nostræ Societatis. Prid. Kal. Augustas An. rep. Salutis 1723.

Em. Vestræ

Humill., Addictiss., atque Obsequentiss. Famulus
Joannes Baptista Botti Soc. Jesu.

Publicetur: verùm in publicatione servetur Regia Pragmatica.

MAZZACCARA REGENS. ULLOA REGENS.
ALVAREZ REGENS. GIOVENE REGENS.
PISACANE REGENS. SOLANES REGENS.

Provisum per S. Em. Neap. 22. Augusti 1725.

Casarus.

IN A

Ant Baldi In F. III *Maillar Sculp.*

Ant. Baldi Inv. et deli. F II And. Mailar Soulp. Neap.

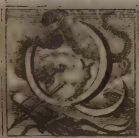

Ant. Baldi Inu et del. F I *And. Maillar Sculp. Neap.*

INARIMES

LIBER I.

Uæ regio, cultuſque loci: quàm grata ſalubris
Temperies Cœli: quot fœta vaporibus amnes
Inarime, [a] medicos quot Balnea ſervet in uſus,
Thermaſque, [b] & durum calidæ medicamen Arenæ:
Unde tot inventis prima experientia rebus
Venerit: unde habitus, & aquarum ex ordine mores:
Præterea & lymphis quam vim Natura latentes
Indiderit morbos contra: quâ Pæonis arte

 Sint

(a) *Inarime*. Italicè *Iſchia*: Puteolani ſinus Inſula: græcis, latiniſque literis ſatis nota. Et *Iſchia* quidem a græco ἰσχίον, Coxendix, a Coxendicis formâ, quam habet Oppidum, ut docet Hermolaus in Plin.

(b) *Thermaſque*. Ἀπὸ τῆς θέρμης, hoc eſt, a Calore. Thermarum nomine nunc, & deinceps venient Hypocauſta: Ital. *Stufe ſecche*. Et quamvis pro Balneis quandoque accipiantur a multis; nos tamen ſtrictiùs loquentes pro ſolis Hypocauſtis, ſeu Sudatoriis vel naturâ, vel arte calentibus ſumimus.

(a) *Vena*

Sint adhibenda : quid, obfuerint si Stagna, cavendum,
Exequar. E patriis non hìc ego fontibus ausim
Najadas, aut vitreis, finxit quas fabula, ripis
Solicitare Deas. nec quos Cirrhea propinant
Flumina, Pierio repetam de vertice rores.
Una mihi, Cœlo quondam divisa sequestro,
Terrenæ nil fæcis habens, jucundior alveo
Vena fluat,[a] cupidisque paret nova pocula labris.
Tu modò, quem Genitor Soboli, Sobolesq; Parenti
Æquævum alternis redamando expirat Amorem,
O ades, æthereâ Medius qui sede renides,
Ingenitumque tuis animas Ardoribus Ignem
Natum inter, Patremque; sacro qui fœdere Utrumque,
Alterum in Alterius dum pectora condis Amantem,
Concilias, nexuque beas; Gnatoque, Patrique
Par idem affulges, Naturâ dives eâdem;
O ades huc, Amor alme; atque hac me largiùs undâ
Prolue, quam primâ jam tunc ab origine rerum,
Dum volucri liquidum pennâ veherere per æquor,
Auspicio meliore foves. da gurgitis hujus
Imbre frui, tantoque sitim restinguere rivo.
Forsan erit, dio madeant dum pectora fluctu,
Enthea tunc, insueta ferens ad cœpta, per artus
Vis eat; abreptumque solo me tollat Olympo.
Nec, quæ lenta situ tot inutilis aruit annos,
Lætiùs illa comas redivivo germine fundet
Laurea, fatidicoque premet mea tempora flexu,
Quàm si sparsa tuis iterum revirescet ab undis.
Te duce, qui tactis vitalia semina lymphis
Ingerere[b], & validas potuisti infundere vires,
O Va-

(a) *Vena fluat.* Cœlestem aquarum venam, earum nempe, *Quæ*, juxta sacras literas, *supra Cœlos sunt*: ut Ps. 148. optat sibi Poëta.

(b) *Ingerere &c.* Virtutem omnem in Aquis a divini Spiritus afflatu nemo est qui non fateatur. Opportunè D. Ambrosius lib. I. Hexamer. c. 8. In illud

O Vati arcanos liceat recludere aquarum
Thesauros: liceat caussas penetrare repostas,
Naturamque sequi; medicas si multa per imbres
Fundit opes: ditata tuo si munere gaudet
Inarime: Aonio quæ nunc elata cothurno,
Ammerices longè tractus, & Eoa tenebit
Litora: & ignotas celebrata appellet in oras.
Est in conspectu Cumei litoris, Arcton
Quà videt, & gelido tardum temone Booten,
Insula Tyrrheno in magno; quæ gentibus olim
Inarime [a] Hetruscis dicta est; patriâque Pelasgi
Voce Pithecusas [b] Habitantum e crimine quondam
Jure vocant, secli si vera est fama vetusti.
Cercopum [c] ulturus fictas nam Juppiter artes
In deforme [d] viros animal, vultusque ferarum
Induit; hinc nomen locus hic a gente recepit.
Illam etiam, Æneadûm statio quòd fida carinis
Excepit Trojâ profugos, Latiumque petentes,
Ænariam [e] dixere. Polo subjecta tepenti,

A 2 Euboi-

illud Genes. 1. 2. *Spiritus Dei ferebatur super aquas*: legens cum Syro, *Spiritus Dei fovebat aquas*: sic habet: *Idest vivificabat, ut in novas cogeret creaturas, & fotu suo animaret ad vitam*.

(a) *Inarime &c.* Sic dictam illam volunt nonnulli a Simiis, quibus Insula abundabat. Simiæ enim priscâ Hetruscorum, sive, ut alii volunt, Atruscorum linguâ *Arimi* dicebantur. Alii ab *Arimis* populis, qui illam incoluere. *Arime* ab Homero, Pindaro, & Hesiodo dicta. A Virgilio deinde, & post hunc ab Ovidio, Lucano, Silio, Cæterisque *Inarime*. Hanc e mari improvisò olim emersisse narrat Plin. l. 2. c. 90.

(b) *Pithecusas &c.* Aliqui cum Plin. l. 3. c. 6. a Figlinis Doliariorum ita dixere, cum Insula cretâ, ex qua doliola figlina conficiuntur, abundet. Dolium quippe Græcis Πίθος dicitur. Veriùs tamen a Simiis, quas iidem Πίθηκας vocant. Consule Nicolai Erythræi Indicem in Virgilium V. *Inarime*.

(c) *Cercopum &c.* Cercopes incolæ olim hujus Insulæ; sic dicti quia Versuti, ac Deceptores; Κέρκωψ enim versutum sonat.

(d) *In deforme &c.* Cercopes, cum fidem Jovi datam violassent, omnes in Simias mutatos, atque ab his Pithecusas appellatas, præter Strabonem, Suidam, Aliosque, auctor est Ovidius Xenagoram secutus Metam. l. 14. Fab. 3.

(e) *Ænariam &c.* ita Plin. loc. cit. & post ipsum Cæteri: ab Ænea scilicet Ænaria appellata.

(a) *Euboi-*

Euboico [a] alluitur fluctu: Libyamque remotam
Respicit, æstivo quà frons obvertitur Austro.
Parte alia, occiduum Titan quà vergit in axem;
Parthenopen; [b] contra Capreas [c] prospectat ab ortu.
Illa per æquoreas [d] tersenis millibus undas
Flectitur in gyrum, atque excelso vertice supra est.
Hanc primùm Eubœos [e] tenuisse a Chalcide Cives:
Tectaque prima loco, & fundamina prima locasse
Fama refert. nostræ non dum Sirenis [f] ad Urbem
Appulerat Gens illa, novos auctura penates,
Et decus, & populos ingens in nomen ituros.
Mite soli ingenium: miti gratissima Baccho
Culta madent vineta; jugis matura supinis
Prominet, & tumidis exuberat uva racemis.
Cui minor Argitis, prono cui colle Phanæus,
Et victæ assurgant totâ Mareotide vites:
Et Methymneo concedat palmite Lesbos.
Hìc etenim Ausoniis pretium factura lagenis
Nobilis illa quidem Terræ temulentia, succo
Inclyta: se totum probat hìc clarata per orbem
Ebrietas, laudesque meri restaurat avitas.
Hinc

(a) *Euboico &c.* Euboicum mare dicitur quod Puteolanas, Bajanas, Cumeas, & Neapolitanas oras alluit. Ab Euboicis advenis, qui ab Euboeâ Ægæi maris Insulâ, Ital. *Negroponte*, profecti, sedem in Campaniâ fixere.

(b) *Parthenopen*. Indigenis; *Ventotiene*: aliis *Bentilien*, & *Santa Candida*: Insula in sinu Formiano, qui vulgò *Golfo di Gaeta* dicitur.

(c) *Capreas &c.* Ital. *Capri*. notissimæ, ac famosæ olim Insulæ, in sinu Puteolano; & Tiberii Principis Arce nobiles, ait Plin. l.3. c.6.

(d) *Illa per æquoreas &c.* Ita Julius Cæsar Capacius Histor. Neap. l.2. c.15. & Julius Jasolinus libro, cui Titulus — *Rimedii Naturali, che sono in Ischia*: l.1. c.3.

(e) *Hanc primùm Eubœos &c.* Primos Insulæ incolas fuisse Chalcidenses testatur Strabo l.5., Capac. loc. citat. & Jasolinus lib.1. c.1. Illi enim Chalcide Euboeæ Urbe profecti cum huc appulissent, Oppidum primi omnium condidere.

(f) *Nostræ nondum Sirenis &c.* Sirenis Urbs, Neapolis nempe, a Parthenope una e Sirenibus, quæ illam condidit, atque ibidem tumulata est. Vide Notas seqq. n.250., & 252. Quod ante Neapolim Chalcidenses Inarimen incoluerint, patet ex Jasolin: loc. cit. Livium l.8. Decad.1. secuto.

(a) *Hinc*

Hinc festis adhibenda [a] petis tibi, Roma, diebus
Vina: tuas onerant atque hinc carchesia mensas.
Qualia Baccheos inter generosa liquores
Posthabitæ Aonidum præferret Horatius undæ.
Et modò seu libeat nomen sortita Latinum
Promere, seu, famam quæ longâ ætate merentur,
Græca: redundanti semper Vindemia prælo
Fluctuat, & valido semper tibi spumat Jaccho.
Hoc hilarant epulas: relevant hoc ora Quirites
Arida, dum, tacitis æstivo tempore rostris,
Insanosque Fori strepitus, & jurgia vitant,
Mutuaque alternis implent convivia dictis.
At non pampineo [b] tantùm devota Lyæo
Inarimes facili prædivitis ubere glebæ
Arva favent. Pomona suos hìc æmula fœtus
Educat: hìc votis cupidi respondet avaris
Agricolæ, latis infert dum poma canistris.
Hæc parit, auratis Aries seu cornibus annum
Rettulerit: seu findat agros, & torreat æstu
Sirius: Erigones abigat seu Scorpius ignes,
Cunctantem increpitans hyemem, solesque morantes.
Hìc nunquam positura comas lita parturit auro
Mala Citrus; quæ blanda manu Galatea [c] procaci
Colligat, incautumque ictu petat improba Daphnin.
Interea pingui tibi culta novalia messe
Luxuriant; segetemque Ceres largitur opimam,
Læta arvis, & læta satis; nam Copia pleno
Fun-

(a) *Hinc festis adhibenda &c.* Romam advehi Vina Ænariæ, præsertim Græca, & Latina, Auctor est Capac. loc. citat., qui maximopere illa commendat. Accedit Andreas Baccius in suo de Vinis opere lib. 5. Post hos Jasolinus lib. 1. cap. 3.

(b) *At non pampineo &c.* In Omnigenæ fertilitatis argumentum, quantum pomis tota passim Insula abundet, consulendi Capacius & Jasolin. loc. cit.

(c) *Galatea &c.* Festivè allusum ad illud Virg. Ecl. 3.

Malo me Galatea petit &c.

(a) Hæc

Fundit opes cornu, proventuque horrea vincit.
Hæc eadem [a] Argenti rivis, Aurique redundat
Plurima:Chalcanthon [b] fovet hæc;Magneta,[c] Pyriten,[d]
Cadmiamque [e], Ochramque [f] cavis,& Sulfura [g] nutrit,
Et Glebam Armeniam; [h] Nitrum [i] per saxa, Salesque
Exhibet, & Cyprii [k] passim fluit ære metalli;
Et Ferri uberior venis, & Alumine [l] manat.
In medio elatis caput inter nubila condit
Rupibus, & valles latè prospectat Epopeus [m].
Ille

(a) *Hæc eadem &c.* Patet e Fontibus, qui ab Argento, Auro, & Ferro nomen habent: vulgò *Bagno Argenteo*, *Aurifero*, *e del Ferro*; qui in recremento (idq;de cæteris fossilibus, quorum, teste Jasolino, Insula abundat, dictum etiam intellige) Auri, Argenti, Ferrique particulas ostendunt.

(b) *Chalcanthon.* Ital. *Vitriolo*, a similitudine æris, quod Χαλκὸν Græci appellant:hinc Χάλκανθον.Hoc, & alia id genus fossilia, quæ enumerantur, inesse in Aquis Ænariæ habes passim ex Jasolino.

(c) *Magneta.* Magnes, Ital. *La Calamita*, notissimæ virtutis lapis; Lucret. l. 6. a Magnesia Macedoniæ Urbe dictum voluit.

Quem Magneta vocant patrio de nomine Graii
Magnetum quia sit patriis in finibus ortus.

Plin. tamen l. 36. c. 16. aliique aliter sensere. Heraclius lapis etiam ab Urbe Heraclia dictus est:& Sideritem alii vocant, hoc est ferreum, nam in eâdem fodinâ cum ferro nascitur.

(d) *Pyriten.* Ital. *Marcassita*, a græco Πῦρ Ignis: quòd ignem in venis contineat. Lapis metallicus ad æris similitudinem. Meminit Plin. l. 36. cap. 19. & alibi.

(e) *Cadmiamque &c.* Cadmia. Ital. etiam *Cadmia*: Corpus metallicum,seu lapis ærosus, ex quo fuso provenit æs. Consule Plin. lib.3. c.1. & 2.

(f) *Ochramque &c.* Ochra Cretæ species lutei coloris, de qua idem Plin. l.35. c.6.

(g) *Sulfura.* Non alio magis Fossili, quàm Sulfure Insula abundat; cum aquæ omnes balneorum illud admisceant.

(h) *Et Glebam Armeniam &c.* Gleba,sive Bolus Armenia, Ital. *Bolarmeno.* Terra medicis usibus accommoda.

(i) *Nitrum.* Ital. *Salnitro*: a Nitriâ, ubi nasci solet. Salis genus. Vide Plin. l.31. c.10.

(k) *Cyprii &c.* Æs Cyprium, Ital. *Rame.* dicitur Cyprium, quòd Cyprus Insula hoc præcipuè metallo redundet.

(l) *Alumine.* Alumen, Ital. etiam *Alume.* Salsugo terræ ad crystalli colorem accedens. Vide Plin. lib. 35. c. 15.

(m) *Epopeus.* Ital. *Monte Epomeo* ex Jasolino:Indigenis *Monte di San Nicola*, a Templo D. Nicolao Myrensi in ejus jugo dicato. Mons præaltus, atque amœnus in medio Insulæ. Aliquando ignem vomuisse testatur Capac. l.2. c.15.ex Strabone l.5.& Plin. lib.2.cap. mihi 90. Ex quo Typhoëi sub Epopeo tumulati, & flammas ex ore vomentis fabula. Arboribus undique convestitus, & fontibus irriguis scatens. Epopon Plin. loc. cit. appellat: Epopeum Auctor, Strabonem secutus. Epopeus quidem, sive Epopos ab Ἐποπτεύω, Specto, Video, ut aliqui: veriùs ab Ἐπωπάω idem significans; cum ex Epopei jugo altissimo prospectus undique pateat. Addit Plin. loc. cit. Montem

Ille ter in Superos tentantem bella, triſulco
Fulmine dejectum, flammaſque ex ore vomentem
Torquet adhuc vindex, ſubicitque Typhoëa [a] ſaxis,
Æternùmque premit. fruſtra indignantibus audet
Sæpe humeris molem, & durum cervice rebelli
Excuſſiſſe jugum. multo latus igne peruſtum
Et movet, & motis circùm tremit Inſula ſylvis.
Quid majora ſequar? populo quid culta frequenti
Oppidaque, & multo gratiſſima rura Colono?
Tecta ego, ni celeres aliò convertere greſſus
Cogerer, & choreis canerem celebrata, jociſque,
Nympharumque Lares. [b] meritis, Abucœte [c], ſonarent
Carminibus te plectra; favis qui dulcior Hyblæ,
Guttura qui gelido ſitientia proluis hauſtu
Icarios inter, dum meſſis inhorruit, æſtus.
Namque procax tentat non hos irrumpere fines
Flamma; laceſſitæ quamquam per viſcera terræ
Inſinuet ſeſe, vicinaque bella minetur.
Ambuſtas inter cautes, medioſque per ignes
Algentes labuntur aquæ; tutòque vaganti

Mi-

---

tem hunc, *Cum repentè flamma ex eo emicuiſſet, campeſtri æquatum planitie*: quod veritati conſonum ſit nec ne, judicet Lector. Certè Jo. Harduinus Soc. Jeſu, In notis ejuſdem Plin. ad uſum Seren. Delphini, hæc habet. *Strabo l. 5. pag. 248. ex Timæo refert* τὸ Ἐπωπέα λόφον *motu terræ concuſſum ignes evomuiſſe &c. Campeſtri æquatum Planitie non dicit*. hæc ille.

(a) *Typhoëa &c.* Typhoëus Gigas, Terræ, & Titani filius; quem Cœlo bellum cum aliis Gigantibus inferentem a Jove fulminatum, & Epopeo monti in Ænariâ ſuppoſitum fabulantur Poëtæ: præ cæteris Virg. Æn. 9.

——— *durumque cubile*
Inarime Jovis imperiis impoſta Typhoëo.

Placet autem Poëtis (ut ad rem Capac. loc. citat.) a verâ cauſsâ ad fabulas deſcendere. Cum enim tota Inſula ventis vaporiferis per ſubterranea loca meantibus fœta ſit; Typhoëus verò pariter ac Ventus Τυφῶν Græcis dicatur; hinc a ventis per cavernas Inſulæ ſpirantibus Typhoëum ibi conditum commenti ſunt.

(b) *Nympharumque Lares &c.* Locus in Inſulâ apprimè amœnus: Indigenis *Il Ninfario*, ſeu *il Giardino delle Ninfe* à fictâ Nympharum frequentiâ. Jaſolin. l. 1. c. 3.

(c) *Abucœte.* Abucœtus notiſſimus Ænariæ fons: Indigenis, *Fonte d'Abuceto*, ſeu *di Buceto*, qui frigidis hauſtu aquis ab altiſſimo Epopei oritur jugo: ut laudati Capac. & Jaſolin. locis cit.

(a) *Mi-*

Mitia contiguæ [a] parcunt incendia lymphæ.
Non vapor hanc nebulis, ſucco non inquinat humor
Triſtis; at immuni per campos didita curſu
Nativum nullâ turpat contage nitorem.
Alpheum veluti poſitis Arethuſa ſagittis
Dum fugit, & medio ſe proripit æquore, dulces
Servat adhuc latices, nec amaro ſpargitur imbri.
Ipſa etiam virides contemptis ignibus audax
Explicat herba comas: vernant fumantia circùm
Paſcua: & alma Ceres Vulcano inſultat inerti.
Nunc adeò gratæ quoniam dulcedine ripæ
Captus, & aprici nimiùm ſequor otia ruris:
Ænariæque vagor per compita, perque remotos
Myrmecum [b] Scopulos, atque ardua Saxa Marontis; [c]
Aoniæ monuere Deæ, ne multa morantem
Detineat lento me dulcis inertia plectro;
Carmina dum Fontes, medicoque Laconica [d] fumo
Noſtra petunt, revocantque ſuo ſibi jure Camœnas.
Ergo, agite, hæc noſtri quoniam pars prima laboris,
Pergite, Pierides, mecumque inſiſtite cœptis.
Principiò Inarime non ubere dives ab uno
Fundit aquas, fluidiſque parat tibi pharmaca venis.
Attamen ut numero liceat comprendere Fontes:
Et noviſſe queas quot Fontibus Inſula Thermas,
(Sive Hypocauſta [e] voces) & quot ſuperaddat Arenas,
Accipe. Terdenis, [f] ni fallimur, addita manant
Ter-

(a) *Mitia contiguæ &c.* Fidem penè excedit, quod iiſdem in locis ſulfure, bitumine, &, quod caput eſt, igne fœtis, frigidi tamen fontes oriantur; herbæ, ſegeteſque pluſquam alibi luxurient.

(b) *Myrmecum &c.* Italicè. *Gli Scogli delle formichelle*. Indigen. *Delle Foranicole*. A græco Μύρμηξ Formica: In parte Inſulæ Auſtrum versùs.

(c) *Saxa Marontis*. vulgò, *Promontorio de' Maronti:* etiam ad Auſtrum.

(d) *Laconica*. Ital. *Stufe ſecche*. A Laconibus, qui vel primi omnium, vel præ cæteris uſi ſunt iis, ut dicemus lib.2.

(e) *Sive Hypocauſta &c.* Hypocauſta Ital. *Stufe ſecche*. Ab Υ'ποκαίω, *Succendo*.

(f) *Terdenis &c.* Tria & triginta, juxta Jaſolin., numerantur Balnea in totâ Ænariâ. Horum verò aliqua

Terna vaporiferis Balinea [a] undantia lymphis.
Præbuit hæc olim (numero licet ipſa minori
Nunc eadem exhibeat) terſenas fervida Thermas [b]
Ora. Machaoniis itidem quinæ uſibus aptæ
Ænariæ propter litus torrentur Arenæ. [c]
Clara ſed in primis nulli non cognita genti
Grande cothurnati peterent ſibi carminis œſtrum
Balnea, & a Parvo dicti qui Gurgite Fontes; [d]
Mira quibus domitura luem vis indita cœlo eſt.
Externas quæ nota plagas pervaſit, & Orbem
Implevit longè famâ; glacialibus altè
Seu Boreas quà tardat aquis pigra flumina: ſeu quà
Niliaci Titan medio ſublimis Olympo
Fœcundat ſata culta ſoli: vel, utrumque recurrens
Oceanum, ignotas retegit quà lumine terras.
Cui non parta ſalus tanto de Fonte: mederi
Quo dubiis licuit, refugiſque illudere morbis?
Dicite vos (ſenſiſtis enim, & meminiſſe juvabit)
Qui reducem toties vel acerbo e funere vitam
Ducitis incolumes; queîs functa impune periclis
Laomedontiadæ felix jam carpitur ætas.
Ah quoties duro foderet dum pectora morſu
Peſtis acerba, gravi fluxit per membra veneno,

 In-

qua vix in uſu; atque aliquibus uti, loci ſitus, ac natura non patitur. Meminere illorum, præter Jaſolin., & Capac., Baccius, Jo: Elyſius, Lombardus, Solinander, aliique.

(a) *Balinea*; A græco Βαλανεῖον, *Balneum*. Sic dicta Παρὰ τὸ ἀβάλλειν ἀνίας: quòd pellant ex animo dolorem, ac triſtitiam. Quod etymon probat D. Auguſtinus l.9.Confeſſ.c.12. Vide Gerard. Voſſium in ſuo Etymolog. V. *Balneum.*

(b) *Terſenas fervida Thermas &c.* Duodeviginti olim Hypocauſta fuere; nunc verò eorum nonnulla vel deperdita penitùs, vel nullo in uſu ſunt. Aliqua tamen recèns inventa: ut in calce libri hujus.

(c) *Arenæ*. Arenæ verò, quibus corpus, vel pars corporis affecta obruitur, quamvis quinque numerentur a Jaſolino, harum tamen aliquæ in præſentia nullum uſum habent.

(d) *Et a Parvo dicti qui Gurgite &c.* Indig. *Bagno di Gurgitiello*, quaſi Parvus Gurges; famâ ſatis notus: De hoc præter Jaſolin., egit Andreas Baccius l.6.c.3.de Thermis, & poſt ipſum Innumeri.

(a) *Oſ-*

Infecitque artus, turgentiaque ulcera tabo!
Quin etiam, teneris dum perfurit illa medullis:
Offaque dum fœdis vitiata abſceſſibus [a] horrent,
Egregium formæ periit decus: ipſe juventæ
Flos periit. macie indecorem cutis arida vultum
Vix obit: enervi torpent veſtigia motu;
Triſtiaque intentant celerem contagia mortem.
Tum medicas Chiron adhibere impenſiùs artes
Abnegat ignorans. venis fugientibus actam
Nulla luem ſolers arcere induſtria curæ,
Aut Botanes [b] lectæ potuere e frugibus herbæ.
Non juga Pauſilypi, [c] nec aprici prata Dicarchi [d]
Languentes relevant animos, vireſque labantes.
Non patrium vertiſſe ſolum; non ruris amœni
Tractus, & impulſæ Zephyris motantibus auræ.
Ipſe etiam eſt Ægris aër non æquus, amico
Qui beat afflatu colles, Campanaque mulcet
Arva: Laborinis ubi regnum exercet in Agris
Imperitans Liber, Cereremque ad bella laceſſit.
Nec dulces amor eſt aliò petiiſſe receſſus,
Seu quos Leucopetre [e] cœlo mitiſſima: ſeu quos
Re-

(a) *Offaque dum fœdis vitiata abſceſſibus &c.* Abſceſsus Tumores ſunt præter naturam; quorum materia collecta ob caloris debilitatem in pus, ſaniemque degenerat.

(b) *Aut Botanes.* A græco Βοτάνη Herba: hìc pro Deâ, quæ herbis, medicis præſertim, præeſt, ſumitur.

(c) *Non juga Pauſilypi.* Celeberrimum Promontorium elegantiſſimis villis, atque ædificiis ad mare conſitum, Neapoli ad occidentem Solem ſubjectum; vulgò *Poſilipo* ſeu *Pauſilippo*: Α'πὸ τῆς παύσεως τῆς λύπης: quaſi a laborum ceſſatione, & requie. Conſule, præter cæteros, Capac. l. 2. c. 2.

(d) *Nec aprici prata Dicarchi.* Dicarchum vulgò *Pozzuoli*, a Dicæo Neptuni, vel Herculis filio dictum putat Suidas. Alii a Prætorio, ubi jus dicebatur, quod Puteolis fuiſſe ſcribit Petronius; Δίκη enim Juſtitia, & Α'ρχὴ Imperium, ſeu Principatus Græcis ſonat. Puteolos deinde dictos vult Strabo ſub Hannibale a Puteis ad hauriendam aquam effoſſis: vel ab aquarum putore, quòd totus ille ſinus vaporibus ſulfureis fœtus ſit. Saluberrimi cœli locus.

(e) *Seu quos Leucopetre.* Vulgò *Pietra Bianca*: a græco Λευκὸς Albus, & Πέτρα Petra. Locus apprime amœnus, altero a Neapoli lapide.

(a) *Tem-*

Regifico tollunt Tempe tibi Pontia [a] luxu:
Seu Retina [b] jugo nimiùm vicina Vesevo. [c]
Verùm ubi spes vitæ, fato impendente, salusque
Conclamata jacet: taciti cessere Magistri:
Irritus & morbo cessit labor: omnia quando
Languor habet, rapidisque volat Mors invida pennis:
Sospes ab hoc uno (dictu mirabile!) luxit
Fonte dies oriens: uno hoc morientibus uti
Profuit, & Parvo mersare in Gurgite corpus.
Ilicet arcanos dum lubrica lympha meatus
Et subit, & facili serpit per viscera lapsu:
Tunc affecta vetus repetit præcordia robur;
Æger & illapsam fibris, tractimque receptam
Sentit opem; pulso sedenim discrimine tabes
Inclinata fugit, redeuntque in pristina vires.
Non secus ac Pæsti si quando in margine caltham,
Caltham, sive rosam succis vitalibus humor
Destituat; jacet illa solo, sternitque suo se
Caudice; sed pluvium cœli si senserit imbrem,
Infusamve cavis si forte canalibus undam,
Tunc rediviva comas, & odoro vertice frontem
Explicat, & fatis melioribus usa superbit.
At tibi nunc Stagno fuerit quibus insita quondam
Principiis virtus, sine me haud ingrata canentem,
Pieriis aperire modis, remque altiùs omnem

(a) *Tempe tibi Pontia.* Tempe Pontia hìc per catachresim Villa amœnissima, quarto circiter a Neapoli lapide, vulgò *Portici*. Pontiam quidem dictam refert Benedictus Falcus In Opusc. cui Titulus: *Descrizzione de' luoghi antichi di Napoli, e del suo Distretto*, ab ejus Conditore Q. Pontio Aquilâ Cive Romano Plebis Tribuno, qui Cæsari infensus in ipsum conjuravit cum Bruto, & Cassio; fuitque unus e numero Percussorum.

(b) *Seu Retina.* Nostrat. *Resina*, quinto circiter ab Urbe Neapoli lapide, ad Vesuvii radices: de quâ Plin. Jun. Epist. l. 6. Epist. 16. ad Cornel. Tacit., infelicem C. Plinii Secundi avunculi sui exitum ab incendio Vesuvii describens.

(c) *Vesevo.* Adject. a Vesevo, qui & Vesbius, & Vesuvius. Ital. *Vesuvio*, ò *Monte di Somma*, Campaniæ Mons.

Pandere: cur tanto Fons primùm exarserit æstu:
Nominis unde notas, & aquarum traxerit ortus:
Unde tot irriguis veniant medicamina venis
Expediam, & veteris revocabo exordia facti.
Nunc, age, labenti quæ nunquam labilis ævo
Pervigili solers oblivia mente repellis,
Mnemosyne, immemores letho quæ subtrahis annos;
Tu vatem, tu Diva, præi: primordia tanti
Fas mihi primævâ cecinisse ab origine Fontis:
Erutaque antiquis monumenta evolvere seclis.
Forte dies aderat, Sacris quâ læta juventus
Palladiis operata, [a] hilari Tritonidos almæ
Parthenopea choro festas tendebat ad arces.
Thuraque, solennesque preces, atque annua Siren
Dona ferens, positæ Spectacla indixerat Urbi.
Ergo omnis latè festivo excita tumultu
Ora fremit, repetitque suos per compita ludos, [b]
Grajugenûm de more Deam venerata quotannis.
Nam Divûm auguriis Cumea ad litora postquam
Chalcidicam classis devexit Abantia [c] pubem:
Et Sacra Munychiæ, [d] cultusque, & Numina gentis
Transtulit huc Italas devecta Eumelis [e] ad oras,
Idaliâ lætos [f] quæ condidit Alite muros,

Eu-

(a) *Sacris... Palladiis &c.* Sacra Palladia, ea scilicet, quæ Neapolitani Cives in honorem Palladis, quam ut principalem Deam colebant, olim quotannis celebrabant; ducto ab Atheniensibus more; a quibus originem suam repetebant: ut videre licet apud Franc. de Petris Hist. Neapol. l. 1. c. 6.

(b) *Per compita ludos.* Lampadicos præsertim; de quibus mox.

(c) *Abantia.* Chalcidensium scilicet: Chalcis enim Abantis etiam dicta est a Statio Syl. l. 4. Syl. 8.

(d) *Et Sacra Munychiæ &c.* Atheniensium quippe Euboea Insula Colonia fuit, teste Paterculo l. 1. c. 4., cæterisque. Hinc ab Atheniensibus mores, ritus, sacra, ac religionem Euboeæ Incolæ accepere; quæ omnia deinde secum advexere in locum, ubi nunc Neapolis; atque in hanc novam Urbem ab ipsis, Parthenope Duce, conditam intulere; ut citatus de Petris, aliique ad unum omnes, qui de Rebus Neapol. scripsere.

(e) *Eumelis.* Parthenope Eumeli Pheræ Thessaliæ Regis Filia.

(f) *Idaliâ lætos quæ condidit &c.* Columbâ scilicet, cujus prævolitantis

Euboicosque lares; jam tum firmata secundo
Palladis auspicio ſtetit alta Neapolis: aras,
Et Pandioniæ jam tum delubra Minervæ
Struxerat, Actæâ renovans certamina pompâ.
Namque in honore Deæ ſolvit ſua vota: Faceſque
Corripit ardentes, & anhelo Lampada [a] curſu
Quaſſat agens, ritum Pubes imitata Pelaſgum.
Jamque dies indicta Sacris affulſerat; & jam
Venerat æquali Sirenum ad mœnia cœtu
Nympharum manus alma, quibus non tæda reluxit
Pronuba, non caſtos velarunt flammea vultus.
Venit Hamadryadum Fauno comitata bicorni
Turba frequens: venere alacres ad feſta Napeæ.
Quæque ſinus, Sebethe, [b] tuos: reſecandaque falce
Soſiacâ [c] quæ rura colunt: quæ culmina Lubræ: [d]
Delioloſque Hortos, [e] & apricos Herculis amnes. [f]
Pri-

---

tis ductu Parthenopen huc appuliſſe, ubi nunc Neapolis, habes apud Pater-cul. loc. cit. Capac. l. 1. c. 6. cæteroſque. Addunt Poëtæ, Columbam illam ab Apolline immiſsam; quod innuit Stat. Syl. l. 3. Syl. 5. In cujus rei memoriam Neapolitani Cives Statuam Apollini erexere, in cujus humeris Columbam inſidentem adorabat Parthenope. Vide Stat. Syl. l. 4. Syl. 8.

(a) *Lampada &c.* Cum ſcilicet Homines per Urbem accenſas lampades præferentes eâ lege currebant, ut in curſu accenſæ ſervarentur; cujus enim fax extinguebatur, is victoriam ſucceſſori cedebat. Et quamvis in Cereris honorem hi Ludi celebrarentur etiam Neapoli, ut ex Stat. loc. cit.; ac deinde ad Parthenopes ſepulcrum; Minervæ tamen, cui etiam (ut Pindarus in Olympicis) ſacri erant, inſtaurati ibidem ſunt: ut loc. cit. de Petris.

(b) *Sebethe.* Sebethus, notus Neapolis fluvius, campos ab Oriente irrigans. Ital. *Il Sebeto.*

(c) *Soſiacâ &c.* Adjectivum deductum a Rure Collegii Neapolit. Soc. Jeſu, cui a D. Soſio nomen, vulgò *San Soſſio*: ad Veſuvii radices, quà Nolam ſpectat, ſitum. Locus annuis Autumnalibus vacationibus delectus.

(d) *Culmina Lubræ.* Ital. *Maſſa.* A Delubro Minervæ illic olim ab Ulyſſe condito, ait Capac. l. 2. c. 13. ex Strabone. Unde & Maſſa ad Delubrum; & Lubrenſis dicta. In Promontorio Minervæ contra Capreas locata.

(e) *Delioloſque Hortos.* Horti Delioli, ſive Deliolum, vel, ut alii, Doliolum, Fons prope Neapolim in viâ Acerranâ; quem Alfonſus Calabriæ Dux Regis Ferdinandi I. filius ſumptuoſiſſimis ædificiis exornavit: longumque inibi tractum, *Podium Regale* vulgò *Poggio Reale* appellari juſſit. Pontanus tamen eleganter De Hort. Heſper. l. 1. *Deliolos Hortos*, nuncupavit.

(f) *Herculis amnes.* Juxta Neapolim Fontes ſunt, ab Hercule, qui Neapoli colebatur, Herculani dicti, ut Pontan. de Bello Neap. l. 6.. Idem
Le-

Prima sed ante alias formâ præstantior ibat
Parthenope; Oebalio quam palla tegebat amictu
Mæoniis distincta modis; nodatur in aurum
Cæsaries; auroque sinus, gemmisque crepantes
Fibula subnectit mordens; argentea crurum
Tegmina Erythreis exornat gaza lapillis.
Hinc, atque hinc geminæ stipant Achelöides: olli
Et Proceres circùm, populorum & turba sequentum,
Dum præit, assurgunt; & herilia jussa morantur.
Ponè tuis, Helicon, quæ collibus æmula colles
Jactat, Olympiaci [a] speculatrix ardua ponti,
Festinatque gradum, sociisque supervenit Ægle. [b]
Nec trifolina, olim Baccho quæ nupserat, Hermis, [c]
Aut Venantum acres Conicle [d] experta labores
Defuit, aut Paphiæ cultrix industria myrti
Antiniana. [e] suum sequitur Platamonis [f] Halantum
In-

Lepidin. Pompâ. 3. *Fontes Herculis* dixit. de his etiam loquitur Summont. l.1. c.2. Hist. Neapol.

(a) *Jactat Olympiaci &c.* Ab Olympiâ. Vide Notas seqq. pag. 15. lit. e.

(b) *Ægle*. vulgò *Pizzo falcone*: ab Accipitribus ibi aliquando captis, inquit Capac. l.2. c.3. Sub Ægles deinde Nymphæ nomine locus hic celebratus a Bernardino Rota Viro Patricio, ac Poëtices laude florentissimo. Regio in altiori Neapolis fastigio, mari imminens, Lucullanum respiciens: elegantissimis ædificiis ornata, & hortorum amœnitate suavissima. Hinc meritò Heliconis æmulam dicit Auctor.

(c) *Hermis*. Hermis, sive Mons Hermus, vulgò *Monte Santeramo*. A Pontano *Mons Sancti Erasmi*, qui ibi in quâdam Ædiculâ colebatur. A copiâ trifolii Trifolinum alii dixere. De hoc vitibus olim consito locutum volunt Martial. l.13. Hermitis Nymphæ nomine appellat idem Pontan. Lepid. Pom. 4. & alibi.

(d) *Conicle*. Nostrat. *La Conocchia*. Locus ad D. Januarii Ædem extra Urbis mœnia. Sub Nymphæ venatricis nomine hanc etiam celebrat Pontan. Lepid. Pom. 4.

(e) *Antiniana*. Ab Antiniano, Nostrat. *Antignano*. Rus ab Occidente Neapolim spectans, & in viâ Appiâ positum; cujus adhuc ibidem vestigia. De hoc Capac. lib. 2. cap. 5. *Antonianum* alii dixere; putantes, vel a M. Antonio, vel ab Antonino Imperatore conditum. Veriùs alii *Antinianum* quasi contra Lacum Anianum: Nostr. *Lago d' Agnano*. Alii ab ἀντὶ contra, & ἀνίαν mæstitiam, quasi contra mœrorem. Myrtetorum cultricem vocat Pontan. Lepid. Pomp. 6.

(f) *Platamonis*. Nostr. *Lo Fiatamone*. Via in Neapolis Suburbio ad maris litus, Occidentem versùs; Pontano etiam Nympha est, quam ipse Halanti Juvenis amore carpi fabulatus est Lepid. loc. cit.

(a) Pa-

Infelix, miseroque amens indulget amori.
Tu quoque, tu claris Vatum celebrata, Patulci,[a]
Carminibus, Magni servas quæ busta Maronis
Litore in hoc; lauroque[b] virens fœcunda comanti
Addis adhuc tanto decus immortale sepulcro:
Tu quoque Palladiæ cumulas solennia pompæ
Gaudia. diffusis tecum redimita corymbis
Carpit iter, nostros quæ ductilis ubere lymphæ
Spargit agros sinuosa, & Fontibus addit honorem
Culta Labulla.[c] suam non hìc oblita parentem
Deserit, irriguos Formellis[d] adulta per hortos.
Huc patrii Crateris honos, & sola Camœnis
Digna coli, celeres molitur Olympia[e] gressus,
Dulce melos iterans, & dulci carmina cantu.
Dumque manu plectrum, plectro dum fila loquaci
Tractat, ab Aoniis iterum Permessidas antris

Evo-

(a) *Patulci*. Patulcium in monte ad secundum ferè a Neapoli lapidem in viâ Puteolanâ Virgilii sepulcro clarum; quod de more Pontanus sub Patulcidis Nymphæ nomine celebravit; ut loc.cit.& Hesper.l.2.Capac. l.2. c.2.Patulcium nuncupari autumat locum hunc ex eo, quòd Ælius Abascantus Rufini pater ab hæredibus Patulci Diocletis agrum illum emerit; idque ex antiquo lapide constare affirmat.

(b) *Lauroque &c.* Ad Virgilii sepulcrum olim Laurum enatam asserunt. Consule Capac. loc. cit.

(c) *Culta Labulla*. Rivus est, imò fluentum per cuniculos Neapolim miro opere inductum. Et *Labulla* sive a labro, quo aqua excipitur; sive a bulliendo dicta. Nostrat. *Capo d'Acqua, che viene da Poggio Reale*. Locum hunc exornat toties laudatus Pontanus, in Elegiâ de Sebetho: & Labullam Nympham facit. Sic etiam Lepid. Pomp.4. Extant Donàti Franchi Carmina in suâ Neapoli, in quâ Sebethi, & Labullæ amores prosequitur.

(d) *Formellis*. Sub Formellidis Nymphæ nomine exprimitur cum Pontano locus ille, quem ad Urbis mœnia Nostrates *Santa Catarina a Formiello* vocant. Cumque in hunc primò Labulla aquas suas, mox inter Urbis Hortos, & compita elegantissimis Fontibus dividendas, exoneret: hinc Lepid. loc. cit. Formellidem primam Labullæ filiam appellat. Viam hanc Capac. lib. 2. c.7. *Aquas Regias* nominat; a Fontibus in eâ ab Alfonso Pimentello Beneventi Comite Regni Vicario extructis. Ab hac igitur viâ per Aquæ-ductus, quos vulgò *Formelle* dicunt, ita affluenter aqua Neapolim perducitur, ut pensilis veluti Urbs super illam innare videatur.

(e) *Olympia*. Vulgò *Chiaja*; vox sermone Neapolitano corrupta ab Hetrusco *Piaggia*. Amœnissimum Suburbium in orâ maritimâ inter Lucullanum, & Pausilypum. Olympia, ut ait Falcus, ex eo quòd olim ibi Ludi in honorem Jovis Olympici habiti sint. Locus

Evocat; ut Pindi [a] potuit de vertice quondam
Ducere montivagas [b] hæc noſtra ad litora Muſas;
Extinctam reſonare docet dum Phyllida [c] ripas:
Actiacumque [d] canit piſcoſa per æquora carmen.
Addunt ſe comites pelago circumflua Neſis, [e]
Inarimeque, & vicinis quæ læta racemis
Æquoreâ madidas aſpergine proluit uvas
Mergellina: [f] vagiſque favens Euplœa [g] carinis:
Et Megare [h] elato deſpectans cærula dorſo.
At quo te tandem, pompæ pars maxima, plectro
Commemorem, Prochyte? [i] Dryadum pulcherrima quondam,

Nec

---

cus Neapolitanorum Poëtarum jure carminibus excultus. Ex hoc P. Nicolaus Parthenius Giannettaſius Soc. Jeſu ſibi *Vatis Olympici* nomen deſumpſit; quòd Matre Olympicâ natus ſit, ut ipſe Nautic. 8. teſtatur.

(a) *Ut Pindi potuit &c.* Innuitur Jacobus Sannazarius Neapolitanus Eques, Friderici II. olim gratiâ florens, ac præſignis ſeculi ſui Vates: qui Poëtarum omnium primus laudem, quam alii ovium Paſtoribus canendi ad numerum impertiti ſunt, Piſcatoribus etiam communem reddidit.

(b) *Ducere montivagas &c.* Reſpexit Auctor ad illud Ludov. Arioſt., qui Cant. 46. Stroph. 17. cecinit:
Giacobo Sannazar, che a le Camene
Laſciar fa i Monti, ed habitar l'arene.

(c) *Phyllida.* Alluditur hic ad primam ejuſdem Sannazarii Eclogam, cui Titulus, *Phyllis*.

(d) *Actiacumque &c.* A nomine Sannazarii, qui (ut Jovius in vitâ) repudiato gentilitio, *Actius Sincerus*, Pontano adhortante, dici voluit. Actius fortaſſe ab ipsâ maris *Actâ*, in quam primus omnium Muſas adduxit: *Sincerus* ab aureâ morum ſinceritate.

(e) *Neſis.* Ital. *Niſida*: Parva quædam (ut nomen Νῆσος ſonat) Inſula in ſinu Puteolano. Poëtis ſatis hactenus celebrata. Pauſilypo adjacentem olim, terræmotus vi divulſam, & alio abreptam ferunt.

(f) *Mergellina.* Amœniſſima Villa, in extremo oræ Olympicæ, atque ad mare in Pauſilypi radicibus: vitibus undique conveſtita. Hanc Sannazarius Friderici Regis dono poſſedit. Carminibus olim, nunc verò tanti Vatis Tumulo inſignis. Noſtrat. *Mergoglino*.

(g) *Euplœa.* Ital. *La Gajola.* Quaſi Caveolæ, inquit Falcus. Scopulus veriùs quàm Inſula; Pauſilypo objecta, in Occaſum vergens. Græcis Εὔπλοια hoc eſt, Bona navigatio: Ab εὖ bellè, feliciter, & πλέω navigo. De hac Stat. Syl. l. 2. Syl. 2. & In Hercul. Surren. Syl. l. 3. Syl. 1. Ex eo dicta, quòd olim Alexandrinis navigantibus bonum omen præſtiterit.

(h) *Et Megare.* Noſtrat. *Caſtel dell'Ovo:* quæ & Caſtrum Lucullanum. Videatur Capac. l. 2. c. 3. Dicta multis Megare, quòd olim Græci Megarâ venientes ibi habitaverint. Aliis a Megarâ Herculis uxore: illum enim regionem hanc incoluiſſe dicunt. Stat. Syl. l. 2. Syl. 2. Megaliam appellat: quidquid in contrarium ſenſerit Petrus Laſeiina In Oper. *Dell'Antico Ginnaſio Napoletano*, c. 7.

(i) *Prochyte.* Ital. *Procida.* Inſulæ Pu-

Nec patiens huc uſque viri: tamen altera Nymphis
Addita dein pelagi, & Nereo dilecta marito.
O utinam, patrii quà ſe ſubducere colles
Incipiunt, & lene Caput ſubmittere Clivi, [a]
Sylvicolas inter populos, cœtuſque ſororum,
Capripedeſque Deos nunc uſque ignota lateres!
Quàm felix! ævum quàm non ingloria ſylvis
Exigeres! Phœbi nam te Soror alma ſagittas,
Et tractare arcus, & arundine figere prædam
Dum docet, ah caræ quantùm blanditur alumnæ!
Te tenero fovet illa ſinu: primamque laborum
Te comitem, & ſocias inter dedit eſſe puellas.
Poſthabitis tamen illa Deæ ſed amoribus, audet
Ire viam, quà cæca trahunt ſua fata ruentem:
Et Tritoniaco fervent quà litora plauſu.
At non & veniſſe volet, cum proxima letho
Irrita Latoam, Divoſque in vota vocabit.
Nec mora, Mæandro chlamydem, ſigniſque rigentem
Induit, artificis Phrygio quam dædala limbo
Pinxit acus, pictamque levi variavit acantho.
Gemmea virgineum non dum reſoluta coërcet
Zona latus: rapidis Nymphe permiſerat auris
Indociles ſine lege comas diffundere: frontem
Caſſide, Spartano ſuras accincta cothurno.
Olli habiles de more ſonant poſt terga pharetræ:
Arcum læva tenet, ſtrictum tenet impigra telum
Dextera: Dianæ ſuppar habitumque, genaſque,
Suggeſtumque comæ, & duros venatibus artus.
Harpalice haud aliter nudo jaculatur in hoſtes

C Te-

Puteolani ſinus. *Prochyte* quidem a Προχέω, *Profundo*, quòd ab Ænariâ, cui olim conjuncta, motu terræ divulſa, ac *Profuſa*, inquit Plin. l.3. c.6. & *aliò provolutis montibus Inſula extiterit*: ut Id. lib. 2. c.90. Auctor tamen, ut metamorphoſi, mox addendæ, det locum, Dryadem illam facit.

(a) *Caput ſubmittere Clivi*. Caput Clivi, Locus prope Neapolim maximè fertilis: Noſtr. *Capo di Chino*: ita ex Falco, & Capac. l.2. c.7.

(a) *Te-*

Tela ſinu: vel acerbà fremens, ubi Dardana venit
Litora, Amazonidum ducens in bella phalanges
Pentheſilea, dolos, ſtrageſque ultura Pelaſgûm.
Demens! quæ caſus, & ineluctabile fatum
Urget, & immites inopina ad funera Parcas.
Conſeſſu tandem in medio, Circoque frequenti
Emicuit, Nymphis & conſpicienda reluxit.
Non ſecus ac verni media inter germina ruris
Et nitet, & primos Floræ roſa poſcit honores.
Semivirûm interea Satyrorum e gente profectus
Ipſe etiam patriis (dubiæ proh neſcia ſortis
Pectora!) Teleboas [a] Capreis adventat; Apollo
Cui medicas artes, penitaſque indulſerat olim
Scire poteſtates herbarum, omniſque ſalubrem
Stirpis opem, lectaſque, fovent quæ vulnera, fruges.
At non Idaliæ medicari Cypridis ictum
Evaluit; non ille faces eluſit, & arcus.
Namque ubi veſtigans aciem per cuncta ferebat,
Obvia luminibus tum clarâ in luce refulſit,
Qualis erat vultu Prochyte: tum fixus in uno
Reſtitit obtutu, viſuque immobilis hæſit.
Nec vidiſſe oculis ſatis eſt; it lapſa per imas
Flamma fibras, ſubitumq; bibit malecautus amorem.
Dumque bibit, tacitumq; premit ſub pectore vulnus,
Mente dolos agitat, votiſque indulget iniquis.
Quippe (nefas!) Prochyte inſidiis, & fraude potiri
Deſtinat, & furto vecors lætatur inani.
Ecce autem tardæ cum jam ſua lumina nocti
Credidit, & ſero ſucceſſit Veſper Olympo;
Tum

(a) *Teleboas*. Nomen deductum a Capreis, quæ Teleboæ dictæ ſunt a Telebois Acarnaniæ Populis illas olim incolentibus. Vel ab Inſulis Teleboidibus (quarum meminit Plin. lib. 4. c. 12.) a quibus Incolas in Capreas demigraſſe ferunt. Vel, ut alii, a Teleboò Pterelæ Regis filio, qui primus e Græciâ in hanc Inſulam navigavit.

(a) *Pha-*

Tùm cursu lassata pedum certare Juventus
Desiit: extinctæ votivo Lampades igne.
Jamque renascentis per amica silentia Lunæ
Turba lares repetit; Nymphæ cessere theatro.
At non Teleboæ cessit furor; irruit ultro
In Prochyten, audetque manu prensare procaci.
Horruit, incauto ceu quæ pede presserit anguem,
Territa conspectu Virgo; sua verba dolori
Deficiunt: tremebunda pavet. sic Cerva Leonem,
Sic rabidum pavet Agna Lupum; rostroque sequacem
Sic timidæ Accipitrem seclusâ in valle Columbæ.
Mox ubi mens rediit, visusque hàc flexit, & illac;
Inarimen patriæ repetentem limina sedis
Ut videt: Inarimen votis, precibusque fatigat:
Inarimen resonis referebant compita tectis.
Affer opem Nymphæ, & casu me subtrahe, dixit.
Pallida tum trepidis properantem amplectitur ulnis.
Qualis, populeam rapuit cui Sirius umbram,
Serpit humi vitis: viduoque in cespite frondes
Vix alit: appositæ si forte propinquiùs ulmo
Hæserit irrumpens, trunco dat brachia circùm,
Vinculaque innectit properis uxoria ramis.
Inarime at postquam teneris dedit oscula labris
Mille, manu Prochyten complexa, per æquora secum
Devehit; optatum fugiens tenet utraque litus,
Ocior Æolio spirant qui carcere ventis.
Insequitur pavidas, cursu nec segnior urget
Teleboas; volucrique premit tranquilla natatu
Cærula, & insultans Prochytæ superimminet. illa
Flet lacrymans, lacrymisq; oculos dum turpat obortis,
Dictynnam ingeminans sic ore precatur amantem.
O Dea, virginei custos innupta pudoris:
Si qua meis unquam cecidit tibi victima telis,
Suspendive tholo surgentem in cornua Cervum:

Sis præsens, tantoque volens succurre labori.
Da rabidi vitasse manum prædonis; & ipsum
Sterne solo exanimem, stratumque ad Tartara pelle.
Hæc ait: at voti tantùm succedere partem
Diva dedit: pelago partem ferus obruit Auster.
Namque pudicitiæ tunc & Latoa labanti
Consuluit vindex, & iniquis obstitit ausis
Teleboæ; at Prochyte fato haud subducta sinistro est.
Ilicet hærentem lateri dum sustinet hostem,
Extimuit pudibunda: stupent correpta recenti
Membra metu: riguere genæ, vox faucibus hæsit.
Pallor habet frontem; pallor suus occupat ora,
Ora, manusque ambas; Parioque simillima saxo
Constitit; arrectos nec ventilat aura capillos.
Sic lethalis hyems totum diffusa pererrat
Corpus, & amisso torpescunt sanguine venæ;
Et lapis est quæ Nympha fuit. sublimior olli
Arboribus sylvescit apex, quem crista tegebat;
In frondes abiere comæ; versisque sagittis
Jam nemus in Prochytæ pharetrâ, jam crescit in armis.
Utque peregrinis Colchorum e finibus olim
Huc primùm Argivo Minyarum remige vectas
Phasiacas [a] agitabat aves, telisque premebat
Impigra, Phasiaco Prochytæ sic alite lucos
Auxit, & immeritum solatur Cynthia fatum.
At non Teleboam potis est vis ulla levare:
Sed furit infrendens, Phœbumque incusat, & astra.
Tum Prochytæ, ut potuit, scopulis lacrymansque, gemensque
Procubuit super; atque hærens, crudelia dicit
Nu-

(a) *Phasiacas &c.* Aves Phasiacæ: Ital. *Faggiani*: a Phasi Colchorum fluvio dictæ; atque ad nos vectæ ab Argonautis, cum e Colchis in Græciam, e Græciâ huc demum transportatæ; & his quidem nunc Prochyte præ cæteris locis referta est.

Numina: crudelem ſeſe, quòd luminis aurâ
Veſcitur, infernis nec dum miſer occubet umbris.
Non tulit hoc triſtis gemitu commotus Amici
Delius, antiquæ ſubeunt nam pectora flammæ.
Et bonus ut cauſſam lacrymarum avertat, ab imo
Perculit Inarimes nutantia culmina fundo.
Tum ſubitò excuſſis latè juga percita ſylvis
Intremuere: movent disjectæ vertice rupes:
Saxaque diſſiliunt: vaſto diſcedit hiatu
Pontus; ab Ænariâ [a] Prochytæ latus abſcidit; æquor
Per medium volat illa: ſuus timor urget euntem;
Eluſumque cavens vel ſic irridet Amantem.
Tum verò iratæ ſenſit fera ſigna Dianæ
Teleboas, læsâ meritus pro Virgine pœnas.
Ille quidem, curis impar exſolvere mentem,
Hæret iners animi: paulatim ſerpit in artus
Torpor, & immotis dureſcunt viſcera fibris.
Frigida quin etiam circùm præcordia ſanguis
Obſtitit; in ſilicem corpus jam vertitur; & jam
Ænariæ ſcopulis, ut ſignum exangue, reſedit.
Non aliter trifido quàm ſi perculſus ab igni,
Miſſa procelloſo ſenſiſſet fulmina cœlo.
Flet tamen exanimis; lacrymiſque per ora volutis
Non ſua, fallaces Nymphæ deplorat amores.
Quin & inextinctis, caluit quibus ille, favillis
Ardet adhuc: ſpirant vel nunc incendia lymphæ,
Quas liquat, atque oculis Parvo ceu Gurgite fundit.
Hinc nomen, Fons alme, tuum; ſic indita virtus
Plurima; Teleboas nam quot medicamine ſuccos,
Quot potuit morbis adhibere ſalubriter herbas,
Tot medicis Phœbus vitalia munera lymphis
Contulit, & ſimili Fontem dignatus honore eſt.

In-

(a) *Ab Ænariâ &c.* Conſonat Hiſtoriæ, ut in Notis pag. 16. lit. i.

(a) *Cli-*

Interea, tectis tibi dum rorantibus undas
Egerit hic, cœpto mecum ne parce labori.
Quis quis es, Ænaridos tangit quem gloria famæ.
Non ego te primo defixum in Fonte morabor;
Nec fuerit nostris hæc meta novissima votis.
Est honor, est aliis quæ dives adorea surgit
Parta plagis, superas quâ se se clara per auras
Sustulit ingenti victura pereniùs ævo
Inarime, Solisque domos implevit utrasque.
Ergo iter aggressi rursum, subeamus aquosi
Clausa soli; paucis quà te, nec longa secutum
Orsa, novas doceam lympharum accedere fauces,
Nota Machaoniâ dum currimus æquora cymbâ.
Ecce autem ex imis Clivi radicibus, [a] Auster
Quà tenet, inde salit: Phœbi dein versus ad ortum
Labitur, & riguo fœcundat jugera lapsu
Furnelli [b] Fons dictus Avis; quòd profluat arctis
Faucibus, & primâ referat præfurnia fronte.
Sulfuris, & Ferri venis exceptus, utrumque
Et sapit, & nitro passim, mixtumque trichiti [c]
Sal habet; at mediis, quà languidus ignis inerrat,
Penè calet stagnis, & parciùs imperat undæ.
Cum tamen hæc succis aloës, & amarior atro
Felle fluat, naresque gravi pertentet odore:
Non illam, æstivo vel cum jacit undique flammas
Sole furens Procyon, sitientibus arida labris
Ora velint tetigisse: licet Riphæa pruinis
Algeat, & tristes nix circumfusa tepores
Pellat, & austeri vincat fastidia potus.

Hinc

(a) *Clivi radicibus &c.* Locus hic Indigen. *Monte de' Fossi.*

(b) *Furnelli &c.* Indigen. *Bagno di Fornello*, prope Vicum, vulgò *San Pietro a Pantanello.* Meminit hujus, præter Jasol. l. 2. c. 6., etiam Bacc. l. 4. c. 10.

(c) *Trichiti.* Trichitis ex Plinio l. 35. c. 15. Species aluminis in capillamenta quędam canescentia dehiscentis: a græco Tρὶξ Capillus.

(a) *Ut*

Hinc teli ad jactum ſubjectos cerne per agros
Ut Caurum, Boreamque inter [a] gratiſſima rorent
Balnea, Fontanis nomen quêis venit ab oris.[b]
Ipſa tibi biforo largè manantia ductu
Saxa liquant vicina; nec his certaverit ulla
Aut tantùm fluere, [c] aut puros mage vena liquores
Volvere, dum tecti contenta ſub imbrice Naias
Par micat electro, ſtagniſque nitentibus inſtat.
Ipſe quidem, niſi multa nitro ſtyptiria, [d] & acri
Hanc apyron [e] limo inficeret, propiora ſaluti
Non alia optarem vires fractura Lyæi,
Quàm quæ fontales explent carcheſia rivi.
Cum tamen ingratum ſapiant, his utere tantùm
Cum dolor in curſu, vitæque incommoda cogunt.
Multum illis pretii quondam fecere repulſæ
Morborumque acies, atque agmina victa malorum.
His etenim, nequidquam alias tentata per artes,
Parta ſalus, [f] grandi cumulavit fœnore famam.
Nil ibi plebejum: non hic Ephyreïa præfert
Æra: ſed argenti, magnetis & innatat humor
Particulis, nitidoque ſatur ſplendeſcit in auro.
  Nec procul exurgens tractu deſudat eodem
Caſtilion; [g] veteris nomen cui rudera Caſtri, [h]
Dirutaque antiqui dederunt veſtigia pagi.
Proxima fluctivagi ſonat ille ad cærula Nerei,
Cu-

(a) *Ut Caurum &c.* Vulgò, *Fra Maeſtro, e Tramontana.*

(b) *Balnea Fontanis &c.* Indigen. *Bagno di Fontana, ò della Fonte;* de quo Jaſol. l.2. c.7. & Baccius l.4. c.10. & 13.

(c) *Aut tantùm fluere &c.* Ita ex laud. Jaſol.

(d) *Styptiria.* Στυπτηρία, Alumen: quia nimirum ςύφει, hoc eſt adſtringit. Utitur hac, cæteriſque id genus vocibus Auctor pro ipſo Alumine, ne repetita ſæpius eadem vox *Alumen*, faſtidium legentibus creet.

(e) *Hanc apyron.* Apyron ex Plin. l.35. c.15. genus Sulfuris vivi.

(f) *Parta ſalus &c.* Majorem fortaſſe præ cæteris, uno excepto Parvo Gurgite, ſibi laudem vindicat Balneum Fontanum in præſentiâ.

(g) *Caſtilion.* Indigen. *Bagno di Caſtiglione.* De hoc Jaſol. lib. cit. c.8. & Bacc. l.4. c.10. & 13.

(h) *Rudera Caſtri &c.* Indigen.
Ca-

Cumeum contra litus, Boreamque nivalem.
At circùm apposito [a] collectis pariete postquam
Corpora fovit aquis, solioque [b] excepta rigavit,
Per scopulos præceps, & tesqua horrentia serpit.
Ille suas etiam terræ salsugine [c] partes
Imbuit: & rapidis fovet ille incendia flammis.
At subitò indicium peracuti sulfuris unus
Præstat odor; dumque ora nimis torquebit amaror,
Signa tibi salsi faciet manifesta saporis.
Lætus ager quà prata madent: lætissima florent
Jugera; sed fusâ totum ferrugine litus
Obruitur latè, furvâque nigrescit arenâ;
Cui sua magnetem laus est traxisse; [d] coactum
Jura pati, potuit quæ victo imponere victor;
Et ferri domitorem olim sibi subdere inermis.
Quid sit Amor qui nescit adhuc, hòc noscat ab uno,
Dum silices domuisse potis; tractosque tenaci
Compede, naturæ cogit dediscere leges:
Et nova mutato sortiri viscera sensu.
Ut tamen huc certo valeas appellere cursu,
Dum Prochyte adveniens remum lentabis in undâ,
Ænariamque voles celeri tetigisse phaselo,
Hoc meminisse velim; lævas tibi palmula cautes
Radat, inaccesso quà se de vertice tollit
Celsa silex, ingens, & multo subnigra fumo.

Mi-

Castellone. Urbem hìc ab Hierone Syracusarum Tyranno conditam, cum Insulæ imperitaret, arbitratur Jasol. loc. cit.

(a) *At circùm apposito &c.* Balneo hoc, paucis ab hinc annis extructis ædibus ad loturam accommodis, utiliùs uti possumus.

(b) *Solioque &c.* Solium, Vas nempe, quo in balneis Veteres utebantur; in illo enim sedentes lavabantur. ita Festus apud Samuel. Pitiscum in Lexic. Roman. Antiquit. T. 2. V. *Solium*: De hoc Celsus l. 1. c. 3. Plin. l. 33. c. 12. Additque nobiles Fœminas Romanas soliis etiam argenteis ad delicias usas.

(c) *Terræ Salsugine*. Alumine nimirum, ut Plin. l. 35. c. 15.

(d) *Cui sua magnetem &c.* Ita ex Jasol. l. 1. c. 3. Capac. l. 2. c. 15. cæterisque.

(a) Ar-

Mitis ubi e gravidis pendens vindemia ramis
Excoquitur: digesta suas & quadrat in unguem
Arbor opaca vias, fructuque, & flore coronat.
Hìc tibi Castilion; atque hac de rupe liquentes
Terra sinus aperit. nec Fons præsentior alter
Ancipiti implicitos morbo, lassâque gravatos
Temperie expediet: nocuis seu plurima plagis
Archigenes [a] fomenta [b] paret: seu corpora circùm
Fundere, [c] seu jubeat pateris haurire liquores. [d]
Sed me Pieriis tendentem carbasa ventis
Vicinæ invitant rupes, collesque propinqui:
Quæque sub Arctoo stillant Vada fervida cœlo.
Ergo, age, festivo sonet Acta celeumate: pronam
Solve ratem, Phrasidame: [e] vocant jam flamina puppes,
Aura vocat Libethris. amem læto omine Divûm
Cœpta sequi, &, clavum flexit quò Delius, oras.
Unde diu cultos liceat decerpere flores,
Quos mihi Pirenes aluere aspergine Nymphæ,
Ænarides Nymphæ: meritum queîs donet alumnum
Inarime, dum serta meis dat habere Camœnis.
Accelerat Fortuna vias: & plena secundis
Auspiciis jam vela præit. viden! æquore toto
Subsiliunt, geminantque choros, plauduntque vicissim
Nereïdes mixtæ Tritonibus! aspice pontum
Sparserit ut primis oriens Matuta favillis!
Aspice: sed dicto citiùs Neptunia vecti
Per freta, pacatum, Socii, confecimus æquor.

Et.

(a) *Archigenes*. Celeberrimus ætatis suæ Medicus Syrus, de quo Juvenal. Saty. *6*.

(b) *Fomenta*. Unus e modis, quibus id genus aquis uti possumus, sunt *Fomenta*: cum nimirum aqua in aliquam tantùm affecti corporis partem clystere ingeritur: sive cum eidem parti vel spongiâ, vel aliquo alio instrumento applicatur.

(c) *Seu corpora circùm &c.* Alter modus, quo adhibetur aqua, corpus totum balneis abluendo.

(d) *Seu jubeat pateris &c.* Tertius nempe modus, aquam hauriendo.

(e) *Phrasidame*. Navicularii nomen, a Sannazario in Eclogis desumptum.

(a) *Spe-*

Et jam puppe ſuper deſertas quærere ripas
Cogimur, imbriferis horret quà cautibus, & quà,
Servat inacceſſum Speluncæ [a] nomina litus.
Hìc ſalebras inter denſas, mediiique fragoſis
Erumpunt ſaxis latices: & pura miniſtrant
Pocula: ſed nullis guſtanda hæc pocula labris.
Namque ſuperfuſis Nereus hinc fluctibus Ægros
Acceſſu prohibet, pelagoque excludit iniquo;
Optatamque vetat morbis afferre ſalutem.
Præcipuè ſcopulis cum nubifer incidit Eurus
Ænariæ, ſpumantque altis maria acta procellis;
Litora tunc adoperta vadis, circùmque ſupraque
Accipiunt inimicum imbrem: confuſaque fluctu
Nequidquam obducti parent veſtigia fontis.
Heu malè tum, repetens Campano cærula lembo,
Grata ſalutiferæ quæres ibi munera lymphæ.
  Nec minùs interea Parvi prope Gurgitis ædes
Tingentem videas declivi paſcua lapſu,
Stringentemque herbas, & mollia prata rigantem
Fonticulum: [b] parco ſed quem calor imbuit æſtu.
Mitior hic, ſtomacho quòd amicos præbeat hauſtus,[c]
Humoreſque graves, choleramque expellat acutam,
A ſtomacho ſibi jure trahit nomenque, decuſque.
Quod ſi non alio pervelleret ora ſapore,
Gurgitis hic Parvi nihilum diſtaret ab undis.
At gremio quamquam veniat telluris eodem,
Non tamen inde fluens fuerit potantibus idem.
Namque, ſubit cæcæ dum curva foramina terræ:
Per-

(a) *Speluncæ nomina &c.* Indigen. *Il Bagno della Speloncа*, ſeu *Della Scrofa*; de quo, præter Jaſol.l.2.c.11., Bacc. l.4. c.7. & 10.

(b) *Fonticulum*. Italic. *Bagno dello Stomaco*: quem nunc etiam Indigen. *Il Bagno del Cappone* dicunt: ſaporem enim talem refert, qualem jus Capi elixi habet. De hoc Jaſol.l.2. c.16., & Bacc. l.4. c.10.

(c) *Mitior hic ſtomacho &c.* Fontis hujus aquas potui magis, quàm loturæ accommodas aſſerit Jaſolin. loc. cit.

(a) *Epo-*

Perque ſinus varios, imperfoſſoſque meatus
Paulatim molitur iter; ſub hiatibus imis
Sulfureas ſenſim partes, tetrumque bitumen
Tergit; & illimes hinc purior exhibet imbres:
Miraturque novos latices, & non ſua ſtagna.
Per medias veluti ſinuoſa volumina verſat
Qui ſilices, ſquamaſque fricans exoſus avitas
Innovat, & rimis ſaxi eluctatus, in auras
Ora vibrat coluber, primoſque recolligit annos.
  Nec te, dum paribus metimur ſingula votis,
Hàc pigeat conferre gradum, pretioſior Hermo
Fœta metalliferis quà panditur Inſula venis.
Eoum ad Solem nam quà præfulget Epopeo [a]
Phoſphorus, extremâ montis de parte calentes
Hìc geminis lymphæ ſcatebris: Hydrea. [b] repoſto
Bina lacu hìc fervent; ferro quorum altera ſchiſton [c]
Immiſcent, & ſulfur olent; & largiùs hauſta
Tentantum arguto ſapiunt ſubdulcè palato.
Auriferis ſed ponè fluunt quæ ditia guttis
Altera, Gingivis, & Dentibus apta medentur.
Et quamquam appoſito careant hi nomine Fontes, [d]
Non virtute tamen, nec laudis honore carebunt.
  Non ego vos morbis toties clarata domandis
Tranſierim Cytharæ: [e] vel quæ conterminus olim

(a) *Epapeo*. Vide Notas pag. 6. lit. m.

(b) *Hydrea*. A græco Ὑδρεῖον: ita appellat Plin. l. 6. c. 23. Loca aquationis, ſeu Manſiones aquationum diſpoſitas; ut explicant Jo: Gerard. Voſſius in Etymolog. V. *Hydreuma*: & Jo: Harduinus Soc. Jeſu in Notis citati libri, & capitis Plin. ad uſum Sereniſſimi Delphini.

(c) *Schiſton*. Aluminis capillati genus, ut Plin. l. 35. c. 15. quaſi ſciſſile, a Σχίζω, Scindo.

(d) *Et quamquam appoſito careant &c.* A propriâ dumtaxat virtute nomenclaturam ſortiuntur. Alterum enim *Delle Gingive*: *De' Denti* alterum dixere; dentium quippe, & gingivarum morbis medentur.

(e) *Cytharæ &c.* Indigen. *Bagno di Citàra*, quâ parte Inſula ad Occidentem verſa eſt: in loco, quem Incolæ *Pietra roſſa* appellant. Agit de hoc Jaſol. l. 2. c. 36., Solinander l. 1. c. 6. De Cauſſis Calor. Font. medicat. & Bacc. l. 4. c. 10.

Balnea litoreis monſtrabat rupibus Agnon. [a]
Quæ, modò vix ſummo dum curſim attingimus ore,
Profuerit meminiſſe olim, naſcentia mecum
Dum petet, & primo Pæon luſtrabit ab ortu;
Nam, Latiis iterum Saturnia ſecula terris
Quæ revehunt, me Stagna vocant; [b] quibus inclyta præſtat
Inarime: tantùmque alias ſupereminet oras,
Illyricas quantùm navis roſtrata liburnas.
Nec modò Pactolus rutilis coleretur arenis,
Aut limo ſplendente Tagus; non Gange tumeret
Indus, ubi Ænariæ contingeret advena fines;
Hìc tandem, quæ dona aliis vix credita regnis
Audierat, congeſta loco viſurus in uno.
Non humili fluit unda ſatu; puduitque videri
Foſſilium vulgare genus; prognata ſed auro [c]
Dicitur. hinc auri fulvum ſubtegmine velum
Labra tegit: ripæque auro, campique renident.
Præſertim innubi ſi quando clarus ab alto
Purpureas tulit axe faces, & lumine Titan
Verberat auriferas ſolito fulgentior undas.
Ilicet attacti radiis, & luce refulgent
Tunc latices, geminantque diem: tunc litora latè
Emicuere: novis ardet fulgoribus æther.
Ipſa etiam, dum ſerpit agris, atque ubere cenſu
Arva rigat, ſegeteſque beat, ſtupet unda: ſuaſque
Divitias mirata tumet: nec ſe capit alveo
Exun-

(a) *Agnon.* Indigen. *Bagno di Agnone*, quod prope Balneum Cytharæ ponit Jaſol. l.2. c. 37.. nunc tamen vetuſtatis ſitu ſqualet.

(b) *Me Stagna vocant &c.* Duo nimirum Balnea, quorum alterum *Bagno Aurifero*, ſeu *Dell'Oro*: Alterum *Argenteo* nuncupatur; Sita ambo in Valle Umbraſci Epopeum versùs, parùmque inter ſe diſtantia.

(c) *Prognata ſed auro &c.* Teſte Jaſol. l.2. c.21., & Bacc. l.6. c.9. aureâ telâ, & velo argenteo teguntur hi duo fontes; ut nunc ipſum ad ſenſum patet.

(a) *Sed*

Exundans, lentoque fovet ſua gaudia greſſu.
Hoc mallet ſe Fonte ſatam Cytherea: mariſque
Deſpiceret fluctus audentior. ipſa lavari
Hoc deprenſa olim vellet Dictynna; tibique
Parceret, Actæon, meritaſque remitteret iras.
Huc avidas, huc verte acies: licet ecce tueri
Naturæ gaudentis opes, quæ prodiga rupes
Eliquat in pretium: & niveo fœcunda metallo
Non aliis aperit ſe ſe formoſior arvis.
Ut ſalit albeſcens! argento ut clara ſuperbit
Illa ſuo! tenſi ſummum velaminis inſtar
Sternit ut unda ſolum, decoratque argentea ripas!
Sed non ante frui [a] (rerum damnoſa ruentum
Conditio!) gemini grato tibi gurgitis hauſtu
Poſſe datum, valido quàm jacta bipalia niſu
Impiger expediat foſſor, terramque ſubactam
Egerat, & curſum lymphis det habere priorem.
Dumque vetus ferro rurſum patefiet aquarum
Limes, arenoſo tum labra tenacia cœno
Conſtruet, & conchæ denſata repagula circùm
In morem apponat: ſpatio ne gurges aperto
Proſiliat fugiens, laxiſque feratur habenis.
Ceu quondam, excultos errent ne forte per agros,
Infrænes cohibentur equi: cum victa lupatis
Ora Pelethronii Lapithæ moderantur: & arctis
Carceribuſve premunt, tenuive in pulvere verſant.
Sic ſenſim incluſos gyro breviore coërcent,
Libera ne nocuo campum terat ungula pulſu.
At mihi ſi laticum quærenda exordia: primæ
Si vetus amborum repetatur originis Auctor,

Ab

(a) *Sed non ante &c.* Cum hæc duo Balnea temporum injuriâ penè obruta ſint, ut illis utare, neceſſe eſt, ut ſolo ſubacto, foſſam, injectâ circùm humo, in conchæ ſpeciem effingas, ad excipiendas aquas. Quod etiam in nonnullis aliis balneis prope deperditis præſtandum, ut ſuo loco.

(a) *Huc*

Ab Jove principium: magno Jovis omine jactant
Aurea Stagna ſuum, celebrantque Argentea nomen.
Fama tenet, geminas geminâ de matre ſorores
Huc olim Herculeis veniſſe e Cautibus:[a] atque hìc
Inarimes fidâ perhibent latuiſſe ſub umbrâ.
Numine clara quidem ſe ſe genitore ferebat
Stirpis Apollineæ ſoboles, dilectaque Phœbo
Progenies, & digna Deo: quarum altera Clïo,
Altera Liriope natali laude tumebant.
Has ubi ſidereo ſpeculatus ab æthere, fertur
Incaluiſſe iterum veſano captus amore
Juppiter. at vigili Nympharum examine ſeptas
Nequidquam aggreditur: nequidquam percitus igni
Carpitur. antiquæ ſolito molimine fraudes
Reſtabant. veteris ſedenim non immemor artis,
Quâ quondam eluſo Danaën cuſtode fefellit
Acriſio; pluvium rurſus ſe vertit in aurum:
Addit & argenti tacitos, nova crimina, rores.
Tum ſenſim arcanæ ſe ſe per viſcera terræ,
Tecta ubi per cæcas patuere ſororia rimas,
Inſinuat. tum multa licèt cuſtodia circùm
Excubet, & clauſas valido tegat aggere tellus,
Fit via vi: majorque alio vis redditur aſtu.
Quippe per occultos ruit imber, & imber hiatus;
Et premit adnixas imbrem repuliſſe puellas.
Dumque ſuperfuſi nequeunt vim ferre liquoris;
Nullus & inde fugæ patet exitus, unde procaces
Eluſiſſe queant nimbos; contempta pudoris
Jura ſui doluere: gemunt: miſerandaque pallent
Ora;

(a) *Huc olim Herculeis &c.* Cautes Herculeæ, Maſſa ad Delubrum: Ital. *Maſsa*: ita Parthenius Giannattaſius Halieutic. 1.. Quamvis ab Hercule denominari poſſit perpetuus ille Tractus Maſſæ contiguus, utpote ab Hercule olim celebratus, poſtquam, Geryone occiſo, ex Hiſpaniâ ad hæç litora appulit.

(a) *Muſa*,

Ora; nec attonitis vitæ pars ulla, nec ullus
Senſus ineſt membris. objectâ Gorgone qualis.
Conſtitit exanimis, riguitque immobilis Atlas.
Hæc tamen in patriis procedere furta latebris
Non tulit Ops mater; temerati clauſtra revellit
Illa ſoli; patuit lato tunc obvia ductu
Semita, quà Nymphe, Zephyri velut utraque pennis,
Corripuitque fugam, ſuperaſque evaſit ad oras.
Juppiter ut contrà fraudes, atque irrita fraudum
Vota videt cecidiſſe; Eheu! ſic ludimur? inquit;
Sic blandos ſine more dolos, dulceſque repellat
Inſidias: mecumque audax contendat inermi
Fœmineum de ſtirpe genus? nec tela triſulco
Stringimus igne? ſcelus meritâ nec morte piamus?
Vos ego. ſed juſto non hìc laxanda furori
Fræna; pudet trifidi conſumere fulminis ictu
Imbelles animas, natamque ad mollia pubem.
Mitior hæc tantùm maneat vos pœna: liquentes
Ibitis in latices, inditæ utraque fontes.
Aureus hinc alter, fluet inde Argenteus alter.
Corpora diſpereant: tenues vaneſcat in auras
Spiritus. admiſſi ſolùm ſibi teſtis, & ultor
Imber eat: noſtraſque diu ſic exprimat iras
Supplicium, ut ſpretos itidem teſtetur amores.
Protinus in riguos membris exilibus amnes
Defluxere. pari tandem ſic utraque fato
Ceſſit io; inſidiis ceſſit ſed neutra: ſuperſtes
Utraque vivit adhuc in Fontibus: utraque famam
Virginitatis habet, nomenque illuſtre tuetur.
At loca dum canimus vigili ſervanda Draconis
Lumine, ne lævâ renuat de parte receſſus
Muſa, nec Umbraſci [a] mecum declivia vallis
Pæ-

(a) *Muſa nec Umbraſci &c.* Indi-|gen. *La Valle d'Umbraſco.*

(a) *Et*

Pæniteat ſubiiſſe: jugo quà lapſus ab alto,
Et Cyprio Fons ære ſcatet qui plurimus: [a] & qui
Indidit aut nomen Valli, aut a Valle recepit.
Par fluet hic, labris totum ſeu tergere corpus,
Mollia ſeu tepidis fomenta canalibus optes.
Ante Dicarcheas mihi deſeret Heſperus arces,
Quàm referam, quot aquoſa ſinu riget Inſula campos:
Roſcida quot patriis immulgeat ubera terris.
Quæ te, quod primo redoles aphronitron [b] ab ortu,
Balneolum, [c] ſonet alma chelys? quod Arionis unquam
Certet ebur ceciniſſe Lacus, quibus inſita laudem
Vis tribuit: proprioque notat quos Fama triumpho?
Sæpe etenim, Ambuſtis paſſim comperta medendo,
Certior his Cocti [d] meruit cognomina virtus.
Non ſecus ac Libycas inter victoria lauros
Scipiadæ domitâ peperit Carthagine nomen.
Hos tamen haud aliter curvum quàm paſſa ligonem
Præbet humus, facili quamvis verſanda labore.
Quis tacitum Retis Fontem, [e] vicinaque Reti
A Medio quis dicta Viæ [f] loca culta relinquat?
Turbidus hàc latè, pelagoque immittitur humor,
Diruta quà Stagni vix nunc monumenta reviſat
Navita, vix oculo luſtret rimatus inani,

Dum

(a) *Et Cyprio Fons ære &c.* Indigen. *Bagno, ò ſia Doccia nella Valle d'Umbraſco*: ad Epopei radices: nullo tamen in uſu eſt in præſentia. Jaſol. l.2. c.23.

(b) *Aphronitron*. Nitri ſpuma: Ἀφρὸς enim Græcis, Latinis *Spuma*.

(c) *Balneolum*. Indigen. *Bagnitello*: ſitum quidem inter Vicum, vulgò *Caſa Nizzola*, ò *Caſa Micciola*, & Vicum, cui nomen, *Lo Lacco*. Jaſol. l.2. c.28.

(d) *Certior his Cocti &c.* Indigen. *Bagno del Cotto*, ſeu *Delle Cajonche*: quod nunc etiam *Bagno degli Occhi* appellant, quòd oculis proſit. Prope Balneum Parvi Gurgitis labitur: eandemque cum illo habere originem aſſerit Jaſol. l. 2. c.19. Meminit Bacc. l. 4. c.7. 10. & 12. *Del Cotto*, a ſuâ nempe virtute, quòd Ambuſtis medeatur.

(e) *Quis tacitum Retis Fontem &c.* Ital. *Fonte di Rete*. Indigen. *La Rita*: prope Balneolum, inter Vicos *Caſa Micciola*, & *Lo Lacco*. Jaſol. l.2. c.29.

(f) *A Medio quis dicta Viæ &c.* Indigen. *Bagno di Mezza via*. in plagâ, quam *Le Legna* dicunt. Jaſolin. l. 2. c. 30.

(a) *Aggre-*

Dum tumido Ænariæ propior ſubit oſtia velo.
Luteus ille fluit: violento impulſus anhelat
Igne calor: vires augent, animoſque calori
Sulfura: ſed ſalſi, guſtem ſi forte, ſapores.
Quò feſſum rapitis, Parnaſſia Numina, lento
Languida per campum dum volvitur orbita gyro?
Noſco equidem: Deus ecce animis majoribus implet,
Atque aliò Thymbræus agit: ſtimuliſque morantem
Increpitat. nova juſſa ſequor: dextroque ſuperbus
Omine, Phœbeis nunc primùm aſcribere faſtis
Aggrediar Latices, [a] tutelâ, & nomine claros
Virginis, huc avibus quæ quondam vecta ſecundis,
Inarimæ laceram ſine clavo, & remige pinum
Appulit impellens; fuſo dum ſanguine palmam
Irrigat, & cœli victrix contendit ad arces.
Nec ſileam Vici [b] diffuſa crepidine collis,
Montanoque [c] ſacra Indigeti balinea, Triones
Unde ſoluturis promunt ſua ſigna carinis.
Quàm bene, quàm faciles ſalient ad vota liquores
Hi tua! ſed rutro ſolers tamen ante memento
Eruere effoſſas, quibus obſitus imber, arenas:
Ne lateat, ſtagnetque luto demerſus inerti.
Ipſa etiam noſtri in partem ſe carminis addat,
Detque frui Sinagalla [d] ſuis, curaſque reſolvat
Deliciis, foveatque novo mea gaudia cultu.
Quid priùs hìc tanto Phœbus miretur in alveo
Hæret adhuc: aciem quamvis hàc flectat, & illac,
Par lacti color hinc: nares odor allicit inde

E   Gra-

(a) *Aggrediar Latices ... Virginis.* Ital. *Bagno di S. Reſtituta*: in orâ maris: ab ejuſdem Divæ, nunc Ænariæ Patronæ, nomine. Jaſol. l. 2. c. 3. Quì autem huc illa delata ſit, habes in Lect. SS. Neapol. 17. Maii.

(b) *Nec ſileam Vici &c.* Ad radices Montis, qui vulgò *Di Vico* dicitur.

(c) *Montanoque &c.* Indigen. *Bagno di San Montano.* Jaſol. l. 2. c. 35.

(d) *Detque frui Sinagalla.* Ital. *Bagno di Sinagalla.* Indigen. *Di Saragalla*: non procul a Balneo, quod Iidem *Della Colata* appellant. Jaſolin. l. 2. c. 26.

(a) *Lym-*

Gratior: & tactu non vena immitis, & haustu.
Hanc gypso albentem, liquido vel alumine fœtam
Crediderim, & tenui argillam confundere nitro;
Quam versâ postquam tellure reclušeris, ægris
Tunc adhibe membris quo res non una reposcet
Sæpe modo; fomenta petas seu grata: per artus
Lympha tubo seu missa cadat: [a] seu proluat ora.
Tu tamen hac plenis consultiùs utere labris:
Sparsaque nudatum largè tibi corpus oberret.
Sunt etiam, quibus una dedit sua nomina Fontes
Curaque, fœmineusque labor: quòd terserit illis
Sedula ceu fuso mappas, & carbasa lotrix
Lixivio; & madidis mantilia sordida villis:
Lixivj [b] idcirco Fontem dixere: manetque
Nomen adhuc, quod sola hominum solertia fecit.
Proh quales, quantosque sinu fovet ille calores!
Namque Pithecusas non hoc intensiùs afflat
Alter: & undanti non hoc mage fervet ab igni.
Quod mirere tamen, tantos licèt aggeret æstus,
Non alio utiliùs medicatas tempore merces
Expedit: & miseris numquam feliciùs aptam
Præstat opem, rabido quàm cum Canis oblatrat astro,
Et moribunda Ceres pallenti languet aristâ.
Attamen hos tantùm fodiens tibi sarculus amnes
Restituet; nec, avara sinu quos ebibit, unquam
Sponte dabit tellus: duro frangenda bidenti
Terga soli, & tractis veniet sua copia rivis.
Quid tibi nunc Ferri [c] gravidis deducta fodinis
Sta-

(a) *Lympha tubo seu missa &c.* Quartus modus utendi aquis: Ital. *In Doccia*: præter tres alios, de quibus in Notis pag. 25. lit. b. c. d.

(b) *Lixivj idcirco Fontem &c.* Indigen. *Bagno della Colata*. Ital. *Bucato*: inter Balneum Sinagallæ, & Auriferum, Epopeum versùs. Jasol. l. 2 c. 25.

(c) *Quid tibi nunc Ferri &c.* Ital. *Il Bagno del Ferro*, prope Balneum Parvi Gurgitis, & Vicum vulgò *Casa Micciola*; Ferri dicunt, a Ferri fodinâ, e quâ manat. Jasol. l. 2. c. 20.

(a) Sa-

Stagna canam ? ſitiens tamen hæc quoque Terra
Subreptas donec ferratæ cuſpidis ictu (negabit,
Sciſſa recludat opes, furtivaque dona remittat.
Quid referam pluvio quâ parte obvertitur Auſtro
Litus, & aſperſo pingueſcunt avia circùm
Saxa nitro, [a] parvâ titulum ſortitus ab Ulmo [b]
Ut ſonet, & molles ut Fons mihi proluat herbas?
Cæruleus quondam Protei de ſanguine Paſtor
Hic erat; at pelagi quòd tempeſtatibus actum
Per ſata, vitiferis Bacchi malecautus ab arvis
Non pecus abſtinuit, Baccho tum vindice, in Ulmum
Vertitur. at Nereï demum per vota, liquenti
Fronde fit inde latex, & ſumit ab arbore nomen.
Hos ego vere novo, niveis ubi cornibus axem
Taurus adit: vel Libra ſuos ubi protulit ortus,
Præcipiam ſubiiſſe lacus, cum dura coëgit
Conditio, & triſti pellenda e corpore labes.
Sors eadem te læta manet: Divûmque frueris
Munere, ſi dulcem vel Subcellaria [c] potum
Sufficiant: totis vel currant deflua membris.
Si ſapis, hæc iiſdem manant quæ finibus, iiſdem
I, pete temporibus; validâ ſic victor aquæ vi
Lethiferam poteris Lacheſim fregiſſe: tibique
Non humilem noſtræ repetent pæana [d] Camœnæ.

E 2 Ut

(a) *Saxa nitro &c.* Rupes quippe hìc nitro aſperſæ albeſcunt: ut Capac. l.2. c.15.

(b) *Titulum ſortitus ab Ulmo &c.* Indigen. *Bagno dell'Ulmitello*, ſeu *Di Doiano*. *Delle Principeſſe* etiam Jaſolin. lib.2. cap. 45. dixit. Fluit inter Promontorium Marontis, & S. Angeli, ad mare meridianum. Meminit Bacc. l.6. c.9.

(c) *Subcellaria*. Indigen. *Bagni di Succellaro*: ibidem pariter ad meridiem, inter promontoria S. Pancratii, & *Capo di Cavallo*; eandem habent originem cum Balneo *Dell'Ulmitello*. De his Jaſolin. l.2. c.49. & Bacc. l. 5. c.6. & 10.

(d) *Paana*. Pæan, Hymnus, qui, quamvis in victoriis decantetur, propriè tamen hìc apponitur verbum hujuſmodi: cum Pæan in malorum averſione olim caneretur in laudem Apollinis: qui occiſo Pythone laudatus primò fuit hoc genere carminis; quod Pæana dixere, a Παίω, quod & ſano, & ferio ſignificat.

(a) Ca-

Ut caput Æſculeis, feſta inter Pythia, ramis
Vincta, triumphali repetebat Græcia Phœbo.
O utinam lymphis, quæ jam periere, vetuſtus
Per me ſtaret honos! iterumque in luminis auras
Eductæ effluerent! per me rediviva rediret
Gloria, & e cæcis emergeret aucta tenebris!
Tunc & ab interitu Capitelli [a] balnea chartis
Penè meis revocata: & faucibus eruta Ditis
Penè, vel adverſæ poſſent ignoſcere ſorti.
Tunc tandem Inarimes felix Aſſertor aquarum
Dicerer: æternum lucratus carmine nomen.
Non ego, barbaricam quamvis reſonantia vocem,
Perdita neglecti tacuiſſem Stagna Gradonis. [b]
Non Fontes, Solicete, [c] tuos, qui Saxa Pedoræ
Propter, & Auſtrinum labuntur in æquora litus.
Quos ferrugineis rubrica, & ſulfura venis,
Et ſalibus ſpargit, nitroque interlita ſandyx.
Nec ſteriles meritâ fraudati laude jacerent,
(Fama licèt multis jam nunc obſcurior annis
Deliteat) dio quos numine ſoſpitat imbres
Aliger, [d] æthereo qui quondam victor ab axe
Cœlo inſultantes, & Divis bella moventes
Diſpulit Aligerûm turmas: gentemque rebellem

Fu-

(a) *Capitelli balnea.* Indigen. *Bagno del Capitello*, prope Balneum, vulgò *Della Scrofa*: in litore maris, non procul a Scopulo, quem *Della Treglia* vocant. Jaſolin. l. 2. c. 31. Sed Balneum hoc maris æſtu omnino obrutum.

(b) *Stagna Gradonis.* Indigen. *Bagni di Gradone*: ad meridiem, in eodem tractu, prope promontorium S. Angeli: Jaſol. l. 2. c. 40.: horum tamen vix nunc nomen remanet.

(c) *Non Fontes, Solicete &c.* Indigen. *Bagno di Soliceto*. De Balneo hoc penè deperdito, Jaſol. l. 2. c. 39., & Bacc. l. 4. c. 10.. Situm quidem eſt inter Vicum vulgò *Panſa*, & Promontorium, Indig. *La Falconara*.

(d) *Quos numine ſoſpitat imbres Aliger*. Indigen. *Bagno di S. Angelo*: Jaſol. l. 2. c. 44.. Nullo nunc in honore: non quidem quòd illi (& hoc de cæteris etiam, quæ penè obſoleverunt, dictum hìc generatim volumus) antiqua, & toties experta virtus non inſit; ſed ex eo, quòd nimia Balneorum frequentia, quæ Ænariæ habetur, vilia propemodum reddiderit ea, quæ ſi aliò transferri poſſent, maximo eſſent in pretio.

(a) *Lati-*

Fudit agens trifido ſubjecta ad Tartara telo.
Sed jam contractis luſtrata per æquora velis
Ænariæ tandem feſſi remeamus ad Urbem.
Hìc matutino quà primùm ſidere fulget
Alma Venus, lætum Domini cognomine limen
Profuerit, Nymphiſque ſacras inviſere ripas:
Et Latices, Joviane, [a] tuos, atque hoſpita Muſis
Otia; Caſtaliæ quò conceſſere Sorores
Auſpice te; puero dextrùm cui riſit Apollo:
Exortemque chelyn tenero ſubmiſit in ævo
Blandus: & Aoniâ ſtravit cunabula lauro.
Te præeunte ſuis Elementa [b] impervia cauſſis
Nota ſatis patuere; & te cultore beatas
Heſperidum ſylvas, [c] Cœlique volubilis orbes [d]
Novimus. Euboicæ per te vixere Camœnæ
Semineces; noſtriſque datum conſiſtere terris.
Ipſi te colles, ipſa hæc te ſaxa loquuntur:
Æternùmque ſacrant memori tua nomina cultu:
Nomina, quæ Fontes, riguis quæ Balnea tectis,
Et virides reſonant Horti, Thermæque, Lacuſque.
O Phœbo par una domus! victuraque Pindi
Invidiam! Aſcræis olim geminare canorum
Docta melos numeris, Andino & conſona plectro
Carmina: felices iterum ſalvete Penates,
Pieri-

(a) *Latices, Joviane, &c.* Indigen. *Il Pontano:* de quo, præter Jaſolin. l.2. c.53., egit Bacc.l.4. c.10.. Nomen ab Hero lucratum eſt hoc Balneum, ſcilicet a Jo: Joviano Pontano, celebri ſeculi ſui Poëtâ: per quem præcipuè humaniores diſciplinæ revixere. Cæteti hic in Umbriâ natus, Neapolim deinde veniens, gratioſus Regibus Ferdinando II. præſertim, ac Friderico etiam II. a conſiliis, atque a ſecretis fuit. Obiit ann.1512. ætatis ſuæ 77. Joviani cognomen Amicorum hortatu deſumpſit, ut Jovius in ejus vitâ. Hujus Villa, (quæ nunc etiam *Il Pontano*) Hortique deliciis affluentes in Ænariâ, ac literarum ſtudiis amœnioribus exculti olim fuere.

(b) *Elementa.* Meteororum Joviani Librum metro alligatum innuit hìc Auctor.

(c) *Heſperidum ſylvas.* Inter ejuſdem opera poëtica recenſentur *Horti Heſperidum*, ſive *De Cultu Citriorum.*

(d) *Cœlique volubilis orbes.* Aliud ejus opus poëticum, cui Titulus: *Uraniæ*, ſive *De Stellis.*

(a) *Cau-*

Pieridumque Lares . fauſto , precor , omine vatem
Excipite : & celebres non uno nomine Fontes
Pandite , dum tactis ignaro pollice chordis
Ingredimur , ſacros auſi contingere poſtes .
Et , Duce me , veſtras quicumque acceſſerit ædes ,
Cautus Apollineis [a] ediſcat Fontibus uti ;
Seu ſolio [b] inſideat medius : ſeu pocula labris
Admoveat : guttiſve [c] riget ſtillantibus artus .
 Hìc mediis quondam [d] ſaxis , ubi rima patebat
Arctior , egelidis ſpirabat flatibus aër ,
Æmoniis qui forte gelu certare pruinis
Poſſet , & Alpinos Boreæ viciſſe rigores .
Namque, ubi vel Bacchi cyathos, vel Naiada plenis
Appoſitam contra diventilat aura diotis ;
Tum cyathi riguere : & flamine ſtricta perenni
Lympha , Cleoneos jam deſpicit algida Soles.
Sicut odoratos glacies ubi frigore ſuccos
Durat , & ambroſii concreſcunt dona liquoris :
Quæ cedrus , aut multo perfuſum nectare condit
Cinnamon , aut liquidâ lactis dulcedine ſacchar .
 Sed repetamus aquas . Vitæ , mihi crede , labanti,
Aut procul arcendis non tutior ulla periclis
Præſto aderit : fati non ulla morabitur alas ,
Romanæ quàm lympha Plagæ ; [e] quæ ſola marinos
Spernit adhuc fremitus , Nereoque invicta reſiſtit.
Cætera nam Saxi , [f] Nitroſaque Balnea , [f] jam nunc
Per-

(a) *Cautus Apollineis &c.* Medicis nempe, ab Apolline Medicinæ Numine , & Inventore .

(b) *Seu ſolio &c.* Vide Notas pag. 24. lit. b.

(c) *Guttiſve riget &c.* Italic. *Bagno in Doccia* , Aquis per membra fluentibus .

(d) *Hìc mediis quondam &c.* Ita ex Jaſolin. l. 1. c. 3. Indig. *La Ventarola* , olim : nunc ne veſtigium quidem apparet .

(e) *Romanæ quàm lympha Plagæ &c.* Ital. *Bagno di Piaggia Romana : Del Ferro* etiam aliqui dixere : Indigen. *Di Carta Romana.* Meminit hujus Jaſol. l. 2. c. 50. , & Bacc. l. 5. c. 6. & 10. & lib. 6. c. 3.

(f) *Cætera nam Saxi , Nitroſaque Balnea &c.* Indigen. *Bagno del Saſſo*, de

Perdidit ira maris, salsoque absorbuit æstu.
Nec tu Pæoniis indicte silebere plectris,
Nitroli: [a] te, nostros inter pulcherrime fontes,
Musa, vicesque tuas, & tristia fata sequetur;
Et canet, ut, patrii Nymphe priùs incola Gauri, [b]
Mutatos referas aliâ sub imagine vultus.
Nam Cœli, ut perhibent, vitio cum fusa per oras
Serperet Euboicas, vicinaque litora; & urbes
Corriperet grassata Lues; celerique peremptas
Tabe, catervatim gentes daret horrida letho:
Turba frequens, populique sacris altaria donis,
Supplicibusque onerant votis; Cumea requirunt
Templaque, divinosque Lacus, & Apollinis Arces.
Jam tandem afflictis quæsitum oracula rebus
Devenere; rogant lacrymis, precibusque fatigant
Numina: consultæ repetunt responsa Sybillæ.
Tum resonâ inclamans Phœbi, Triviæque Sacerdos
Voce tonat, cœlumque ferit. *Quam quæritis*, inquit,
E Nymphâ speranda salus. nec plura: recessit
Virgo furens: sonuere fores, & limina Templi.
Incertis quid Fata velint: quæ ferre levamen
Nympha queat: fraudi non defuit apta parandæ
Tunc Hyale: [c] genitam Ænariâ quam fama ferebat
Al-

de quo Bacc. l. 4. c. 10.. Et *Del Nitroso*; de quo Jasol. l. 2. c. 51. & 52., & Baccius loc. cit. & lib. 5. c. 6.: aitque videri sibi de hoc locutum Strabonem l. 5., & Plin. l. 31. c. 2... Ambo hæc prope Urbem ad Occidentem sita, ac loco penè contigua.

(a) *Nitroli*. Nitrolis: Ital. *Fonte di Nitroli*: Indigen. *Neutruoli*. Fontem hunc Incolæ adhibent ad potum; utilemque multis corporum morbis experiuntur: est in Vico, cui nomen vulgò *Barano*. Jasol. l. 2. c. 46.

(b) *Gauri*. Gaurus Mons Campaniæ. Nostrat. *Monte Gerro*, & *Monte Barbaro*: Vinis olim celebratus. Quâ parte Orientem respicit, Massicus: Indigen. *Monte Marso*, & *Rocca di Mondragone* dicitur. Quâ Septemtriones, Falernus: Indigen. *Monte di Sessa*: per cujus juga Q. Fabius M., Hannibalem cunctando fracturus, exercitum duxit. Quâ vergit ad Occidentem, Gaurum appellant.

(c) *Tunc Hyale*. Ab Ὕαλος, Latinis *Vitrum*: nomen fraudi, de qua agitur, nectendæ accommodatum; ad surripiendos nempe medicos liquores ab Ænariâ; de quâ locutum Sybillæ oraculum Hyale præ cæteris novisse poterat: quippe quæ eâ in Insulâ nata, atque ibidem degens, ex Sannazar. Ecl. 3.

(a) *Quas*

Alcithoë, Gauroque: Hyales qui captus amore,
Excepitque ſinu, primiſque eduxit ab annis;
Et ſocios dedit ire choros, & Oreadas inter:
Ibat ut Eurotæ media inter Delia Nymphas.
Ergo inſtructa dolis ſe ſe tulit obvia; & ultro
Mentito trepidas firmat ſic omine mentes.
Numina me Phœbi, dixit, me carmina poſcunt,
O Cives: animo dubias deponite curas.
Hanc habeat cortina fidem. Quam quæritis, unâ
Ex Hyale ſperanda ſalus; ſic vertitur ordo.
Sed non illa meo vobis de munere detur
Parta priùs, poſitis quàm gens mihi ſupplicet aris:
Et nova votivis fument altaria flammis:
Plurimaque e veſtris ferro cadat hoſtia ſeptis.
Aſſensere omnes: fidei data pignora: certam
Spondet opem Virgo: tantiſque accingitur auſis.
Tum ſubitò Inarimes (quam ſolam oracula Vatis
Noverat optatam medicati gurgitis hauſtu
Allaturam olim genti monuiſſe ſalutem.)
Regna petit; biiugoſque regens Delphinas, anhelum
Urget iter, celeratque. ſinus ſubit illa repoſtos,
Fumificoſque lacus, latebroſæque antra cavernæ.
Inde manu nitrum legit impigra, vivaque ſulfura:
Et medicis admiſcet aquis, quibus apta miniſtret
Auxilia, & miſeris incognita pharmaca terris.
Jamque lares, tacito ſignans veſtigia greſſu,
Et cæcas terræ latebras evaſerat; & jam
Veſtibulum Nymphe, furto lætata, premebat.
Cum procul incautam ſpeculâ proſpexit ab altâ
Inarime; ſubitas furibunda exarſit in iras;
(Haud etenim latuere doli) volat incita; euntem
Præ furor it, rapidiſque addit calcaria plantis.
Ut propior, primo frendens ut limine tecti
Subſtitit, his Hyalen dictis inceſſit amaris.
Quis

Quis te, quis, Dryadum confidentiſſima, noſtras
Impulit in ſedes: quidve hinc petis improba? dixit.
Dein ubi tentavit Nymphæ gremiumque, ſinuſque,
Tum patuit fraus. dum furto deprenditur, hæret
Pallida, vix animis Hyale, vix mente ſuperſtes.
Frigida tum ſaxo concreſunt pectora. qualis
Exanimes inter Niobe prolemque, virumque
Duruit, & Sipyli defixa in colle reſedit.
Utque olim, Indigetum demens dum poſcit honores,
Foſſilium refluis manantia dona ſub antris
Miſcuerat: meritæ ceu pars hæc debita pœnæ,
Fundit adhuc raptos, furtum teſtata, liquores;
Et celebri tandem factus de Virgine Fons eſt.
At quoniam, Inarimes Hyale quod ſubripit oris,
Nitrum oluit, Fonti Nitrolis quoque nomen adhæſit.
  Tot tibi, tot laudum præbet monumenta ſuarum
Inſula; tot valido expertas medicaminis uſu
Promit aquas. quibus æqua tamen non omnibus (una eſt:
Nec fortuna pari largitur munera cenſu.
Partim etenim ſeptæ muris, tectoque fruuntur:
Ne varii officiat rabies, cœlique ruina.
Et partim incultos abeunt ſine lege per agros:
Nec propriis gaudent laribus: ſed teſqua pererrant,
Incertæ quo calle fluant: quo limite ſiſtant.
Nam denſas inter ſilices, bibulaſque lacunas
Exleges ea Clauſa tenent, quæ paupere cultu
Seu faber appoſiti ſtruxit munimine ſaxi:
Sive rudi fabricata manu, limoque tenaci
Condita; dum, glebam ferro molitus adacto,
Ruſticus informi circumdedit aggere foſſam.
Sic latè infrænes dumeta per avia terræ,
Horrenteſque rubos, nullo prohibente, vagantur
Tractim amnes: hyemiſque ferunt pluviaſque, minaſque.

Talia ſervatis arcent incommoda labris
Quàm bene,quæ ſtructam curvantur in abſida,nimbos
Et quæ Stagna cavent. hìc tempeſtatibus atris
Immunes adhibebis aquas, tutoque receptas,
Quas Furnellis [a] amat plaga fundere:quasque recludit
Caſtilion [b], Cytharæque Lacus [c], Fontanaque præbet
Ora [d]; vel in mediâ quas Diva Ponizaris [e] Actâ
Elicit; & Parvo ſalientes Gurgite rivos.
Verùm alii, ducto quos nulla repagula claudunt
Pariete, non humili ſubſtructa mapalia cannâ:
Hi ſaxeta petunt: & per ſalebroſa viarum,
Sub dio excepti, ſerpunt: pelagoque feruntur.
Nec mihi profuerint, totis niſi viribus Ægon [f]
Effractæ in foveam vergat telluris: & hauſtos
Inferat inde cadis; largè quibus eluat Æger
Corpora; & inſano fiat medicina dolori.
Quod ſupereſt, Thermis etiam quæ nomina; quales
Inſula mirificas in litore ſervet Arenas
Diſcere ſi cupias, certo ſic ordine diſces;
Stringere dum preſſis conor tibi ſingula metis.
Prima ſalutiferos mittunt Hypocauſta calores,
Quæ tibi præruptis aperit fumantia ſaxis
Caſtilion [g], rupem triplex ubi findit hiatus.
Ponè alia, elato quà mons petit aëra clivo, [h]
Cumanæque Domus [i] inter Myrteta, [k] ſalubres
Exha-

(a) *Quas Furnellis &c.* Ital. *Bagno di Fornello*.

(b) *Caſtilion.* Ital. *Bagno di Caſtiglione*.

(c) *Cytharæque Lacus.* Ital. *Bagno di Citàra*.

(d) *Fontanaque &c.* Ital. *Bagno di Fontana*.

(e) *Quas Diva Ponizaris &c.* Ital. *Bagno di Santa Reſtituta*. Ponizaris quidem, quia Ponizarii in Africâ nata.

(f) *Ægon.* Fictum Bajuli nomen: ut Sannazarius Ecl.3.

(g) *Caſtilion &c.* Indigen. *Stufe di Caſtiglione*. Jaſol. l.2. c.10. Hypocauſta hæc præ cæteris nunc vigent.

(h) *Mons petit aëra &c.* Indigen. *Monte Cumano*.

(i) *Cumanæque Domus &c.*Indigen. *Stufe a Caſa Cumana*: ſeu *Del Cacciotto*: & *Del Fornello*. Jaſol. l.2. c.12.

(k) *Inter Myrteta &c.* Ital. *Al Mir-*

Exhalant nebulas, mulcentque vaporibus æthram.
Juverit hinc geminis Eubœâ in valle [a] latebris
Chalcantho afflatas, tetroque bitumine Thermas
Visere: quà trifido liquuntur gurgite Fontes,
Tympana [b] terribili simulantes pulsa fragore.
Sed cum nulla habiles curvato hìc fornice fumos
Tecta modò excipiant: latum per inane vagantes
Indeprensi abeunt, camposque, & saxa vaporant.
Hoc eadem Thermis Frassi [c] cognomine dictis
Invidit Fortuna decus; namque horrida nullis
Sylva nitet laribus; sylvæ sed inhospita propter
Irritus in vanas dispergitur halitus auras.
Adde, (vapor quamvis expiret inutilis) adde,
Queîs favet ætherei, tribuitque vocabula Ductor [d]
Ille chori, qui bella suo pro Numine gessit.
Et Cocti [e] superadde alias, aliasque, Barani [f]
Quas tibi rura dabunt; & quas spiramine multo
Incensas inter cautes, & ab igne nigrantes
Testa; [g] vaporifero vel quas tibi Vicus, & alto
Colle fovet: signatque suo Solinander [h] honore.
Non ego te proavis didicisse Laconica [i] tantùm

 No-

Mirteto: Indigen. *A Mortito*. De Sudatoriis hisce Bacc. l.4. c.5.

(a) *Eubœâ in Valle &c.* Indigen. *Valle di Negroponte*. Nomen a primis Insulæ conditoribus. Jasol. l. 2. c.24. Vide Notas pag.4. lit.e.

(b) *Tympana &c.* Ita Jasolin. loc. cit.

(c) *Frassi cognomine &c.* Indigen. *Stufe del Frasso*: inutiles prorsus. Jasol. l.2. c.27.

(d) *Queîs favet ætherei &c.* Indigen. *Stufe di S. Angelo*: in loco, qui *Alla Fichera* dicitur. Jasolin. l.2. c.42. nunc tamen penitùs jacent.

(e) *Et Cocti &c.* Indigen. *Stufe del Cotto*: Montis Vici jugum versùs. Jasol. l.2. c.34. Dum hæc scribimus Sudatorium hoc restauratur: cum novos, utilesque vapores emittat.

(f) *Aliasque Barani &c.* Indigen. *Stufe di Barano*, seu *Del Testaccio*; De quibus Solinander l.1.c.8. De Caussis Calor. Font. medicat., & Bacc. l.4. c.10. Quinque olim hìc Hypocausta habebantur.

(g) *Testa*. Indigen. *Stufe della Testa*. Jasol. l. 2. c.54.

(h) *Signatque suo Solinander honore*. Cum de Thermis hisce scripserit Raynerius Solinander lib.cit., meritò has in Monte Vici locatas Jasolin. *Solinandri Sudatoria* appellavit, lib. 2. cap.48.

(i) *Laconica*. Vide Notas pag. 8. lit.d.

(a) *Lau-*

Nota velim: priſcâ quæ tempeſtate medendi
Ars tulit. inventis & noſtra attollitur ætas;
Namque ſub Indigetis Laurentj [a] nomine claras
Major ab antiquis ſecernit gloria Thermas.
Poſt ego non alias cupiam te quærere; quando
Teſqua inter reliquas, & nullis uſibus aptas
Aſpera inacceſſæ ſervant tibi ſaxa Crematæ. [b]
Forſan Arenarum quæ ſint cognomina; ripis
Et quibus hæ caleant, & quæ prope cærula quæras.
Ipſa ſuas primùm Virgo [c] commendat Arenas,
Ænariæ quæ Diva oras tutatur, & Arces.
Non tamen his famâ, aut medicâ vos laude minores
Crediderim, Nereï quæ propter litus ad Auſtrum
Vergitis; & grandi queîs præſidet omine Princeps,
Qui regit æthereas, [d] adigitque ad ſigna phalanges.
Inde Giganteas [e] ſinuoſo e margine rupes,
Et Borean aliæ ſpectant; [f] pretioque carentes
Ad Cytharæ [g] cernes alias, ad Stagna Gradonis. [h]
Hæc

(a) *Laurentj nomine &c.* Indigen. *Stufe di S. Lorenzo*: prope Balneum S.Montani. Hypocauſta hæc Antiquis ignota, & paucis ab hinc annis adinventa, non ſine magnâ Ægrorum utilitate.

(b) *Saxa Crematæ*. Duo hîc Sudatoria, vulgò *Alle Cremate*, a nullis frequentata; cum in ſitu inacceſſo poſita ſint. Locus hic, teſte Pontano lib. 6. de Bello Neapol., ſic dictus ab incendio; Anno enim 1301. ſub Carolo II. Andegavenſi e terræ ſinu ignis ſulfureus erupit adeò horribilis, ut duos ſolidos duraverit menſes: quo tempore duo ille milliaria in longum, in latum verò unum ſe extendit: conſumpſitque Vicos complures, animalia, ſylvas, ac præcipuam Inſulæ partem. Incendii veſtigia ad id uſque temporis terrorem incutiunt.

(c) *Ipſa ſuas primùm Virgo &c.* Vulgò *L'Arene di Santa Reſtituta*; omnium celeberrimæ, in maris litore. De his Jaſol. l.2. c.33.

(d) *Qui regit æthereas &c.* Vulgò *L'Arena di S. Angelo*. Jaſolin. lib. 2. cap.43.

(e) *Giganteas . . . rupes &c.* Indig. *Lo Scoglio del Gigante*. Scopulus hic ab Inarime parùm diſtans, hanc a meridie reſpicit.

(f) *Et Borean aliæ ſpectant &c.* Vulgò *L'Arene alle pietre bruciate a San Pietro a Pantanello*: nullius tamen momenti, quia valde debiles.

(g) *Ad Cytharæ*. Vulgò *L'Arena di Citàra, e d'Agnone*. Jaſolin. l.2. c.38.

(h) *Stagna Gradonis*. Vulgò *L'Arena ſotto il Bagno di Gradone*: quæ quidem nullo nunc in pretio. Arenas omnes Ænariæ commendat Bacc. l.4. c.10., & Jaſol. l.2.c.41.

(a) Mar-

Hæc ego, certa licèt dubiæ tutamina vitæ,
Incolumem te noſſe velim; nunquam invida rerum
Fata, nec adverſæ ferat inclementia ſortis
Triſtior, ut duris morbi languoribus actus
Experiare: meis qui, REGUM MAXIME, Muſis
In Solem e tacitâ, lenti quâ preſſimus, umbrâ
Das poſito prodire metu; cœloque potitas
Liberiore frui: tutoque incedere greſſu.
At fortaſſe auſtera nimis, nimis horrida viſa eſt
Hactenus, ingratos inter quærenda liquores
Inarime, effuſo tergit dum corpora nimbo;
Et jubet æſtiferas renuentem accedere Thermas.
Forſan & immitem culpabis; & incita forſan
Jam volat, & rapidis aliò ſe cymbula remis
Proripuit fugiens; alios petit illa receſſus;
Ænariæque cavet, Maleæ ceu litora, portus.
Parce ſed immeritam Charitum proſcindere ſedem,
Qui prima hæc dubiis hæſiſti ad limina plantis.
Ulteriùs ne tende odiis; mentemque ſiniſtram
Exue: Naïadum veritus confundere cœtus,
Nereïdumque choros, & amantes otia Divas.
Quò fugis? illecebras inter terræque, mariſque
Ipſa, viden, te culta vocat: tibi gaudia ſervat
Nympha Loci cuſtos, verno placidiſſima luxu.
Salmacis hìc molles fugiens ubi callida fontes,
Ipſa manu tenerâ ſcripſit ſibi tecta Voluptas.
Sed Paphiis non illa dolis inſtructa: procaces
Neſcia inexpertæ laqueos innectere pubi.
Qualis io, circùm viridanti ripa theatro
Panditur! ut riguis ſonat undique rupibus! utque
Pendula vicinæ texunt umbracula ſylvæ!
Non hìc arguti, curarum oblivia, cantus
Defuerint; placidum concentibus æthera mulcet
Alituum ſi turba frequens; cultiſſima triſtem

Si Prognen arbusta sonant, & Acanthida vepres.
Hìc mihi Quintiles Zephyri modò temperet æstus
Blandior aura: fluat cursu modò Pimpla secundo;
Non ego piniferis frondentia Mænala lucis
Invideam: non Taygeti mihi saltibus optem
Otia: vel gelidis invisere Pana Lycæis.
O ego Mæonias imitatus carmine voces,
Tot species retulisse queam, cultusque locorum,
Et nemora, & viridem blandæ telluris honorem!
Mitior hos æther fines beat: ætheris arva
Temperiem, & placidos imitantur cœrula mores.
Hìc hyemis nunquam, Boreæque exterritus irâ
Continuum ver annus agit. non gratior usquam
Deliciis Natura suis indulsit; amœni
Nusquam alias major cœli indulgentia terras
Excipit, & fatis præbet genialibus uti.
Plurima quippe solo vis indita: plurima campis
Gratia. nec pretio nitet hìc quæsita, manuque
Flora: suus Floræ decor est, sua gloria fundis,
Nulli hominum curæ, culturæ obnoxia nulli.
Ingenio fœcunda novo pubescit: & ultro
Gaudet humus, cœlo tantùm contenta colono,
Fundere perpetuos ullo sine semine flores;
Implicitura comas olim, vincturaque frontem
Nereïdum: Martis libeat si fortè Kalendis [a]
Fœmineo de more leves iterasse choreas.
Tum violas, calthasque manu, cyanosque, rosasque,
Liliaque innectunt, & odori munera nardi.
Ipse etiam in primis rabidi sub sidere Cancri
Arva per, & colles, & depressas convalles
Cariophyllus opes, variæque insignia formæ,
Pur-

(a) *Martis... Kalendis.* Kalendæ Martiæ festæ Fœminis, ut Decembres Hominibus, cum Saturnalia celebrabantur.

(a) *Quà-*

Purpureaſque comas Sarrano oſtentat in oſtro.
Quàque viret, ſylvæ in ſpeciem frondeſcit; [a] & agros
Sponte ſuâ paſſim, nullo cogente, colorat.
Quid memorem Idaliæ ut Veneri gratiſſima Myrtus,
Servet ut æternas Lentiſcus in arbore frondes?
An ne lacus, ripaſque canam venatibus aptas:
An referam externo gaudentes Alite [b] ſaltus?
At ſcena ut verſis campo diſcedet eodem
Frontibus: & quali dabit hæc ſpectacula pompâ,
Cum ſummo Halcyone [c] pendentibus æquore nidis
Incubat: & tranquilla ſuis non Solibus æſtas
Rettulit innubes alieno menſe tepores!
Tunc patrios, mora nulla, lares, atque otia tecti
Deſidis, imbelleſque fugit ſomnoſque, jocoſque
Venator. lucos inter, vel ſedulus errat
Propter aquas: avibuſque dolos, & retia tendit.
Tunc, ubi diffuſo circùm piſcoſa quieſcunt
Stagna lacu, grato juvat indulgere labori:
Oblatæque animum ſolari in imagine prædæ.
Hàc tibi, dum celerem remo impellente phaſelum
Flexeris, hàc liquidos, obducto & litore campos
Cernere erit ſpiſsâ Fulicum ſub nube latentes;
Quas, inſtructa armis, cymbiſque invecta juventus,
Inſequitur pernix, & ſpe jam præcipit; & jam
Fortunam ſortita oculis, rimataque fixo
Luminis obtutu longè veſtigat: & ictum
Dirigit. exploſo tunc & glans ænea fertur
Miſſa tubo, pyrii quà pulveris impetus urget.
Extemplo avulſæ labuntur ab æthere plumæ:
Exanimes labuntur aves. jam litus, & undæ,

Jam-

(a) *Quàque viret &c.* Conſulatur Jaſolinus, & Capac. l.2. c.15.

(b) *Externo... Alite.* Ales externus. Ital. *La Starna.*

(c) *Cum ſummo Halcyone &c.* Ital. *La State di S. Martino*: circa idus Novembres.

(a) *Li-*

Jamque avibus steterunt campi. tot fluctibus unquam
Non patet Ægæo pinus jactata profundo.
Nec fera tot pluviis horrescunt nubila nimbis,
Auster ubi Æolias effracto carcere rupes
Decutit, Hadriaco moturus prælia ponto.
Ergo ubi sub noctem, strato ceu victor ab hoste,
Jam redit; &, festo comitum plaudente tumultu,
Ipse sibi ingentem captat per ovantia plausum
Compita venator; gaudet conviva sodales
Excipere: & cyathis infundere pura Lyæi
Munera, queîs nullâ vim Naïas intulit urnâ.
Jam se se accingunt epulis: jam plumea nudant
Viscera: jam verubus torrentur fixa colurnis:
Gutturaque, & fauces nidor solatur hiantes.
Tunc mensis adhibent socios: vinaria siccant
Grandia: post dulci componunt lumina somno.
At non una acres Venantum industria vires
Exacuit; campos poterunt lustrare propinquos,
Et nemora, & colles, & collibus obvia læto
Prata sinu, viridique nitent qui vertice lucos.
Namque ubi sylvarum placidis jucundior umbris
Clauditur, & saltu præcincta Ligoris [a] aprico
Vallis amœna subest; blando quæ florida luxu,
Chlori, tuas ostentat opes; hìc fausta labores
Et manet, & votis hìc sors majora rependet
Præmia; seu Dasypus [b] igniti grandine plumbi
Occiderit; Lepori seu fata extrema minetur
Vertagus; [c] & fulvâ laniatum extendat arenâ.
Hìc ego te reducem: venatica plectra reposcam
Hìc tua, Cecropium [d] qui nomen ab Hellade jactas.
Bret-

(a) *Ligoris*. Vallis peramœna. Indigen. *Valle, ò Piano di Liguori.*
(b) *Dasypus*. Ital. *Cuniglio.*
(c) *Vertagus*. Ital. *Cane Levriere.*
(d) *Cecropium qui nomen &c.* Innuitur hìc P. Beniamin *Græcus* Soc. Jesu,

Brettia [a] jam ſenos tibi ſat coluiſſe per annos
Litora: ubi occultas lymphæ abſorbentis hiatu
Nunc quoque divitias Alarici [b] abſcondit avarâ
Crathis [c] aquâ: & vacuus perdit ſua vota viator.
Veloces animoſa canes huc Sparta; Moloſſos
Huc Epirus amet vigiles, & morſibus acres
Mittere. flammifero cadet hìc tibi multus ab ictu
Ales; & ancipitum captivi errore plagarum
Pinguia conditis ornabunt fercula menſis
Turdique, Merulæque, & quos tua pellicit aſtu
Pieris, aligeram didicit quæ fallere gentem.
Nam, duce te, caſſes, [d] nodoſaque lina per agros
Expedit illa; avibuſque eadem prædonibus uſa
Alituumque acies latè populatur, & auras.
Illa etiam arguto ſeu ſibilet ore: canoram
Inflati cieat calami ſeu murmure vocem,
Decipit incautas, ſonitum mentita, volucres.
Novit ut e caveis auceps modulata repoſtis
Inſidias pennata ſtruat; tractaſque canendo
Plumipedes trudat non viſa in vincula turmas.
Nunc pedicas parat illa manu: nunc arboris olli
Noctua conſidens trunco dat habere frequentem
Sponte ſuâ prædam: viſco quam virga tenaci
Implicat ignaram, nec adhuc ſua fata timentem.

G Eſt

ſu, qui aliqua de Venatione metro alligata meditatur.

(a) *Brettia &c.* Conſentia nimirum, Ital. *Coſenza*, Calabriæ citerioris Metropolis; Brettia a Brettio Herculis, & Baletiæ filio Conſentiæ conditore.

(b) *Nunc quoque divitias Alarici &c.* Alaricus Gothorum Rex cum Romam primùm, ac Neapolim: deinde Brutios centum millibus militum occupaſſet, Conſentiæ moritur ann. Domini 410.: ſepultuſque a ſuis cum ingenti facti, infectique auri vi, gemmiſque in loco, ubi Caſuentum Flumen (Ital. *Baſſento*) in Crathim influit.

(c) *Crathis*. Alter Conſentiæ Fluvius, Ital. *Crati*, qui Urbem interſecat. De hoc Plin. l.3. c.5. & 11. & Ovid. Metam. 15.

(d) *Nam, duce te, caſſes &c.* Variæ hìc, per tranſennam veluti, delibantur Venationum, & Aucupii ſpecies: quas fuſiùs reperies apud Bargæum, Natalem Comitem, Jacobum Pontanum Soc. Jeſu Progym. Tom.3. Progym. 44., cæteroſque non paucos.

(a) *O ubi*

Eſt etiam, innexâ ſpeculi quod fraude vagantes
Fallat aves; clauſoque ferens Vulcania vitro
Dona, ſoporatâ ſibi quærat ab alite prædam.
Huc quoque dum Pindo properat, Cirrhâque relictis
Muſa, jubet canibus jam te circumdare ſaltus;
Et docet ut certo venabula dirigat ictu
Dextera, dum jaculo petitur fera cominus; utque
Ærea flammatum diſploſa infligat arundo
Vulnus: & accenſo feriat lethale metallo.
Quot ſibi, ceu docto Chiron Philyreus in antro,
Præceptis exculta tuis formabit alumnos!
Jam novus in ſylvis pharetrâ munitus, & arcu
Et Tigridum exuvias, & viſcera poſcit Achilles.
Jamque alios juvenile decus ſylveſtria rurſum
Hippolytos ad bella vocat. jam buccina cornu
Inſonuit. poſito redivivum Actæona rictu
Jam Dominum novere Canes; facinusque latratu
Supplice confeſſi, temeraria vulnera damnant
Pamphagus,Ichnobates,Lachneque, & Oribaſus Arcas.
Copula jam Phylaci Dictæâ e matre Laconi
Detrahitur: laxiſque celer jam fertur habenis
Asbolus, & Leucon, & Hylactore junctus Aëllo.
Sic impune iterum per lucos ire licebit:
Teque alacres iterum catulos præeunte ſequemur.
Si qua tamen capiant ruris me tædia: ſylvas
Nec libeat, valleſque inter, nemorumque latebras
Ferre pedem: piſcoſa vehar per litora cymbâ;
Litora amem, ripaſque libentiùs. O ubi Rupes,[a]
Auſpiciis quæ clara tuis, & nomine gaudet,
Aliger ætherei Dux agminis! o ubi ſtratum
In mare prorumpit molli Peninſula clivo
Ad medium converſa diem: pelagique procellas
Deſpi-

(a) *O ubi Rupes &c.* Indigen. *Promontorio di Sant' Angelo.*

(a) *Ar-*

Despicit: Inarimæque brevi committitur Isthmo!
O quis io, hìc multo curarum pondere pressum
Sistat, & apricas piscatum ducat in oras?
Hìc scopulo acclivis, quà saxea procubat umbra,
Blandaque muscosæ contexunt frigora ripæ,
Hìc optem tractare hamos, & arundine pisces
Fallere. ab æquoreis fuerit mihi lauta Locustis
Mensa, per herbosas repetunt dum pabula cautes.
Cedet & in spolii partem, pretiumque laboris
Nequidquam irrumpens mordaci noxius ore
Scorpius, effuso vitat dum retia cursu.
Ipsa etiam in casses, nusquam secura, dolosque
Irruet Umbra meos; dum grato errore colorum
Irim picta refert, squamisque effulget, & auro.
Plena itidem e duris vellam conchylia saxis,
Ostreaque, & sapidam succo qui condiat escam
Spondylon, &, multo qui vepre armantur, Echinos.
Ubere nec deerunt fœcunda corallia trunco;
Quæ nec Erythra sinu, nec hianti obversa Charybdi
Scylla, pharetratæ neque Persidis ora recondit.
Hinc gestanda Nurus legisse monilia curent
Chalcidicæ, largoque comas innectere luxu.
Me quoque, felici dum verrimus alite fluctus,
Ire fretum raptaret amor, quà ditia florent
Virgulta, & lectis intendere tempora ramis.
His liceat, nautæ ceu tempestatibus acto,
Litoribusque frui, & reduci dare serta carinæ.
Sed non dum lasso nostræ sibi remige puppes,
Nec satis emenso meruerunt æquore portum.
At quibus exornem plectris, quo carmine tandem
Fulgentem, Bellona, tuis insignibus Arcem [a]

(a) *Arcem &c.* Celeberrimam Inarimes Arcem ab Alfonso Rege conditam (ut Pontanus, Capacius &c.) laudibus prosequitur Auctor; sed iis dumtaxat, quæ ad Havalam familiam pertinent.

Profequar, innumeris decorat quam Fama triumphis?
Perpetuo quæ ponte fuæ comminiffa fuperbit
Ænariæ: vitreoque madet circùm undique ponto.
Hæc illa, Euboicis vel nunc celeberrima faftis,
Quæ nunquam hoftiles fati fubitura procellas
Perftat adhuc victrix. hæc, Marte exterrita nullo,
Gallorumque minis, [a] tumidifque infultibus olim
Invia, tot meruit palmas; & nefcia vinci
Tot potuit fregiffe Duces; Senonumque furores
Ludere; Aragonidûm [b] nunquam non fulgida fignis:
Vindice te, prifcas inter memoranda Camillas,
Peltiferæ victura decus, Conftantia, [c] gentis.
Quàm bene Majorum cumulas, laurofque Nepotum,
Havalidûm foboles, & magno nupta marito
Bauciadæ, [d] excelfo fubftructa Altilia [e] muro
Peucetiæ latis olim cui paruit arvis.
Ilicet ipfa tuo Cuftos fidiffima Regi
Francigenûm [f] contra turmas, claffemque, minafque
Inarimen, Arcemque, hofti fatis una terendo,
Afferis invictam, commiffaque figna tueris.
Et quamquam irrumpens toto victricia regno
Arma ferat Ligeris; [g] bacchantiaque agmina latè
Per-

(a) *Gallorumque minis &c.* Gallis enim totum penè Regnum fub Carolo VIII. eorum Rege obtinentibus, nunquam hæc Arx fe dedidit. Ita Summon. Tom.3. Hift. Neap. l.6. c.2.

(b) *Aragonidûm.* Ferdinando præcipuè, ac Friderico Aragonum Regibus.

(c) *Conftantia &c.* Innici Havali, Hiftonii (Ital. *Vafto*) Marchionis filia, fidem Friderico Regi datam, Arcemque Ænariæ fibi commiffam fervavit. Vide Capac. lib. 2. c.15. & Summon. Tom.3. l.6. c.4.

(d) *Bauciadæ.* Friderico nempe de Baucio, Altiliæ Principi, cui nupferat Conftantia. Summ. loc. cit.

(e) *Altilia.* Noftrat. *Altamura*, Apuliæ Peucetiæ Oppidum.

(f) *Francigenûm &c.* Pulfis enim, ut laudati Auctores, Navarri operâ, Gallis e Neapolitanis Arcibus, cum ferò eorum claffis ad opem fuis ferendam adveniffet, infectâ re Ænariam aggreffa eft: fed operam perdidit, unâ illi validiffimè obfiftente Conftantiâ Havalâ.

(g) *Arma ferat Ligeris &c.* Cum fcilicet Galli a Ludovico XII. eorum Rege, Duce Domino Obignio in Italiam immiffi, eâ Neapolitani Regni parte potiti, quam invaferant; Ænariæ tamen Arcem, ut ut adorti, nunquam tenuere; ut Summont. loc. cit.

(a) *Fri-*

Pervolitent: Arx una tuis defensa maniplis,
Regia tum sospes Friderici [a] insignia servat.
Hos tibi, belligeri suppar Genitoris imago,
Indiscreta aliis, gratusque tuentibus error,
Hos animos quondam Pater addidit Innicus; ex quo
Te trabeas, palmasque inter, Proavûmque curules
Edidit egregiis æquantem nomina factis.
Felix prole suâ: qualem sibi somnia vatum
Græca Jovem finxere; sacro qui Pallada fœtu,
Pallada, (seu castris malit Bellona vocari)
Mente ferax, parit, & partu lætatur opimo.
Hic tibi vel primis Genitor prælusit ab annis:
Et servare fidem docuit; fortissimus unus
Qui Carolum [b] Alpinis venientem e rupibus hostem,
Gallicaque edomitis spargentem lilia terris
Reppulit insultans, inimicaque tela repressit.
Ille, novam pugnæ seriem commentus, & artem,
Ænariam belli dubiis sine cæde periclis
Explicuit vindex; Dominoque [c] hinc tradit habendam
Hesperio; Consalve [d] Ducum clarissime, signis
Cessit io dum jure tuis; & honoribus auctus
Æternum generi peperit nomenque, decusque.
Ex illo (illustrem nam patria fata sequuntur
Pro-

(a) *Friderici &c.* Fridericus hic Scylacæi (Ital. *Sqaillaci*) Princeps, Alfonsi II. Regis frater, a Nepote Ferdinando II. jam jam morituro, in Regnum supremis tabulis, atque adeò jure sanguinis vocatus; brevi tamen tempore Gallis hinc, Hispanis inde validissimis copiis prementibus regno cedere, & penè ab omnibus desertus in Gallias exulatum abire coactus est. Ab Ænariâ tamen solvens Innico Havalo Histonii Marchioni probatæ fidei Duci, ac fortissimo Arcem Insulæ servandam commisit: quam ipse Filiæ tutelæ commendavit. Ita ex Guicciardino Summont. loc. cit.

(b) *Qui Carolum &c.* Carolus VIII. Galliarum Rex, qui nullo penè obsistente totum ferè Neapolitanum Regnum occupaverat; Arcem tamen Ænariæ Innico Havalo commissam nunquam expugnavit. Vide Summont. Tom. & l. cit. c.2. Hinc perbellè Ludovicus Ariostus Cant. 33.

Vedete Carlo Ottavo che discende &c.

(c) *Dominoque &c.* Ferdinando nimirum Catholico Hispaniarum Regi.

(d) *Consalve &c.* Consalvus Ferdinandus de Cordubâ, cognomento *Il Gran Capitano*, qui Supremus Hispani

Progeniem, quæ clara ſuos exurgit in ortus.)
Ex illo Inarimes, validis quam ſoſpitat armis,
Havalidûm aſſertâ Soboles dominatur in Arce.
Spectatæ virtutis honor, qui Troica vincat
Secula: Cumei ſuperet qui pulveris annos.
Hæc modò, dum tenui rerum faſtigia cantu
Summa ſequor; nec vela mari dat Muſa patenti.
Interea poſitâque chely, fidibuſque remotis,
Phœbe, ſile; preſſoque vacat dum barbitos œſtro,
Hæc mihi Sinceri [a] ſacro ſuſpenſa ſepulcro,
Actiacos decoret cineres, Maneſque coronet.
Mox tamen & primâ repetens ab origine cauſſas
Ordiar: & ſolidas accingar dicere vires,
Quas Thermis, quas noſtra Undis, quas præbet Arenis
Inarime: tanti quæ pars erit altera cœpti.

---

ni exercitus Imperator, Gallis omnino fugatis, Neapolitanum Regnum Regi ſuo Ferdinando aſſeruit. Huic, jam omnium Ordinum conſenſu in Regni poſſeſſionem admiſſo, Innicus Havalus Ænariæ Arcem ſponte ceſſit, anno 1503. Atque id cauſſæ eſt cur ad id uſque temporis, perpetuâ hæredum ſerie, Familia Havala Arci Ænariæ præeſt. Ita citati Auctores.

(a) *Hæc mihi Sinceri &c.* Vide Notas pag. 16. lit. a., & d.

INA-

Ant. Baldi Inu. et deli. F. IV. *And. Maillar Sculp. Neapoli 1723.*

INARIMES

LIBER II.

Actenus Ænariæ fines, & amœna ſecundùm
Litora, libatis primo vix fontibus hauſtu,
Grata ſalutiferis conſumpſimus otia ripis.
At nunc auſpiciis iterum melioribus altum
Carpit iter Thymbræus; amat primordia rerum
Tangere, dum patrio ſeriem veſtigat ab ortu.
Scilicet in noſtros olim converterit uſus,
Atque habiles doceat membris inſpergere rores
Quis prior; & medicæ balinea recluſerit arti.
Quis tantæ monſtrator opis mortalia primùm
Pectora, morborum pulsâ contage, ſalutem
Juſſerit e riguis haurire induſtrius undis.
Ergo, age, Cœlicolûm cumulas quæ gaudia vultu,
Partheni Diva: poli ſupplex cui Regia ſervit,

Alli-

Aligerûmque cohors; duodeno ſidere flavas
Sparſa comas; totoque ſinus circumdata Phœbo.
Cui, niveis prono famulantibus æthere bigis,
Lambit adoratas fulgens Latonia plantas.
Te mea, Jeſſeas lauro dum ſternimus aras,
Vota, preceſque petunt; cultu te ſupplice poſcunt
Invalidi, quæ rebus opem mortalibus olim,
Fœta Deo, caſus hominum miſerata, tuliſti.
Auſpice te quando veteris diſcrimina culpæ
Irrita depulsâ ſolvunt caligine terras:
O ades, &, ſenſus hebetat quæ plurima, noctem
Diſcute; diſcuſſis metam, quò ducimur, umbris
Da tenuiſſe: tuo facilem namque omine curſum
Tendimus, atque aliis jamdudum accingimur orſis.
At priùs artifices Muſis accedere Thermas
Quàm liceat: mentiſque alto molimine ſtructas
Aggrediar ceciniſſe; juvet prædiſcere aquoſi
Dona ſoli, quæ ſponte ſuâ, tumidoque profudit
Alma parens Natura ſinu: quo tempore primùm
Utier: & lymphas quo præceptore ſalubres
Gens didicit plenis in balnea vertere labris.
Dum tamen [a] externos viſam novus advena fines;
Ænariæque procul ripis humentia quæram
Litora: non equidem perſtricta attingere paucis
Cuncta velim: greſſus tua per veſtigia tantùm
Flectentem te, Phœbe, ſequar, quà tramite certo
Pandis iter, reſeraſque alio mihi lumine Fontes.
Quot mihi per Latium [b] ſaliunt, reſonantque frequenti
Murmure! quot medicâ celebres virtute renident!
Cui

(a) *Dum tamen externos &c.* Præſtat in aliorum Balneorum deſcriptione tantiſper immorari: ut a Balneis Ænariæ digreſſi, rem totam ſuâ veluti ab origine exordiamur; ut ſub initium operis propoſuimus.

(b) *Quot mihi per Latium &c.* Qui Balnea Latii ſcire velit, conſulat.

Cui tamen, orſa loqui, moveat ſua plectra: canendo
Quem priùs exornet: quem mox ad carmina poſcat,
Tot Latices diſtracta inter dum mente vagatur,
Calliope ignorat: curiſque ſilentibus hæret.
Qualis ad oſtriferi fauces piſcator Abydi,
Dives ubi arriſit votis Fortuna: latentes
Rimatus namque ille ſinus, ut gemmea pònti
Dona videt, prædâ felix lætatur: & anceps
Pendet adhuc animi, quæ nam ſibi munera primùm
Seligat:atque oculos, dextramque huc verſat,& illuc.
Aſpice Flaminiam [a] propter viridantia latè
Prata viam, celſis quà nubibus Apenninus
Imminet, & ſegetes errans allambit Iſaurus.
Perge per Æmiliam: [b] Mutinæ pete rura: feraces
Et pete dejectu radit quos Blandula [c] campos.
Seu quà Cenomanûm [d] tincti maduere ligones
Tranſcherium juxta. quali ſe ſe ubere virtus
Oſtentat nativa ſoli! quo fertilis alveo
Fluctuat! & vitæ in pretium quot inhoſpita ſaxis
Teſqua per humentes jubet illa liqueſcere dumos!
Quid memorem Alpheis [e] quas nunc Etruria Piſis,

H Quaſ-

lat Bacc. de Thermis l.4.c.11., & 12., & l.6. c.20.: Editionis tamen Venetæ ann. 1588. apud Felicem Valgriſium, quam ſemper in Notis allego.

(a) *Aſpice Flaminiam &c.* Via nimirum, quæ Româ per Portam Flaminiam Ariminum uſque ducit: a Flaminio Conſ., qui eam ſtravit. Balnea hujus viæ habes apud citat. Bacc. l. 5. c.6., & apud Jo: Baptiſtam Clementem Fanenſem.

(b) *Perge per Æmiliam &c.* Æmilia via,ab Arimino Bononiam uſq;ducens, ut Strabo l.5.; a M.Æmilio Conſ.dicta. Aquas hujus regionis (vulgò *La Romagna*) expreſſit Bacc.l.4.c.11.,& l.5.c.6.

(c) *Blandula*. Fons medicatæ aquæ in Agro Carpenſi: vulgò *Brandola*. Origo hujus traditur a Bacc. l.5. c.9.. De hoc noviſſimè Antonius Valliſnetius *In ſuo Itinere Phyſico-Medico*.

(d.) *Seu quà Cenomanûm &c.* In Cenomanis (Ital. etiam *Cenomani*, qui ea olim loca incoluere, ubi nunc *Le Campagne di Breſcia*, a Brixiâ eorum Metropoli) Aquæ Tranſcherianæ ſub Bergomo: ut Bacc.l.5. c.4.

(e) *Quid memorem Alpheis &c.* Piſæ, Etruriæ Oppidum ad Arnum. De harum Balneis Idem l.4. c.13.,14., & 15., l.5.c.9., & l.6. c.3.. Et in ſuâ Epitome Joſeph Zambeccarius Anatomes Profeſſor in Academiâ Piſanâ.

(a) *Se-*

Quasque suburbanis Senarum [a] præbet in arvis:
Seu Volaterrano [b] lymphas in litore: seu quas
Sæpe per æstatem Lucensibus [c] advena pratis
Et petit indulgens genio, repetitque quotannis?
Adde etiam Cajas; [d] potantibus adde secundas
Anticoli; [e] fastisque super præsigne Latinis
Quas tibi Nomentum, [f] quas elicit Ardea [g] Turni:
Et Sinvessa [h] tepens, & fluctu Passeris Anxur. [i]
Te Stabiæ [k] invitant; Lucanam Melphis [l] ad oram
Te vocat. Undanti, viden, ut ferrugine potus
Sufficit, & certam Megare [m] dat habere salutem
Par-

(a) *Senarum præbet in arvis.* Vulgò *Campagne di Siena*. Senarum Balnea fusis laudibus prosequitur Bacc. l.4.c.11.,12.,& 13.,l.5.c.6.,& l.6.c.3.

(b) *Seu Volaterrano &c.* A Volaterrâ, Ital. *Volterra*, Etruriæ Urbe. Balnea Volaterrana enumerat id. Auctor l.4.c.8.,& l.5.c.6.,& 12.. De his etiam locutus creditur Lucr. lib.6.

(c) *Lucensibus advena pratis &c.* Balnea Lucæ, Ital. *Bagni di Lucca*, recenset Bacc.l.5.c.9.,& l.6.c.3.,& laud. Zambecc.

(d) *Adde etiam Cajas*. Celebres Viterbii Aquæ Cajæ: non Calidæ, ut Ferrarius *In Lexic. Georg.* V. *Aqua Calida*: quas, Cajas ab Antiquis dictas, *Bagni di Bollicano* italicè vertit Leander Albertus In *Hetruriâ Meridionali Faliscorum suæ Italiæ pag. mihi 77. a tergo*; Leandrum in hoc sequitur Ferrar.loc.cit.:contra Bacc.,qui lib.4.c.9., & 10. diversas putat esse Aquas Cajas ab iis, quas *di Bollicano* dicimus. De his Strabo l.5., & Jo: Annius Viterbiensis, *In Antiquitatum Commentariis.*

(e) *Anticoli*. Ital. etiam *Anticoli*, Vicus in Latio. Laudat has Aquas Baccius l.6. c.20.

(f) *Quas tibi Nomentum*. Vulgò *Lamentana*, Oppidum Sabinorum, ut Leand. *In Umbriâ Sabin. pag.* 105. Aquas Nomentanas commendat Bacc. l.5.c.9.,& *Labanas* appellat.

(g) *Ardea Turni*. Ardea Urbs olim Latii, Turni Rutulorum Regis sedes. Aquarum Ardeæ vix nomen remanet apud Vitruv. l.8. c.3.

(h) *Et Sinvessa.* Sinvessa, Urbs olim Campaniæ inter Lirim, & Vulturnum,ubi nunc *La Rocca di Mondragone*. A balneis tepentibus *tepentem* Silius dixit l.8.. Vide Strab.l.5., & Plin.l.31. c.2.. Balnea hæc olim valetudinis ergò Claudium Cæs. adiisse, legimus apud Tacit. *Annal. lib.*12.. *Aquæ Sinvessanæ* etiam dictæ: nunc *Torre de' Bagni*.

(i) *Fluctu Passeris Anxur*. Anxur Ital. *Terracina*, in Campaniâ. Aquas hasce Martial. l.6. Ep.42. *Fluctus Passeris* vocat.

(k) *Te Stabiæ &c.* Stabiæ, Ital. *Castell'a mare*: Campaniæ Oppidum. Stabiarum Fontes celebrat Columell. l.10.de Hortor.cultu; & Plin.l.31.c.2.

(l) *Lucanam Melphis &c.* Melphis, Ital. etiam *Melfi*, Urbs Lucaniæ, vulgò *Basilicata*, in Apuliæ confinio. In eâ aquæ salubres.

(m) *Megare &c.* Recole Notas l.1. pag.16. lit.h. In Lucullano igitur Aquæ, vulgò ferratæ, saluberrimæ. Probantur a Bacc. l.6. c. 3., sed magis ab experientiâ, quam Neapoli capiunt Ægri illas hauriendo.

(a) *Te*

Parthenope in magnâ. te Nar, [a] te proxima Cære [b]
Aureliæ balinea viæ, balinea per Umbros, [c]
Picenasque plagas, [d] Tiburtinasque [e] requirunt.
Nec magnus subiisse labor juga Rhætica [f] Stagnis
Fœta suis; auro vel quæ nitidissima multo
Rhenus alit, Fabarisque [g] vocant cognomine gentes.
Par mihi ad Alpini studium properasse Timavi
Ostia; & e summo flexis Helicone quadrigis
In Carnis [h] Hydrea sequi, vagus Hadria jactis
Extremam Hesperiæ quà fluctibus urget arenam.

(a) *Te Nar.* Nar. Ital. *La Nera*, Fluvius Sabinorum, quos ab Umbris dividit. Salutares aquas ad ripas hujus fluminis describit Bacc. l. *6.* c.*3*.

(b) *Te proxima Cære &c.* Balnea nimirum, quæ vicina Cære, (Ital. *Cervete*) Urbi in orâ Tyrrheni maris, Cæretana vocat Albertus *In suâ Hetrur. Meridion. Faliscor. pag.79.*. Duo Baccio illa sunt: altera l.4. c.11. Stygiana, vulgò *Bagni di Stigliano*, a proximo Pago, qui Stygianus dicitur: quæ Buno in Notis Cluver. l.*3*. c.*26*. Cæretanas, & Stilianas aquas nominat. altera l. eod. c.12., quæ Sabatina, & Sabatia a lacu Sabatis, Alber. loc. cit.: vulgò *Bagni di Vicarello*, a Vico Aurelio cognomine. Quæ quidem Aquæ majorem quàm antea in præsentiâ sibi laudem vindicant; cum INNOCENTIUS XIII. P. M. sanitati restitutus ope Balneorum nostræ Ænariæ, ut mox dicemus: morbo tamen iterum aliquantulum tentatus, in Aureliis aquis convaluit omnino. Ut ex literis ad me datis quarto Idus Julii ann. 1722. ab ejusdem S. Pontificis Medico Domino meo Nicolao Michaelangelo; cujus consilio, contradicentibus cæteris, ut anno 1717. Ænariæ balnea, ita Aquas Aurelias petiit sub initium anni 1720. Hæc duo Balnea in Aureliâ viâ locantur *In Itinerar. Antonin. Cæs.*

(c) *Per Umbros.* Notissimæ Aquę Nuceriæ in Umbris, vulgò *L' Acque di Nocera*; quas commemorat Bacc. l.*6*. c. 14.

(d) *Picenasque plagas.* Picenum, vulgò *Marca d'Ancona*. Multitudinem Balneorum Piceni videre poterit Lector penes Bacc. lib. 4. cap. 13., lib. 5. c.4., *6.9.*, & 16., & l.*6*., c.*3*.. De Balneo tamen vulgò *Fonte buono* in Oppido S. Anatoliæ scripsit Petrus Boscherinus anno 1673.

(e) *Tiburtinasque.* De Aquis, vulgò ferratis, Tiburtinis præter Bacc. l.5. c.10., enucleatè, ac politè differit in suâ *Synopticâ Enarratione de Aniene* (Ital. *il Teverone*) paucis ab hinc annis in lucem editâ, Eruditissimus Vir Petrus Antonius Abbas Corsignanus Nobilis Cliterninus: satis hactenus suo *De Marsorum origine*, aliisque operibus typis datis, notus.

(f) *Juga Rhætica Stagnis &c.* Rhæti, Ital. *Grigioni.* Horum Balnea illustravit Paulus Paravicinus Medicus Novocomensis.

(g) *Fabarisque &c.* Balnea *De Fabaris* dicta in Rhætiâ auri particulis nitentia, secundo ab Urbe Curiâ (vulgò *Chûr*, Ital. *Coira*) lapide, reperies penes Bacc. l. *6*. c.*9*.

(h) *In Carnis &c.* Carni, Ital. *Popoli del Friuli*. De horum Fontibus in agro Montis Falconis locutus est Plin. l.2. c.106.; & Harduin. in Notis ejusd. cap. *Bagni di Monte Falcone* vocat. Plin. ibid. inter aquarū miracula recenset hic parvam in mari Insulam contra

Et tibi, quem Legio ſequitur Thebea, [a] Ducemque
Vindicat, Aoniæ nectunt ſua ſerta Camœnæ:
Dum Latices [b] revocare tuos ad plectra laborant.
At fœcunda licèt, ſcatebriſque inſignis abundet
Clara tot Heroum Tellus Saturnia nutrix;
Extera mirificas poterunt quoque litora venas
Promere; namque ſuos pelagi feret Inſula Melos [c]
Carpathii: Phrygiæque Urbes Hierapolis [d] inter
Nota: ferent pariles Pelopeïa [e] regna liquores.
Et modico a terris Euripo avulſa propinquis
Hellopias [f] reſerabit aquas Eubœa: [g] ſuaſque
Marmaridæ: [h] & priſcis Perſarum Suſa [i] Tyrannis
Inclyta: Cappadoces [k] nec non, & Pontus, [l] & Arcas, [m]
Aſtyraque, [n] & Regum ditiſſima Pergamus [o] auro.
Quin,

tra Timavum *Fontibus calidis, qui pariter cum æſtu maris creſcunt, minuunturque.* De hac eâdem Plin. Jun. l.4. Epiſt. ult.. Nunc tamen continenti conjuncta eſt. Horum Fontium ſalubritatem eruta, dum reſtaurarentur, rudera teſtantur: reperta enim eſt lamina plumbea antiquo charactere inſcripta his verbis: *Aqua Dei & Vitæ*: Ita ex Gregorio Amaſeno Leander *In Carnis ſuæ Italiæ.*

(a) *Et tibi, quem Legio ſequitur Thebea &c.* S. Mauritius nempe Martyr, & Thebeæ Legionis Dux inclytus.

(b) *Dum Latices &c.* Ital. *Bagni di San Maurizio*: celeberrima Balnea iſthæc, dicta a Vico cognomine, a quo mille paſſus diſtant; ſub Helveticâ ditione, in finibus Italiæ, & Germaniæ.

(c) *Melos*. Inſula una e Cycladibus. Hujus Balnea apud Plin. l.31.c.6.

(d) *Hierapolis*. Ital. etiam *Gerapoli*, Phrygiæ Urbs, vulgò *Chetina*, ut Harduin. in c.12. l.4. Plin.. De hujus aquis Vitruvius l.8. c.3.

(e) *Pelopeia regna &c.* Peloponneſus ſcilicet, Ital. *La Morea*. Pelopeïa a Pelope Rege Tantali filio: ita Cluver. *Introd. Geogr. lib.4.c.7.*. De Balneis Peloponneſi Bacc. l.4.c. 12.

(f) *Hellopias &c.* Hoc nomine appellat Aquas Eubœæ Plin. l. 31. c.6.. Imò Eubœam ipſam Hellopiam dixit Strabo l.7. pag. 317., ex Philochoro, & Heſiodo.

(g) *Eubœa.* Ital. *Negroponte.* Ægæi maris Inſula, adeò Bœotiæ vicina, ut ponte jungatur: *Et dubitandum ſit*, inquit Solin. c.11., *an numerari inter Inſulas debeat.*

(h) *Marmaridæ*. Balneas in Marmaricâ (quam Buno in Cluver.l.4.c.1. *Barcha* ital.) refert Bacc. l.4. c. 12.

(i) *Suſa*. Perſarum olim Regia. Pro fontibus horum recole Eund. ibid.

(k) *Cappadoces.* De Balneis Cappadociæ. Id.ibid.

(l) *Pontus*. Ponti Phazemonitarum Fontes penes Eund.ibid.

(m) *Arcas.* Id.ibid.ex Pauſaniâ de Aquis Arcadiæ apud Populos Cyrenenſes.

(n) *Aſtyraque*. Aſtyra dicitur a Melâ lib. 1. cap. 18.: Urbs Myſiæ, quæ Plin. l. 5. c. 30. Aſtyre, & Strab. lib.13. τὰ Ἄςυρα. De Aquis hujus Bacc. loc. cit.

(o) *Pergamus*. Balnea Pergami, minoris Aſiæ Urbis, Attalorum Regum the-

Quin, & Apollineos celebrabit Jonia: [a] & iras
Passa Quirinales Byrsæ [b] dabit Africa Fontes.
Nec jucunda minùs patrio caput exerit alveo
Inter Idumeas commendatissima Nymphas
Calliroë: [c] decus alma suum quæ nomine [d] præfert.
Hinc & Sardiniæ, [e] Syllanaque [f] Balnea Cyrni,
Et Lipares alii recolent; [g] quæque Addula monstrat: [h]
Pannonicum vel litus amant, [i] vel Bilbilis [k] agros,
Quæ-

thesauris notæ, penes Galen. *l. 6. De Sanit. tuendâ*; & *in Allianis* ponit.

(a) *Jonia &c.* Minoris Asiæ Regio. Balnea hìc juxta Templum Apollinis, ut Bacc. l.4. c.12.

(b) *Byrsæ &c.* De Aquis prope Carthaginem. Id. ibid.

(c) *Calliroë.* Fons calidus in Palæstinâ, *Medicæ salubritatis*, ait Plin. l.5. c.16. In quo frustra lavisse se Herodem Regem, asserunt nonnulli, ex Joseph. *Antiq. Judaic.* l.17. c.9.: morbo quippe divinitus immisso laborabat. De Fonte hoc Ptolem. l.5. c.16., & Fracast. Syphil. l.2. pluries, & eleganter. Carpit Claud. Salmasius Tom. I. *Plinian. Exercit.* pag.409. C.Jul.Solinum, c.35. asserentem Calliroën proximam Hierosolymis: cum a Plin. loc. cit. prope Asphaltitem Lacum, longè proinde ab eâ Urbe, ponatur.

(d) *Decus alma suum &c.* Allusum ad illud Plin. loc.cit., ubi, *Fons*, inquit, *Calliroë, aquarum gloriam ipso nomine præferens*: Καλὴ quippe pulchrum, & Ῥοῆ fluentum sonat.

(e) *Hinc & Sardiniæ &c.* Ital. *Di Sardegna*. De hujus Insulæ Balneis jam dirutis multa leges penes Solin. c.4. Reprehenditur tamen iterum a Salmas. pag.73., quòd perperam asserat in Sardiniâ Aquas salubres: cum nullæ ibi sint; easque in Siciliâ esse dicit, quas Solin. in hac Insulâ. Quidquid id sit, ratio, quam Salmas. adducit, a Cœli gravitate petita, hoc non videtur evincere. Certè Bacc. l.4. c.13. affirmat in Oristanensi Sardiniæ Diœcesi extare adhuc antiquarum Balnearum vestigia, & Scatebras Calidarum.

(f) *Syllanaque Balnea Cyrni.* Balnea Cyrni (Ital. *Di Corsica*, Ligustici maris Insulæ) ad delicias instituisse L.Syllam Dictatorem, eruit Bacc. l.4. c.11. ex ædificiorum ruderibus.

(g) *Et Lipares.* De Balneis Liparæ, Insulæ ad latus Septemtrionale Siciliæ, Diodor. Sicul. Bibliot. Histor. l.5.

(h) *Quæque Addula monstrat.* Nempe Aquæ Bormiæ, a Bormio Castello cognomine: vulgò *Vvorms*, Ital. *Bormio*: ut Ferrar. in Lexic. Et ad radices Montis Addulæ (ut Bacc. l.4. c.10., vel ut Strabo l.5. pag. 205. Adulæ, vulgò *Vogel*, seu *Gothard*) promanant.

(i) *Pannonicum &c.* Ital. *D'Ungheria*. Plurima in hac regione Balnea, de quibus egit Georgius Vernherus, & Manardus relati a Bacc. l.4. c.9., & c.14. Inter alia ea sunt, quæ a D. Ladislao Rege nomen habent; vel quia ipsi sacra: vel quia in ipsis ille lotus. Sic etiam alia, quæ sub Budâ a Diocletiano Imperatore constructa dicuntur.

(k) *Vel Bilbilis &c.* Bilbilis (ex Radero *In Epig. ipsi* 50. *l.* 1. *Martial.*, Varrerium *In suo Itinerar.* allegante) Urbs olim Hispaniæ Tarraconen., ejusdem Poëtæ Patria; de quâ ipse pluries; In monte, qui nunc *Bambala*, vel *Bambola*, ut Surit., & Salone fluvio cingitur. Multa ibi in ruinis antiquitatis, & Urbis monumenta; Non longè ab eâ, quam Ferrar. *Novam Bilbilim* dici posse putat, vulgò *Calatajud*, in loco campestri. Hìc ex eod. Ferrar. Bilbilinatorum Aquæ, vulgò *Bannos de Alhama*.

(a) *Quæ-*

Quæque, Tolosanis [a] nimiùm damnosa Pyrene
Vallibus, æquorei diffundit ad ora Garumnæ.
Huc ponè accedant & quas Podamicus [b] undas
Dat Lacus, & Trevir, [c] ferrique aspergine Tungri; [d]
Helvetique [e] adhibent, Leucensis [f] & accola morbis:
Seu Plumbetinæ, [g] queîs nunc Lotharingia gaudet.
Quæque olim loto primùm sibi Cæsare [h] plaudunt
Ad Ligeris ripas, Latio dum Marte subactos
Arvernos premeret victor, Celtasque comatos.

Carcere sed missis ceu nunc patet area nostris
Major equis: celebres ubi tandem prosequar Urbes,
Queîs olim indigenæ titulum meruere liquores.
Nec tantùm Augustas [i] referat mihi Fama, Leasque, [k]
Aut Lupias [l] attollat Aquas; sed carmine Duras, [m]
Carmine Taurinas: [n] & lenem propter Aturrum
Tar-

(a) *Quæque Tolosanis &c.* In Aquitaniæ finibus, ut apud Bacc. l.4. c.10. juxta Tolosam, & Garumnæ (Ital. *Garonna*) fontes, balnea etiam videre licet.

(b) *Et quas Podamicus &c.* Lacus Podamicus, Ital. *Lago di Costanza*, a Constantiâ Sueviæ Urbe. Aquas medicas, quæ ibi sunt, *De Embs* vocat Bacc. l.5. c.9.

(c) *Et Trevir.* Ital. etiam *Treveri:* Populi Galliæ Belgicæ ad Mosellam. vide Bacc. loc.cit., ubi de Aquis Trevirorum.

(d) *Ferrique aspergine Tungri.* Aquarum virtutem in Tungris, vulgò *Tungres* in Belgis, Plin. l. 31. c. 2.; & Bacc. lib.6. cap.3., & 9. fusiùs prosequitur.

(e) *Helvetique &c.* Helvetii, Ital. *Svizzeri*: Horum Aquas medicatas plurimas leges apud Bacc. l.4. c.12. 14. & lib.6. c.5.

(f) *Leucensis &c.* In Valesiis Balnea, vulgò *De Louc.* Vide Bacc. loc.cit.

(g) *Seu Plumbetinæ &c.* Vulgò *Acque di Plombieres*, in Lotharingiâ, Ital. *Lorena*; de quibus Bacc. l.6.c.7. Dictæ a Plumbo, quod habent in venis. Eruditè de his D. Fontanelle Reg. Acad. Exsecretarius, in Historiâ ejusdem Academiæ an.1700.

(h) *Quæque olim loto &c.* Aquæ in Galliâ ad Suburbia Burbonii Ancerici. Bartholomæus Cassanæus *In Catalogo Gloriæ Mundi Par.* 12. *Consid.* 77. asserit Julium Cæsarem, in iis lotum omnium primum, cum ibidem degeret, easdem in Balneorum usum vertisse.

(i) *Nec tantùm Augustas &c.* Aquæ Augustæ, Urbs Aquitaniæ in Galliâ: alii Tarbellicas etiam dicunt: Ital. *Bajona*: Vinetus *Acs*, seu *Daz:* Scaliger *Acqs*. Vide Notas seqq.pag.63.lit.a. De his Bacc. loc. cit.

(k) *Leasque.* Aquæ Leæ, ad fluvium Astorgam, quæ a multis confunduntur cum Aquis Flaviis. Vide Notas seqq. pag.63. lit.g.

(l) *Aut Lupias &c.* Aquæ Lupiæ, vulgò *Guadalupe*, Hispaniæ Vicus in Extremadurâ.

(m) *Sed carmine Duras, &c.* Aquæ Duræ, vulgò *Zurzach*, Oppidum Helvetiorum apud Rhenum, & Forum Tiberii, vulgò *Keiserstul*.

(n) *Carmine Taurinas &c.* Aquæ Taurinæ: aliis *Aquula*: Ital. *Acqua Pendente*

Tarbellas: [a] eadem Perſas, [b] eademque Baliſſas, [c]
Mattiacaſque [d] canet Germana per Oppida: quaſque
Helvetûm [e] indictis celebrat Conventibus Ordo.
Dicet & Albenſes, [f] vel quas Gens Flavia, [g] vel quas
Convenæ Aquitani, [h] Regumve [i] agnomen honeſtat:
Et Divûm auſpicio ſacras colet [k] illa Gradatas;
Quaſque Coſas [l] inter medias, Romamque fluentes
Etruſci primùm dixere ab Apolline Cives. (bis
Laus quoque Romuleo [m] quàm multa a Principe vo-
Parta, repertoris quæ nunc inſignia Grani
Fertis, Aquæ: factis Ingens quas Carolus auxit
Cæſar; & auguſti decoravit mole ſepulcri.
Et vos veſter honos ſequitur, vos gloria, Solis
Sta-

---

dente: Urbs Etruriæ, Pontificiæ ditionis, ad Peliam fluvium.

(a) *Tarbellas*. Aquæ Tarbellæ, ſive Tarbella, *Tarbe*: Gallis *Acs*, Vaſconiæ Urbs: juxta Aturrum fluvium, nūc *L'Adour*, ex Pyrenæo fluentem, ut Scalig. in Tibul. l. 1. El. 8. Harduin. in Plin. l. 31. c. 2. putat hanc eandem eſſe cum Aquis Auguſtis: & extare adhuc ibidem aſſerit in ſoliis marmoreis Balneorum Romanæ magnificentiæ veſtigia. Meminit Plin. loc. cit. & Oihenar. in *Notitiâ Vaſconum* pag. 467.

(b) *Perſas*. Aquæ Perſæ, Gallis *Aigue Perſe*: Delphinatus Caput.

(c) *Baliſſas*. Aquæ Baliſſæ, vulgò *Selle*: Vicus Hungariæ inferioris.

(d) *Mattiacaſque*. Aquas, ſeu Fontes, quos *Mattiacos* Plin. l. 31. c. 2., Ferrar. vulgò *Visbaden* vocat: Urbs Germaniȩ prope Moguntiā. Vid. Ammian. l. 29.

(e) *Helvetûm &c.* Aquæ Helvetiorum, ſeu *Thermæ Superiores*, ad Limagum fluvium; dictȩ a balneis (de quibus Tacit. Hiſt. l. 1.) editis primò, ac celebratis ab Impp. Octaviano, Veſpaſiano, ac Decio, ut Bacc. l. 4. c. 10., e ruderibus ibid. repertis. Cluver. l. 2. c. 27. *Reichsbaden*: Aliis *Baden*, & *Oberbaden*: ubi totius Helvetiæ fiunt Comitia.

(f) *Albenſes*. Aquæ Albenſes, Urbs Mauritaniæ Sitifenſis.

(g) *Vel quas Gens Flavia*. Aquæ Flaviæ, Urbs Luſitaniæ, vulgò *Chiaves*; a Tito, & Veſpaſiano Impp. e Stirpe Flaviâ nomen habent, ut Ferrar. in Lexic. V. *Aquæ Flaviæ*: ad Tamacam fluvium ſitæ. a multis *Aquæ Leæ* dicuntur, & Populi Aqui-Flavienſes.

(h) *Convenæ &c.* Aquȩ Convenarū, vulgò *Cominge*, Ferrar. *Bagneres*: Aquitaniæ Oppidum, ad radices Pyrenæi.

(i) *Regumque &c.* Aquȩ Regiȩ, Urbs Africæ, olim ſub Archiepiſc. Carthaginienſi: nunc Pagus, vulgò *Caſal-Romol*.

(k) *Colet illa Gradatas &c.* Aquæ Gradatæ, Oppidum Carnorum, vulgò *San Canziano*, prope Aquilejam: S. Chryſogoni martyrio celebre.

(l) *Quasque Coſas inter &c.* Coſæ nunc *Anſidonia*: ut Cluver. l. 3. c. 26.: inter has, & Romam Aquæ Apollinares, Urbs Etruriæ.

(m) *Laus quoque Romuleo &c.* Aquisgranum ſcilicet, Germaniæ Urbs, inter Rhenum, & Moſam. Nomen habuit a Grano Neronis Imperatoris fratre, qui primus ibi Aquas calidas adinvenit, & Balnea conſtruxit. Cumque ibidem Arcem ædificaſſet, Aquis-granum dici voluit. Legatur Franciſcus Fabricius Ruremundanus

Me-

Stagna; [a] Caledonios inter memoranda Britannos.
Multiplices alii Calidas, [b] aliique Voconis, [c]
Et Statellates, [d] Ligurum quæ finibus errant,
Minciadæ certant ad ſidera tollere cantu.
Ipſe ſitim Rhodano [e] potor qui temperat, ipſe
Et Numidûm claros palmis, Cimbriſque triumphis
Exhibeat priſcâ latices qui laude feruntur,
Auctoremque colunt Marium: funeſtaque Mortis
Signa gerunt; Victorque ſuo quos nomine donat
Quinctius; [f] & belli Salyis qui turbine preſſis
Condidit arma gerens florentem Seſtius [g] Urbem.
Nec

Medicus, qui de his Balneis agit: & Bacc.l.2.c.12..Auxit deinde eadē Balnea Carolus M.Imper., teſte Eginardo ejus Scribâ.Ibidem etiam Cæſar tumulari voluit. Balneorum nomina, & virtutes habes apud citatos Auctores: ut etiam apud Franciſcum Blondelium Medicum Aquenſem In ſuâ Deſcriptione typis editâ anno 1685.

(a) *Solis Stagna*. Aquæ Solis, quæ & *Aquæ calidæ*, ſeu *Bathoniâ*, Gallis *Bathe*, vulgò *Caër Baden*, in Angliâ, in Comitatu Somerſetienſi. Celebrantur a Bacc. l.4. c.13.

(b) *Multiplices alii Calidas &c.* Multæ ſunt Urbes, quæ *Aquæ Calidæ* vocantur. Præſertim *Aquæ Calidæ* in Britanniâ: aliis, *Vicus Aquarius*: vulgò *Vich*. Aliæ etiam ibidem, Indigenis *Bathe* dictæ, Latinis *Bathonia*: & cum *Aquis Solis* confunduntur. Aliæ in Hiſpaniâ Tarraconenſi; vulgò *Bagnoles*. Aliæ in Gallæciâ, quæ etiam Cilinæ, & Cilinorum, & *Civitas Orenſis* dicuntur: de quibus Bacc. l. 4. c. 13.; quæ quidem a multis vulgò *Bajona* appellantur, ad oſtia Minii. Aliæ demum in Luſitaniâ, Indigenis *Caldas*, prope Obidos: ſic dictæ ab Aquis ebullientibus. De his Plinium l. 3. c. 3. locutum puto, cum de Populis Aquicaldenſibus mentionem fecit. Balnea ibidem celeberrima, teſte P. Antonio Vaſconcello Soc. Jeſu in *Portugalliæ Deſcriptione n.8.*, ubi Eleonora Jo:II. Regis Uxor perilluſtre condidit xenodochium, ampliſque redditibus locupletavit: unde omnibus, qui illuc ventitant, ſanitatis quærendæ gratiâ, ſex ſtatis menſibus, gratis omnia ad curationem neceſſaria impenduntur.

(c) *Aliique Voconis &c. Aquæ Voconis*, ſeu *Voconiæ*, vulgò *Balneole*, ſeu *Bagnoles*: Urbs Hiſpaniæ Tarracon. ubi nunc *Auſa*, vulgò *Vich*.

(d) *Et Statellates &c.* De Aquis Statyellorum (quas Statellates Livius appellat l. 42.) ab Urbe Statyellorum in Liguriâ, vulgò *Acqui*, agit Strabo l.5., & Plin. l.31. c.2.: & fuſiùs Antonius Guainerius in harum Hiſtor.

(e) *Ipſe ſitim Rhodano &c. Aquæ Mortuæ* deſcribuntur: Oppidum Galliæ Narbonenſis: quò, C. Marii operâ, centum paſſibus ab oſtiis Rhodani aquæ deductæ, Plinio teſte l.3. c.4. *Marii opere*, inquit, *& nomine inſigne Stagnum*: Indigenis nunc *Aigues mortes*: quæ etiam *Foſſæ Marianæ* nominantur.

(f) *Victorque ſuo &c. Aquæ Quinctiæ*, ſive *Quinctianæ* hìc innuuntur: Urbs Hiſpan. in Callaicis, *Acque calde* Moletio dictæ. Aliis Oppidum Gallæciæ, vulgò *Sarria*. Meminit Bacc. l.4. c. 11.

(g) *Condidit arma gerens &c.* Aquæ Se-

Nec vos immemori Vates, Bada utraque, [a] plectro
Transierint tacitas, patriâ quæ voce sonantes
Balnea, Pierium saliendo impellitis œstrum.
Neve Dioneis adolentem thurea templis
Munera, seposito sileant Amathunta [b] cothurno;
Aut, quibus innumeri posuerunt nomina Fontes,
Oppida prætereant, quorum meminere, Latinum
Sive ebur Aonides tractent, seu fortè Pelasgum.
At quò Parthenopes me longiùs axe jubetis
Ire Deæ? imparibus nequidquam nomina quæ sint
Viribus, aut species complecti nitar aquarum.
Hæc aliis majora alii se cursibus addant
In spatia; hoc velis tranent majoribus æquor
Hi, quibus auspicio, vultuque arrisit Apollo:
Sacraque Phœbeis albescunt tempora vittis.
Sat mihi, dum tenui meditabor carmina versu,
Ire vias, ac ponè sequi quà docta Priorum [c]
Inarimen facili divertitur orbita gyro.
Hìc erit ægra satis tersisse potentibus undis
Corpora, & amissum tergendo arcessere robur.
Sat pelagi ad ripas Languentum occurrere turmis,

I Æna-

Sestiæ in Galliâ Narbonensi, vulgò *Aix di Francia*, ad amnem *Arc*, quas Sestius Romanorum Dux Salyis devictis condidit, ut Strabo l.4., aliique testantur. De aquis hujus Urbis Plin. lib.31. cap. 2.

(a) *Bada utraque &c.* Præter *Aquas Helvetiorum*, de quibus pag. 63. v.3., & in Notis pag. eâd. lit. e., Geminæ in Germaniâ Badæ, vulgò *Baden*: ab aquis medicatis dictæ. Altera in Austriâ, inter Viennam, & Urbem novam: Oppidulum, & Cluver. *Aquæ Pannoniæ* dictum, ut Ferrar. V. *Aquæ*. In Ducatu Sueviæ altera, quæ & *Thermæ Inferiores* appellatæ, ut distinguantur *a Superioribus*, de quibus in pag., & Notis cit.; parva Urbs, Badensis Marchionatus Caput, inter Friburgum, & Spiram.

(b) *Amathunta.* Amathus ab aquis calidis nomen habet: Syro enim sermone Aquarum vapor Amathus dicitur. Cypri Urbs, quæ nunc Ital. apud Bunonem in notis Cluver. l. 5. c.26. *Limisso*. *Thermæ* etiam apud Grecos nuncupata: quòd fontes calidos habeat intra muros: ut Egesippus de *Excid. Hieros. l.4. c.16.*

(c) *Priorum &c.* Julium Jasolinum intellige, Baccium, Lombardum, Jo: Elisium, Solinandrum, cæterosque medicæ artis peritos, qui de Balneis Ænariæ agunt.

(a) At

Ænariam dum rite petunt. venientibus ultro
Obvia tum nostræ nullâ mercede Camœnæ
Invalidis præcepta dabunt. præsagia vitæ
Tum canere, & dubios liceat præsciscere casus,
Et leges docuisse: suo quas ordine servet
Qui memor, aspersi pretium feret ille liquoris.
At solio [a] exceptos in morem induxerit artus
Abluere, & meritum sibi jure reposcat honorem
Quis prior, incertum est. [b] quæ prima ostenderit Orbi
Caussa latet. verax Inventi gloria tanti
Auctorem non jactat adhuc; antiquior ævo
Multa quidem evictis produxit secula fatis.
Alcidæ [c] quondam, duros post mille labores
Rege sub Eurystheo, fama est Tritonida primam
Tot domitis lassata Feris fovisse tepenti
Membra lacu: læsi visa hæc medicina vigoris.
Possem hìc Tarpejæ [d] cecinisse madentia Rupis
Limina, dum Tatio nunquam cessura furenti
Naïades sparsere vadis; quæ frigida quamvis
Jacta, repentinum perhibent traxisse calorem;
Ignea nam gelidas miscent ubi sulfura Nymphæ
Inter

(a) *At Solio &c.* Quid Solium, vide lib.1. in Notis pag. 24. lit.b.

(b) *Quis prior &c.* Quo tempore, quo Auctore, quâve in regione, ac de caussâ Balnea primùm inventa, latet. Varii varia; ut in re, quæ Scriptorum testimonio ætatem omnem, ac recordationem excedit. Certè Balnea extitisse ante Romanorum, Græcorumque Imperium probat Bacc.l.7.c.1.

(c) *Alcidæ quondam &c.* Fabulantur Poëtæ, ut Diodor.Sicul.*Bibliot.*l.5., Nymphas omnium primas in gratiam Palladis Herculi, post tot exantlatos labores, calidam paravisse, ut fessum reficerent. Addit id. ib. hoc in Siciliâ ad Himeræ ripas contigisse; ubi Minervæ jussu calidi fontes idcirco erupere.

(d) *Possem hìc Tarpejæ &c.* Patent hæc omnia ex Ovid. lib.1. Fastor., & clariùs Metam. l. 14. Fab. 18.; ubi Vates fusè narrat Capitolium defensum ope Najadum Ausoniarum, quas Venus auxilium rogaverat. Cum enim Sabini, Duce Tatio eorum Rege, Sabinarum raptum ulturi Capitolium obsedissent: & Tarpeja Virgo Vestalis pacta armillas, quas Sabini in finistris habebant, Janualem portam hostibus aperuisset: Venere rogante, Nymphæ portæ aditum, aquis bitumine, & sulfure e frigidis in calidas versis, præclusere.

(a) Ipsa

Inter aquas, aditum Regi clausere Sabino:
Ne ferus Ausoniam Capitolj ascenderet Arcem,
Ulturus raptam non uno a conjuge pubem.
Hâc mihi Peligno Vates Sulmone creatus
Balneaque, & ductos monstravit origine Fontes.
Ipsa suis pariter tantum Magnesia [a] lymphis
Crediderit meruisse decus: Bithynaque [b] credunt
Stagna: & Pergameis quondam memorata Licetis: [c]
Et quæ Lesbois [d] Mitylene præstitit arvis.
Sunt etiam [e] hæc alii tibi nunc accepta canentes
Munera qui referant, Tirynthie; viribus audax
Quippe tuis, dextrâque potens, clavâque trinodi
Percussisse solum quondam, terramque trementem
Diceris; & Cyminum [f] juxta, camposque Faliscos [g]
Tot fudisse imbres, [h] valido perfossa lacerto
Fœta vaporiferi quot nunc dant jugera tractûs.
Inde sibi Herculeum [i] retulere calentia nomen
Balnea, adoptivum tituli sortita nitorem.

I 2 Ta-

(a) *Ipsa suis tantum pariter Magnesia &c.* Balnea Magnesiæ Macedoniæ regionis, antiquissima; quorum mentio apud Aristot. *Probl. sect.* 24. *q.* 17.

(b) *Bithynaque &c.* Balnea in Prusâ, sive Prusiâ Bithyniæ Urbe, recensentur a Galen. lib. 6. *de Sanit. tuendâ*.

(c) *Memorata Licetis*. Idem ibid. commemorat Fontes in Licetis, prope Pergamum.

(d) *Et quæ Lesbois Mitylene &c.* De Balneis Mitylenes (vulgò *Di Metellino*) in Insulâ Lesbo, Id. ibid.

(e) *Sunt etiam &c.* Narrat Servius in 7. Æneid., Herculem, cum ab Evandro ad Lucumones, veteres nempe Etruscorum Reges, transisset, in virium suarum ostentationem ingenti Clavæ, seu, ut alii malunt, vectis ictu solum percussisse; atque ita calidarum aquarum fontes in Cyminis, atque adeò ipsum Lacum Cyminum elicuisse. Refert hoc idem Albert. *In Etrur. Merid. Falisc. pag.* 81.

(f) *Cyminum &c.* Montem nempe juxta Viterbium, vulgò *Bosco*, ò *Monte di Viterbo*, a quo Lacus ibidem *Cyminus*, vulgò *Lago di Vico*: de quo Virg. 7. Æneid.

(g) *Camposque Faliscos.* Ital. *Campagne di Monte Fiascone*: ut Leand. *In Faliscis suæ Italiæ pag.* 71. contra Ferrar.

(h) *Tot fudisse imbres &c.* Balnea prope Viterbium quamplurima: ut Bacc. l. 4. c. 9., 10., & 11., & l. 5. c. 6., & lib. 6. c. 3., & 5.

(i) *Inde sibi Herculeum &c.* Balnea calida vulgò Herculana dici putant, vel quòd illis primò usus est Hercules, ut ex dictis pag. 66.; vel quia primus adinvenit; vel quia demum Herculis robore opus sit ad illa ferenda.

Con-

Talia Thermopylis, [a] ubi lymphas igneus afflat
Halitus, antiquo Divorum Græcia cultu
Amphitryoniadæ magno devota ſacravit.
Non ego Trinacriis [b] ipſa hæc præconia terris
Invideam; nec ſerta tuæ decerpere fronti,
Sicelis Ora, velim, decus aut infringere quæram.
Si Veterum vulgata fidem monimenta merentur,
E patriis tibi plaude vadis; te gloria tanti
Inventricem operis parcâ non laude ſequatur.
Teque Syracoſii redivivo carmine Vatis
Fiſtula Bucolicas inter decantet avenas.
Hoc Drepani (antiquæ ſive hæc Nymphæa Segeſtæ [c]
Dixeris, excelſo aſsurgens quà vertice Cœlum
Pulſat Eryx) teſtantur Aquæ; celebrataque Stagnis
Inſula Plemmyrium contra: quam deinde vocarit
Gens licèt Ortygiam, [d] calidis tamen imbribus uber
Id-

Contra tamen Athenæus l.2. pag.512. ob mollitiem, cui deditum omnino Herculem afferit, non ob vigorem aquas calidas illi ſacras affirmat: unde Eraſmi Proverbium, *Herculana Balnea, Herculani Lecti*.

(a) *Talia Thermopylis &c.* Ut etymon ipſum docet, in Thermopylis (quas Ital. *Bocca di Lupo* dixit Ferrar. in Lexic.: anguſtias nimirum Montis Oetæ in Theſſaliâ Græciam mediam dirimentes) *Aquæ calidæ magno in honore*, ait Strabo l.9. pag. 412., *uti Herculi conſecratæ*: Ἔςι γαὰ κὴ Θερμὰ πλησίϛ ὕδατα τιμώμενα ὡς Ἡρακλέϛς ἱερὰ.

(b) *Non ego Trinacriis &c.* Primam Balneorum inſtitutionem apud Siculos extitiſſe putant nonnulli, non ſolùm ex eo, quod diximus in Notis pag. 66. lit.c., ſed ex multis etiam, ac vetuſtiſſimis Thermarum, Balnearumque veſtigiis, ut ex dicendis.

(c) *Nymphæa Segeſtæ &c.* Nymphæa ex Plin. l.35. c.12., aliiſque Lavacra ſunt, ſeu Balnea. Segeſtæ, ſeu Segeſtana Balnea, a Segeſtâ, ut Cic. & Plin., ſive Ægeſtâ, ut Halicarn. & Strabo: ſive Egeſtâ, ut Stephan., vel denique Aceſtâ, ut Virgil., veteri urbe, ubi nunc, teſte Fazello, *Barbara*, ad radices Erycis, vulgò *Monte di S. Giuliano*, prope Drepanum, Ital. *Trapani*. Illam Æneas condidiſſe dicitur a Sex. Pomp. Feſt. lib. 17., & clariùs a Virg. Æn.5.. Aceſtam aliqui putant ab Aceſte Rege dictam. Feſt. loc. cit. ab Egeſto ibi ab Æneâ præpoſito Egeſtam dixit. Balnea hæc memorat Plin. l.31. c.6., & Strabo l.6.. Thomas Fazell. Dec.1. l.7. c.4. *Hiſtor. Sicil.* addit locum hunc vocari ab Indigenis *Calamet*, a diruto pago, quem *Jammet* Saraceni dicebant; quæ vox idem ſonat ac apud Latinos *Balneum*. Multa apud Solin. c.5. leges de mirabilibus aquarum hujus Inſulæ.

(d) *Ortygiam &c.* Syracuſas nempe, ita dictas ab Ortygiâ Inſulâ Syracuſarum parte, reliquæ Urbi ponte conjunctâ, contra Plemmyrium, quod vulgò *Iſoletta di S. Marziano*, & *Maſſa Oli-*

Idcirco Indigenis Homothermon [a] nomine dicta est.
Fontibus hoc, pelago quà mergitur Himera: [b] Thermæ [c]
Hoc geminæ ostendunt: hoc fumo Hypocausta salubri,
Vasta Selinuntis [d] quà rudera versat arator,
Dædaleâ fabricata manu; devectaque Romam
Thermiten [e] hoc Signa docent referentia Phœbum.
Quidquid id est, magnis certè lis concita turbis
Pendet adhuc. tenuisse tamen se Judice causam
Quisque putat; dubiique petit suffragia vulgi.
Una hæc admotis urget calcaribus: acres
Una faces subdit: rapit una hæc gloria gentes.

Non

Oliviera dicit Fazell. *Histor. Sicul. Decad.* 1. *l.* 4. *c.* 1.

(a) *Homothermon.* Id. Auctor ibid. ex Nicandro tradit Syracusas antea sic vocatas: quasi aliquid simile Thermis: ὁμὸς enim idem est ac *Simile* Latinis: deinde Ortygiam appellatam.

(b) *Himera*. Siciliæ flumen ex Nebrode monte exoriens, quod in duas partes divisum, in alterâ dulcem, salsum in alterâ saporem retinet. quâ parte ad Austrum tendit *Gelas* Plin., aliisque dicitur, vulgò *Salso*; quâ verò ad occasum apud Urbem Thermas, *Fiume grande* nuncupatur. Vide Plin. l. 3. c. 8.

(c) *Thermæ &c.* Geminæ Urbes Siciliæ, quarum altera *Termine* (quæ etiam *Himera* dicitur Ferrario) ad occidentem inter Panormum, & Cephalœdim, ad ostia Himeræ. Altera vulgò *Xacca*, inter Agrigentum ad ortum, & Lilybæum ad occasum: ubi nunc Balnea, vulgò *Di Xacca*, seu *Di S. Calocero*: ita Fazell. Decad. 1. l. 6. c. 3., & Leander *In suâ Siciliâ pag. mihi* 53.. Et *Aqua Larodæ* appellantur *In suo Itinerar.* ab Antonin.

(d) *Vasta Selinuntis &c.* Selinus, quam *palmosam* vocat Virg. 3. Æneid., Urbs olim, ut Bacc. l. 4. c. 7., ubi nunc *Xacca*, seu *Sacca*. Alber. *In suâ Sicil. pag.* 52. Ital. *Salemi* nominat; & Cluver. lib. 3. c. 40. *Torre*, ò *Terra de' Pulci*. Hìc primò Thermas a Dædalo structas in gratiam Cocali Regis, narrat Diodor. Sicul. l. 4., non 5., ut mendosè Typograhus in Fazell.; qui Decad. 1. l. 6. c. 3. asserit plura nunc ipsum in his Thermis apparere Sedilia incognitis, & ex parte abrasis characteribus incisa; qui quidem Phœnicii ne, a primis Insulæ Incolis, an Damasceni, an alterius nationis, dignosci non potest. Putat tamen iis aut virtutem Thermarum indicari potuisse: ut legimus factum præ fronte Balneorum Puteolanorum; aut votivas veluti Tabellas fuisse Ægrorum pro restitutâ valetudine: ut in aliis Italiæ Balneis usurpatum animadvertit Bacc. l. 4. c. 7.

(e) *Thermiten &c.* Scio Sueton. *in Tiber. c.* 74. locutum de hoc Apollinis simulacro, *amplitudinis, & artis eximiæ*, ut ipse ait: quod Syracusis Romam Tiberius advexit, *ut in Bibliothecâ novi Templi poneretur*; non Thermiten vocasse, sed *Temenitem*: a *Temeno*, Loco prope Syracusas: ut ex Stephano Hadrian. Turneb. Adversf. l. 8. c. 12.. Insuper Tullium in Verr. 4. *Thesmotem* (ut legit Turneb. loc. cit.) seu *Themiten* dixisse, ut Fazell. Dec. 1. l. 4. c. 1.; *Thermiten* tamen, quasi Thermarum Numen, ex Bacc. l. 6. c. 28. appello, Poëseos gratiâ: quæcumque sit Baccii opinio.

(a) Quo-

Non aliter celeres ac qui per Olympia cursus
Instituunt: quos meta juvat vitata quadrigis;
Sola fatigatos impellit adorea, solus
Urget honor, primæque decus memorabile palmæ.
Nec desunt (famâ tanti est prævertere) Fontes,
Qui modò de primo certantes jure, coronam
Ut rapiant, superas, vel Cœlo vindice, sedes,
Appellentque Deos, quorum plerumque tumentes [a]
Præsidio, qualis tenuit fiducia! quales
Patria rorifero fluxere per arva meatu!
Nec factura fidem populis miracula [b] rerum
Defuerint: structæque aræ, [c] seu thura Sabæo
Munere fontanas propter redolentia ripas,
Antiqui indicium generis, laudisque vetustæ.
Sic tibi, quos olim Commotia Diva colebat,
Cutiliæ, [d] Saturne, Lacus gens illa sacravit,
Pinguia quæ rastris subigit modò rura Sabinis.
Sic Cybelæ sacra Stagna Deæ Verona [e] recenset.
Et

(a) *Quorum plerumque tumentes &c.* Fontes sua apud Antiquos habuisse Numina, vel tanquam Numina cultos fuisse, neminem latet. Imò Plin. l. 31. c. 2. de aquis locutus, *Augent*, inquit, *Deorum numerum nominibus variis*. Vide Lil. Greg. Giral. *Hist. Deor. Syntag. 5.*

(b) *Miracula &c.* Aquarum prodigia multa enumerat Plin. l. 2. c. 106., aitque, *Aquarum naturam non cessare a miraculis*.

(c) *Structæque aræ &c.* Deos in Balneis, votis, sacrificiis, ac libaminibus ab antiquis cultos, habes apud Strab. l. 15. pag. 697., & Bacc. l. 6. c. 28.

(d) *Cutiliæ &c.* Aquæ Cutiliæ a Lacu cognomine in Agro Reatino in Sabinis, Ital. *Lago di Contigliano*. De his Strabo l. 5. pag. 219., & Plin. l. 31. c. 2., & 6.. Cotylas etiam Græci dixere a Cotylâ, seu Cutiliâ amplissimâ illic olim Urbe, ut ex ruderibus, prope Oppidum ubi nunc *Civita Ducale*, ut Cluver. l. 3. c. 27.. Subcutilas Plin., & Celsus. In lacu hoc, teste Plin. l. 2. c. 97., & l. 3. c. 12. Insula innabat; hanc *Commotiæ Nymphæ* sacram fuisse, quòd in aquis commoveretur, refert Giannat. l. 4. c. 8. Geograph.. Nunc autem nulla illic Insula: casu fortasse obruta, vel de industriâ, ad tollendas superstitiones, quibus ansam dederat Lacus hic Saturno, Templo illic erecto, sacratus ab Aboriginibus, ut Bacc. l. 5. c. 6.. Aquas multis morbis opportunas laudat Cels. l. 4. c. 5.. Incolæ nunc *Puteum Ratinianum* vocant. Jacet ad radices montis non procul a Castrò, cui nomen Ital. *Paterno*.

(e) *Verona &c.* Balnea Veronæ, Urbis clarissimæ Venetorum ditionis, enumerat Bacc. l. 6. c. 3.; & sacra Deæ Cybelæ fuisse eruit ex veteri Epigraphe, in quâ, *Magnæ Deorum Matri Sacrum*, habebatur. Collapsa olim

Et ſua Cluſinas [a] tutantur Numina ripas,
Quas fovet auſpiciis Epidaurius: & ſua Nymphis [b]
Quas dicat Avenio. præbet Juturna [c] ſecundum
Daunias omen aquis: veteri quibus oblita ritu
Victima Romanas [d] luſtrata cadebat ad aras.
Incertis huc uſque tamen Victoria pennis
Pervolitat, nullique favet; dubiuſque petitæ
Reſtat honor laudis; totis licèt hactenus undis
Certatum: & liquidos, fuſo ceu ſanguine, rivos
Venarum eliciant Fontes; licèt æmula latè
Bella per undantes pluſquam fontalia Thermas
Naïadum armiſono turbarint otia fluctu;
Stat nova ſigna ſequi, atque animam pro laude paſciſci.
Namque iterum ad pugnam Pindi auxiliaria cogunt
Agmina, paciferaſque vocant in Caſtra Camœnas.
Nec citharis opus eſt: reſonæ, ceu buccina, lymphæ
Increpitantque moras, acuuntque ad prælia Vates,
Deferat ut Victor primas, & debita Fonti
Quiſque ſuo veteris tribuat præconia ſtirpis.
Vindicibus toto [e] ceu cum furit æthere nimbis
Juppiter, & ſcelerum tellus dedit obruta pœnas;
Flumina tum, nullo disjectis objice ſylvis,
Convenere: fluunt Nereo impellente, ruuntque
Per

olim, nunc a Senatu Veronenſi reſtituta; ut id. ibid.

(a) *Et ſua Cluſinas &c.* Ital. *Bagni di Chiuſi* a Cluſio, Etruriæ Oppido, Porſenæ Regis ſepulcro celebri. Æſculapio olim ſacra hæc balnea dicit idem l. 6. c. 28.

(b) *Et ſua Nymphis &c.* Senarum Balneum, vulgò *Bagno di Vignone*: Nymphis olim dicatum ex Bacc. l. 6. cap. 3., & 28.. De hoc noviſſimè ſuas typis edidit Obſervationes anno 1705. Theophilus Griſonius Patricius Senenſis.

(c) *Præbet Juturna &c.* Juturna Dauni Rutulorum Regis filia, Turni Soror, a Jove immortalitate donata; & pluribus Latii fontibus præſidere credita eſt: illi præſertim, quem *Juturna* appellant, corporibus ſaluberrimum; in quem tandem converſa, nomen vetus retinuit.

(d) *Victima Romanas &c.* Servius in 12. Æneid. refert Aquam Fontis Juturnæ ſolenne fuiſſe Romam afferri, ut eâ in ſacrificiis uterentur. Vide Claudium Beraldum in Notis Statii ad uſum Sereniſſimi Delphini lib. 4. Syl. 5.

(e) *Vindicibus toto &c.* Conſule lib. 1. Metamor. Fab. 7.

(a) Pri-

Per ſata, & alterno miſcent certamina jactu.
His Natura modis primò prælusit; & amnes
Sic docuit facili vertiſſe in balnea ductu.
Sunt alii humanæ quos dein ſolertia mentis
Repperit, & felix tractim quos extudit uſus.
Hos noviſſe tamen qui cogitet, altius olli
Surget opus; rerum namque huic inſiſtere cœptis
Expediet, ſuetoſque olim prædiſcere mores;
Et quo quæque modo gentes Hydrea pararint:
Et varias itidem legeſque, habituſque locorum.
Extera quid tulerit regio: quid noſtra ſubinde
Addiderit: ſtudiiſque viget dum nobilis otj,
Auxerit illuſtres Urbs ut Mavortia Thermas.
Prima quidem [a] Inachias plauſu dignata per oras
Fertur Amyclæo poſuiſſe calentia Civi
Balnea, deliciis vires fractura Lacænas,
Sparta, opibus, luxuque potens. hinc illa perenni
Fama canens lituo nunc uſque Laconica dicit.
Sed non ulla magis laudem, primaſque merentur
Davididæ [b] quàm Stagna; ſuis quæ lata nitebant
Porticibus; quino ſubſtructas ordine circùm
Quas labor ediderat, ſacræ prope Templa Sionis. [c]
Huc Superûm, ut fama eſt, demiſſus ab arce quotannis
Ali-

(a) *Prima quidem &c.* Sparta Peloponneſi Urbs, ſive Lacedęmonii ejus Cives primi fuiſſe traduntur Balneorum, Thermarumque inventores, ex Dione l. 53., pag. 515., quem ſequuntur Gerar. Voſs. *In Etymol. Ling. Lat.*, Samuel Pitiſc. *Lex. Antiquitat. Roman. Tom. 2.*, aliique. Eruere etiam credunt ex Plutar. *In Vitâ Alcibiad. pag. mihi 203.*, & Thucyd. *De Bello Peloponn. l. 1. pag. mihi 8.*. Hinc Hypocauſta *Laconica* dicta volunt. Et Mart. l. 6. Ep. 42. *Ritus Laconum* dixit, ſudare ſiccâ Cellâ, & frigidâ deinde lavari. Alii tamen aliter ſenſere.

(b) *Davididæ quàm Stagna &c.* Vulgò *La Probatica Piſcina*, ſatis nota in ſacris literis; quæ quidem *Davididæ*, hoc eſt Salomonis Davidis Filii, Stagna dicimus: Joſephum Hæbr. ſecuti, qui l. 6. c. 8. Belli Judaic. *Stagnum Salomonis* appellavit; namque a Salomone extructum dicitur pro Templi miniſterio; in eo quippe Nathiæni lavabant victimas, quas deinde Sacerdotibus offerendas tradebant: ita Corn. a Lapide in c. 5. Jo:

(c) *Prope Templa Sionis.* Piſcina iſthæc prope Templum Salomonis erat, ut Cornel. loc. cit.

(a) *Sub-*

Aliger attactu lymphas agitabat: amicam
Virtutem tacitè infundens, occurrere quæ tunc
Invalidûm satis una malis; nam plena vomebat
Porticus Ægrorum totis hìc ædibus undam.
Quàm multæ nemorum brumali turbine frondes,
Quàm multæ in campis Arabum glomerantur arenæ,
Sævus ubi Æoliis immittitur Eurus ab antris.
Hìc sursum arrectis votisque, oculisque frequentes
Intenti expectant signum, quo morbida venis
Depellenda lues: & quo ferat ille medelam,
Huc sanctâ qui lege prior descenderet Æger.
Tempore quamquam alio sublimibus edita tectis
Balneaque, & Thermas substruxit Achaica [a] tellus;
Quæ modò Dulichios inter casusque, dolosque
Mæoniâ insignes citharâ, fidibusque canoris
Perpetuum jactant Smyrnæo carmine nomen.
Vivit adhuc [b] post fata, fero licèt obruta casu
Corruerit, lateatque suis Atlantia venis
Insula, trans Abylæ fluctus, Calpenque sonantem
Oceano in magno; Thermarum prodiga luxu
Ars ubi Naturæ certaverat æmula donis.
Immodico donec terræ concussa tremore,
Æquoreis jactata vadis, atque hausta profundo
Delituit; nec signa suæ dat mersa ruinæ.
Usque adeò instabili, quondam felicia, fato

K Re-

(a) *Substruxit Achaica tellus.* Balnearum arte paratarum in Græciâ, mentio apud Homer. *Odyss.9.* : insuper (ut Athenæus l.1. pag.24.) *Odyss.10.*, & *Iliad.10.*

(b) *Vivit adhuc post fata &c.* Præter alia non pauca ad magnificentiam, voluptatemque facientia, narrat Plato *In Critiâ*, sive *Atlantico pag.117.*, ultra Fretum Gaditanum, vulgò *Stretto di Gibilterra*, Insulam olim Atlanticam, ab Atlante Rege dictam, fuisse; in quâ Neptuni munere, ut fabulantur Poëtæ, Balneæ, Thermæque erant omni deliciarum genere refertæ; Regibus aliæ, aliæ principibus Viris: privatis, ac mulieribus aliæ; Equis etiam, & jumentis. Hujus Insulæ Oceano deinde submersæ meminere Cluver. *Introd. Geogr. l.6. c.11.*, Fracast. *Syphil. l.3.*, & Parthen. Giannatt. *Naut. 8.*

(a) *Prin-*

Regna labant: magnique tenent vix nominis umbram.
Sed neque Grajugenûm linguis celebrata, nec oris
Culta Palæstinis, nec quæ Lacedæmona clarant,
Aut olim Occiduas inter sita balnea Gades,
Fontibus Hesperiæ certent, Stagnisque Latinis.
Non mihi si toto saliens Helicone redundet
Vena: vel exhausto præcordia Delius afflet
Numine, Romuleas ausim percurrere Thermas.
Quas dum Theutonici visum petit accola Mæni,
Sive Tagi, veterumque hospes monumenta Quiritum
Vestigat, relegitque: ipsa inter rudera fixus
Hæret adhuc, dominæque stupet miracula Romæ.
Ante tamen largo Nymphæa nitentia sumptu
Quàm subeant, humili carpant mihi tramite callem;
Inque rudes mecum tetro squalore lacunas
Ne modò Thespiades renuant descendere Divæ.
Tantorum nam jacta operum fundamina nullo
Protinus, aut parco fulserunt splendida cultu.
Ars etenim, sero quæ tandem inclaruit ævo,
Repsit humi primùm; sensim se major in altum
Sustulit, & rerum visa est contingere metam.
Non secus ac roseo cum vix procedit ab ortu
Phœbus, & Eoo vix tollit ab æquore frontem;
Mox tamen innubi paulatim luce renidet
Splendidior: donec medio spectandus Olympo
Emicet, & totis cumulet fulgoribus orbem.
Principiò [a] Tiberis populari Hydreumata [b] pubi
Con-

(a) *Principiò Tiberis &c.* Vegetius *De Re Milit.l.1.c.10.* refert, *Romanos veteres Campum Martium vicinum Tiberi delegisse, in quo Juventus post exercitium armorum, sudorem, pulveremque dilueret; ac lassitudinem, cursusque laborem natando deponeret.* Id quidem nihil aliud nisi quoddam veluti Balnearum rudimentum fuit. Quàm verò rudes, ac simplices hæ antiquitus fuerint, testatur Senec. *Epist.86.*

(b) *Hydreumata.* Aquationes ipsæ, ut Harduin. in Notis Plin. l.6. c.23.

(a) *Cer-*

Constituit, placido juvenum dum membra natatu
Excipit, & molli sordentia perluit alveo.
Namque ubi Romulidûm primævo in flore juventus
Aut ierat venatum arvis: penitusque repostos
Cinxerat assiduâ sylvarum indagine fines;
Aut crudo assurgens cæstu, volucrique sagittâ,
Ceu medio ad pugnam præluserat æmula Campo;
Tum subitò fessosque artus, & sorde madentes
Pulvereâ, Tiberine tuo Pater amne luebas.
Tum si quis celeres domuisse in pulvere currus:
Aut pernicis equi teneros calcaribus armos
Et fodere, & frænis gestiret lora lupatis
Tendere; dum varios hàc illac ordine flexus,
Et labyrintheos signasset in æquore gyros;
Majorum de more, animum tunc una subibat
Cura, fatigatum fluviali gurgite corpus
Mergere: suscepti felix hæc meta laboris.
Sed postquam se se major labentibus annis
Italides inter clarum caput extulit urbes
Roma potens, populisque dedit sua jura subactis;
Turpe sibi, Latiâ pro majestate, putavit
Corpora Martigenûm lutulento aspergere Tibri:
Et puduit Stagnis posthac vulgaribus uti.
Jamque novis operosa modis, opibusque superbis
Certat in Argolicum [a] balinea attollere ritum.
Externo [b] quæsita solo tunc unda pererrat

 Urba-

(a) *Certat in Argolicum &c.* Ut ex ipsis nominibus græcum sonantibus, quæ Thermarum partibus attributa sunt, colligitur, & ex Vitruv. l. 5. c. 11.

(b) *Externo quæsita solo &c.* Aquam Appiam (de quâ Livius l. 9., Fest. l. 1., Cic. pro *Cœlio*, Pancirol. *In Descrip. Urbis Romæ*, Fabrett. *De Aquæduc. Disser.* 1., *Thesaur. Antiq. Roman.* Græv. T. 4., Grut. *Inscrip. pag.* 489., Pitisc. Tom. 1. V. *Appia*, cæterique non pauci) primam omnium in Urbem adductam habes ex Jul. Sex. Frontino l. 1. *De Aquæduc. Urb. Romæ*, his verbis: *Appia M. Valerio Max., & P. Decio Murenâ* (alii Mure) *Coss. anno* 20. *post initium Belli Samnitici inducta est ab Appio Claudio Crasso Censore, cui postea Cæco fuit cognomen*. Et paulò post. *Concipiebatur Appia in Agro Lucullano, viâ*
Præ-

Urbanas diffusa vias. Præneste sub altum
Prima Lucullani felicia jugera fundi
Dædaleis Urbi lympharum ductibus actos
Immisere amnes. longo tunc Appia tractu
Auspiciis Aqua vecta tuis, Gens Claudia, fluxit;
Et Capitolino [a] manavit plurima Clivo.
Post alia adductis Hydrea [b] liquoribus auxit
Clarior, & Thermis prælusit Roma futuris.
Quin etiam miseræ ipsa hæc oblectamina vitæ
Auxilium morbis tulerunt præsentia; quando
Docta Machaonios [c] imbrem convertere in usus
Instituit tardis hominum experientia cœptis.
Tunc ars deliciis permiscuit utile. majus
Tunc pretium Medicina tulit: pretioque refulsit
Major, & Ausoniis increvit gloria terris.
Urbs etenim auguriis [d] postquam stetit alma Gradivi
Ro-

Prænestinâ &c. Ex eodem Frōtino ibid. eruitur hoc accidisse anno ab V. C. 449., non verò, ut alii, 444.. Harduinus tamen in notis c. 15. l. 36. Plin. non solùm putat evenisse anno 450., sed insuper P. Sempron. Sopho, & P. Sulpicio Saverrione Coss.: allegatque Livium loc. cit.. Majorem tamen fidem mereri videtur Frontinus.

(a) *Et Capitolino &c.* Piscinam publicam hac Aquâ ad Clivum Capitolinum, ac deinde Thermas ædificatas tradit Bacc. l. 7. c. 2.

(b) *Post alia adductis &c.* Auctâ Urbe, & crescente in dies Thermarum utilitate, aliæ atque aliæ constructæ sunt; illæ præsertim, quas primò M. Agrippa Augusti socer, post admirabilem illam Panthei constructionem, magnificentissimè posuit. Tum Neronianæ, quas Nero: tum illæ etiam, quas Agrippina ejus mater: ac demum aliæ, quas T. Vespasianus, Alexand. Severus, cæterique condiderunt, quos recenset, Bacc. loc. cit.. Et privatas quidem Balneas subductis rationibus Idē, ex P. Victore, asserit 860. fuisse. Imò Plin. l. 36. c. 15. *Balnea*, inquit, *Romæ ad infinitum auxere numerum*.

(c) *Docta Machaonios &c.* Quando primùm Balnea, voluptatis gratiâ antea instituta, in usum medicinæ venerint, non satis compertum. Eorum certè meminit Hippocrates *Lib. De Ratione victus in morb. acutis*. Et Plinius l. 26. c. 3. auctoritate M. Varronis, Cleophantum, dicit, percelebrem Medicum illa excogitasse ad Ægrorum blandimentum. Asclepiades, ut id. Plin. ib., cum M. Pompeii ætate omnem medicinam abrogasset, balnea solùm reliquit. Probarunt alii; secus verò alii; inter quos præcipuè Carmis Massiliensis. Videatur id. Plin. l. 29. c. 1.

(d) *Urbs etenim auguriis &c.* Primis sexcentis annis non aliam medicinam Romæ fuisse quàm balnea, vel aliqua empyrica præsidia, affirmat Bacc. l. 7. c. 13.. Fides sit penès Auctorem; qui nititur testimonio Plin., asserentis l. 29. c. 1. venisse primùm Ro-
mam

Romuleâ fundata manu, ſeno ordine curſus
Ante ſuos agerent quàm Secla, incognita Romæ
Pharmaca; nec veteres viguere Melampodis artes.
Nulla Quirinales Ægrorum intraverat ædes (tum
Mandragora, aut acrem ſtomacho allatura tumul-
Helleboruſque, hauſtuque aloë, & colocynthis amaro.
Sola laborantes febri, morbiſque gravatos
Simplicibus Lotura vadis, æſtuque levabat.
Hæc tamen ad certam poſthac medicamina normam
Recta. ſtat utilibus ſua gratia legibus: ordo
Stat ſuus; & morbis, Celſo [a] dictante, fugandis
Addita quæ Thermas reddant præcepta ſalubres.
Hac Romana tenus fudiſse potentia vires
Non dum viſa ſatis; nec dignis hactenus orſis
Structa, Palatinum [b] deceant quæ balnea nomen.
Illecebris quod blanda ſuis, & amœna ſecundent
Otia: quod tepidis brumæ vel frigora labris,
Vel gelidis vincant rabidi torrentia Solis
Aſtra, parum eſt: medicoque parum quod grata lavacro
Mortalem emendent vitiato in corpore ſortem.
Admiranda operum jam nunc molimina ſurgunt
Altera, & inſanæ feriunt vel ſidera moles.
Seu quas regifico quondam conamine primus
Condidit, & populo Thermas Agrippa [c] Latino
Gra-

mam e Græciâ Medicos L. Æmilio, & M. Licinio Coſs. DXXXV. anno ab V. C.

(a) *Et morbis, Celſo dictante &c.* Sub Auguſto Cornelius Celſus celeber ævi ſui Medicus, inquit Jaſolinus l. 1. c. 7., collegit regulas, ac leges Balneis utiles a Cleophanto; quas ſecuti fuerant Muſa, Archigenes, Andromachus, aliique Medici.

(b) *Palatinum &c.* Inter primas, & publicas Thermas recenſet Palatinas Bacc. l. 7. c. 3.. De his Cic. pro Sex. Roſc. Amer.. Palatinas a Colle Palatino ſupra Circum Maximum, ubi locatæ, dictas vult Carolus Merouville Soc. Jeſu in Notis ejuſd. Tullii ad uſum Delphini.

(c) *Populo Thermas Agrippa &c.* Ex duodecim Thermis, quæ Imperatoriæ dictæ ſunt, M. Agrippa in ſuâ Ædilitate primas regio ſumptu in nonâ Urbis regione, ut ait P. Victor, extruxit in loco ubi nunc, vulgò *La Ciambella* dicitur, prope Pantheon, quod idem ædificaverat. Lithoſtrato illas

Gratuitas, & ſponte dedit, quà Pantheon Urbis
Altiùs erigitur muris, & in aſtra minatur.
Sive Neroneas [a] proprio quas nomine dictas
Struxit Agonali in Circo, qui tectus ab oſtro
Fædavit multo damnatos crimine Faſces.
Hàc, pelago detracta, maris vada ſalſa coëgit
Currere: ſulfureis hàc fluctibus Albula ducta eſt.
Laſſatæ hìc tandem ludis, & agone Juventæ
Grata quies: feſſæ ceu litora grata carinæ.
Deficient ad plectra manus, ad carmina voces,
Si tentem retuliſſe, altis fulgentia tectis
Quæſierint vetitas ut tunc irrumpere in auras
Penſilibus balinea labris extructa; [b] profuſis
Pes ubi divitiis, opibuſque exterritus Hermi
Vix pavido poterat veſtigia figere greſſu.
Argento [c] cum lympha cadens excepta, nitorem
Funderet; auriferoque micans pretioſior alveo
Compactas inter gemmas, virideſque ſmaragdos,
Herbiferos mirâ ſimularet imagine campos:
Atque aciem ſparſo trepidantem obtunderet auro.
Non

illas perfecit: *& figlinum opus encauſto pinxit*, ut ait Plin. l.36. c.25.. Præter has, alias Balneas CLXX. gratuitas Populo Rom. præbuit, ut id. Plin. l.36. c.15., & Dio l.49.

(a) *Sive Neroneas &c.* Nero Imper. ſecundas extruxit Thermas in Circo Agonali; & ab ipſo Neronianæ dictæ. Earum aliqua veſtigia in Ædibus Sereniſſimi M. Etruriæ Ducis, ubi nunc vulgò *Piazza Madama*. In has non ſolùm dulces, ſed etiam marinas aquas magnificentiſſimis Aquæductibus induxit. Item Aquas Albulas, vulgò *Bagni di Tivoli*, Tibure aſportavit: ut ex Suetonio *In Vitâ Ejuſd. c. 12. n. 9.*. Meminere harum Martial. lib. Spectacul. Epig.2., & lib.2. Epig.48., & l.7. Epig.33., & Stat. Syl. lib. 1. Syl.5.; aliique non pauci, ut apud Pitiſc. Tom.2. V. *Thermæ*.

(b) *Penſilibus Balinea labris &c.* Penſilium balnearum inventionem tribuit Plin. l.9. c.54. C. Sergio Oratæ. Confirmat Valer. Max. l.9. c.1., & Macrob. *Saturn. l.2. c.11.*. Idem Pl. l.26. c.3. aſſerit Aſclepiadem ad medicinæ uſum illas vertiſſe.

(c) *Argento cum lympha cadens &c.* Refert Plin. l.33. c.12., *Stratas argento mulierum balneas, ita ut veſtigio locus non eſſet*. Imò verò gemmis etiam exornatas Thermas Claudii Etruſci leges penès Stat. Syl. l.1. Syl.5., & Martial. l.6. Ep.42.. Quem luxum deteſtatur etiam in aliis Balneis Senec. Epiſt. 86., *Eò*, inquit, *deliciarum pervenimus, ut niſi gemmas calcare nolimus.*

(a) *Ceu*

Non hìc marmoribus: Siculo ſed factus achatæ
Vix locus. elatos ornabat iaſpide muros
Vix admiſſus onix; mixtoque adamante rigebant
Apti fœmineos cyani diſtinguere crines;
Et, nativa jubar cui purpura donat, & ignes,
Opalus, & luxu quidquid ſe divite prodit.
Ceu domitis Aſiæ populis, [a] & Regibus olim,
Gemmarum huc tulerit Pompejus opima triumphi
Dona ſui. rerum nam cogier omnis in arctum
Hìc mihi majeſtas, Naturæ hìc viſa venuſtas.
Attamen OEnotriæ quamquam pars maxima pom-
Hæc fuerit, non hìc poſitura ſuperbia metas, (pæ
Artificumque labor non ſubſtitit. altiùs auctum
Urget opus, nubeſque jubet ſubjiſſe; minores
Cui Babylon muros, notum cui Caria Buſtum,
Claraque Pyramidum ſternat miracula Memphis.
Tunc poſitis etiam Thermis didicere Palæſtras [b]
Addere: tunc ſepto Circum conjungere campo;
Et Stadia, [c] & lato celebrata eſt Exedra [d] Xyſto. [e]
Monſtrat Aventinus ſua nunc quoque rudera Collis:
Et dejecta licèt ſpecimen vel balnea præbent:

At-

(a) *Ceu domitis &c.* De Gemmis translatis in tertio triumpho a Pompejo M., devictis Pyratis, Aſiâ, & Regibus, conſulatur Plin. l. 37. c. 2.

(b) *Palæſtras.* Palæſtræ, a Παλαίω, luctor: Loca nempe in Thermis, ubi Juventus exercebatur luctando, vel alia id genus ſpectacula exhibendo. Thermis enim, quæ antea loturæ tantùm gratiâ conſtructæ ſunt, illuſtratâ deinde cum Imperii majeſtate Architecturæ peritiâ, Græcorum more, ait Bacc. l. 7. c. 2., Palæſtræ etiam conjunctæ fuerunt. Thermarum ſtructuram, & vocabula earum partes exprimentia legere poteris apud Vitruvium l. 5. c. 10., & 11.: nec non in notis Guilielmi Philandri in eund. Vitruv.. Habes etiam multa penès Cœlium Rhodigin. *Lect. Antiquar.* Tom. 3. lib. 30. cap. 16., & ſeqq. uſque ad 20.

(c) *Et Stadia &c.* Stadia, Spatia in Theatris ita diſpoſita, ait Vitruvius l. 5. c. 11., *ut poſſent Hominum Copiæ cum laxamento Athletas certantes ſpectare.*

(d) *Exedra &c.* Locus in Porticibus patens ex Eod. ib. & Soli pervius, plures habens ſedes, in quibus Philoſophi, Rhetoreſque, & qui ſtudiis delectabantur ſedentes poſſent diſputare, & colloqui.

(e) *Xyſto.* Xyſti, amplæ Porticus tectæ, ut Id. loc. cit., hybernæ Athletarum exercitationi accomodæ: Ξυστὸς enim idem ac locus raſus, a Ξέω rado.

(a) *An-*

Attalicis quæ ſtructa opibus tua nomina ſervant,
Antonine: [a] tuamque ferent per ſecula famam.
Quis mihi nunc gentis referat monumenta Latinæ
Obruta jam, triſtique jacent quæ merſa favillâ;
Thermarumque canat memori faſtigia plectro:
Quæ quondam Auguſtas populi molitus habenas
Vimineo, Valeri, [b] poſuiſti in culmine, Cæſar?
Urbis opus, [c] medium quà Sol conſcendit in axem
Altior, & tenues e vertice contrahit umbras;
Hìc latum complexa jugum capita ardua cœlo
Regia ſubjecto moles e Colle ferebat.
Veſtibulum, & ſtrato ſurgentem e limine frontem
Marmora ſaxifragas Nomadum perpeſſa ſecures
Barbarico ornabant textu. ſublimia curvo
Cæſareas gyro complexa periſtyla [d] Thermas

Et

(a) *Antonine &c.* Cum multæ fuerint Romæ ſuperbiſſimo cultu extructæ Thermæ, nempe Agrippinæ, Trajanæ, Hadrianæ, Commodianæ, Severianæ, & penè ſexcentæ id genus: præcipuæ tamen fuere Antonianæ in Circo Maximo, quas *Maximas* Spartian. c.9. appellat, ad radices Aventini Collis, vulgò *Monte di S. Sabina*: ab Antonino Cæſare, cognomento Caracallâ, inchoatas: a Severo deinde perfectas mirabili architecturâ. Meminere, præter Spartian., & Sever. c. 21., Parthen. Giannattaſius Soc. Jeſu Geograph. l.4. c.5., aliique innumeri penès Pitiſc. Tom. 2.

(b) *Vimineo, Valeri &c.* Valerius nempe Diocletianus Imperator, qui in Colle Viminali, in loco, qui nunc, a Thermarum corrupto vocabulo, *Termini* dicitur, Thermas ſuas inchoavit. Harum ſtructuræ 40. m. Chriſtianorum eum addixiſſe accepimus. Hæ deinde a Pio IV. P. M. Chartuſienſibus traditæ, in Ædem Sanctæ Mariæ ab Angelis nuncupatæ magnificentiſſimè converſæ fuerunt: curante M. Antonio Amulio S. R. E. Card.. De his Baron. Annal. Tom. 2. an. Chr. 296. n. 18., Donat. de Urbe Rom. III. 19., Aring. Rom. Subter. IV. 14., cæterique non pauci, quos refert Pitiſc. *Tom. 2. V. Thermæ.* Appoſita hìc de induſtriâ Thermarum harum Deſcriptio, ut ſuas illæ relatæ per partes, Lectoribus Antiquitatum ſtudioſis innoteſcant.

(c) *Urbis opus &c.* Fidem profectò excedit, ut Pitiſc. loc. cit., Thermarum harum admirabilis magnificentia, atque amplitudo. Et hæc certè tanta extitit, ut in iis ad ſe abluentium uſum fuerint ſedes, ac ſolia pluſquàm tria millia. Nunc ipſum unum dumtaxat ex earum Calidariis continet Ædem integram D. Bernardo ſacram. Intra earum ambitum poſita ſunt duo ampliſſima Cœnobia pariter, ac Templa Ciſtercienſium, & Chartuſianorum: Horti ſpatioſiſſimi, Vineæ, Ædeſque Privatorum complures, duæ ingentes areæ, atque horrea Pontificia admirandæ magnitudinis.

(d) *Periſtyla &c.* Periſtyla, ſive Pe-

Et Tyros, & niveâ decorabat rupe Caryſtos.
Ponè Theatridj Caveæ: [a] protenſaque circùm
Undique, & OEbalio fabricata ſedilia ſaxo;
Ipſa ubi denſatæ conſeſſu cincta coronæ
Aſſideat, bellique frequens ſimulacra Quirini
Gens probet, & plauſu Pugiles dignetur ovantes.
Poſtibus hinc geminis dextrâ, lævâque patebant
Atriola, [b] oblongo in quadrum ſubnixa columnarum
Ordine: quò veniens læta ad ſpectacula Conſul
Alloquio fallatque moras, ingrataque vincat
Tædia, dum totâ ſpatiatus obambulat aulâ.
Addita verſuris [c] hìc Sphæriſteria [d] utrinque;
Inſtructas acuunt ut dum mentita phalanges
Bella: Palæſtritæ ludis, Martique vacarent
Innocuo, & partam peterent certamine famam;
Seu jeciſſe velint Spartani ſplendida diſci [e]
Pondera: ſeu duros vexent haltere [f] lacertos.

L Præ-

Periſtylia, Circumcolumnia nimirum: a περὶ circùm, & ςύλος Columna: Locus columnis circumcirca diſpoſitis clauſus; exterior ſcilicet Thermarum facies ad meridiem. Illud hìc Lectorem monitum volo: Varia ſcilicet eſſe Scriptorum placita de Thermarum Ichnographiâ: cum varia fuerit earum ſtructura apud Antiquos; & non niſi obiter nonnulla tantùm ab aliquibus, non omnia de illâ literis mandata. Hinc opinionum varietas, & confuſio. Ab hac ut recederem, Diocletiani dumtaxat Thermas per partes exponendas ſelegi.

(a) *Ponè Theatridj &c.* Theatridium, quaſi parvum Theatrum. Pars præcipua, & totius ædificii caput, quà aditus ad Thermas per poſticum patebat. In interiori verò hujus parte ſedes erant in gyrum poſitæ, e quibus Populus, & Equites ſpectaculis, quæ ibidẽ exhibebantur, fruerẽtur ſub umbrâ.

(b) *Atriola &c.* Ad deambulationem accommoda, oblonga, & epiſtyliis in quadrum locatis ſubnixa: in quibus, antequam ſpectacula darentur, moras fallerent, qui convenerant.

(c) *Verſuris &c.* Verſuræ, ex Vitruvio l.5. c.11., exteriores flexus angulorum in parietibus Thermarum.

(d) *Sphæriſteria.* Loca in Thermis rotunda, & quandoque oblonga: pilæ præſertim ludo deſtinata: a σφαιρίζω pilâ ludo: ut ait Catanæus *In Comment. Epiſ.17. l.2. Plin.*

(e) *Diſci pondera.* Diſcus, Maſſa quædam lapidea, vel ænea, vel ferrea, craſſa tribus, aut quatuor digitis, & rotunda; quam ad certas uſque metas projiciebant; ita ut ille vinceret, qui propiùs accederet. Spartanus porrò, quia Spartanis maximè uſitatus.

(f) *Haltere &c.* Halter, Maſſa etiam, ut diſcus, quæ ab Athletis exercitationis cauſsâ attollebatur: & ex uno in alium locum transferebatur. Ludorum id genus meminit Mart. l.14.

(a) *Pla-*

Præterea ornatu pariles hìc quattuor amplas
Quattuor a ventis, conſtrato calle, Plateas [a]
Cernere erat; Phrygiis quas vecta huc Synnas ab antris
Marmoreo maculoſa ſtylo vallabat; amœno
Grata loco ſpatia, & ludentum accommoda votis.
Difficili ſeu miſſa volat Paganica [b] jactu,
Seu Pila: [c] ſeu præſtat percuſſa Harpaſta [d] viciſſim
Pulverulenta manu celeri rapuiſſe; volucrem
Seu magis exerto dextræ conamine Follem [e]
Impetere arridet, validoque retundere niſu:
Multiplicem & laſſo retuliſſe ex hoſte triumphum.
At ſpecimen [f] quando libeat certaminis hujus
Sumere, quàm facilis Cumeo in litore Siren
Hoc tibi noſtra dabit; cœlo quà proxima tectis
Tollitur, & Signis circùm Domus alta ſuperbit,
Nobilium Domus alta: ſuis quæ clara trophæis
Fulget adhuc, mediâque nitens aſſurgit in Urbe.
Præſidiis hæc fulta tuis, tua numina ſupplex
Rite colit, legeſque tuas, Loyola, tuetur.
Hìc ſibi, poſthabito Capitolj vertice, ſedem
Fi-

(a) *Plateas &c.* Scilicet ante Theatridium una, ad latera duæ, quarta ad Septemtriones ante Natationis locum: amplæ quidem, & liberæ.

(b) *Paganica &c.* Quatuor erant apud Romanos Pilarum genera, quæ Martialis enumerat l.7. Epig.31.: Pila, Harpaſtum, Follis, & Paganica. Et hæc quidem pila erat plumâ, vel tomento farta, quam nudis manibus Ruſtici pulſare ſolebant in pagis; unde *Paganica*: major pilâ trigonâ, & minor Harpaſto. Deſcribit illam Mart. l.13.

(c) *Seu Pila &c.* Nempe Trigonalis, ſeu Trigon: omnium minima, & duriſſima, pilo infarta: unde Pila.

(d) *Harpaſta.* Harpaſtum, Pila paulò major quàm Trigon; panno conciſo, lanâ, vel tomento implebatur. non repercutiebatur, ſed eam Luſores alii aliis conabantur eripere, & ad ſuas partes transferre. hinc illi nomen ab ἁρπάζω, rapio. Ludi hujus ſpecimen nunc Etruſci exhibent: & vulgò *Il Giuoco del Calcio* dicunt. De Harpaſto Martial. l.4. Epig.19.

(e) *Follem &c.* Follis vulgò *Il Pallone*: Pila cæteris levior, & grandior, corio tecta, & vento diſtenta. Follis porrò, quòd hic apud Veteres idē eſſet ac Pellis. De illo id. Mart. l.13.

(f) *At ſpecimen &c.* Occaſione a Thermis arreptâ, D. D. Convictores in Neapolitano Nobilium Societatis Jeſu Collegio degentes, multis nominibus diu, ac bene de ſe meritos, Folle ab undecimo Kalen. Jul. per æſtatem ludentes in ampliſſimo ejuſdem Collegii Atrio deſcribit Auctor.

(a) *Apo-*

Fixit Honos, traxitque moras. hìc illius artes,
Et ſtudia, & cultus, & dignos Principe mores
Docta, triumphales inter, decora inclyta, lauros
Parthenopea volens præludit ad ardua Pubes:
Exercetque ſuas detrito in pulvere vires.
Æqua theatrali nam ſternitur area Circo,
Quà ſibi quæſitam prenſet manus impigra palmam.
Quippe ubi Soliferæ cœleſtia limina Cancri
Ceu metam tenuere rotæ; tunc fuſa ſolutis
Carceribus, fictum gens æmula provocat hoſtem.
Nam pugnæ in ſpeciem toto furit æquore Mavors
Ludicrus; & blandâ Campi ſub imagine duras
Exacuitque iras, & prœlia ſæva Juventus.
Ipſa quidem tanto ſpatium partita duello
Arma ferox, acies, & ſigna minantia ſignis
Explicat; & gemino diſtinctæ ad bella cohortes
Sub duce jam coëunt. alter nam Cæſar in armis
Hìc iterum: hìc Generum deſignat Arena ruentem:
Æmathioſque refert, qualis Pharſalia, campos.
Jam proni expectant ſignum; calor ardet in ore
Plurimus: & multo ſuffuſi ſanguine vultus
Erubuere: micant animi: flammataque pulſat
Corda pavor: palmæque urget, laudumque cupido.
Ecce autem horrenti dentata e robore buxus
Armat, & adverſos Pugilem præmunit ad ictus.
Plumea ſubſultant hàc illac pondera follis,
Alternantque vias; feriunt nunc ardua nubes:
Nunc per humum ſerpunt; & cum propiora ruinæ,
Tunc vitale novant accepto a vulnere robur.
Namque ut fulmineæ ſenſerunt verbera dextræ
Pulſa, repulſa manu: rapidis per inania pennis
Acta procul fugiunt: reditura ſed inde reſultant;
Solicitantque fugâ reditum, terramque laceſſunt
Ictibus, ut tactâ reparent tellure vigorem.

Sic olim Alcidæ depressum terra lacertis
Erigit Antæum : casu dum fortior ipso
Emicat, & solidis redit in certamina nervis.
Interea optatam cui nam Victoria laurum
Spondeat, incertum est. pernix industria mentes
Exagitat: viresque animi depromit; ibi omnis
Effusus labor, atque invictæ robora gentis.
Appositam quarto Juvenum manus altera donec
Transierit jactu metam: tum debita victrix
Præmia, ceu magnis referet Circensibus actis.
Talia sed postquam populo spectanda frequenti
Exhibuit nostræ Siren blandita Juventæ;
Ipsa sibi ante alias laudem Apodyteria [a] partes
Digna ferant. variâ siquidem testudine tecti
Hemicyclis [b] hinc inde suis distincta videres
Limina: Phœbeæ primos quæ lampadis ignes
Conciperent, cœli mites auctura tepores.
Namque hìc deposito tergendum corpus amictu,
Balnea quisquis amat subjisse salubria, nudat.
Nec procul [c] ingentes gyro sinuata per orbes
Ænea tergeminis inerant Miliaria vasis,
Altera in alterius defixa cacumine, & undis
Fœta: redundabant fluctu sed prima calenti;
Pro-

(a) *Apodyteria &c.* Locus ante Thermarum ingressum, ubi Loturi exuebantur: a græco ἀποδύω exuo. Metri necessitate producitur prima syllaba.

(b) *Hemicyclis &c.* Hemicyclus, Latinè Semicirculus: ab ἥμισυς dimidius, & κύκλος circulus. in his sedes inerant ad veniētium commodum.

(c) *Nec procul ingentes &c.* Pro hujusmodi Ichnographiâ consulatur Vitruv. l.5. c.10.. Post Apodyterium quippe Fornax accensa erat: sub quâ Hypocaustum, a Fornacis calore. Supra hanc locata erant tria Vasa ænea, quæ *Miliaria* dicebantur: eo tamen ordine, ut unum aliud exciperet. Supremum quidem frigidâ: proximum huic tepidâ: tertium verò Fornaci contiguum calidâ redundabat. Ab hisce Vasis, versis eorum epistomiis, per suos canales immittebatur aqua in Cellas dextrâ, lævâque in Thermarum plano dispositas, pro se Lavantium usu. Et illæ quidem quæ calidâ explebantur, *Calidaria*: *Tepidaria*, quæ tepidâ: quæ demum frigidâ, *Frigidaria* vocabantur; & hæc postrema præ cæteris usitata fuere, utpote gratiora, & utiliora: ut Bacc. lib. 7. cap. 10.

(a) *Hy-*

Proxima dein tepido manabant imbre: tenorem
Servantes patrium fundebant ultima rores.
Unde ſuo Hydrochous [a] populi poſcentis ad uſum
Promeret arbitrio lympham: quæ concita tortis
Ibat epiſtomiis: &, quà data porta, fluebat.
Per tectos etenim ſic illa immiſſa canales,
Intrabat vicina ſuis Tepidaria Stagnis:
Vel prope contiguis Nymphæa calentia cellis;
Quas peteret quicumque poris voluiſſet apertis
Tabificam e membris humorum expellere labem.
 Ne tamen hìc quiſquam, ſolito violentior urget
Dum calor, effuſo ſudore fatiſceret, aptas
Grata dabat latebras, & Crypto-Porticus [b] umbras,
Dulcem animi languentis opem, curæque levamen.
Sic, ubi Chalcidicas Titan altiſſimus oras
Ureret, ardentes jaculatus ab axe favillas:
Æſtatem Euboico feſta inter prandia Civi
Dicitur aprico Platamon [c] tutatus in antro.
 Nec deerant ſparſas toto quæ corpore guttas
Infoſſæ ebiberent caveæ; [d] conchiſque receptas
Marmoreis poſſent aliò tranſmittere ſordes;
Ne qua ſitu eluvies Hypocauſta, aut Balnea cœno
Inficeret, dum fuſa gravem volviſſet odorem.
 At cui ductarum puro libuiſſet aquarum
Fonte frui, cordique magis ſubfrigida: molli
Ceu gremio hic fultum poterat conſpergere corpus:
Et facili ingratos operâ pepuliſſe calores.

Ut lon-

(a) *Hydrochous*. Qui fundendis aquis præerat: & Balneatorem dicimus; a χέω Fundo, & ὕδωρ Aqua.

(b) *Et Crypto-Porticus &c.* Cella ad refrigerationem patens: ne calore in Balneis, & Hypocauſtis conſumerentur ii, qui illa frequentabant.

(c) *Platamon*. Vide Notas l. 1. pag. 14. lit. f. Platamonias Specus ad frigus captandum per æſtivas deambulationes, & convivia celebranda, laudat Pontan. in Meteor.; nunc tamen omnino dirutæ. Platamonis etiam mentio apud Sannazar. Ecl. 5.

(d) *Caveæ &c.* Ad colligendas ſordes ſudorum, & aquas luto immundas, extructæ erant ſubter humum Cloacæ.

(a) *Quin*

Ut longâ qui ſæpe febri correptus, & æſtu,
Si gelidos poſſit, Medico indulgente, liquores
Exhaurire, libens largo ſe proluit hauſtu:
Arcet & a teneris arcana incendia fibris.
Gratior hæc cœli facies, quam purior æther
Lumine, quam placidis mulcebant flatibus auræ.
Huc etiam, ut blando ſua quiſque humore foveret
Membra, huc e cunctis Turba intermixta ruebat
Ordinibus, matrumque chori, cœtuſque virorum,
Invalidique ſenes, pueri, facileſque puellæ,
Et ſignata genas primâ vix pube Juventus.
Quin etiam medicis [a] poſthac magis uſibus apta,
Atque aliis duxit potiora hæc balnea: quando
Conſulere ancipiti voluit mens provida vitæ.
Ut tamen unde ſuum capiant Hypocauſta vigorem:
Quæve calorificas, vel quæ tibi cauſſa tepentes
Reddat aquas, pateat: per partes ſingula mecum
Inſpice, & inſpectâ Thermarum mole patebit.
Perpetuo ſedenim Fornax accenſa camino
Dum glomerat, velut Ætna, faces: tunc ignea denſo
Vortice per tacitos ſerpit vis acta meatus;
Quos ubi correptos afflatibus imbuit, ardor
Ilicet erumpens per operta Laconica ſe ſe
Inſinuat: tunc tecta calent Tepidaria: & acres
Undique concipiunt Calidaria proxima flammas.
At quo tracta modo ſupera in convexa domorum
Repſerit: elatas & lympha inſperſerit ædes,
Noſse

(a) *Quin etiam medicis &c.* Carmis Medicus Maſſilienſis ætate Neronis, ut Plin. l. 29. c. 1., *Damnatis prioribus Medicis, & balneis, frigidâ lavari hybernis etiam algoribus perſuaſit*. Hujuſmodi balnea probavit etiam, & Ægris præcepit Hippocr. *l.2. de Diætâ*, pag.400.. Qui frigidâ lavabantur *Pſychroluta* (a ψυχρὸν frigidum, & λȣτρὸν balneum) vocantur a Senec. Epiſ.53., & 83., ut legit Cœl. Rhodig. *Lect. Antiq.* Tom.3. l.30.c.20.; non verò *Sichœolutæ*, ut perperam alii. Ex Actis Erudit. Lipſiæ Tom. Anni. 1704. pag. 180. habetur, *Antiqua ψυχρολȣσία reviviſcens: ſeu, Exercitatio de Balneorum frigidorum uſu, per Jo: Floyer Equitem Med.*

(a) *Ni-*

Nosse velis si fortè: meo te carmine Pæan
Instruet, & doctum mox per non cognita ducet.
Namque nova ut tandem moles educta sub auras
Exierat, labor is primùm impendendus, ut imis
Eruta vena cavis non unâ aspergine sursum
Tenderet, & summi peteret fastigia tecti.
Quippe suis postquam scatebris emissa propinquos
Fluxerat in nilos; [a] & laxâ liber habenâ
Pervia paulatim Castella expleverat humor;
Omnia tum tractos partiri cura liquores
Per loca. difficiles, & quas Natura negavit
Solicitâ decet arte vias, aditusque sagaci
Ingenio stravisse. rotis jam machina [b] stridet
Versa suis: radiisque gemunt agitata volutis
Tympana. [c] jamque avido plenas siphone lacunas
Haurit ab extremo, dum truditur, antlia [d] fundo.
Sic tubulis excepta, tenet jam pensilis altum
Penè oblita sui: jam scandit, & aëra vincit
Unda sequax, ducto quà provocat Orbita [e] gyro.
Tunc etenim adversis violentia motibus actam
In sublime rapit: tectique ascendere culmen
Cogit: & invitam tollens hàc ducit, & illac.
At quia nam tanto levior pervadat in arces
Impete, & aëriæ feriat laquearia molis;
Seu quòd pressa novo gravioris pondere cœli
Lympha solo assiliat: spatio seu territa inani
Nubiferos ierit conata irrumpere fines:

Di-

(a) *Nilos &c.* Nili iidem ac Aquæductus. *Castella.* Ital. *Conserve d'Acqua.*
(b) *Jam Machina stridet &c.* Hydraulica scilicet ad attrahendas aquas, vulgò *La Tromba*.
(c) *Tympana &c.* Machina ad rotæ similitudinem, quâ a Balneatoribus, vel a jumento alligato versâ, aquæ in superna vasa, seu Miliaria, præsertim in prima, quæ erant Frigidaria, infundebatur; ex quibus deinde in alia vasa distributę caderent.
(d) *Antlia.* Machina ad hauriendam aquam: ab ἀντλέω haurio.
(e) *Orbita.* Rota nimirum ad deprimendam, & attollendam antliam.

(a) *Por-*

Dicite vos, rauci oblectant quos irrita Circi
Jurgia, clamoso passim exaudita theatro.
Quo se cumque modo nostræ sententia menti
Certa probet; superas nativi ponderis expers
Itque, reditque vias, & amico gurgite Naias
Interclusa cadit, plenoque interfluit imbri,
In quascumque velis diverso e tramite partes.
Hinc etenim ceu fonte suas Miliaria lymphas
Accipiunt, lapsosque bibunt ut ab æthere rores.
Thermarum in medio præduris apta palæstris
Terna videbatur triplici latissima Xysto
Porticus, [a] excelsis in rectum fulta columnis;
Quam super alta tholo testudo tegebat, & arcu.
Ut cum brumales iterant spectacla Decembres,
Securo exciperent trabeatos tecta Quirites
Hospitio: patriis hyberno tempore ludis
Dum vacat, Ausonidûm stadiis operata Juventus.
At quò me Fontes, [b] riguisque sonantia rivis
Stagna vocant? diffusa tubis quà lympha cadebat
Martia, primævo demissum nomen ab Anco.
Huc Juvenum tendebat ovans, huc turba natantum
Strenua, dum toto gauderet corpore mergi.
Illos Porticibus [c] dein excipiebat in amplis

Hinc

(a) *Porticus &c.* In medio Thermarum erant Porticus, quas a Stadiis, Stadiatas dicebant. Tres erant columnis fultæ, & altissimâ testudine tectæ: ut in iis hyberno tempore Athletæ procul a pluviis exercerentur. Videatur Guilielmus Philander in Vitruv. l.5.c.11.. De porticibus id genus perbellè Mart. l.12. Epig.50.

(b) *At quò me Fontes &c.* A quibus scilicet per tubos in Natationem (sic vocat Baccius locum illum, quem Auctor cum Mart.lib. Spec.Epig.2.Stagna appellat: in quæ nataturi voluptatis gratiâ descendebant) immittebatur Aqua Martia. sic dicta ab Anco Martio uno e Regibus, *qui primus eam*, ut Plin. l.31. c.3., *in Urbem ducere auspicatus est. postea Q. Martius Rex in Præturâ*. hanc tamen, *rursus restituit M. Agrippa*, ut id. ibid.. Natatio hæc sita erat ad Septemtriones: lata 100., longa 200. pedes: fontibus circùm mirâ specie constructis.

(c) *Illos Porticibus &c.* Amplissimæ Porticus ad Natationum spectacula, ac refrigerationem constitutæ: aliæ in plano solo extructæ: pensiles aliæ ad altiorem prospectum.

(a) *Pa-*

Hinc atq; hinc protecta Paradromis; [a] hìc ubi tandem
Nudatos quicumque undis asperserat artus,
Tergeret, exutosque iterum vestiret amictus.
 Post hinc digressis geminata in brachia se se
Explicat & pictis, & sculptis Aula [b] figuris:
Quas & Apelleis clarata laboribus ætas
Protulit: insignesque Alpheâ vivere Pisâ
Phidiacæ jussere manus: vel docta Myronis,
Vel Polycleteo perfecit dextera cælo.
 Contra autem scapis inter se nexa nitebant
Partitis veluti præfulgida tecta trichoris; [c]
Ad socias quò sæpe dapes, potusque Diætæ [d]
Convivas, anni pro tempestate, vocarent.
Namque sub æstivo cum terram incenderet æther
Igne, ministrabant placidam potantibus umbram.
Hyberno horruerat sed cum pigra sidere tellus,
Ad Solem instructis poterant considere mensis.
Strata peregrinis, patrium referentia cultum
Helladis, augebant testis asarota [e] decorem.
Lesboo dum tincta mero, cyathisque profusis
Spumarent, gaudente solo; dum grata vel ipsi
Tunc fieret, tantique foret jactura Lyæo.

M Gran-

(a) *Paradromis.* Latinè Ambulacrum, & Xystum: in quo, ut ex Vitruvio l.5. c.11., per hyemem sereno cœlo Athletæ, ex alio Xysto subdiali prodeuntes, exercebantur.

(b) *Aula &c.* Geminæ scilicet Basilicæ lævâ, ac dexterâ, quæ exeuntibus e Porticibus Natationum utrinque patebant. In has conveniebant, qui balnea experturi, vel palæstritarum ludos inspecturi erant: amplæ insuper, ac laxæ, pictis tabulis, signisque exornatæ, ut Bacc.l.7.c.6.

(c) *Trichoris.* A græco Τρίχωρον: compositum a Τρεῖς Tres, & χῶρος Sedes. Voce hac usus est Stat. Sylv. l.1. Syl.3.

(d) *Diæta.* Cœnacula, in quibus æstate ad umbram, hyeme ad Solem cœnabant: a δαὶς, epulum: vel a διὰ, & αὖτος, mansio. Hæ porrò in Thermis locatæ erant post Basilicas; & geminæ hinc inde; duplici columnarum ordine distinctæ, & in tres aulas divisæ.

(e) *Asarota.* Pavimenta a Græcis excogitata: *parvis e testulis*, ait Plin. l.36. c.25., *tinctisque in varios colores.* Asarota ab ἀ particulâ negativâ, & σαίρω verro: ac si verri non deberent.

(a) *Atria.*

Grandia quin etiam, pendentiaque Atria [a] secto
Marmore, quisquis erat, poterat subjisse; capaces
Namque aditus ingens præbebat machina pilis
Fulta suis. lato dein Sphæristeria [b] claustro:
Quà celer intactâ casurum attollere Lusor
Posset humo, & tepidum dextrâ versare trigona. [c]
Indulgere tamen levibus qui fortè choreis
Vellet, & imbelli vitam traducere cantu;
Huic adeunda hilares inter resonantia cœtus
Limina: ubi argutâ caneret Choralistria [d] buxo:
Compositosque daret, quos finxit Ionia, motus.
Nulla sed ingenuæ celebratum examine Pubis
Mollis Ephebeum [e] turpabat inertia: lusus,
Degeneres aut orsa modos. quærenda severis
Artibus, hìc doctæ ducebant otia mentes.
Hìc & legiferæ studiis addicta Minervæ
Turba frequens aderat; turbâque obsessa frequenti
Exedra, [f] quæ legum, jurisque arcana docentem
Exciperet: magnumque sophòs geminaret in aulâ;
Unius in plausum dum vocibus icta resultant
Te-

(a) *Atria*. A Diætis excurrebatur in Atria peristyliis fulta in quadrum, 300. pedes oblonga, lata dimidio minùs: ad varias Athletarum exercitationes accommoda.

(b) *Sphæristeria*. Altera quidem ab iis, quæ paulò ante descripsimus: non rotunda, sed oblonga ad pilæ lusum, quem Sphæromachiam Statius appellat *In Præfat. lib. 4. Syl. 5.*

(c) *Tepidum dextrâ versare Trigona*. Trigon, seu Trigonalis Pila dicta non a formâ, quæ orbiculata erat, sed a loco, trianguli figuram referente. Utrâque manu impellebatur, & excipiebatur. prima, & summa cautio ne terram contingeret, sed adhuc volans repercuteretur. Tepidus, ut Martial. l.4. Epig. 9., a Loco tepido in Thermis, ubi hoc genere pilæ ludebatur.

(d) *Choralistria &c.* Coricæum describitur, nempe locus in Thermis cantibus, & choreis, puellarum in primis, destinatus: a græco Κόρη, Puella. Hinc Choralistria cum Propertio l.4. El. 9. dicitur Fœmina canendi, ac saltandi perita.

(e) *Mollis Ephebeum &c.* Ephebeum potiùs quàm Ephebium, ex Vitruv. l.5. c.11.; Pars ea Thermarum, in quâ Ephebi literariis exercitationibus operam dabant; ac præsertim ad forensem usum in caussis orandis Magistri præceptis informabantur. ab Ἔφηβος Adolescens.

(f) *Exedra*. Vide Notas pag. 79. lit. d.

(a) *Lux*

Tecta: repercussi reboant dum murmure postes.
Hìc etiam simulata Patrum Subsellia; & ingens
Mentitis referens suggestum Curia rostris
Romulidûm; rigidoque velut sub Judice fictas
Orabant alii caussas: & voce tonantes,
Amentata gravi torquebant spicula nisu,
At Thermis elata suis mage Roma fuisset,
Par tua si tanto tunc, fulminis instar, inermes
Defensura Reos, tonuisset lingua theatro,
O quem te memorem, prisci pars aurea secli,
Et pretium trabeis facture: suprema Togatæ
Lux, Argentiade, [a] Gentis; facunda creasset
Quem sibi Cyrene, celebrataque Sparta Lycurgo,
Munychiæque Arces; quando Te Præside fines
Euboicos rediviva Themis jam sospitat: & jam
Posthabitas olim Terras Astræa revisit.
Te dicente, Fori major se gloria nostri
Sustulit; & genium, moresque oblita severos
Exuit, arridens facili Rhamnusia vultu.
Nam Sontes miserata, alios attollere fasces
Mitior, & lentas didicit tractare secures.
Quàm bene Nestoreo potuisses alta Quiritum
Et decora, & laudes, nomenque augere palæstris
Eloquio! nam jura potis Te docta Magistro
Discere, & orandi certas Gens Romula leges.
Quod si nunc spatiis me non arctaret iniquis
Inarime, reditumque suas urgeret in oras:
Quot celebres virtute viros, præclaraque Legum
Lumina, vel nostrâ Pericles ætate referrem!
Quot nunc Hemicyclis, [b] Famâ plaudente, Latinis
M 2 Par-

(a) *Lux Argentiade &c.* D. Cajetanus de Argento nimirum, Patricius Consentinus, præsignis primò caussarum Patronus, mox Invictissimi Regis nostri a Consiliis; Regii deinde Collateralis Regens; Sacri demum Consilii Præses meritissimus.

(b) *Quot nunc Hemicyclis &c.* He-

Parthenope vel ſola daret, quos laurea flexu
Ornat, & excultæ felix opulentia mentis!
Hos ego Apollinei modò carminis alite vellem
Concinuiſſe, aliò raperes niſi, Phœbe, morantem.
Thermarum partes nam dum cupis ire per omnes,
Bina Coniſterj [a] ſordentia limina pandis
Pulvere, quo madidos claudant ſudoribus artus,
Laſſa Palæſtritæ vexant dum corpora luctâ.
  Candida Elæothesj [b] ſpirant opobalſama Sedes:
Et nitidis circùm non una argentea Guttis [c]
Hydria, & inſignes auro, vel marmore Pelves: [d]
Et Strigiles [e] curvo, natæ detergere corpus,
Ex ebore, aut ferro; ſeu membris aptior ægris,
Deleat ut ſtrictas facili conamine ſordes,
Spongia. [f] lomenti [g] paſſim tibi copia, qualem
Vel faba, vel tritis dederat Tonſtrina lupinis.
Plurimus interea dum per manantia ſerpit
Membra, ſuperfuſo rorans diapaſmate [h] ſudor
Siſtitur, & venas ceroma [i] adſtringit hiantes.
Com-

Hemicycli, Sedes ſcilicet, in quibus aſſidebant in Thermis hi, qui ad cauſſas orandas ibidem inſtruebantur.

(a) *Bina Coniſterj &c.* Coniſteria, Aulæ duæ in quadrum poſitæ, ubi pulvere, & arenâ luctaturi conſpergerentur: a Κονίζω, pulvere impleo.

(b) *Candida Elæothesj &c.* Elæotheſium, Cella olearia, quæ & Tonſtrina dicebatur: a greco Ἔλαιον Oleum, & θέσις compoſitio: a Τίθημι pono. ibi enim varia olei, & unguentorum genera aſſervabantur: quibus qui vellent pro libito uterentur.

(c) *Guttis*. Guttus, genus vaſis in balneis uſitati ad ſervanda unguenta, & oleum veluti guttatim effundendum.

(d) *Pelves*. Abluendis pedibus deſtinatæ.

(e) *Strigiles*. Inſtrumenta quædam ex ebore, vel aliquo metalli genere, quibus Antiqui, antequam balnea ingrederentur, cutem radebant.

(f) *Spongia*. Idem præſtabat Ægris, quod Strigiles bene valentibus: blandiùs tamen, ne quid illi detrimenti caperent. Vide Bacc. l. 7. c. 11.

(g) *Lomenti*. Lomentum, Farina nempe fabacina, quâ ad eruganda corpora utebantur. Ex lupinis quandoque fieri, ait Bacc. loc. cit.

(h) *Diapaſmate &c.* Diapaſma propriè illud eſt, quod ſiccis odoribus conſtat, ſine ullo liquore: a Διαπάσσω, Inſpergo. Adhibebatur ad coërcendos ſudores.

(i) *Ceroma*. Unguentum ex oleo, & quibuſdam terræ generibus conſtans, quo perfuſi Athletæ robuſtiores reddebantur.

(a) Ma-

Comptus Achæmenio ſeu vir, ſeu fœmina coſto,
Aut nardo, aut Syrio perfundebatur amomo.
Hìc & Malobathri, [a] Foliati [b] & dona parabat
Semiviris, Phrygios conata addiſcere mores
Roma: ferox olim, cum deſidis inſcia vitæ
Belligeraſque Aquilas, & lapſa ancilia cœlo,
Armaque ad extremam ferret volitantia Thulen.
Cum Solem victrix ad utrumque recurreret: & cum
Perdomitum indictis frænaret legibus Orbem.
Proh pudor! Aſſaraci non ſanguinis Ilia quondam
Marte gravis: non hoc Laurentibus inclyta palmis
Æneadûm ſoboles: nec avitæ gloria gentis
Debuit hoc ſperare; jugo ſeu preſſa Latino
Ter devicta ſolo rueret Carthago: ſubactum
Seu Tanaim, Scythicaſque nives, fluctuſque rebelles
Frangeret Oceani: trepidum calcaret Araxem
Conſul, & exhauſtum galeis victricibus Hebrum.
Non hanc Illa notam: non hos meruere nepotes
Aut Capys, aut Numitor, Romanæ aut conditor Ur- (bis
Romulus. ad patrios aliter formata triumphos
Turma, catenatum Marii ſub vincla Jugurtham
Traxit ovans: Perſenque trucem, tumidumque cecidit
Antiochum, & ſparſis tremefecit cladibus Æmum.
Sed me digreſſum longè feſtina reducat
Pieris, extremo Thermarum limina greſſu
Dum ſequar, & tactâ liceat diſcedere metâ.
Hàc iter, ad Geticos quà Parrhaſis Urſa Triones
Vertitur, æſtivos fractura Hyperionis ignes.
Gens ubi Sithoniâ reſidens captaret ab Arcto
Fri-

(a) *Malobathri &c.* Malobathrum pretioſiſſimum Unguenti genus factum ex folio, quod in Indiæ paludibus ſine radice naſcitur.

(b) *Foliati*. Foliatum Malobathri ſpecies: a foliis, ex quibus fiebat nuncupatum: Matronarum deliciis præ cæteris deſerviens.

(a) *Hic*

Frigora, dum Mauras Procyon torreret arenas:
Et violenta Satis, campisque incumberet æstas.
Quàm diversa tamen variato scena recessu
Panditur! haud jaculis, vel cæstibus apta librandis
Illa patet. meliora sibi spectacula poscit
Uranie, patrii laus prima, & maxima Pindi.
Hìc siquidem [a] exterior quadrato pariete moles,
Prospectuque triplex, ternâque coronide sursum
Elato ad superas tendebat vertice nubes.
Nimbosas Aquilo nam quà diverberat alas,
Quàque suos primùm veniens tibi Lucifer ignes
Ducit, & Herculeam quà deserit Hesperus OEtam:
Exedra Palladio suberat gymnastica ludo:
Scita poli astriferos radio describere motus,
Et varios signorum ortus, Solisque labores,
Errantemque globum Lunæ, cœlestiaque astra:
Audax humanæ supponere sidera menti.
Hìc dubias rerum caussas rimantur: & altè
Prospiciunt: fictâ veri sub imagine ne quis
Error, & obductâ latitent caligine vatum
Somnia, bullatis finxit quæ fabula nugis.
Nec non & citharis honor additus: & sua Musis
Gratia, Mæonio tactas dum pectine chordas
Solicitant alii ad numerum, atque Ascræa lacessunt
Fila; melos latè reddunt fontesque, lacusque,
Balneaque, & totis Hypocausta sonantia tectis.

Hæc

(a) *Hìc siquidem &c.* In parte Thermarum, quæ ad Septemtriones vergebat, erant Gymnasia, Mathematicis, Philosophis, Rhetoribus, Poëtis, ac reliquis, qui literis operam dabant, attributa. Hæc quippe pars aptior literatorum studiis erat, utpote remotior ab Athletarum strepitu, & clamoribus. Situ deinde amœnior, propter fontium, arborumque frequentiam, arcendis Solibus, umbræ parandæ opportunam. Tribus itidem aulis in quadrum positis ad Orientem, Occidentem, & Septemtriones constabat. Pars eadem visa pluribus esse antica, & principale vestibulum Thermarum: ita ut Theatridium, & Circumcolumnium fuerit postica.

(a) *Di-*

Hæc inter, gelidas Boreæ de parte pruinas
Quà fovet, & latas diventilat aura Plateas, [a]
Sylva frequens geminis diſtincta virebat hypæthris.
Quam, Platanis quòd culta ſuis, Platanona vocabant.
Alter & hìc volucri poterat contendere paſſu
Subdolus, & pomis Atalantam fallere Curſor;
Atque iterum palmâ victor, thalamiſque potiri.
Multus ibi effuſis patefacto e carcere manat
Sudor equis: pernix Hippodromon ungula poſtquam
Corripuitque fugâ, & ſummam vix libat arenam;
Nullaque præcipiti ſignat veſtigia plantâ.
Tyndaridæ qualis per campum immiſſus habenis
Cyllarus antevolat: rapidoque ſimillimus Euro
Tranſilit Eleas, noto certamine, metas.
Condita Cæſareis hæc luxu, & ſumptibus olim
Extudit, impenſæ dum nulli induſtria parcit.
Sic famam Auſoniis, peperitque illuſtria Thermis
Et decora, & Romæ victurum in ſecula nomen.
Ne tamen ulla meas lateant indicta Camœnas,
Accipe, quæ poſthac non uni balnea morbo
Non unus parat arte labor; Chironia quando
Repperit invento Pallas nova Stagna recenti:
Et ſtudio mortale genus, curâque levavit.
Naturam ſolers nam ſæpe imitatur in undis
Illa, novo medicas diffundat ut ubere gazas.
Ac

(a) *Diventilat aura Plateas &c.* In unâ e quatuor Plateis ad Septemtriones ante Natationem, erant Sylvæ, quæ a Platanis, quibus conſitæ, Platanones dicebantur; de quibus Mart. l. 3. Ep. 19., & l. 12. Ep. 50.. Inter Platanones igitur ſtrata duo Xyſta, quæ Vitruvius l. 5. c. 11. Hypæthras, alii verò Hypæthra vocant: Ambulacra nempe ſub dio, captandæ umbræ gratiâ: Platanis hinc inde protecta, ad æſtivas Athletarum exercitationes, & præcipuè ad hominum, equorumque curſus accommodata. Xyſta, ait Philander loc. cit., non Xyſtos dici: licèt hæ duæ voces apud Græcos nullum habeant diſcrimen; Latinis quippe Xyſta ſubdiales Ambulationes ſignificare afferit, ubi ſudo cœlo Athletæ per æſtatem: Xyſtos verò Porticus tectas, ubi per hyemem exercebantur.

(a) *Diſcu-*

Ac veluti omnigenas tibi cum myropolia merces
Exhibuere: dabunt vitali pharmaca potu,
Quæ te cumque premant dubiæ diſcrimina vitæ.
Sic vario mens culta uſu properaſſe liquores
Fertur, ut humanæ ſarciret damna ruinæ.
Herbarum ſedenim balinea potentia ſuccis
Diſcutiunt, [a] veteremque fugant aſpergine labem.
Adſtringunt [a] alia, & parti medicantur hianti
Styptica. ſed clauſos contra nonnulla relaxant, [a]
Ut fomenta, poros. frangendo & multa calori
Utilia experti: cæcos dum fuſa meatus
Corporis unda ſubit, tumidumque refrigerat æſtum. [a]
Sunt etiam devicta ſuo quibus igne recedat
Phlegmona: [a] flammatos facili nam blanda per artus
Inſtillata fluunt ductu. Siccantia [a] deſunt
Nec tibi, quæ nocuam valeant reſtinguere tabem:
Triſtis ubi e venis, fibriſque exuberet humor.
Adde & anodinis [b] reſolutos ſæpe dolores
Balneolis; vires qui roborat adde liquorem [b]
Inſuper, atque aliis Hydrea inventa: tepenti
Sive oleo [c] ſaturata, meri ſeu plena Falerni
Muneribus, [c] multo ſeu lacte madentia [d] quæras.

Qua-

(a) *Diſcutiunt &c.* De Balneis herbarum, florumque ſuccis humores noxios diſcutientibus, egit Bacc. l.7. c. 30.. De Aſtringentibus, quæ Styptica dicunt ἀπὸ τȢ̃ ςύφειν, hoc eſt ab aſtringendo, c.29.. De Relaxantibus c.31.. De Refrigerantibus c.28. . De Humectantibus c.31., contra Inflammationes ſcilicet, quas Græci Phlegmonas nominant., ut Celſ. *In Præfat. lib.*1.. De Siccantibus idem Bacc.ibid.

(b) *Adde & anodinis &c. Anodina*, inquit Celſ. l. 5. c. 25. , *vocant, quæ dolorem levant.* A græcâ particulâ ἀ privativâ, & ὀδύνη dolor. De balneis corroborantibus id. Bacc. lib.cit. c.31.

(c) *Sive oleo &c.* Balnea diverſo olei genere parata habes apud Bacc. l.7. c.32.: ut etiam Vino. c.35.

(d) *Multo ſeu lacte &c.* Balnei ex lacte ad conciliandum faciei, corporiſque decorem in fœminis meminit Dio l.62. , & Plin. l.11. c.41.: illoque uſam ait Poppeam Domitii Neronis Cæſaris uxorem: quæ quingentas ſecum Aſinas fœtas ducere ſolebat., ut ex earum lacte etiam in itinere balneum ſibi pararet. ad quod alluſit Juvenal. Satyr. 6.. Medicinæ deinde deſerviit id genus Balneum; & Avicenna febribus præſertim Hecticis utile aſſeruit.

(a) *Pro-*

Qualia fœmineis potuere iterata decorem
Conciliare genis, turpesque e corpore rugas
Excutere: & laxæ vitium detergere frontis.
Profuit & validi latices infundere aceti [a]
Membra super quandoque; solent & Defruta corpus
Abluere; Ægrorum mulcent Hydrelæa [b] querelas.
Non ego Niliacis [c] olim dilecta Tyrannis
Hìc meminisse ausim crudeli balnea ritu
Deproperata; hominum quæ cæde horrentia, summum
Per scelus, effuso venarum sanguine fervent.
Gratulor Europæ, nostro quoque gratulor Orbi,
Quòd cœlo, terrâque procul regionibus absit,
Quæ tantum voluere nefas, quod inhospita solùm
Africa Marmaricis potuit conjungere monstris.
Illa, feros olim Læstrygonas illa decebat
Barbaries, uni quæ tot per funera vitæ
Consulat, infamem pretio factura salutem.
Hæc Phario famosa tegat portenta Canopus
Litore: Romuleis quondam ne didita terris
Dedecorent Latias solo vel nomine Thermas.
Tu tamen, [d] Imperii clarum quem fascibus, & quem
Ausoniâ illustrem trabeâ, sceptroque decorum
Septeno acclines coluerunt vertice Colles:
Quàm memori celebrande chely, dum signa secutus
Christiadûm, lacrymas inter, luctusque parentum
Labra puellari renuis temerata cruore:

N Fe-

(a) *Profuit &c.* De Balneis Aceto paratis, ac Defruto, vulgò *Mosto Cotto*, ò *Sapa*, Bacc. l.7. c. ult.

(b) *Hydrelæa*. Balnea nimirum ex oleo aquâ mixto: ab *ὕδωρ* Aqua, & *ἔλαιον* Oleum. De his Bacc.l.7.c.32.

(c) *Non ego Niliacis &c.* Barbaris tantùm Regibus, Ægyptiis præsertim, olim Elephantiasi laborantibus id genus Balnei feralis in usu fuisse, ait Plin. l.26. c.1., *Et populis funebre*, illud appellat.

(d) *Tu tamen &c.* De Constantino Magno hìc mentio: de hoc satìs notum, ut Balneum Infantium sanguine parandum, quo lepræ mederetur, SS. Apostolorum Petri, & Pauli monitu respuerit; lustrali meliùs sacri baptismatis fonte, ac salubriùs expiatus.

(a) *O ades*

Feralem exhorrens Libitinæ munere lucem!
Hæc olim: at priſcis quidquam labentia ſeclis
Invideant ne ſecla; ſuis quoque nota refulſit
Antiquis potior noſtra hæc medicatibus ætas.
Tu mihi qui multo candentibus igne metallis
Arte novâ medicos auxiſti illuſtrior imbres,
O ades, Antigene; [a] quem Stirps Frigimelica clarum
Euganeis tulit alma plagis, ubi celſa renidet
Urbs Antenoreo primùm fundata Colono.
Laus tua quòd varios Naturæ irrumpere fines,
Liminaque humanæ tentaveris invia menti.
Namque metalliferas vena indeprenſa fodinæ
Particulas ut miſcet aquis, vireſque miniſtrat:
Uberior ſic vena tibi, ſic æmula virtus
Præbuit inventos per labra metallica rores.
Quis Deus Antigenem proavûm non cognita luſtris
Talia, Pierides, docuit? quo ſideris ortu,
Italico primùm lux tanta ſub æthere fulſit?
Ille vices hominum, & ſortem miſeratus iniquam,
Aut quibus in medio perfundi gurgite, vectis
Aut aliunde, frui nunquam permittitur undis;
Seu morbi vis dura vetet, ſejunctave longè
Balnea, quæ pelago tellus diſcreta diremit.
Credidit is tanto ſolers occurrere damno
Viribus ingenii fretus; quodque invida genti
Terra negat, peperiſse ſuâ putat arte levamen.
Unde autem, ſi certa mihi repetatur origo,
Hauſerit ille prior, latet hactenus: obvia quando
Principiis tantùm Fortuna interfuit; acer
Cum labor, & ſtudio poſthac perfecerit uſus.

Aſt

(a) *O ades, Antigene, &c.* Sub Antigenæ nomine deſignatur Franciſcus Frigimelica Patricius Patavinus, & in patrio Lyceo quondam Profeſſor, qui in ſuis Collectaneis agit de Balneis metallicis arte parandis, ignito præſertim metallo aquis infuſo, ut ipſe recèns excogitaverat.

(a) *Phi-*

Aſt aliis aliter viſum eſt; primordia tantæ
Namque rei didiciſse ferunt; comperta recenſent
Altiùs, & facti ſeriem ſic ordine pandunt.
Tempus erat rabidi quo torrida brachia Cancri
Attigerat Sol actus equis: lucemque diurnam
Auxerat; & gyro ſenſim breviore volutis
Noctibus, exiguas ſomni jam fecerat horas.
Cum ſubitò obſcurâ nitidum ferrugine currum
Condidit, æthereo medius dum lumen Olympo
Funderet alta petens: proprioque expalluit auro
Decolor. obſcænis paſſim ſimulacra figuris
Viſa ſub incertas volitare licentiùs umbras:
Excitaque horrificis ululantia monſtra cavernis.
Reſtitit Antigenes: penitiſque in faucibus olli
Hæſit, & occluſo vox interciſa palato eſt.
Ut tandem ex animo ceſſit pavor: & ſua menti
Lux rediit: Solis tunc & noviſse labores
Cura ſubit: qualeſque ferant hæc viſa ruinas.
Præſidio nec tanta Erebi, Sagæque nefaſto
Monſtra veneficio credit caruiſſe. novercam
Novit enim patriis habitare Philænida [a] lucis.
Hæc illa, Atracias inter quæ prima ſorores
Theſsalicis potis una modis deducere cœlo
Sidera, & effrænos fluviorum ſiſtere curſus,
Inque ſuum revocare caput: maria ipſa fugatis
Fluctibus in virides paſſim convertere valles.
Si jubeat, totis Orbem licèt ignibus æſtas
Urat, Hyperboreas glacie feret illa pruinas:
Plurimaque in mediis nix fuſa albeſcet ariſtis.
Hæc tepidis rapit oſsa rogis; hæc elicit urnis
Corpora, & ignaro vitam dat habere ſepulcro.

N 2 Er-

(a) *Philænida &c.* Philænis, Vene- | ficæ nomen, ut Martial. l. 9. Epig. 30.
(a) *Im-*

Ergo Colchiacis ſudo ratus æthere Solem
Defeciſse dolis : celeri petit avia greſsu
Limina, quà denſæ per muta ſilentia ſylvæ
Eſt iter, atque Henetûm pandit ſe finibus antrum,
Tænario ſacra tecta Deo. vix fornicis atri
Ventum erat ad limen: tremere omnia viſa repentè
Cum juga; & ambiguis hàc illac percita ſaxis
Culminaque, & ſedes, motæque dehiſcere cautes.
Non tamen Antigenem terrent portenta: ſed urget
Non dubias Caveæ cæca ad penetralia plantas.
Tunc & Avernales patuere Philænidis artes
Ilicet, & Stygiæ detecta cubilia fraudis.
Illa quidem Æmonios imitata venefica ritus,
Nuda genu, nigrâque humeros circumdata pallâ
Stabat Gorgoneo ſparſos a fronte capillos
Angue premens; triſtes fundebant lumina flammas.
Pallor in ore ſedet: turpat non una ſeniles
Ruga genas; ſqualent macie vultuſque, ſinuſque.
Talem ſaxifico referunt horrere Meduſam
Ore, vel ultrices Cocyti a ſede miniſtras.
Virga manum cantata regit: ſpumantia plenis
Ante pedes ſtant æra labris: ter licia ductu
Ceu triplici adſtringunt religatum compede rhom-
Ter Phlegetontæas reſonantia carmina voces (bum:
Protulit increpitans: tumidoque ter expuit ore.
Sic cœlum inſpiciens, terno ferit æthera pulſu,
In gyrum converſa: labrum dein perculit: inde
Polluit expreſsæ magico medicamine frugis.
Sive hoc hippomanes fuerit, lunaria ſuccum
Sive ſuum lymphis, tetrumve Alpina venenum
Miſcuerint aconita, latet; penetrabile callet
Nam Leporis tunſi virus: bene novit ahenis
Falcibus ad lunam pernox quas meſsuit herbas
Agricola, & rabidam Torpedinis addere ſpumam.

Mox,

Mox, ubi compulsas in non sua regna tenebras
Præfestinato nox visa inducere cursu:
Improba Tartareo [a] mœstum Titana coëgit
Saga ministerio radios immittere labris,
Et premere effluviis liquidum Solaribus aurum.
Quin etiam refugis te sacro carmine bigis
Vidit anhelanti similem, similemque ruenti,
Cynthia, in albentes Argentum vertere fluctus.
Nullus ab æthereo quamquam trahat axe volentem
Endymion. positis præceps Cyllenius alis
Et ruit, & lymphis Hydrargyron [b] addit habendum.
Non illum fraudes, non illum experta soporem
Spargere, vel fato subduxit virga sinistro.
Nec multo armatum, validoque satellite [c] septum
Immunem fecere Jovem sua numina; cessit
Ille dolis etiam; fraudi Medicæa malignæ
Sidera cesserunt; tractusque Diespiter axem
Deserit; in terras magicæ violentia linguæ
Letheo voluit Stannum deponere cantu.
Tunc & Saturni grave sidus, & ignea Martis
Stella, cruentatas fundens mœstissima flammas
Protinus advenere: urgent nam sæva Jubentis
Imperia. indigno sordent nigrantia luctu

Astra

(a) *Improba Tartareo &c.* De industriâ hìc Auctor Chymicorum sequitur opinionem, ut fabulæ det locum. Apud Chymicos enim septem Metallorum genera, septem Planetis respondent: & horum nomine exprimuntur; Aurum enim, Solis: Argentum, Lunæ: Ferrum, & Chalybem, Martis: Hydrargyron, Mercurii: Stannum, Jovis: Æs Cyprium, Veneris: Plumbum, Saturni nomine appellant. Planetis igitur Sagæ artibus cantatis, unumquemque eorum fingitur metalli sui jam liquefacti virtutem balneo communicare.

(b) *Hydrargyron &c.* Ital. *Argento vivo, ò Mercurio*: ab ὕδωρ Aqua, & ἄργυρος Argentum.

(c) *Validoque Satellite &c.* Quatuor nimirum stellæ, quæ, quia circa Jovem feruntur, Jovis Satellites, Laterones, & Lictores dicuntur. Corpora hæc cum primus omnium Galileus Galilei Patricius Florentinus detexisset, Medicæa Sidera appellavit, in gratiam Serenissimæ Domus Dominatricis.

(a) *Spa-*

Astra, procellosas Orbi minitata ruinas.
Tum Plumbi venas Saturnia signa: solutum
Tum chalybem, domitâ primùm feritate, liquavit
Tristior: & ferro primùm nudatus, & armis
Pertimuit Mavors, dextramque tetendit inermem.
Te quoque, te torti rapidâ vertigine fili,
Sæpe reluctantem, Phœbumque in vota vocantem
Jussit Olorinâ raptam, Cytherea, curuli
Excessisse polo; Cyprii tibi subripit Æris
Regni dona tui; nec te tua fata secutam
Forma, vel Idalii jaculis tutantur Amores.
Nec modus hìc: premerentur adhuc captiva: suosque
Sidera sentirent, Terrâ indignante, labores:
Auxilium ni pulsa procul Temesæa tulissent
Æra: quibus tandem genti lux reddita, noctem
Dispulit, & reduci gavisa est lumine tellus.
Tum verò Antigenes furiis accensus, & irâ;
Sævior o Libycis, gaudent quæ cæde, Leænis,
Inquit, & immani soboles immanior Orco.
Fare, age, Dirarum quæ te tam dura serenum
Incestare diem, docuitque indicere cœlo
Funus: & attonitis axem popularier astris?
Dii, precor, & tanto Nemesis pro crimine pœnas
Exigat. ipsa suas acuant in spicula flammas
Astra tuis cantata dolis; & vindice fulmen
Juppiter igne rotet, dextramque in nubibus armet.
Nec trifidum in scopulis nil tale merentibus ignem
Perdat adhuc, toto sed te prosternat Olympo.
Illa sub hæc: animum frænis compesce furentem,
Antigene malecaute: quid una Philænis amaro
Dente lacessitur frustra, quæ criminis expers
Innocuum effœtos ævum produxit in annos?
Signa mihi si tracta polo labuntur ab alto
Carminibus: labuntur, opem præsentia lapsu

Alla-

Allatura suo. nec solis philtra puellis
Pallida, nec solos ars nostra propinat amores.
Novimus expertis mordentem, & fessa prementem
Membra metalliferis tabem compescere lymphis.
Has, modò quas fusis tinxerunt astra metallis,
Has undas, hæc apta malis cape pharmaca; & iis-
Utere sorte tuâ felix, ubi Terra fodinas (dem
Denegat, & siccis nusquam balinea ministrat
Uberibus, campisque solum sitientibus aret.
Sic, ubi nativâ fraudet virtute carentem,
Nec foveat vigor ullus humum: tot provida damnis
Una hominum menti vis indita, consulet unum
Ingenium; lethique minas inventa retundent
Balnea. sic generis, nostri sic denique vindex
Nominis, impositumque nefas, culpamque piabis.
Hæc ait, & virgâ tellurem perculit. imo
Tum gemini ad currum juncti, squamisque rigentes
Erupere solo sinuantes terga Dracones.
Extemplo anguineas elata Venefica bigas
Insilit, & liquidum fugiens per inane recessit.
Ipse etiam ignoto delatus in æthera ductu
Carpit iter, patriam repetens Urbemque, Larem-
Antigenes, lætisque animum successibus explet. (que
Inventis dein ille memor feliciùs usum
Addidit, & famam cœptis ingentibus auget.
At vulgata licèt veterum seu balnea nomen
Hesperium attollant; medicæ sive artis honorem
Concelebrent; majora tamen Natura reclusis
Fontibus, & facili mihi sedula præbet in haustu.
Non tamen hìc mecum suspenso pectine Phœbus,
Inter & euripos, & nilos inter, & arcus,
Ultima mortalis quamquam molimina dextræ,
Hæret, & attonito miratur lumine Thermas.
Ulterius sibi pandit iter, quà fœta fluentis

Ter-

Terra ſonat, laticeſque aperit: quibus integra florem
In melius, fato vita intercepta, reducat.
Hìc ego vos, placido quà tollit ab æquore vultus
Inarime, veſtro jam nunc celebranda Poëtæ,
Litora: vos madido cautes fervore liquentes
Teſtor, & infeſtis Hypocauſta ſalubria morbis.
Et ſi Mentoreas non hìc operata figuras
Græcia: Lyſippi non conformata caminis
Signa: nec Iſthmiacis auro commixta favillis
Æra laborato tollant ſimulacra metallo.
Attamen haud pretio rigidis tot inhoſpita ſaxis
Teſqua carent, ſcatebræq; , rudi quas condita ſervant
Stagna manu, nullis cælata, vel aſpera ſignis.
Nam temere effuſis dumeta per horrida rivis
Inſultant armenta; premit pede Paſtor agreſti
Deſpiciens; donec confuſo gurgite lymphæ
In mare præcipites, laudemque, & nomina perdant.
At perdant licèt uſque: ævo vivacior ipſo
Stabit honos: damnoſa meis quem Fontibus ætas
Haud unquam imminuat: ſtabili ſed fœnore ſemper
Augeat, & cœli cumulatum terminet aſtris.
Nec quiſquam Ænariæ poſthac virtute minores
Spadanas [a] Laudator Aquas, celebreſque Sabini [b]
Nomine, Romulidûm metantis caſtra, Liquores
Anteferat. non Indigeti quos ſacrat Amando [c]
Belga ſuo memoret Scaldis prope litora Fontes.

Con-

(a) *Spadanas Laudator Aquas &c.* vulgò *Acque*, ò *Bagni di Spà*. De quibus eruditiſſimè præ cæteris, anno 1681. Henricus ab Heers Tractatum Typis edidit Lugduni Batavorum.

(b) *Celebreſque Sabini &c.* Fons nimirum Savenirius, ita dictus a Sabino Romanorum Tribuno, ibi olim caſtrametante. ut id. Hen. ab Heers.

(c) *Non Indigeti quos ſacrat Amando &c.* Vulgò *Bagni di Sant'Amando*, apud Tornacum Nerviorum Urbem in Belgio ad Scaldim: quæ Balnea paucis ab hinc annis frequentari cæpere. Egit de his, & chymicè has aquas examinavit D. De Boulduc, relatus a D. Fontanelle in Hiſtor. an. 1699., quæ eſt *De Examine Aquarum mineralium*.

(a) *Con-*

Conde Dicarcheos, [a] Aquilex, Bajanaque propter
Cærula labentes, & fluctus conde salubres,
Quos Anianus [b] alit: cedit cui victa mephitis
Effera, quæ rupis propiore exspirat ab antro.
Non alii, exortem queîs gestit adorea frontem
Lambere, Teplenses [c] addant Desnensibus [c] amnes,
Et quos perpetuo saliens parit Egra [c] susurro.
Nec tantum in patriis liceat tibi plaudere Stagnis,
Albione: quamquam te Fama exæquet Olympo,
Listero [d] vulgata tuo, quo clarior unquam
Non fuit, Asclepj [e] nec in arte illustrior alter.
Hoc præeunte licèt scatebras Natura latentes,
Arcanosque sinus doceat, legesque medendi,
Æmonio Chiron quas non monstrarat Alumno;
At mihi Pæonios melior se promit in usus
Ænarie: majora suis dat nomina Thermis.
Queîs neque Passiacas, [f] exploratasque Provini [g]

O Gal-

(a) *Conde Dicarcheos*. Vulgò *Bagni di Pozzuoli* in Campaniâ; quæ Balnea multi cum Bajanis confundunt. Consulatur Sebastianus Bartolus *In Thermologiâ Aragoniâ*.

(b) *Quos Anianus &c.* Anianus Lacus, Ital. *Lago d'Agnano*, in Campaniâ. Hujusce aquarum salubritas ex eo constat, quòd cum vicina Cavernula (Indig. *La Grotta del Cane*) mephitim exhalet lethalem adeò, ut quodvis animal in eâ parumper detineatur immori soleat, nisi statim in aquas Aniani mergatur, in quibus vires resumit. Meminit Plin. l.3. c.99., Bacc. l. 4. c.5., & Giannett. noster fusè in *Hyem. Puteol.*

(c) *Teplenses addant Desnensibus amnes &c.* Thermas, & Balnea Teplensia, Egrensia, & Desnensia memorant *Acta Erudit. Lipsiæ, Tomo Anni* 1682. *pag.*241., *Ex Miscellaneis historicis Regni Bohemiæ, Auctore Boleslao Balbino Soc. Jesu, Typis Pragæ anno* 1679., 1680., *&* 1681.

(d) *Listero &c.* Martinus Lister E. S. R. Londinensis, qui Exercitationes edidit *De Fontibus Angliæ medicatis: Typis editas Eboraci Ann.* 1682., *& Londini* 1684.: *Ut ex Actis Erudit. Tom. Anni* 1684., *& Tom. an.* 1685.

(e) *Asclepj*. Pro Æsculapii. Ita Zenobius Acciajolus ex Homeri versu penès Theocritum Cyrenensem.

(f) *Queîs neque Passiacas &c.* De Aquis Passiacis, vulgò *Di Passy* in Galliâ prope Lutetiam Parisiorum, agit Jo: Baptista Humellius Exsecret. Reg. Academ. Scientiarum cap. 5., libri, cui titulus, *Excerpta de Medicatis Fontibus ex Regiæ Academiæ Historiâ*. De his etiam D. Fontanelle ejusdem Academ. Exsecret. *In Excerptis Histor. Anni* 1701.

(g) *Provini &c.* Vulgò *L'Acque di Provins* in Galliâ; de quibus idem Humel. loc. cit. lib. 1. c.1. sect.2., *De Physicis laboribus anni* 1677.: nec non D. Giure, e D. Du Clos.

(a) *Bor-*

Gallia: Borbonicas [a] nec conferat æmula lymphas;
Sive, Parisiacos quibus est via secta per agros,
Autelias; [b] aut læta quibus se Neustria [c] tollit.
Non mihi Viciacos, [d] Arverni [e] aut litoris, aut quos
Regina Arcolio [f] struxit Medicæa sub alto,
Enumerent Fontes; non quos Narbone [g] fluentes
Lutetiæ toto referunt plaudente Senatu.
Bellovacum [h] sileant, sileant madefacta Niverni [i]
Jugera, roriferis & te, Burgundia, [k] campis.
Nec modò vos eadem stimulis agat invida virtus,
Quæ

(a) *Borbonicas &c.* Aquæ Borbonicæ notissimæ in Galliâ ab Oppido Borbonio, vulgò *Bourbon*, multæ sunt. De his etiam Humellius lib.cit., c.4., num.1., pag. 21., & seqq., ubi, *De Aquis Mineralibus generatim.* Et sect.7. cum *De Physic. Experimentis factis anno* 1670. *&* 1671.. Easdem Aquas examinavit relatus Du Clos, & D.Burlet.; ut in *Memoriis anni* 1707.. Harum etiam meminit Jo: Paschasius, D. Saignette, & P. Renatus Rapinus Soc. Jesu *Hortorum l.3.*.

(b) *Autelias &c.* Aquas Autelias ab Oppido cognomine prope Lutetiam, Indig. *Auteuvil*, commendat citatus Humel. l.1., c.5., pag. 24., & D. Du Clos.

(c) *Neustria.* Neustria eadem quæ deinde a Nortmannis Nortmânia, Galliæ Celticæ regio. In hac Aquæ multæ medicatæ. Videatur laudat. Humellius loc. cit., & D. Fontanelle In Histor. Anni 1701. *De Aquis Passy.*

(d) *Non mihi Viciacos &c.* De aquis, vulgò *De Vichy*, agunt quamplurimi. De iis præsertim quæ manant in Agro Borbonensi egit Cassanæus *In Catalog. Glor. Mundi Par.*12. *Consid.*77., Fovetius in Opere, de quo loquemur in Notis l.5.: sic etiam D. Burlet in *Memoriis Anni* 1707.: & propriè in *Examine Aquarum De Vichy, & Borbonensium*: item Humel. loc.cit., & Rapinus, ut supra.

(e) *Arverni aut litoris &c.* Fontes medicatos in Arverniâ recolit citat. Humel. c.5..

(f) *Regina Arcolio &c.* Vulgò *L'Acque d'Arcueil* prope Lutetiam; quas aquas Rapinus loc. cit. asserit immissas a Galliarum Reginâ Medicæâ in novos Fontes, a se basilicè extructos.

(g) *Non quos Narbone fluentes &c.* In Galliâ Narbonensi Aquas, vulgò *De Balaruc*, illustravit In suâ Analysi D. Vieussens Regis Consiliarius (ex quo plausisse Senatus illi dicitur) & Medicus ex Academ. Reg. Scient. & Societ.: ut *Ex Actis de Trevoux Mensis Augusti An.*1709. Recenset etiam illas D. Fontanelle *In Histor. anni* 1699., sub titulo, *Examen Aquarum Mineralium*.

(h) *Bellovacum &c.* Bellovacum, vulgò *Beauvais*, Ital. *Boves*: Urbs Picardiæ: habet in agro prope Claromontium Aquas vulgò *D'Ovarsi*: de quibus Humel. c.5..

(i) *Niverni &c.* Nivernum, vulgò *Nivers*. In Agro Nivernensi Aquæ *De Pougues* dictæ: Vide Humel. loc. cit.

(k) *Burgundia*. In Burgundiâ Aquæ *De Vezelay*. De his multa apud D. Fontanelle in lib. typis edito an. 1705., cui titulus: *Varia chymica observationes*.

(a) *Quæ*

Quæ Vallisnero [a] quæsita, & cognita dudum,
Æmiliam, [b] Balinea, viam celebrastis: ut undis
Certare imparibus liceat. quis honoribus auctas
Usque Pithecusas ausit prævertere? non hoc,
Nativum tutata decus, sibi balnea sumant,
Quæ Mutinæ passim fundi, Rheginaque donant
Prata; Cisalpinis seu Caseronia [c] terris
Exhibet, & salso, maris instar, Felsina rivo.
Una tibi, Inarime, cultu se lympha recenti
Anteferet major; grandique tumentior alveo,
Unde animos attollat, habet: famamque lucretur.
Illa, illa, umbriferis [d] latè quà saltibus horret
Hercynia, & celeri devolvitur Albis ab urnâ,
Hàc fluit, hàc certam poscentibus Unda salutem
Præstat; & Augusti quamquam sibi Cæsaris olim
Vindicet auspicium: magnâque in laude reponat
Dicier a Caroli [e] Carolinas nomine Thermas:
Se modò majori visa est attollere fastu
Lætior, & victis crevisse ad nubila ripis.

O 2 Nam-

(a) *Quæ Vallisnero &c.* Antonius Vallisnerus in primo, & secundo suo Itinere Physio-Medico m. s. multas describit Aquas, quas in Agro Rhegiensi, Scandianensi, Bononiensi, Mutinensi, Plebis Caseroniæ, vulgò *Della Pieve*, & Caseroniæ novissimè observavit.

(b) *Æmiliam &c.* Vide Notas pag. 57. lit. b.

(c) *Caseronia.* Caseronia Ital. *La Carfagnana*: Etruriæ Regio: Tractus nempe ille, *(ex Alber. In Etrur. Meridion. pag. 38.)* intra Apenninum, inter Lucam, & Oppidulum olim *Feroniam*, nunc vulgò *Pietra Santa*. Caseroniam vocat Poëta metri gratiâ: & exemplo Anonymi Auctoris, qui Latio donavit *Il Viaggio Medico-Fisico* allegati Vallisnerii. Præterea ex Alber. loc. cit. non abs re factum: non solùm quia *Caseronianam* ab Antiquis ille asserit dictam: sed etiam quia ibi locata a suis Conditoribus, ubi olim Templum, sive Lucus, ut alii volunt, *Deæ Feroniæ* sacer.

(d) *Illa, illa, umbriferis &c.* Bohemiam hìc innuit Auctor Germaniæ Regionem, Hercyniâ Sylvâ *(vulgò Selva nera)* undique præcinctam, & Albi, Ital. *Elbe*, fluvio irrigatam.

(e) *Dicier a Caroli Carolinas &c.* Thermæ Carolinæ in Bohemiâ, vulgò *Bagni di Carlsbad*: quibus nomen primò indidit Carolus IV. Imperat. anno 1307., earum salutarem virtutem in crure affecto expertus. De his præter Baccium l. 4. cap. 10., & Cluver. *Introd. Geogr. l. 3. c. 13.*, egit novissimè Jo: Gothefridus Bergerus, ut videbimus lib. 3., & Jo: Christophorus Straussius, de quo lib. 5.

(a) *Nam-*

Namque, ut Cæſarei [a] Sociam ſceptrique, thorique
Poſſe ſuo foviſſe ſinu præſenſit ELISAM;
Ipſa parem tanto dum ſe non credit honori,
Proh quantùm exultat! quantùm ſibi plaudit! inertis
Ecce moræ impatiens, fauſtis quæ præſidet oris
Nympha, cupit patrios jam dedignata receſſus
Deſeruiſſe. choro pernix micat obvia prono
Naïadum ſelecta manus: gaudetque frequenti,
Dum præit, obſequio Reginæ occurrere. ſacro
Gargaphiæ ut quondam Dryades in gurgite ſylvæ
Dyctinnam excipiunt, vitreis ubi fontibus æſtum
Arceat, & laſſos relevet venatibus artus.
Ambroſiæ pars una vias inſpergere nimbis,
Ver Cilicum populata, parat; fragrantia circùm
Litora, & exhauſtis perfunditur aura Sabæis.
Altera captivum pompæ Sidonidis oſtrum
Sternit, & innumeras per & arva, & compita lauros;
Quas olim, edomitis non unâ clade Gelonis,
Auſtriaci meruere Duces; quas victor, ad Iſtrum
Dum tonat, Iſmario CAROLUS ſibi Cæſar ab hoſte
Meſſuit, arma movens; tremefacta Temeſia [b] quando
Succubuit, didicitque jugo dare colla Latino.
Hæc inter, primos Lucinæ paſsa labores,
Gemmato thalamum Spatale [c] ditiſſima textu
Erigit: Hippodamæ qualem non Lydia: qualem
Non tibi connubio, felix Ariadna, ſecundo
Mænades, Indorum, gemmiſque Orientis onuſtum,
Ogy-

(a) *Namque, ut Cæſarei &c.* Auguſtiſſima hìc Romanorum Imperatrix, Hiſpaniarumque Regina Eliſabeth Maria Vvolffemputelia deſcribitur: quæ Medicorum conſilio Carolinas Thermas anno 1720. petere debuerat: quamvis id anno ſequenti præſtiterit.

(b) *Temeſia*. Temeſia, vulgò *Temeſvvar*, Hungariæ Urbs, firmiſſimis vallata præſidiis; ab Auſtriacis ann. 1716., Duce Sereniſſimo Eugenio Sabaudo, recepta.

(c) *Spatale*. A græco Σπατάλη, Deliciæ, & Luxus.

(a) Acn-

Ogygii ſpoliis exornavere triumphi.
Illic regifico, ceu debita ſerta, cubili,
Illic exuvias inter, palmaſque Getarum,
Bellica Teutonici quondam monumenta Gradivi
Aſpicies. illic, Scythicæ pars maxima prædæ,
Gaza ſuas oſtentat opes. præfulget & auro
Pannonicis quidquid bellatrix Auſtria terris,
Quidquid & Odryſio rapuit præſigne Tyranno
Miles Acuminci [a] in campis; ubi barbara ceſſit
Et Rhodope, & fractis Meroë crinita ſagittis.
Ipſa etiam triplici Charitum manus impigra nodo
Sponte ſuâ properat. regali certat amictu
Aglaïe nudare ſinus; parat æmula largo
Stagna labro, & blandos fudiſſe Thalia liquores:
Tergere corpus amat, ſtratiſque imponere plumis
Euphroſyne, medicumque oculis accerſere ſomnum.
Interea feſsos dum ſenſim repit in artus,
Concutiat madidas fœcundo nectare pennas,
Vim Sopor infundens utero: quâ gaudeat Hymen,
Et ſteriles thalami penſet jucundior annos
Prole novâ, viduiſque ferat ſua gaudia regnis.
Sic populos Stirps alma beet: Lucinaque tandem
Sic iterum dominâ Leopoldum cernat in aulâ,
Herculeis utrumque humeris qui fulciat axem.
Si tamen hanc vobis, felicia Balnea, ſortem
Fortuna invideat: famulas nec regia luſtret
Uxor aquas: ſatis eſt meruiſſe: perennior ibit
Laudis honor: ſcabrâ quem non rubigine tanget
Livida, nec ſeclis minuet labentibus ætas.
At veſtris fortaſſe olim famamque, decuſque
Præripuiſſet aquis, toto velut orbe remotos

No-

(a) *Acuminci &c.* Vulgò *Campagne di Pier Varadino*: in Pannoniâ inferiori: ubi eodem anno, magnâ Turcarum clade, ſub eodem Duce pugnatum.

(a) *Jam-*

Nostra nisi Inarime coleret longinqua penates.
Hoc est, quod fatis irascitur illa: sinistrum
Hoc dolet; Euboico quòd fixerit æquore sedem
Te procul: & gremio non te complexa fruatur,
O cui subjectos clarâ vicisse Triones
Luce datum, Augusto Conjux par una Marito.
Jamque novis cuperet [a] terræ ceu motibus olim
Cæruleas innare vias; & præpete cursu
Ipsa etiam in mediis imitari Cycladas undis;
Regnaque pervolitans rapidis Neptunia pennis,
Officii memor usque sui, tibi gurgite supplex
Sistier, inque alios totam se vertere Fontes.
Sic meritam raperet, tibi sic, Germania, raptam
Gauderet victrix ad se traducere palmam.
Mitte tamen vacuas, Nymphe mea cura, querelas:
Mitte animum vanis abreptum his ludere votis.
Sat modò si veteres tibi Fama ostentet honores:
Et recolat laudum mox argumenta tuarum;
Quas licèt immemori lethæa oblivia mersas
Nocte tegant: unum satis est cui plaudat, & unum
Ænariæ quòd fausta meæ gratetur ovanti.
Anne aliud Nymphas inter sibi grandius optet
Illa decus: quo læta magis caput inserat astris,
Æternumque ferat præclara in secula nomen,
Quàm, Vaticanas [b] deductum nuper in ædes,
Sacrorum servasse Ducem; qui fultus avito
Majorum solio reduces tractaret habenas; [c]

In-

(a) *Jamque novis cuperet &c.* Allusum ad id, quod lib. 1. pag. 56. refert Strabo, Pithecusas nempe a Miseno olim terræmotu divulsas.

(b) *Quàm, Vaticanas &c.* INNOCEN. XIII. olim Michaelem Angelum de Comitibus, Ænariæ balneis sanitati restitutum: ac deinde 8. Id. Majas An. 1721. ad Pontificatum evectum alloquitur Vates. Vide notas pag. 59. lit. b.

(c) *Majorum solio &c.* Satis abundè notum quot Romani PP. e familiâ de Comitibus prodierint.

(a) Et

Inque Palatinas, Proavûm de more, Curules
Scanderet, & trabeas, & fasces redderet Urbi? [a]
Te, mea devoto te carmine plectra loquuntur
Par Superis, unoque minor qui Numine fulges,
Et terram imperiis, animoque excedis Olympum,
Tempora tergeminâ, Princeps, redimite coronâ.
Penè tuum infestis Libitina instructa sagittis
Abstulerat, Pater alme, caput, nisi præpes ab alto
Dia Pronœa polo, clypei septemplicis instar,
Æthereo pectus vallasset robore; & ictum
Elusura, procul Numidas vertisset in hostes.
Ut tamen illa tuæ vindex fidissima vitæ
Prospiciat: duri conata retundere fati
Spiculaque, strictamque super cervice securim:
Sedula purgatis lympharum aspergine membris
Discussâ te labe fovet: te corpore toto
Proluit Inarime, virusque operosa repellit.
Non aliter [b] nostræ quàm si contagia terræ,
Mortalesque artus lustralibus expiet undis:
Ut super humanæ rapiat fastigia sortis.
Indigetem veluti temploque, arisque receptum
Æneam Ordinibus fama est, mensisque Deorum,
Placatâ Junone, frui: mortalia postquam
Membra superfusi lustraverat unda Numici.
Quid regnata AtavisIgninæ mœnia gentis,
Vel juga Telegoni, vel dives Anagnia jactent
Natales olli stravisse ab origine cunas?
Quidve tuo felix tantum lætaris Alumno,
Tibri, quòd eductum tibi rursum in luminis auras
Rel-

(a) *Et trabeas, & fasces &c.* Primus quippe Romanorum post Clemen. X. Pontifex renunciatus.

(b) *Non aliter nostræ &c.* Allusum hìc ad id, quod de Æneâ fabulatur Ovid. lib. 14. Metam.: Illum scilicet in Deorum numerum relatum, perfuso priùs ejus corpore sacrâ, ut ajebant, Numicii aquâ.

(a) Bat-

Relligio referat fato meliore Quirinum?
Cedite jam veterum ſceptris dominata parentum
Arva; Pithecuſis & ſe gerat ipſe minorem
Deviƈtâ Tiberinus aquâ; ſuccumbere tanti eſt;
Et juvat Inarimæ demiſſo aſſurgere fluƈtu.
Ille quidem ingenti potuit plauſiſſe triumpho,
Mitis ubi effuſum, tumidumque coërcuit amnem,
Et revocare pedem docuit, ne poſſet Amulj
Juſſa ſequens, teneros, peperit quos Ilia, fratres
Perdere lympha vorax, patriiſque immergere rivis.
Non læſiſſe tamen fuit hoc: ſervare Parentem,
Roma, tuum, & propero incolumem ſubducere letho,
Hoc tantùm Ænariæ cœleſtia Numina Divûm
Indulſere: alter vitâ cui ſoſpite lucem
Romulus, & Patrem geminus cui debeat Orbis.
Hos, precor, ad Fontes, noſtra hæc ad balnea Muſas
Duc, age, Caſtaliis cui laurea nexibus umbrat,
Batte, comam: [a] doƈtos Cirrhæ qui porrigis hauſtus,
Atque habilem Pimplea vocas ad teƈta Juventam,
Prima regens pleƈtro veſtigia. Quid tibi ſertis
Naïadum ſtruƈtæ redolent fontalibus Aræ?
Quid nova Theſpiades, Phœbumque indiƈta moratur
Pompa per Euboicas, manant quæ fontibus, oras?
Sive Labulla, ſuo ſeu te Formellis [b] ab antro
Evocet: & violæ calathos, Thymbramque requirat.
Huc Pæſtana ferant tibi leƈta roſaria flores,
Rite coronatos dextrâ queîs ſupplice nuper
Sparſiſti irriguos Sirenum ad mœnia Fontes.

Hìc

(a) *Batte, comam &c.* Hoc eſt P. Jo: Baptiſta Botti Soç. Jeſu Poëtices Profeſſor in Neapolitano Collegio: cujus Auditores e Noſtris, ipſo thema præbente, Anno 1722. poſtrid. Non. Januar. ſuas (ut ſolenne eſt) lucubrationes poëtico filo duƈtas exponentes, eis titulum fecere: *Fontinalia in Neapolitano*; repetito ab Antiquis more, coronandi quotannis fontes, per ferias iiſdem Fontibus dicatas; ut ex Varrone *l. 5. de Linguâ Lat.*

(b) *Sive Labulla, ſuo ſeu te Formellis &c.* Vide notas pag. 15. lit. c. & d.

(a) *Ale*

Hìc & Callimachi, quærenda hìc dona Philetæ
Digna chely; culto ſeu te tua vena Tibullo,
Seu velit affinem Venuſino adjungere Flacco.
Sic tibi ſacrifico paſſim ſternatur acantho,
Totaque Panchæas præ ſe ferat Inſula meſses.
Hoc meruit, Fidei Columen quæ ſoſpitat, & quæ
Novit inexpletis ævum producere luſtris.
Huc nova quæ cœlo ſe Vatum examina credunt,
Te Duce, pervolitent: huc florea ſerta miniſtrent.
Cecropiæ quales humentia flumina circùm
Mane feruntur apes, & roſcida germina libant.
Pars thyma, pars rorem, carpat pars nexa liguſtris
Lilia, pars calthas crinali degravet auro.
Hæc te, Pieridum peragentem ſacra quotannis,
Munera ferre juvet; ſic thura, & vota litabis
Plurima, cum primùm roſeis invecta quadrigis
Reddet Juleas Phœbi lux alma Kalendas.
  Sed nimis indultum genio: nimis inter amores,
Naïadumque choros feſtivo luſimus œſtro.
At nunc aſſiduis quæ vocibus icta reſultat
Difficili ſubeunda viâ patet Exedra: quò me
Docta laboratis revocas ad jurgia chartis,
O iubar, o noſtri quondam præclara Senatus
Gloria; Alethini [a] famam qui nomine plectris
Concilias celebrande meis; tumuloque ſuperſtes
Immortale decus ventura in ſecla tuliſti.
Namque ſuo non fonte minor poſt fata perennis
Ingenii ſe vena tui, velut ubere, fundit
Ditior, & largos ſitientibus erogat hauſtus.

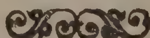
P Jam-

(a) *Alethini &c.* Jo: Baptiſtam de Benedictis Soc. Jeſu, præſignem in Neapolitanâ Academiâ elapſis annis Philoſophiæ, ac Theologiæ Profeſſorem, Studiorumque Præfectum: ſuis in lucem editis lucubrationibus ſatis notum intellige; qui Alethinum ſe dixit, vel a Patriâ Aletio: vel ut ſe veri amatorem profiteretur: Ἀλήθεια enim veritatem ſonat.

(a) *Jam-*

Jamque iter ad ſacras Eubœæ Palladis [a] arces
Molior : aſſultant jam plauſibus Atria : & ultro
Injuſſæ crepuere fores ; & ſponte volutis
Cardinibus, nullo patuerunt oſtia pulſu.
Excipior, primos ubi docta Minerva ſub annos
Excoluit tenerum ſtudiis juvenilibus ævum.
Ipſa manu facili Sophie jam prenſat : adhæret
Fida comes lateri : ductoque per omnia ſecum
Jam mihi ſecretas rerum depromere cauſſas
Apparat, & mores, habituſque explorat aquarum.
En iterum ingrati repetentem limina Circi
Turba vocat, plauditque ſuo, de more, Sodali.
Namque altercantes curſim dum tangimus ædes,
Credidit antiquo reduces includere ludo.
Ergo age, Pierios linquens, tua regna, penates,
Phœbe, pererratas mecum poſt undique Thermas,
Neu renue Aoniis per inhoſpita tecta Camœnis,
Alta Stagiritæ quà te Senis aula repoſcit,
Ferre pedem ; Clario luſtrata ſuperbiet illa
Hoſpite : nec tanti peritura eſt gratia facti,
Dum Domus Auſtriadûm Latio fulgebit in oſtro
Sceptra gerens, victiſque dabit ſua jura Gelonis.
Pro lauro, aut radiis, caperatæ nubila frontis
Exere : cæſaries ſparſis inculta capillis
Erret ; Apollineum nec dedigneris amictum
Socraticâ mutare togâ ; barbamque fluentem
Intonſiſque genis, labriſque aptare venuſtis.
Sic oculos, ſic ora ferens, crineſque, ſinuſque
Ingredere ; & ſeptis jam nunc aſſueſce Lycei.

(a) *Jamque iter &c.* Neapolitanam Soc. Jeſu Academiam deſignat Auctor, in quâ ille olim Auditor, & deinde Profeſſor.

INA-

Ant. Baldi In del. F. V. *And. Maillar Scul.*

INARIMES

LIBER III.

Vocor e mediis dura in certamina Thermis:
Et juvat arma ſequi; ſed quæ rorantia nullo
Sanguine, diffuſis madeant ſudoribus; ingens
Quos labor, & ſeris vigilatæ noctibus umbræ
Eliciunt, doctâ dum frons aſpergine manat,
Pallenteſque genæ. Campum dat Arena: ſeveræ
Pallas ubi Sophiæ ſordentes pulvere turmas
Explicat, & reſono mentitur prælia Circo.
Nec jaculo Pugiles, vigili ſed acumine mentis
Inſtruit; hìc totis unus tibi viribus Error
Impetitur, validoque ruens proſternitur ictu.
Stant belli cauſsæ: ſtimulis ciet æmula virtus
Arma; novas acuunt rerum primordia pugnas.
Te verò ante alios inter tot bella, tot hoſtes,

Jactaque in adversos victricia pila maniplos,
Ductor amem, Loyola, sequi; vexilla tuentes
Qui tua Palladiis clarare insignibus, & qui
Marte novo lectas potuisti excire phalanges.
O ades, incœpti felix tutela laboris,
Dexter io! dubias tanto fas omine caussas
Inspicere, & mores ultro prædiscere aquarum.
Non ego Gætulis veniens novus hospes ab oris
Tango fores, limenque tuum; damnata sub axe
Non gelido me terra tulit; bene cognita dudum
En tibi progenies; aris non prima litamus
Munera: nec primis fervent altaria votis.
Ipse tuæ quondam legesque, & signa secutus
Militiæ, tenerâ sparsus lanugine malas
Dum puer, & quintâ dum me trieteride blandis
Abreptum vitæ illecebris gratissima Cœlo
Excipit Ægla [a] sinu, sacrasque informat ad artes.
His ego terdenos, [b] memini, jam penè per annos,
Auspice te, castris merui: sperataque victo
Dite criumphales inter, socia agmina, cœtus
O maneat merito per te mihi laurus Olympo!
Interea, nostris quæ præsidet alma palæstris,
Dum geminas hinc inde manum partitur in alas,
Et quatit armisonam pugnæ Tritonia signum
Ægida, ne medio mecum concurrere campo,
Et validum abnueris præsenti numine robur
Addere, & auspiciis mentem rexisse secundis.
Sic tandem unanimes, Duce te, Medicina, Poësis,
Et Sophie, & veterum custos fidissima rerum
Historia, æterno coëant in fœdera nexu.

Na-

(a) *Ægla &c.* Vide notas lib. 1. pag. 14. lit. b.. Ægla, regio nimirum in Urbe Neapoli, ubi Domus Probationis Soc. Jesu, in quâ primò Auctor religiosæ vitæ tyrocinium posuit.

(b) *His ego terdenos &c.* Cum scilicet hæc primò ederet Auctor.

(a) *Sic*

Naturam in primis quicumque exquirere caussis,
Et rerum occultos cupiat penetrare recessus;
Hunc ego, fallaci ne quid sub imagine veri
Deliteat, spectroque animos eludat inani:
Quid certi mortalis adhuc solertia: quidve
Ignotis veniens serò experientia rebus
Compererit: vel vana ferant quid somnia Vatum,
Vestigare velim; nam sic deprenditur omnis
Error, & ambiguæ fugiunt e mente tenebræ.
Ergo ubi, Pieridum motus dulcedine, quæras,
Thermarum scrutata sinus quid fabula mendax
Edoceat: medicam quâ nempe ab origine Fontes
Virtutem accipiant: quâ vi Sapor inditus undæ
Non suus: aut vario quâ perducatur Odore;
Unde Color tam multus aquis: quâve arte calentes
Inarime exhibeat patriis e rupibus amnes;
Neu renue, aggredior dum vera illudere fuco,
Discere. Terrigenûm post impia bella Gigantum,
Cum Pater, ingenti molitus fulgura nisu,
Immanesque acies, & sidera celsa petentes
Dispulit insultans, trifidoque coërcuit igni;
Vulnera tum fama est lavisse Typhoëa jactis
Fontibus, ambustosque artus, & pectora puris
Ænariæ mersisse undis. sic frigida flammas [a]
Concipiunt, rapidisque ardent Nymphæa favillis:
Plurimaque attactis spargunt incendia venis.
Missa bitumineas & sic, quas fulmina servant, [b]
As-

(a) *Sic frigida flammas &c.* Simile quid de igne in terras primò delato secum a Fulmine fabulatur Lucr. l. 5.. Et propiùs ad rem nostram accedentes, Ignem ipsum, caloremque aquis communicatum a fulmine asserit Manil. l. 1.

(b) *Missa bitumineas &c.* Hoc idem de Aquis Bajanis fabulatus est Sannazarius Eclog. 4.; Sulfur scilicet redolere Aquas illas, quòd in iis Gigantes fulmine a Jove percussi laverint sua membra. Ante Sannazar. hoc ipsum ex aliorum opinione retulerat

Assumunt vires, atque halant sulfura lymphæ.
Ilicet hinc Virtus, Odor hinc, & Fontibus Æstus,
Et Color: hinc Sapidi sua sunt & dona liquoris.
Talia Pegaseum, miscens insomnia veris,
Dictat ebur: vanis mentem sic decipit umbris.
At si tangat amor rerum cognoscere caussas
Altiùs: ancipiti non hìc te carmine captum,
Nostra nec ambages te Musa morabitur inter;
Eruta sed latebris, clarasque educta sub auras
Vera haurire suo per me de fonte licebit.
Non tamen aut aciem fugiens, aut ardua captu
Res modò; nam patrio Latices cum Sulfur ab ortu
Chalcanthon,[a] Nitrumque ferant, Glebâque Bitumen
Armeniâ;[a] & multo spargantur Alumine; cumque
Insinuet se se, tecto licèt igne, Pyrites;[a]
Cum Salis ingratum redolens apprimà saporem,
Et fluidis condita super se lympha metallis
Misceat, & croceam Cadmea[a] interserat Ochram;[a]
Provida Fossilium quam tot Natura repostis
Virtutem inseruit venis, hanc credere dignum est
Fontanis etiam potuisse infundere rivis.
Namque acres perpessa ignes, flammasque latentes,
Undarum in medio quamvis, resoluta liquantur,
Corpora; & immissis tunc Stagna vaporibus augent.
Qualis odoratas si quando incoxerit herbas,
Allatura suis præsentia pharmaca succis,
Ollula, quam medicos Ustrina accendit in usus:
Æstuat, & Botanæ segetes hàc versat, & illac
Ignis, & edomitum Floræ populatur honorem;
Donec ab expresso virtutem humore coactus
Hause-

lerat Strabo l. 5. pag. 237. . Pari flexu Ovid. l. 15. Metamorph. Fab. 5. penè idem commentus est de Flumine Anigro, qui e dulci amarus evasit, postquam in eo Centauri ab Hercule fracti sua vulnera laverunt.

(a) *Chalcanthon &c.* Quid Chalcanthon, Gleba Armenia, Pyrites, Cadmea, Ochra, &c. Vide in Not. l. 1. p. 6.

(a) *Ther-*

Hauſerit, & vires in ſe collegerit imber.
Nunc ſi forte roges, cur tantum ferveat undis
Inarime; non una meæ venit obvia menti
Cauſſa, per occultas ſerpens vis ignea venas
Plurima, cur Fontes, ſcatebraſque accendat eundo:
Quæque vel adverſas nectat concordia partes.
Haud equidem, antiquæ relegens veſtigia ſectæ,
Sopitos iterum cineres, maneſque revellam
Thermophili; [a] radiis Terram Solaribus uſtam
Non ego crediderim, [b] latebras quibus ardeat ignis
Per medias errans, & ſe ſe in Stagna refundat.
Nec tua, ſolertem ſapiant utcumque Cleanthem,
Dicta ſequor, Chryſippe; [c] cavis quòd clauſus in antris
Æthereus calor afflet aquas, fuſuſque per omnes
Thermarum latè cogat fervere liquores.
Non ego, quà calidis, & cæco carcere preſſis
Panditur halitibus mediæ telluris hiatu
Area, candentes ad ſe traxiſſe vapores
Ænariæ Latices, Mileo Auctore, [d] fatebor.
Non incurrentum [e] tunſas rapido impete aquarum,
Percuſſaſque velim rupes; quo verbere paſſim
Flamma micet: penitaſque inter diffuſa cavernas,
Corripiat latè rivos, Fonteſque perurat. (tes
Quid cinerem [f] calci immixtum, ſeu calce tumen-
Abderi-

(a) *Thermophili &c.* Nomen Philoſophi, qui a Thermis ipſis nomen duxit.

(b) *Non ego crediderim &c.* Calorem in aquis oriri putavit Thermophilus, ex Bacc. l.1. c.17., quòd Sol radiis per terræ meatus penetrans, & in profundo viſcerum roboratus, inſtar ignis, aquas, & quæcumque occurrant calefaciat.

(c) *Chryſippe.* Chryſippus Zenonis, & Cleanthis Auditor, cum vitam, motumque in rebus omnibus a calore æthereo haberi putaverit, ab eodem aquas calefieri aſſeruit.

(d) *Mileo Auctore &c.* Senſit Mileus apud Bacc. loc. citat., calorem in aquis provenire a vaporibus, & ſpiritu calorifico in venis terræ incluſo. Huic adhæſit Hieronym. Cardanus.

(e) *Non incurrentum &c.* Sententia Anonymorum apud Franc. Blondelium Medicum Aquenſem, in ſuâ *Thermarum Aquisgrani Deſcrip. c.4.*

(f) *Quid Cinerem &c.* Democritus

Abderita mihi terræ intra viſcera montes
Jactet: & inde ſuo correptam igneſcere dicat
Fomite, per tectos dum labitur unda canales?
Nec modò, quod reliquis Naturæ arcana ſecutis
Diſplicuit quondam, mihi tandem arriſerit uni.
Non mihi, non aliis, queîs cor limante Minervâ
Cecropiæ finxere artes, verique voluptas.
  Deluſum falso nec te ſub lumine credam,
Quisquis es, in noſtras trahit hæc quem pagina partes;
Quisquis & hìc mecum [a] celebri Peripaton in umbrâ,
Et colis ingenuos clarâ cum Pube penates.
Non hæc vana tuum, mediis ut viſa tenebris
Spectra, nec inſani reputem mendacia Circi
Infeciſſe animum, quem par cultura paratum
Ingenio, ſtudiiſque ſimul, vetus extulit auſis
Nobilitas, & origo novæ non indiga lucis,
Quæque viret tenero virtus maturior ævo. (que,
Quippe facem præ noſtra ferunt dum carmina: rerum-
Expulsâ ceu nube, Ortuſque, Obituſque requiris,
Non agitata [b] levi ſedeat corpuſcula motu
Hàc illac riguas, igne impellente, per undas:
Et perturbato paſſim ſine lege, ſine arte
Effluvio, excuſſi cauſſam præbere caloris.
Cuſpidibus ſive illa ſuis tenuata, cacumen

Py-

tus Abderita Philoſophus voluit calorem hujuſmodi haberi a cinere, & calce; ait enim intra Terræ viſcera eſſe calcis montes, per quos tranſiens aqua calefit, & ebullit. Rejicit opinionem hāc citatus de Benedictis *Philoſoph. Peripat. Tom.3. lib.3. De Mixtis imperfectis quæſt. 1. cap.* 4.

(a) *Quisquis & hìc &c.* Adoleſcentem quemcumque in Neapolitano Nobilium Collegio ſecum unà degentem, & Philoſophiæ operam navantem innuit hìc Auctor.

(b) *Non agitata &c.* Atomiſtarum cum ſuo Epicuro ſententia; per quos calor in aquis aliud non eſt, quàm Atomorum ab igne propulſatarum inter eaſdem aquas agitatio, ſive effluvium, quod etiam motum perturbatum appellant; ſive Atomi per alios pyramidales ſint, & cuſpidatæ: ſive ſphæricæ, ſive contortæ in modum filamentorum, ac ſe ſe elaſticâ vi explicantes per alios; ita tamen ut tota vis calorifica per ipſos in figurâ conſiſtat. Conſulatur laud. de Benedict. ibid. T. 3. lib.

Pyramidum in morem referant: ſeu forte rotundis
Volvantur globulis: torti ſeu tenuia fuſi
Vellera filatim ſimulent: extenſaque cogant
Inde ſubire novum calfacta Hydrea tenorem.
Tot mihi non memorent, nec tot ludicra biluſtri
Vix puero credenda; alio me ſemita curſu
Trita vocat: diverſa rapit ſententia mentem.
O utinam (antiquo crudeſcit vulnere mœror!)
O utinam gravibus Vatum mollita querelis
Non mihi Te celeri rapuiſſent invida letho
Sidera, Sebethi placidis, Olor, advena [a] ripis;
Ardua quem volucri vincentem nubila pennâ
Parthenopes olim felix Epidaurus in oras
Miſerat, Euboicos aucturum nomine Cycnos.
Cui ſic Minciadæ ſonuerunt plectra cothurno
Aurea, ut heroo nunquam pede preſſerit alter
Digna Maroneæ propiùs veſtigia Muſæ.
Tu modò par numero poſſes, & Apollinis œſtro
Tot dubias aperire vias; ubi fata latentes
Sub terram vulgare Ignes, [b] cantuque dediſsent
Pandere flammivomis Veſuvina incendia nimbis.
Te tua ſed Pietas Pindo detraxit: & aſtris
Intulit emeritum, Cœlique in ſede locavit.
Quique olim apprensâ reſidens ad buſta cupreſſu,
Extorrem patrio Pſychen [c] miſeratus Olympo,
Triſtia funereo ceciniſti carmina luctu:
Alter io luctus in gaudia vertis: & almo

lib.2. de Elementis q.1. c.2. §.2.

(a) *Olor advena &c.* Nempe P. Michaël Mondegajus Epidaurius Soc. Jeſu, illuſtris Poëtices in Neapolitano Collegio Profeſſor; qui, communi Literatorum luctu, fato conceſsit Kal. Septem. Anno 1716.

(b) *Sub terram vulgare Ignes &c.* Opus enim metro alligandum meditabatur, *De Ignibus ſubterraneis*.

(c) *Extorrem patrio Pſychen &c.* Extat ejuſdem Auctoris Elegiarum liber typis editus, cui Titulus, *Pſyche Exul in Igne*: in quo lacrymas, ſuſpiria, vota, ac luctus Animarum, quæ purgatorio in igne detinentur, elegantiſſimè, ac piè proſecutus eſt.

(a) *Not*

Numinis obtutu frueris: curiſque ſolutus,
Carpis agens placidum vitæ invariabilis ævum.
At Superûm quâcumque micas ex arce, ſerenum
Funde jubar: pulſiſque diem concede tenebris.
Nec me Vaniloquûm [a] cauſando plura moretur
Turba recens, quibus una Salis mixtura calentes
Senſim reddit aquas: Salium per inania partes
Cum' nempe alterius generis, truſæque pererrant,
Alternoque cient conflictu prælia: multus
Tum ſubitò in cumulos undarum diditur ardor.
Non ſecus ac ſilicis quæras ubi ſemina flammæ
Abſtruſa in venis: repetito ſæpius ictu
Explorata ſilex flammæ tibi ſemina promet:
Nutritura ſuas vicino in fomite vires.
Tædia ſed noſtri quos jam cæpere Lycei:
Aut rapit inſtabiles animis furor additus: aut quos
Ducit amor novitatis: & invia ſenſibus audent
Tentamenta ſequi; quem non potuere Priores
Hactenus, hi veterem certant diſſolvere nodum.
Namque volunt [b] plenis excudi in fontibus ignem,
Tertia terrenis cum latè elementa feruntur
Particulis agitata: elementi & ſepta ſecundi
Concita cum ſubeunt, globuloſque celerrima motu
Excutiunt, primique petunt pervadere fines;
Quos

(a) *Nec me Vaniloquûm &c.* Opinio Multorum, qui putant calorem in aquis haberi a partibus heterogeneis Salium commixtorum hàc illac vagantium: ex quibus invicem colliſis ignis eliciatur, ut chalybis ictu a ſilice; ex quo deinde igne calor in aquis. Ita etiam ſenſit recèns Jo: Gratianus Bergomenſis in ſuo *Thermarum Patavinarum examine*; Ut ex *Act. Erudit. Lipſiæ An.* 1702. *pag.* 1.

(b) *Namque volunt &c.* Refertur Sententia (vel recens, vel reſtaurata illa ſit) Renati des Cartes Turonenſis, Domini de Perron in Galliâ. Per illum inflammatio tunc habetur, cum particulæ terreſtres tertii elementi, excuſſis particulis rotundis ſecundi elementi, innatant in primi materiâ: quæ, quia cœleſtis eſt, & celerrimo motu fertur, hujus particulas hàc illac rapit, & quaquaversùs impellit: ſublato impedimento globulorum ſecundi elementi, quod vires primi frangebat.

(a) Sul-

Quos ubi contigerint, totâ hac regione vagantur,
Et ſpatiis innant, medio velut æquore Rhombi.
Nec mora; cœleſtem, quæ purior aëre, trudunt
Impete materiem: diſruptoque objice ſecum
Hàc illac rapiunt, & quaquaversùs oberrant.
Tunc latices æſtu exultant: fluitantiaque imo
Stagna ſolo, lymphiſque calet fumantibus aër.
Hæc Senonum veniunt commenta e finibus; atq; hæc
Invehit, e terris ortum ceu ducat Achivis,
Bellerophonteam mentitus Sequana venam.

Auſoniæ quamquam ſua ſit vel plurima genti
Fabula, Pindaricum deceat quæ garrula plectrum.
Hinc aliis aliò libuit divertere. laxas
Vulcanum ſine lege ferunt effundere habenas,
Sulfura [a] cum Salibus coiere immixta; propinquas
Utraque nam rupes, & ſpiſso attrita recurſu
Saxa petunt, ſcopuloſque; ictu ſic tunſa frequenti
Diſſiliunt: eademque locum denſantur in unum.
Tum verò illiſis proh quantùm flamma coruſcat
Fragminibus! refluos quæ circumfuſa per imbres
Protinus in mediis miſcent incendia lymphis.
Hinc Salis, hinc ſparſi permixtio Sulfuris, ignem
Quæ parit accendens, Fermenti nomen adepta eſt;
Theſauros quòd nempe calor fermentat aquarum.
Non aliter, longo quàm ſi duratus ab uſu
Dona laboratæ ſegetis, manibuſque ſubactam
Fermento Cererem quis largè immiſcuit: omnem
Quod ſe ſe infundens maſsam conſpergit: edules

(a) *Sulfura cum Salibus &c.* Tueatur hanc opinionem Theophilus Grifonius c.2. in ſuis *De Avenione Obſervationibus.* Aſſerit enim incaleſcere aquas a fermentatione (quam Motum inteſtinum Neoterici appellant) excitatâ a particulis Sulfureo-Salinis, ut ejus utar verbis, obviam euntibus alicui corpori magis, vel minùs duro, & unà coëuntibus: mitior illa quidem erit, ſi partes ſalis volatiles non adeò exaltabiles, ut ipſe ait; fortiòr verò, ſi liberæ, nec quaſi carcere incluſæ detineantur.

(a) Ber-

Manat & in fruges, & amico munere ſerpit.
Prima ſed imbelli tentantis prælia telo
Velitis hæc. mens rapta alio ſublimè volatu
Spernit humum: inventiſque pudet vulgaribus uti.
Ergo novum molitur iter Bergerius: [a] artis
Grande decus medicæ: Carolinis indita Thermis
Auſpice quo totum virtus diffuſa per Orbem
Non uno antiquas cumulavit nomine laudes.
Ille quidem æſtiferas, altæque indaginis acri
Ingenio rimatus aquas, penetraſse caloris
Vim putat, & votis metam tenuiſse ſecundis.
Quippe ſuperfusâ reſolutum protinus undâ
Vaſis ut in medio, quò jecerat ante, Pyriten
Senſit, & a primo ferventem Najada tactu:
Hoc, ait exclamans, hoc eſt quod ſæpe petebam
Sedulus: hoc ſeris tandem labentia luſtris
Secula, felici ſed tempeſtate, tulerunt.
Quid tantum poſthac vacuo indulgere labori:
Quid cæcos ſubjiſse aditus telluris: & altè
Juverit audaci ſcrutari viſcera ferro?
In manibus cauſsæ; certis jam noſcere ſignis
Poſse datum, quod Terra ſuis ambagibus olim
Texerat, atque oculis ſubduxerat invida noſtris.
Jam mihi Thermarum cur æſtuet unda cavernis
In promptu fuerit præſciſcere: Fontibus ignem
Subjicit, effuſo dum ſolvitur amne, Pyrites.
Ignifluos ſedenim cum plurima lympha meatus
Jacta ſubit, parteſque humor pervadit in omnes;
La-

(a) *Bergerius &c.* Celeberrimus Medicinæ Profeſſor, & S. M. Auguſti Poloniæ Regis Archiatrus, Jo: Gothefridus Bergerus, in ſuâ *De Thermis Carolinis* (vulgò *Bagni di Carlsbad* in Bohemiâ) *Commentatione*, *Typis Vuittembergenſibus* 1709., aſſerit totam caloris originem in aquis non aliunde haberi, niſi a Pyrite reſoluto. Ita *Ex Actis Erud. Lipſiæ Tom. ejuſdem anni pag.* 457.

(a) Te

Laxatâ tunc nempe ſilex compage dehiſcit
Mollior, & ſenſim nexus, fibraſque reſolvit.
Sicut Hyperboreo glacies durata Trioni
Aut Rhodope in celsâ, aut in nubifero Apennino,
Algentes quæ paſsa hyemes, incanuit; illam
Si tepidis Auſter tractim diverberet alis,
Ilicet Auſtrinos impar ſufferre calores,
Liquitur, & largis irrorat jugera guttis.
Haud aliter merſum dum perluit unda Pyriten;
Nam lapis immiſso paulatim humore liquentes
Scinditur in partes: mixtiſque extenditur unà
Partibus in gelidos acies Vulcania rores,
Quæ priùs eduro ſub cortice clauſa latebat.
Hinc Fontes, hinc Stagna calent: hinc ſubdita Thermis
Flamma ſalutares properat languoribus æſtus.
Dixerat ille. alacri circùm plaudente theatro
Fit fremitus: pulſæ reſonant clamoribus ædes:
Quos favor, & populi propenſior aura ſecundat.
Sed tibi vel toto quamvis Germania Cœlo
Plaudat: & Egra ſuis latè tua nomina ripis
Concelebret, Bergere: iſthæc non ſemita votis
Certa meis; aliò ſiquidem jubet ire: monetque
Delius attritos Proavis inſiſtere calles.
Quodque magis mentem ſtudia in contraria vertit,
Præſentique animum firmavit numine, paucis
Exequar, & primâ repetens ab origine pandam.
Nuper arundineâ Solem fracturus in umbrâ
Sebethi ad ripam, viridique in margine, parcis
Quà ſtrepit unda vadis, ſomno cum victa dediſsem
Lumina: ſopito vigiles tamen anxia ſenſu
Mens acuit vires; rerum namque obvia paſſim
Tunc mihi tot variâ referunt ſub imagine formas
Spectra, calorificas quot ventilat Exedra cauſsas.
Tunc & ab Idæis veniens Berecynthia lucis
Viſa

Visa suis fulgere notis: turritaque frontem
Addiderat bijugos mansueta ad fræna Leones.
Et prior: O tantis nequidquam exercite curis,
Irrita Socratico relegens vestigia ductu!
Quàm procul a rectâ veri ratione vagaris
Avius! & quali confusam errore viarum
Abripuit, raptamque agitat vesania mentem!
Quid tibi cum Salibus? vel quid concussa rotatu
Fragmina, quid jugi repetas corpuscula motu
Pulsa: vel ignigenam per falsa inventa Pyriten?
Pace tuâ dixisse velim, lymphatica narras
Somnia deliris Ægrorum e noctibus. aptas
Quære vias; animos, habilemque ad vera vigorem
Erige: & hæc rectâ suspendere lance memento.
Quis furor ignotas, alio vel in Orbe latentes,
Vel quas Luna cavis fortasse in montibus abdit
Altiùs, & dubias Naturæ accersere partes?
Te-ne latet [a] rabidus mea qui per viscera fertur
Vesbius, & celebres non unâ clade favillas
Evomit eructans? non te Sicana flagranti
Ætna sinu, aut candens Phlegræo [b] plurima campo
Flamma docet tumidis ardere incendia venis
Subter humum: penitùsque imos pervadere montes?
Quis mihi tot passim strages, [c] quis funera terris
Edidit, & stratas viduavit civibus Urbes?
Ignis & ad casum vires dedit: ille repostas

Per

(a) *Te-ne latet &c.* Verior sententia de Calore in aquis exponitur, & eligitur: ab Igne scilicet subterraneo. Ita sensit Empedocles, relatus a Senec. *Natur. quæs. l.3. c.24.* Assentitur Aristot. 2. *Meteor. c.3.* cæterique non pauci. Videatur Cœl. Rodig. *Lect. antiq. Tom.3. l.30. c.20.*

(b) *Phlegræo plurima campo &c.* Campi Phlegræi, qui & Forum Vulcani, vulgò *La Solfatara*, a sulfure, quo redundat: Mons in Campaniâ prope Cumas, ubi ab Hercule prostratos Gigantes fabulantur Poëtæ.

(c) *Quis mihi tot passim &c.* Opinionem Multorum cum laudato P. De Benedictis *Tom. 3. l. 3. De mixtis imperf. q.1. c.3.* sequitur Auctor: putatque Terræmotus ab Ignibus subterraneis oriri.

(a) *Pr-*

Per caveas ſerpens ſubito miſeranda tumultu
Excidia, & fundo inſidias molitus ab imo eſt.
Nam latebris qui ſæpe meis incluſus, & antris
Subſtitit, accenſis quandoque incanduit aër
Ignibus, & multo rareſcere cœpit ab æſtu.
Tunc non æqua furens ſepta indignatur adusti
Carceris; aſſultu rapitur: laxataque tentat
Spiramenta, novò veniat quà liber in auras
Impete; tunc victis inimico turbine clauſtris
Diſſiliunt montes, & hianti vertice rupes.
Percita tunc ſonitu ingenti reboantque, caduntque
Culmina: colliſis & mœnibus Oppida nutant:
Præcipiteſque gemunt Turres: collapſa ruinam
Tecta ferunt: dat vaſta tremor, terræque dehiſcunt.
In mediis veluti ſi quis penetralibus arctos
Infoditque lares: pyriique explevit acervo
Pulveris; anguſto patuit quà calle foramen
Admovit ſi forte facem: tunc excita circùm
Ignea vis cladem importat, convulſaque miſcet
Mœnia, disjectamque hoſtes immittit in arcem.
Talis, luctantem dum promovet aëra ſurſum,
Ignis: in æthereas victor ſic proſilit oras
Cum ſtrepitu: noſtras & non impune medullas
Carpit, & obſtantes crebro quatit ariete muros.
Hæmoniis ergo qui ſaxa horrentia ſylvis,
Quique jugis fractum poterit domuiſſe revulſis
Iſmaron, & rupto populari Gargara dorſo:
Immemor ille ſui numquid, vel mitior uni
Parcet aquæ? & rapidis dum latè obſeſſa favillis
Obruitur, nullos fluitans trahet illa calores?
Nec tumidis comprenſa rogis ardebit? inertem
Demens qui rabiem, qui flammæ credidit iram!
Scilicet ante ſuos requieſcent flumina curſus:
Oceanique altis innabunt fluctibus Alpes;
Ante

Ante procellosas Hadriæ Sperchius arenas,
Myrtoumque petet Tamesis, pelagusque Pelori,
Quàm circumfuso non æstuet imber ab igni.
Præsertim Ænariæ,[a] multis quà flammea oberrat
Vena cavis; ipsi pleno quà vecta canali,
Ipsi etiam agglomerant, cumulantque incendia subter
Phlegræique sinus, & anhelâ fauce Vesevus.
Utque diu vigeat, nec iniquis fluctibus ardor
Cedat: inextinctas, quibus uritur Insula, latè
Sulfur alit flammas, & pinguia pabula præbet.
Ut sæpe ingentes avidis fornacibus ornos,
Roboraque, & cæsas addendo involvimus ulmos.
Hinc etiam variâ [b] pro conditione Locorum,
Viribus aut Ignis, mitique, aut aspero Aquarum
Ingenio (quod certè undis non omnibus unum)
Plusve, minùsve imbres caleant, & stagna necesse est.
Nam mage tum, latices propior quò Mulciber urget,
Æstuat unda; minùs, si tum procul ille reductas
Sæviat in rupes, atque abdita tesqua perurat.
Sic, licèt accensis fervescant balnea Prunis,
Mitior a Flammâ veniet calor: acta Vapore
Lympha, pererrantem blandè vix sentiet æstum:
Et quæ vicino tantùm circumlita Fumo,

Flu-

(a) *Præsertim Ænariæ &c.* Hæc ipsissima fuit Pindari opinio de calore in Aquis Ænariæ penès Strab. l. 5. pag. 239.: Quod scilicet, *Omnis iste Tractus, si a Cumis incipias, usque in Siciliam ignitus est: & profundas quasdam in unum coeuntes habet cavernas usque in Græciam, & continentes terras exporrectas. Ideoque Ætna, & Liparenses Insulæ, & Puteolanus Ager, & Neapolitanus, & Bajanus, & Pithecusæ talem habent, qualem cuncti reliquerunt scriptum, naturam. Quæ cum intelligeret Pindarus, cunctis sub his locis sepultum jacere Typhonem cecinit*. hæc Strabo.

(b) *Hinc etiam variâ &c.* Affertur triplex ratio cur hæc vel illa aqua magis caleat. Prima est Situs; nam quò magis vel minùs ab Igne distat: magis vel minùs calet Aqua. Secunda est, Qualitas, seu magis vel minùs valida ignis virtus; Pruna enim fortiter, Flamma agit remissè, Vapor tenuiter, Fumus penè nihil. Tertia, Aquæ ipsius ingenium nunc magis, nunc minùs depurgatæ, & crudæ.

(a) *Haud*

Fluminëis tactu vix hæc distabit ab undis.
Te quoque temperies Liquidi non una docebit,
Hoc citò cur caleat, caleat cur segniùs illud.
Quandoquidem argento suppar, illimis ab alveo
Ducta suo, non vena faces detrectat: apertas
Sed facibus dabit illa fores, vis ignea quò se
Insinuet victrix, campoque immissa fruatur.
Si tamen indociles, & crudos nacta liquores,
Quos neque felices oleri experiere rigando:
Hos tantùm geminata novæ violentia flammæ
Molliet; edomitis sic & non coctilis humor
Cedet aquis, multoque cicur mansuescet ab igni.
Quercus ut inflictâ quamvis percussa bipenni,
Nec dum etiam ramos, viridem nec frondis honorem
Deposuit: vivax admotis illa resistit
Ignibus, hostiles conata eludere tædas.
Hæc ait; ex oculis tum Diva, suusque recessit
Continuò sopor: & media inter somnia dictis
Illa suis Veri specimen mihi reddere visa est.
Protinus ut certis hæc mecum exempla secutus
Indiciis, caussam fontani inspexeris æstus;
Cum Color, & varii tentant qui labra Sapores,
Et latices diffusus Odor pervadat: aquarum
Has quoque, ni refugis, dabitur præsciscere vires.
Quare age, non dubiâ dum sternimus alite callem,
Aggredere hunc iterum (sors annuet æqua) laborem.
Ergo multiplices eadem se lympha frequenter
Induet in formas; jamque altera, & altera fallet
Lumina, nativos ùt respuat illa colores.
Objectâ siquidem variatus imagine rerum
Humor, ut æqualis plani solet orbita vitri,
Ducet ab adversis vultum, speciemque figuris;
Et quot formarum volitant vestigia, vulgò
Tot se se in facies, tot se se vertet in ora,

Vertumno similis; pallentes namque hyacinthos,
Puniceasve rosas, vel odoræ lutea calthæ
Germina, vel mediis expinget amaracon undis;
Dum ripas, dum forte lacus, & læta coronant
Æquora, Pæstano ridentes margine flores.
At nihil hoc solidi, pluvio ceu roscida cinctu
Iris, habet: varians oculis imponere tantùm
Unda potest, purâ dum per se defluit urnâ.
Talis erat patrio Fons ille argenteus ortu,
Qui te venatu redeuntem, æstuque madentem
Ah nimium formose! tui simulacra sequentem
Lusit, & incautum spectro, Narcisse, fefellit.
Namque repercussas mendacis fraude liquoris
Impubesque genas dum fingit, & aurea reddit
Ora, velut summo speculorum ex æquore, vanis
Correptum exuviis & te decepit; & umbras
Dum sequeris (miserùm!) tua te vel forma coëgit
Fata extrema pati: primoque extinxit in ævo.
Haud equidem [a] abnuerim Luci quod debeat uni
Tam multos lucrata sibi Natura colores.
Lux etenim, æthereis quæ plurima fulget ab astris,
Graminibus latè reducem partitur honorem,
Dum campos eadem, montesque hàc spargit, & illac
Versicolor; virides aliis inducit amictus,
Purpureos aliis: violæ tyrianthina præbet
Munera: cæruleum cyanis dat habere decorem;
Subnigra pallenti donat vaccinia cultu.
Hinc suus est ebori candor, Tyrioque refulget
Murice, Sidonium jactat seu purpura nomen,
Thessala seu petitur, Coo seu perlita fuco.
Luce nitet, roseoque abigit fulgore tenebras
Phyl-

(a) *Haud equidem abnuerim &c.* Communis Recentiorum opinio de Coloribus primis exponitur.

(a) *Cate-*

Phyllidis articulos dum circuit orbe pyropus;
Sive peregrino dum colla nitentia luxu
Torquis obit: graphicis ſeu dum ſua vincula ſpiris
Agglomerans addit capiti: nodoque comarum
Erranteſque undas, libertatemque coërcet.
Et Phœbi quamquam una micat lux aurea curru
Miſsa: tamen larvas, ceu perſonata, renidet
Depoſitas ſumpſiſſe iterum, & deponere ſumptas:
Ut diverſa petit diverſis prædita formis
Corpora; majores ſiquidem nunc illa meatus
Rara fovent fibris, & nunc denſata minores;
Aſpera tractanti partim, contraria partim
Lævia; perſpicuo, vel opaco hæc cortice ſeptos
Pluſve, minùſve ſinus retegunt; hæc lumine multo
Ditia, multigenas reddunt luſtrata figuras:
Atque oculis complura color ſimulacra remittit.
Ipſa quidem veniens recto Lux tramite, terras
Dum petit, & ſurſum converſo lumine tactis
Corporibus reſilit, flexus & fertur ad æquos
Reddita, tunc aliter ductu variata colorat,
Quàm ſi eadem vacuas ſubeat detruſa lacunas.
Et latrebris licèt illa ſuis emerſerit, ad nos
Non redit incolumis, radio ſed fracta retrorſum
Avolat, atque alio veſtit tunc lumine ſylvas.
Sic magis alba nitent, lucis compacta reflectunt
Quæ magis. hinc vernis accedit forma liguſtris;
Contra ebenum, quod ſola ſuis tibi mittit ab oris
India, liventi furvum nigreſcit amictu.
Quippe ubi ſe ligni fundens per viſcera, cæcos
Lux ſubit alveolos, obtuſa includitur atro
Carcere: nec facilis datur exitus, unde ſupernas
Eluctata vias repetat, ſurſumque feratur,
Allatura ebeno niveum fortaſſe nitorem.
Sic olim implicitas Cretâ labyrinthus in altâ

Mille per ambages, confuſaque clauſtra, doloſque
Nulla ſolo dat ſigna fugæ: nullumque ſequendi
Monſtrat iter, tenui quà tandem erratica filo
Ducta, recurvatis properent veſtigia tectis.
Cætera ſed ſpeciem [a] quo denique mixta colorum
Turba modo accipiat, res eſt incerta; ſagaci
Sit licèt ingenio, & ſtudio vigilata perenni.
Scilicet unde ferat viridi querceta Taburnus
Vertice: & unde rubro creſcant corallia trunco:
Qualia Teleboûm, Lilybæaque ſaxa profundunt.
Unde ſibi electrum, meritumque thalaſſina cyclas
Veſtibus accendat pretium: perfuſaque diſcat
Fucari Aſſyrio cur tandem lana veneno.
Nec tamen, hæc animi penetrantes abdita jactu,
Qui momenta velint tantarum expendere rerum
Defuerint; radio tribuunt dum cuncta refracto:
Seu mage, ſeu ſpiſſæ minùs ille admiſerit umbræ.
Non ſecus, ac vitro lux pervia facta trigono:
Si partem attigerit quæ craſſior, inter opacos
Illa incluſa ſinus, rutilo par inde ſmaragdo
Effluit, & pictos mentitur Chloride campos.
Puniceos, Aurora, tuos retuliſſe rubores
Sed potis illa, vitri ſi ſummum invadat acumen.
Verùm ubi non aliis ſatis hoc arriſerit; alter,
Alter io cauſſas, [b] & rem tetigiſſe latentem
Credit acu, Proavûm qui quamquam illuſtris avito
Sanguine, Palladios illuſtrior inter Alumnos
Enituit, patriique decus cognominis auxit.
Ille ubi Theſauros diffuſi luminis effert
Marte ſuo, & puræ recolit gratiſſima lucis
Do-

(a) *Cætera ſed ſpeciem &c.* Hìc de Coloribus, qui Medii dicuntur.
(b) *Alter io cauſſas &c.* Peculiaris P. Franciſci Grimaldi Soc. Jeſu opinio in opere poſthumo *De Lumine, Coloribus, & Iride.*

(a) At

Dona, tot inde putat tactum traxisse colores
Sensile, fusa modis quot lux tibi sensile pulsat.
Namque aliter crispata, aliter dum fluctuat, afflat
Una eadem terras, Proteoque simillima fulget.
Ac veluti alternis percussa tremoribus aures
Corpora dum feriunt; clarum mage dura sonorem
Fortiùs icta dabunt, variumque allisa ciebunt
Murmur, ut impulsu circùm vibrabitur aër.
Vera, fatebor enim, famâ, cedroque loquuntur
Digna, colorati specimen qui corporis, & qui
Exhibuere novas grandi molimine caussas:
Dum documenta Sophi dederunt, quibus Attide totâ
Invidisse olim possent Pandionis Arces.
At non undisonis [a] eadem lex indita regnis;
Multivagæ quando nusquam tibi Lucis ab uno
Fonte Color veniet: mixtis tantùm imbuit undas
Fossilibus: quæ rubra rubras, quæ lutea passim
Dant croceas, viridesque ferunt viridantia lymphas.
Nam Liquidi in medio cum flamma exæstuet: & cum
Intermixta rotet rapido corpuscula motu,
Hæc rear imbutos tractim resoluta liquores
Particulis fucare: quibus variabitur humor
Tinctilis, ut variùm serpens mixtura redundat.
Lacteolis hinc Tibur obit subcandida venis
Albula [b]: & Euganeas Aponus [c] qui sospitat oras,
Et

(a) *At non undisonis &c.* Unam præ cunctis Auctor sequitur opinionem P. Nicolai Cabei Societatis Jesu, docentis *Tom.4.q.2.in Text.28. Meteor. Aristot.* distingui Tingibile (verba sunt ejusdem) a Colorabili:

(b) *Albula &c.* Albula, vulgò *Bagni di Tivoli*. Hujus lacteum colorem tribuit Bacc. lib. 1. c. 14. Alumini modico calore agitato, vel etiam gypso, calci, cineri, & argillæ. Aquæ hujusmodi, celeberrimæ superstitionibus, & Poëtarum fabulis, in usum medicinæ venere sub Augusto, ut Suet. *in vitâ*. Ædificiis deinde (quorum adhuc rudera,) nobilitavit easdem Nero, balneorum usui accommodatis.

(c) *Aponus*. Aponus celeberrimus Patavii Fons: Indig. *Bagni d'Abano*. Aponus quidem, quasi sine labore: ab *α* particulâ negativâ, & *πόνος* Labor. Colorem hujus ab Alumine, gypso, argillâ, cinere, & calce igne

Et populis vitam medicato porrigit haustu,
Candenti se prodit aquâ, quà subter anhelo
Pumice conclusos sibi perforat unda meatus:
Uberaque ignitis spumant Vulcania ripis.
Igne quidem hàc illac dum fervidus imber alumen:
Aut cinerem argillâ mixtum, gypsove tenaci
Exagitat, fluctu tum labitur amnis & albo.
Subjectam sed forte cavis cum flamma suburget
Sandarachen [a] Minio sparsam, Sorynque [b] Rubricâ,
Puniceas tunc reddit aquas, & muricis ostro
Inficitur, vivoque salit ceu sanguine Gurges.
Sic tua purpureis, Joppe, [c] rigat ille fluentis
Arva, Palæstinos inter notissimus amnes
Qui fluit, & campos, pelagique cruentat arenas.
Nec mihi dissimiles visu dat habere liquores
Fons Ruber Æthiopas [d] lambens. nocitura veneno
Porrigit incautis tamen hic sua pocula labris.
Quisquis es, o (rabido quamquam sub sidere Cancer
Torreat ora) sitim non hoc depellere potu
Ah malecaute velis, ne mens correpta furentem
Alcidem exhibeat: furiisque agitatus Orestes
Tristia ne tragico renovet spectacla cothurno.
Non ne vides ut Averna [e] nigro squalentia cœno
Plurimus, obductâ veluti fuligine, terror

Ob-

igne agitatis, haberi putat Bacc. loc. cit.

(a) *Sandarachen*. Sandarache coloris rubri genus, quod in Auri, Argentique fodinis frequenter invenitur.

(b) *Sorynque &c.* Sory medicamentum metallicum lapidosum, odore tetro, colore nigro, simile Chalciti, Melanteriæ, & Misyi, utpote ex iisdem metallis proveniens.

(c) *Joppe*. Joppe Indig. *Jaffa*. Urbs in Palæstinâ omnium antiquissima ante diluvium condita, ut Solin. c. 34., Fontem habet sanguineum, de quo Bacc. l. 1. c. 14.

(d) *Fons Ruber*. Fons Ruber in Æthiopiâ; cujus Aquæ, teste Plinio apud Bacc. loc. cit., si bibantur mentem lædunt. testatur hoc idem Ovid. Metamorph. l. 15. Fab. 4.

(e) *Non ne vides &c.* Quare Lacus id genus dicantur Averna, habes apud Lucret. l. 6., ubi etiam multa enumerat Averna.

(a) *Nec*

Obſideat? cæcis nam ſæpe ingeſta cavernis
Chalcanthum in partes ut tandem pruna reſolvit:
Tum Stagnis commota, ebeno tum concolor Indo
Lympha cadit, pulloque lacus obtendit amictu.
Chalcantho at contra ſi parciùs hæreat ignis,
Parciùs uret aquas: æſtu correpta minori
Vena eadem æquoreos ſimulabit cærula fluctus.
At quæ ſordentem cœnoſo margine limum
Tetra palus junco, fumoque obducit inerti:
Exhibet & nidum, raniſque loquacibus eſcam:
Naſcentes viridi camporum hæc prædita luxu
Gramineis velut in pratis imitabitur herbas.
Hos tibi Carpathiis fundit de collibus amnes
Neuſola; [a] namque ſinus dum multâ ærugine fœtos,
Æraque, & accenſi robur nimis acre metalli
Flamma ciet ſubigens, vernantibus herbida ripis
Threiicios latè tum funditur unda per agros.
Nec te præterea ſuſpenſum cauſſa moretur,
Hærentemque velit, cur tandem Saxonas inter
Luteus auratâ ditans aſpergine campos
Ochra fluat; [b] celſo Rameli [c] namque fluentem
Vertice, dum ſpargit, cognominis Ochra colorat.
Sic eadem multis ludens Natura figuris
Sedula diverſos diſcriminat illa liquores.
Qualis Apelleâ fulget qui clarus in arte,
Æquora dum canis ſpumantia fluctibus, & dum
Ger-

(a) *Neuſola*. De Neuſolâ, & ejus aquâ in Daciâ Thraciæ, quam vulgò Tranſylvaniam vocant, ad montem Carpathum, agit Bacc. lib. 6. c. 16., & alibi. refert etiam loc. cit. Georgium Reychersfdofferium Tranſylvanium, qui de Aquis ibidem vireſcentibus tractat; aitque locum locupletiſſimis æris fodinis, quæ Regiæ appellantur, fœtum eſſe. De hoc etiam ſcripſit Vernherus *De Rebus Pannoniæ*; ut idem Bacc. l. 5. c. 12.

(b) *Ochra*. De Fluvio hoc Bacc. l. 1. c. 14., & in Saxoniâ eſſe aſſerit. Ochra porrò dictus ab Ochrâ foſſili, quâ abundat.

(c) *Rameli &c.* De Monte hoc idem Bacc. l. 6. c. 7., illumque ad Goslariam ponit.

(a) Hæc

Germina, ſeu campos, & aprico vertice colles,
Seu picturatis referat fera prælia telis:
Ille alios ſuper, atque alios inducit, & addit,
Et variat, rerum formâ variante, colores.
Sat comperta tamen fuerint niſi cuncta: latetque
Si quid adhuc; & noſſe velis quo cætera pacto
Foſſilia irriguos tingant ſerpentia rores;
Hæc tibi noſtra ſuis collecta oſtendet in arvis
Inarime: dum grata oculo luſtrabis aquarum
Hoſpitia, & ſtructas rimabere Fontibus ædes.
Hæc ſunt quæ memori [a] cupiam te mente tueri,
Carole, Franchiadûm ſoboles: cui multus avitæ
Stirpis honor: multas generoſa per atria ceras
Perlegiſſe dedit, nitique ad grandia virtus.
Quem veteris doctum Monumenta Matheſeos [b] olim,
Quindenæ comples brumæ dum frigora, Siren
Palladio ſtupuit meritum certamine palmas.
Quem modò non Latio tantùm ſermone madentem
Novimus: at culti pariter novere Britanni,
Novit Iber, Senoneſque, ſuis & vocibus uti
Teutones, Illyriique, & quos fovet Attica tellus,
Et quæ Threiicio paret regnata Tyranno.
Quare age, dum noſtro teritur tibi ſemita campo:
Hanc ego te, per clara tuæ primordia famæ,
Horter inire viam, ſolidâque inſiſtere plantâ.
Hoc tuus, hoc laxis attrito in pulvere habenis
Currat equus: mecumque eadem ſentire memento.
Nec novus abreptum trahat ardor, ut invia quæras
Per loca ferre pedem; Vatis, precor, indue mentem,
Si

(a) *Hæc ſunt quæ memori &c.* Alloquitur hìc D. Carolum de Franchis Patricium Aquilanum e Comitibus Montorii.

(b) *Quem veteris &c.* Cum ſcilicet in Neapolitano Soc. Jeſu Collegio Convictor adhuc quindennis *Phyſiomathematica Veterum Monumenta* publicè propugnaret.

(a) *Dal-*

Si quis amor: nostrisque volens te junge Camœnis.
Quo nunc Stagna modo vexent, libatave gustum
Alliciant: dictis aures adverte, monebo.
Dulcia cur nostris [a] Abucœtus [a] pocula labris
Misceat, aut teter non parco tristia ductu
Castilion; [a] Acidum cur hæc, potumve bibenti
Cur illa Austerum, justove ingratior Acrem
Præbeat; & morem supra cur denique Pinguis
Unda fluat: cur Salsa illac, hàc Aspera currat.
Primævâ erumpit quæcumque ab origine, nusquam
Per se lympha sapit; varios mixtura sapores,
Pro variâ tellure, graves, eademque salubres
Indidit, & venas in se convertit; ut alter
Sicca magis, vel sicca minùs calor [b] excoquit alter
Corpora: materie quæ mox fermentat in udâ.
Non aliter, lautas quàm si quis condiat escas;
Dispariles diversa tuo quas pruna palato
Præstat, ut admotum variaverit illa calorem.
Non impune tamen [c] patiar præcepta ferentes
Hìc sua, quos dubias docuit Cyllenius artes:
Lethalesque (focis dum sæpe errantia [d] cogunt
Sidera stillati pretium posuisse metalli)
Ore bibunt fumos, animamque in sulfure ponunt,
Res ubi per flammas elementa in prima resolvunt.

(a) *Dulcia cur nostris &c.* Octo prima saporum genera in Aquis ex Galeno hìc recensentur: nempe Dulcis, Pinguis, Acer sive Acutus, Salsus, Acidus, Acerbus, Amarus, Austerus. Consulatur Bacc. lib. 1. cap. 11. Plin. lib. 15. cap. 27. tredecim omnino species enumerat in Vinis, Lacte, & Aquis; quibus sapor omnis adventitius est. Quid Abucœtus, quid Castilion, habes *In Not. l. 1. pag. 7. lit. c., & pag. 23. lit. g.*

(b) *Sicca magis, vel sicca minùs &c.* Est hæc opinio Aristotel. 2. *Meteoror. Text. 26.*, ubi Saporum omnium caussam dicit esse Ignis virtutem inexistentem rebus, ut ait, & ingenitam: & diversitatem a minori, vel majori concoctione derivari.

(c) *Non impune tamen &c.* Chymici hìc designantur, qui apposité Chymicam a Mercurio edocti dicuntur: & horum subinde exponitur, & refellitur opinio de Saporibus.

(d) *Errantia cogunt Sidera &c.* Recolantur dicta *lib. 2. pag. 101., & seqq.*

(a) *Nec*

Multiplicem ſapidi nequidquam corporis optent
Hi ſpeciem retuliſſe: Salis quòd diſſita nexum
Humida diſcutiant; vinclis tum quippe ſolutis
E patrio emergit Sicco: tum denique liber,
Prævalidas promens roranti aſpergine vires,
Dilutus de more dapem Sal applicat ori;
Præcipuè incoctam ſi ſpargat Hydrargyron: & ſi
Hanc opere in tanto partem ſibi Sulfura quærant.
His etenim, velut igne, latens Salis excita virtus,
Non uno afficiet condita obſonia ſenſu.
Nempe alia, atque alia ut rebus plerumque redundat
Aſperitas, alios ſentire, alioſque licebit
Expertos linguæ per tacta foramina ſuccos.
Cuſpidibus nam crebra ſuis, hamove tenaci
Cum rigeant inſtructa, aut ſint mucrone retuſo
Lævia, ſive alias habeant corpuſcula formas;
Hinc, ut inæquali feriuntur guttura tactu,
Proh quantùm varii tractantur in ore liquores!
Stet licèt hæc multis recto ſententia talo:
Acceptamque tibi referant, Ars chymica: votis
Non tamen arriſit: non hujus caſtra ſecutus
Militiæ: placuit non his mihi teſſera ſignis.
Nec modò, deſpecti [a] riſit qui fulmina cœli
(Impia dum, Divûm pulsâ pietate, coëgit
Memmiaden documenta ſequi) diverſa ſaporis
Hinc genera edoceat, ſpecies hinc dicat haberi:
Quòd vulgò ut diſtant mortalia corpora membris:
Diſſimileſque artus circumtextura coërcet
Diſſimilis: differre etiam ſic ipſa neceſſe eſt
Semina. principiis atque hinc diſcordibus, inſint
Mul-

(a) *Nec modò deſpecti &c.* T. Lucretium Carum Philoſophum Epicuri ſectatorem Memmio Civi Romano clariſſimo libros ſuos inſcribentem deſignat Auctor: ejuſdemque ſen tentiam de Saporibus exponit, ut illa habetur lib. 4. ejuſdem Lucret.

(a) *De*

Multa canaliculis par est intersita raræ
Intervalla, viæ, seu claustra patentia linguæ:
His majora, aliisque minora Animantibus: atque his
In simplex dissecta quadrum, sinuatave in orbem,
Aut triquetra, aut aliis quædam multangula, qualis
Extima multimodis fuerit positura figuris.
Sic, ut aperta madent variantis pulsa palati (tant
Texta cibo: ut fauces nunc hæc, nunc illa frequen-
Corpora, Mopsopium stillant lævissima nectar;
Aspera sed contra gustu pars torquet amaro.
Per juga Pieridum, nulli detrita Priorum,
Qui se ferre pedem jactavit: & integra Cirrhæ
Flumina non aliis libata accedere labris:
Ille hæc inflatis resonet per compita buccis,
Si qua fides: si nulla sacri reverentia Veri;
Sic populis mendax, vulgoque imponat hianti.
Namque suâ positæ pateant in luce, probentque
Res mihi cum se se: quid noctem effundere rebus
Coner, ut in medio caligent lumine gentes?
Utque tibi abnormes fugienti ediscere caussas
Cognita clarescant, quæ jam latuere; remoto
Ut pelago noscas quî celsis edita Najas
Collibus, Jonii ceu Nereis incola ponti,
Salsa rigat terras: hæc nostra ad carmina mentem
Adijce, tum voti mecum gratabere compos.
Subter enim cum nulla solo defossa cavernis
Deliteant spatia [a] ampla undis saturata: nec inde
Proveniant faciles, natali ut Fonte, liquores.
Nec segetes [b] fœcundet aquâ qui conditus antris
Paulatim in pluvios aër dissolvitur imbres,

(a) *Deliteant spatia &c.* Commune nimirum Aquarum Receptaculum, quod Abyssum Veteres, & præsertim Ægyptii appellabant: situm intra Terræ viscera, unde aquæ omnes erumperent.

(b) *Nec segetes &c.* Fuit hæc Aristotelis opinio l. 1. *Meteor. Tex.* 13.

Inclusum terris cum frigus inhorruit : & cum
Diffluere e scabris versum jubet aëra saxis .
Cum neque [a] ab effusis, hyeme impendente, pruinis,
Sæpe procelloso mittunt quas nubila cœlo,
Nostra suos habeat fontesque , & flumina Tellus .
Nec glacies , [a] quæ forte jugis induruit altis,
Effluat æstivis resoluta caloribus : unde
Occultum diducta cavi per viscera montis
Quærat iter , spargatque imas humore lacunas .
Cum proprium [a] repetant genus alto a gurgite Fon-
Oceani , & clarâ genitoris laude fruantur; (tes
Hos eadem Oceani quidni tibi reddere salsos
Unda queat ? latos nam terræ ingressa canales ,
Vix cursim attactis vitium non tergit eundo
Pumicibus : medio sed tum velut æquore manat .
Quin etiam, ut glaucis desit mare fluctibus, ipsâ,
Quà venit , ab tellure sales hausisse putandum est:
Fossilibus quando salibus vel Terra redundat .
Serpentem angustis , pressumque in faucibus imbrem
Excipe , si crassæ cupias contagia venæ
Deposuisse : animos tandem sic ille marinos
Exuet , arctato dum subterranea lapsu
Invadens vel saxa terit , vel lubricus errat ,
Perque reluctantes incursum obliquat arenas .
Tunc alienigenæ , patrio quæ nescit ab ortu ,
Adsciti Conjuncta salis , sordesque repurgat :
Sobriaque instructis onerat carchesia mensis .
Quod nisi nunc Thermis pigeat , Stagnisque relictis
Aonio breviter docilem te sistere Phœbo:
Inventas diluta canam quas lympha per artes
Antiquam salsi labem discusserit alvei .

Plu-

(a) *Cum neque ab effusis &c.* Aliorum sententiæ circa Fontium Aquas, & propria , penè communis , exponitur. Legatur *Anotomia Hydrostatica* P Gasparis Schotti Soc. Jesu, Cabeus *Tom.1.q.1.in Tex. 62. Meteor. Arist.&c.*

(a) La-

Plura quidem artifici priſcis conamine ſeclis
Tentamenta, quibus regno prope ceſſit avito
Doris amara: ſuis nec ſe ſe agnovit in undis.
Lanea principiò,[a] ceu tum præluderet ætas,
Vellera per totam multis expandere puppim
Mos fuit: exhauſtis quæ poſtquam aſperſa propinquî
Halitibus maduere maris, tunc ilicet humor
Exprimitur, grato qui cymbion expleat uſu.
Pila etiam[b] e cerâ placuit, quæ concava jactis
In mare reticulis miſſa eſt; vel inania clauſo
Figlina vaſa[c] ſinu, ſtagnis ut merſa profundi
Ebiberent terſas per cæca foramina guttas.
Namque arctos ceræ ſubtilior unda meatus
Dum ſubit, illimes poſitâ ſalſugine partes,
Cæruleæque trahit ſecum nil fæcis habentes.
Utque per argillæ venas qui permeat amnis,
E ſcatebris quamquam ſalſus, dulceſcit: ab ipſo
Sic pelago lenes guttatim exſugere rores
Fictilia in Nerei potuere latentia campis.
Sed conſtare ſibi non hæc te judice credam,
Quem mea formatum juvenili ætate fovebit
Exedra: Socraticæ dederit ſi culta Palæſtræ
Ingenio Natura tibi prævertere metas,

An-

(a) *Lanea principiò &c.* Hæc ex Plin. l.31. c.6., ubi ſic. *Quia ſæpe navigantes defectu aquæ dulcis laborant, hæc quoque ſubſidia demonſtrabimus. Expanſa circa navem vellera madeſcunt accepto halitu maris, quibus dulcis humor exprimitur.*

(b) *Pila etiam &c.* Refertur hoc etiam ab eodem loc. cit. his verbis: *Item demiſſæ reticulis in mare concavæ e cerâ pilæ.* Inventum hoc tribuitur Ariſtoteli, qui *Meteor. l.2. tex.24.* ſic habet: *Si vas cereum formans poſuerit in mari, circumligans os talibus ut non illiqueſcat aquâ maris: quod enim ingreditur per parietes cereos fit potabilis aqua: tanquam enim percolatum, quod facit ſalſedinem, ſecernitur.*

(c) *Figlina vaſa &c.* Tertius hic modus a Plin. etiam loco cit. habetur: Putat enim eo pacto dulceſcere intra vas figlinum Aquam maris, ut hanc credidit dulcem in Fontibus reddi ab argillâ. Duos hoſce modos reprobat Cabeus *T. 2. in Tex.24. Philoſophi:* Primò quia nō videt quomodo partes ſubtiliores aquæ poſſint ceram pervadere. Secundò quia experientia docet, ſalem in vas teſtaceum etiam penetrare.

(a) *Hinc*

Annorumque moras; alium vis indita menti
Explicat, & facilem ſignat benè provida callem.
Hinc fortaſſe [a] magis modus ille arridet, amaros
Dulcia Nereidum vertendi in pocula fluctus;
Æquoreo vitream ſi poſtquam expleveris urnam
Gurgite: & impoſiti dein hæc tibi tegmine coni
Clauſa, liquet vapidos ſubjectis ignibus imbres;
Tunc penitùs Vitri fundo ſal omnis in imo
Hæret iners, ſuperas impar aſcendere in auras,
Nativo lentore tenax; tunc purior altum
Pars petet, & duro poſthac immunis ab hauſtu
Blanduſiæ liquidos imitabitur altera mores.
Ignotos hâc arte Tagi parat accola potus,
Puppibus Eoam dum circuit Amphitriten;
Hâc Tameſis qui Fonte madet; ſic nautica longam
Fallit turba ſitim, pontum cum nulla coërcent
Litora: longinquis nec aquandi copia terris.
Nec me quorumdam [b] latuere inventa, ſequeſtro
Qui ſabulo ſordes, Saturni aut calce [b] marinas
Eluere, effuſoque volunt detergere aceto,
Dum

(a) *Hinc fortaſſe &c.* Modus facilior vertendi aquas ſalſas in dulces exponitur, quem refert Cabeus *T.2. in Text. 26. Meteor. Ariſt.* Per vitreum elambicum, ut ajunt, igne ſuppoſito. Id a Luſitanis in Indicis navigationibus uſu receptum aſſerit. Apud Anglos itidem in more poſitum narrat Boyle in *Tract. de Salſedine Maris ſect. 1. c.2.*: confirmatque ex literis celeberrimi olim Navarchi Riccardi Havvkii Equitis, qui ſub Eliſabethâ Claſſi Indicæ præfuit. Hoc ipſum ex relatione Linſchotani approbat G. G. Leibnutzius *In Meditatione de ſeparatione ſalis, & aquæ dulcis*. Ut *In Act. Erud. Lipſ. An.* 1682. *pag.*386.

(b) *Nec me quorumdam &c.* Quatuor alii modi eluendi aquas marinas. Primus, percolando illas per ſabulum; ut laudatus G. G. Leibnutzius loc. cit., *Ex actis Lipſiæ* relatis. Secundus, Saturni calce, hoc eſt Ceruſsâ aceto exſtillato calcinatâ. Tertius, mixto Lithargyro, qui a Plin. lib. 33. cap. 6. Argenti ſpuma dicitur; & triplicis, ut idem ait, generis eſt: Chryſitis, quæ fit ex Auro: Argyritis, quæ ex Argento: & Molybditis, quæ ex Plumbo. Quartus denique ex eodem, per Cadmiam, ſive Cadmeam (quam & Calaminam, ſeu Lapidem calaminarem dicunt) non metallicam, de quâ *In Not. lib. 1. pag.6. lit.e.*, ſed lapidoſam, metalli expertem: quæ reperitur in metallorum fodinis: ſubflava, non admodum dura: luteum, dum accenditur, emittens fumum. Per hanc igitur in aquas infuſam dejecto ſale ad imum vaſis, depurgatur liquor.

(a) *Vos*

Dum ſalibus tractim ſtillans ſecernitur, & dum
Mitior, atque alium ducit maris unda tenorem.
Et procul a cyathis quandoque Lithargyros [b] egit,
Flavaque amaritiem Cadmea [b] injecta removit.
Claſſica ſic feſſis aberunt incommoda nautis,
Cum potûs prædura nimis penuria cogit
Penè extrema pati. ſtructâ ſic tutior Alno
Inſtitor in Sindas vehitur; ſemotaque longè
Alter io Alcides auro loca fœta, novaſque
Heſperidas, Phaſimque Argûs petit æmula Priſtis.
At medio quæſita ſalo me dulcis aquarum
Copia deficiat quamvis: vicinaque nullos
Arva ferant fluvios, nec amico torrida nimbo
Ora levent, ubi ſumma ſitim collegerit æſtas:
Non opus eſt tantis ut multa laboribus emptos
Ars latices fundat, puroſque reſolvat in amnes.
Eſt alio quod fonte bibat, quò navita currat:
Nulla licèt liquidum tellus manſueſcat in uſum,
Et nuſquam injuſſi manent prope cærula rivi.
Vos placidi propter [a] ſalientes litora ponti
Teſtor, Aquæ, Centum gelido quæ gurgite Cellis [b],
Et ſalebras deductæ inter, nemorumque latebras
Imbriferas reſeraſtis opes; defoſſa repoſtis
Dum veniens peregrina Cavis huc labitur, atque huc
Pendula centenos immittitur unda per arcus.
Ut ſaliunt! lætoque ſonant ut murmure Fontes
Arte liqueſcentes nullâ! præit ilicet artem

Vel

(a) *Vos placidi propter &c.* Fons nimirum aquæ dulcis ad Centum Cellas per Aquæ-ductus 23. milliarium ſpatio elapſis annis adductus operâ nunquam ſatis hactenus pro merito laudati Eminentiſſimi Principis Benedicti Pamphilii S.R.E. Card. ampliſſimi.

(b) *Centum . . . Cellis &c.* Centum Cellæ. Ital. *Civita Vecchia*, Urbs Pontificiæ ditionis in D. Petri, ut ajunt, patrimonio, ad maris Tyrrheni litus ſita: Trajano Cæſare Conditore celebris; hinc *Portus Trajani* dicitur a Ptolemæo, ut in Not. Cluver. *Introd. Geogr.* l.3. c. 26.. Centum Cellæ ab eodem Trajano dictæ a Centum cellis totidem triremibus excipiendis in portu paratis.

(a) *Dum-*

Vel ductu Natura suo; fœcundaque blando
Illa sinu scatebras, nullo impellente, ministrat.
Non, mihi si doctas & Smyrna, & Mantua vires
Sufficiat, vetere sque iterum ferat altera lauros,
Altera fatidicis animet præcordia flammis,
Digna loqui te posse rear, cui prona jubenti
Fluxit humus, tumidisque lacus erupit ab antris,
O decus, o nostri pignus memorabile plectri,
Pamphilide, Heroum soboles: quem jure sub ortum
Fulgentem gentilis honos excepit in ostro;
Quem Vaticanis jam destinat alma Tiaris
Relligio: solioque volens immittit avito.
Dumque vocat reduces [a] consueta ad tecta Columbas,
Quæ ramo instructæ volitent felicis olivæ,
Omina pacis amat prætendere: cum fera terris
Aufugiet clauso tandem Discordia Jano.
  Quæ tamen huc dociles flexu manus apta sequaci
Elicuit Latices? Tyrio-ne hæc flumina cantu,
An Geticâ venere lyrâ? num capta loquaci
Murmure Lesboi traxerunt carmina plectri?
Num tibi, purpurei lux o clarissima Cœtus,
Aurea Palladiis quo floruit artibus ætas
Auspice, num Thebæ, Rhodopei an Thracia Vatis,
An chelyn ingenti cum fœnore cessit Arion?
Te siquidem rupes, alioque recedere jussas
Vincentem cautes, expugnantemque revulso
Vertice, te Fontes, & vitrea Stagna sequuntur.
Difficili nec saxa jugo, præruptaque cursum
Culmina, non valles, nec inhospita tesqua morantur.
Immemor unda sui, primosque oblita penates
Mil-

(a) *Dumque vocat reduces &c.* Reduces appellat Auctor Columbas: & versu præcedenti Vaticanum solium avitum: ut INNOC. X. P.M. ex eâdem familiâ significet, quæ Columbam ore olivam gestantem habet in Gentilitio Stemmate.

(a) An-

Mille per anfractus, & montivagos labyrinthos
Carpit iter durum: & patrio se litore credit
Posse frui, quà læta tuo sub numine currat.
In te Cæsareos iterum præsentit honores,
Trajanum sibi nacta suum; quo Præside priscum
Ut stetit, æternum per Te sic rursus in ævum
Stabit opus: fatique minas contemnet, & iras.
Labere per virides fortunatissime campos,
Et Laticum, Fons alme, decus; tua dona Viator
Hauriat. hæc jugi dum pleniùs ubere fundes,
Quàm bene Pamphilidos censu prædivite gentis
Ingenium referes, Dominique imitabere mores!
Hunc ego clara Patrum vincentem exempla suorum
Concinuisse velim; totumque Helicona moventem
Me redeunte die, sero me vespere Titan,
Et memori exciperet certantem carminis œstro
Sebethum, Tiberimque novo conjungere plausu.
Ignarâ sed fila manu tractamus; inerti
Magna pudet tenuare lyrâ. Te magna canentem
Facta parem poscunt, Phœbeis addite fastis
Anniade; [a] solenne tuis nam grandia Musis,
Et resono Heroas modulari pectine: quando
Non tibi vulgares aptavit Fama cothurnos.
Hoc itidem auspicio felix, & ovantior altum
Calliopea petet, terrasque exosa relinquet:
Carminaque ad numerum lituo majore sonabit.
Parce, precor, Nymphe: mora longior arcuit oris
Si qua tuis: vatemque aliò dedit ire vagantem
Te procul, Inarime; placitâ me compede vinctum
Traxit amor: voluitque trahi captiva voluntas.
Tam mihi, tam Phœbo, fulget qui murice Princeps

(a) *Anniade*. Denotat hìc Auctor P. Aloysium de Annâ Societ. Jesu, olim in Neapol. Collegio Poëtices Professorem.

(a) *Nam*

Dulcè ſapit, tardos ut non tractare liquores
Poſt ego pertæſus verear: nam nectaris inſtar
Mox etiam propriis ſubamari e Fontibus amnes
Quærendi accedent, & triſtis origo ſaporis.
At non hìc, ſenſum Liquidi cur vexet amaror,
Cauſſa diu repetenda ſubeſt; nam ſalſus [a] ab igni,
Viſceribus qui ſerpit humi, ſi ferveat imber,
Phaſiaci referet contrita abſinthia Ponti,
Abrotonumque ferum, & mordentia Centaurea.
Vulcano ſiquidem cum ſæpe incenditur acri
Lympha, nec indomiti congreſsum ſuſtinet hoſtis:
In tenuem exhalat ſenſim reſoluta vaporem;
Dumque minor, reſidique latens uligine torpet:
Et fovet exſuccas tenui conamine fibras;
Tum verò has inter fluitat qui plurimus, & qui
(Vicino velut igne rogus, velut inter ariſtas
Neglectæ quandoque faces) Sal ardet: amaras
Hòc magis inſperſà faciet ſalſugine: raptis
Quò magis exarſit ſubjecto in fomite flammis.
Vivida ut effuſus circùm præcordia ſanguis,
Dum nimis incaluit, tunc fervet amarior: atram
Vertitur in bilem; & multâ jecur intumet irâ.
Noſtra etiam [b] ſalſi torquebunt guttura potus,
Deficiat ſi flamma, & penè oppreſſa reſidat.
Triſtis amaritiem Stagno tum quippe tepenti
Sentiet unda ſuam, pars ut ſubcruda reliquit;
Quam coquere imparibus nequeat cum viribus ardor
Debilis: aut ſuperet Mixti cum fortior illo
Durities, tetro tunc lympha humore redundat:
Aſpe-

(a) *Nam ſalſus ab igni &c.* Prima cauſſa Amaritiei in aquis, ab igne ſubterraneo nimis effervеſcente: qui cum liquores ſalſos exſiccet, in amaros convertit. Vide Bacc. l. 1. c. 12.

(b) *Noſtra etiam ſalſi &c.* Secunda cauſſa amaroris, ab exiguo calore, qui partes ſubcrudas relinquit. Conſule Bacc. loc. cit.

(a) *Flu-*

Asperaque indocili perstringit vulnere fauces.
Solibus haud aliter quàm cum non cocta malignis
Poma per Alcinoi sylvas subacerba palato
Gustantum sapiunt: succosque oblita priores
Degenerant; decepta suum nec servat honorem
Crustumiis Pomona pyris, tenerisque Falernis.
Flumina quin etiam [a] cæcas serpentia terræ
Per foveas: clausisque solo sic obvia tractim
Effluviis, aliter potuere subinde recenti
Fermento redolere; aliasque ingressa lacunas
Credibile est alio linguam percellere sensu.
Salsus enim venis qui fluxerat ante, recursu
Inde novo se Gurges agit; diversaque labris
Pocula mutato sitientibus exhibet alveo.
Troglodytûm juxta fines, quà Phœbus ab axe
Altior Æthiopas flagranti sidere torret,
Mirificis [b] (nec vana fides) Lacus æstuat undis,
Insanumque vocant; vario mutabilis ille
Ingenio, varios certâ nam lege sapores
Præstat: & alternis nunc hos, nunc induit illos.
Quippe ubi Sol terras oriens afflavit, amaros
Dat latices: medio sed cum micat altus Olympo,
Liquitur in salsos: cœlo si lumina serus
Hesperus ostendat, dulci tunc gurgite dulces
Vertitur in cyathos, vitiumque emendat aquarum.
Unde autem Austeri, [c] vel Acerbi copia roris,
Aut Acidi, aut Pinguis veniat: quî Dulcis, & Acer

(a) *Flumina quin etiam &c.* Tertia caussa a mixturâ diversorum corporum.

(b) *Mirificis &c.* Fontis hujus, sive Lacus, quem Solis dicunt, meminit Plin. l.2. c. 106., & l.31. c.2.: additque l. 31. c. 2. *Insanum* vocari: & ter in diem mutari.

(c) *Unde autem Austeri &c.* Reliquos sapores ab igne provenire cum Philosopho asserit Auctor: prout magis, vel minùs adurit; prout hæc, vel illa fossilia in aquis exagitat.

Fontibus accedat ſapor additus; invia quamvis
Difficiles aditus, inconceſſoſque receſsus
Abdiderit Natura, brevi tamen ordine pandam.
Terrenas nam clauſa ſubit quæ flamma cavernas,
Ipſa eadem multos non uno e corpore ſuccos
Exprimit. hinc Pingues dabit illa, Bitumine Sulfur
Cogit ubi exurens: ubi volvit Hydrargyron, Acres.
Hinc Acidos reddet Chalcantho incocta Trichitis. [a]
Qui ſapor at mordax, aut qui perhibetur Acerbus,
Quique etiam Auſteros effert potantibus amnes:
Hunc lapidum mixtura, hunc & Ferraria, [b] largè
Quà ſcatet exundans, atque hunc perfecit Alumen.
Pura ſed a primo quæ vena eruperit ortu,
Hanc dabit illimi, fluvioque argilla ſalubri;
Qualem ſæpe ſolo circùm pubente ſolemus
Deſpicere attrito ſtringentem jugera ſulco:
Mulcentemque animi jucundo murmure curas.

His alii adjungent ſe ſe (prout diſſita multæ
Temperies lymphæ ſive hæc, ſive illa) ſapores.
Miſy [c] etenim multâ dum ſe Chalcitide [c] miſcet:
Tum Fortes volvuntur aquæ. Styptiria [d] Fontes
Imbuit, effuſi vel creta Bituminis? albent,
Plenaque ſpumoſi reddunt mulctralia lactis;
Lactis ut irriguos miratur Cardia [e] campos.
Stagna tibi vinoſa fluent, ubi Stagna fodinis
Orta metalliferi ſpargat pars illa vaporis,

Quæ

(a) *Chalcantho incocta Trichitis*. De utroque Foſſili, Vide *Not. l.* 1. *pag.*6. *lit. b.*, & *pag.*22. *lit.c.*

(b) *Ferraria &c.* Ferraria, nimirum Ferri fodina.

(c) *Miſy* .... *Chalcitide &c.* Miſy, de quâ Plin. lib. 34. c. 12., Metallicum recrementum, cum Chalcitide natum. Chalcitis, de quâ etiam Plin. loc. citat., recrementum ejuſdem generis, craſſius Miſy. dicitur etiam Atramentum rubrum, & Pyrites ærofus, æris ſpeciem præferens.

(d) *Styptiria.* Styptiria, Alumen eſt, ut in *Not. l.*1. *pag.* 23. *lit.d.*

(e) *Cardia &c.* Cardiæ Aqua calida ſaporis lactei in Cherſoneſo Thraciæ, ut Bacc. l.1. c.12.

(a) *Lyn-*

Quæ violenta magis, quæ permeet acrior undas.
Hâc temulentus aquâ Macedûm Lynceftis [a] oberrat
Pafcua: fœcundo quas qui cratere meracas
Ebibat, hic madido fuccumbet victus Jaccho:
Ebriaque incertis flectet veftigia plantis.
Tales Bacchei [b] fpargentes limina Templi,
Fundentefque merum Latices fub frigora Jani,
Andron Fama canit Patri facraffe Lyæo.

Sed neque fenfiferûm fpecies, nec multa faporum
Nomina, non cauffæ quæ fint, meus audet Apollo
Concinuiffe; velit fi quifquam hæc nofcere, nofcet
Hic priùs, & numero poterit comprendere certo,
Quot lacrymis irroret humum Titonia conjux,
Dum dolet Argolico confoffum Memnona ferro;
Aut, ubi fomniferos torquet nox humida curfus,
Sidera quot Vefper nocturno accendat Olympo.

Quid me igitur placido raptum de litore molles
Trans Arabas novus ardor agit: fparfafque per æquor
Cycladas, & Rheni trans oftia, tranfque nivalem
Æmathiam, & patrio voluit deducere cœlo?
Una (licèt tellus mihi nulla externa petatur)
Ænaris una meis quæfitam verfibus addet
Ora fidem: collecta fuis nam plurima fervat
Æriferis fermenta Cavis, & plurima flammæ
Semina: quæ liquidas paffim fubeuntia venas
Innumeros promunt diverfo ex igne fapores.

Horum ubi per notas repetes primordia caufsas:
Quod nempe, ingenitâ dum fe virtute refundit,
Foffile perficiat: fracto vel acumine turbet;

Sin-

(a) *Lynceftis &c.* Lynceftis Macedoniæ fluvius, cujus Aqua epota ebrios reddit: ut Plin. l.2. c.106.: & Ovid. *Metam. lib.* 15. *Fab.* 5.

(b) *Tales Bacchei, &c.* Fons in Andro Infulâ, prope Templum Bacchi, eidem facer: qui, ut Plin. loc. cit., quotannis Nonis Januar. vini fapore fluebat.

(a) *Nam*

Singula mox oculis ſubjecta fidelibus ultro
Inſpicies, ſe ſe dum ſenſibus obvia pandent.
Namque Color, namque ipſe Sapor, Frigusſque, Calor-
Atque idem non ſemper Odor, Pondusq; Notanti (que,
Certa dabunt documenta, quibus clareſcere origo
Poſſit, & affectæ manent quo corpore lymphæ.
  Avia ſed quando non ſe Natura liquorum
Prodidit; &, multo quamquam tentata labore,
Haud mixtura liquet; cum qui ſubtilior imbres
Halitus illimes afflat, ceu corporis expers,
Intentas oculorum acies, & lumina fallat;
Abdita tunc alio e latebris molimine quæram
Eruere, & penitas conabor diſcere fibras.
Nam mihi, Septembres poſtquam venere Kalendæ: [a]
Tunc, priùs æquales Titan quàm fecerit horas:
Et totidem luci, totidem diviſerit umbris;
Non percepta ſoli tunc veſtiganda liquentis
Dona; ſed ante, tuos pluvio quàm nubila cœlo
Acta ſuperfuſis inſpergant imbribus agros.
  Ergo, renaſcenti noctem cum diſpulit aſtro
Lucifer (intacto nam tum fluit unda meatu,
Quem Natura dedit) riguo te Fonte lebetem
Expleviſſe velim, ſubjectiſque urere prunis.
Ferveat ille tamen juſto ſic tempore, donec
Dimidio ſiccentur aquæ: ne fortè recedat
Omnis, & in vacuas abeat ne ſpiritus auras
Indeprenſus adhuc. reliquæ pars coctilis undæ
Protinus excitos exhalat ab igne vapores.
  Tunc & odoratu ſubitò ſenſiſſe licebit,
Quæ gremio Ænarie foveat: quibus imber abundet
Foſſilibus; Nitrum-ne magis, tetrum-ne Bitumen,
An

(a) *Nam mihi Septembres &c.* Hos, & alios modos ad inveſtiganda Foſſilia aquis immixta, habes penès Bacc. l. 2. c. 4.

(a) App-

An ne Apyrum,[b] an ſaturos diffundat Alumine odores?
Ipſe etiam, medio qui tum ſubſidet aheno,
Limus iners tibi ſigna feret; dum pondere preſſus
Labitur, & lapſu ſubter ſtagnante reſiſtit.
Æquoreâ ſedenim latices ſalſugine fœti,
Albentem poſuere ſcobem: qui ſulfura celant,
Putida liventis linquunt purgamina fæcis.
Qui Cyprio multùm ære ſcatent, hi ſorde reſidunt
In viridi, æſtivis quæ Solibus uſta nigreſcit.
Dant rubra immixti ferro: dant livida plumbo
Recrementa; aliis, aliiſque metallica ſubſunt:
Ut ſuffecta ſuis emergit vena fodinis.
Sic demum edoctus, certo velut indice, diſces:
Quos tulit illa habitus, patrioque e gurgite mores.
Id tamen [b] at multis expertâ indagine ſolers
Aſſequar: immundos bibulo ſi gauſape rores,
Quod teretem aſſimilet converſo turbine conum,
Excipiam; proclivis enim eluctabitur omnis
Tunc humor, guttiſque ibit per cola profuſis:
Multaque conſperſo ſtagnabit glebula fundo;
Quæ tibi quæſitum ſua per veſtigia tandem
Una dabit ſpecimen. ramentis namque retectis
Mixtaque conſtabunt, & aquæ natura patebit.
Sat mihi præterea notæ [c] experientia Virgæ
Explorata: aliis vetitas deprenſa per artes,

Auctu-

(a) *Apyrum*. Vide *Not. pag.* 23. *lit. e.*

(b) *Id tamen &c.* Modus ad dignoſcenda eadem Foſſilia per Filtrationem, ut ajunt.

(c) *Sat mihi præterea &c.* P. Gaſpar Schottus Societ. Jeſu in ſuo *Thaumaturgo Phyſico*, ſive, *Magia Univerſalis Naturæ, & Artis, Par.* 4. *l.* 4. *Syntag.* 4. *De Sympath., & Antipath. quarundam Plantarum c.* 1. *De Sympathiâ virgæ corylaceæ cum metallis*, uſum hujus virgæ in metallis quærendis reprobat: Multoſque refert id ipſum ſentientes: inter quos Agricolam, Athanaſium Kircherium, aliosque. Nec vim a naturâ inditam ad id recognoſcit in virgis: ſed vel Caſui, vel Dæmonis operæ attribuit. Metalloſcopi verò pro licito uſu ſtant; multa tamen requirunt, ut Virga virtutem exerat; inter cætera, ut bicornis ſit, ut pugno ambarum manuum conſtringatur &c.

(a) Vi-

Aucturis male parta ſacro patrimonia cenſu;
Nuſquam tuta tamen, nunquam tractabilis ullâ
Viſa manu , admiſſo faciet quam crimine ſontem.
Scimus, ut arboreo diſſecti e ſtipite rami
Indicis officium ſubeant: cum nempe bicornis
Virga manu regitur, pugno conſtricta tenaci.
Sic facili oſtendet ductu quà multa metalli
Vena latet, diti vel quà tumet ubere tellus;
Foſſor ubi effractis violento vulnere ferri
Viſceribus terræ latet obrutus: unde reverti
Si liceat, foſſo redeat male concolor auro.
Novimus indocti plauſum captantia vulgi
Plurima, quæ triviis vanus diſpergat Aruſpex.
Ut corylo argentum reſpondeat: æraque monſtret
Fraxinus: ut plumbo piceaſter adhæreat albo:
Ut ferri immerſum caveis tibi denotet aurum
Virgula . nam plures poſtquam deſcripſerit orbes
In gyrum revoluta, acie tum verſa quieſcit,
Atque affixa hæret, partique obvertitur illi,
Quæ ſperata diu, quæſitaque dona recludet.
Parrhaſiam qualis Magnetica fertur ad Arcton
Cuſpis ubi, & notis indulget amoribus: unum
Illa polum repetens , unam circumvaga metam
Quærit amans, Helicemque ſuam, ſua gaudia, poſcit;
Donec ad optatos cœli converſa Triones,
Sidere læta ſuo, votiſque immota fruatur.
Secta metalliferas ita quærere Virga latebras
Dicitur, injuſſo rapitur quò neſcia motu.
Hoc Natura parens , aut hoc præſentia ramos
Ingenio induerint cantamina: tu tamen uſus
Hos fuge; namque dolis iſthæc obnoxia ſemper
Alea; nec magicas præſtat prædiſcere fraudes,
Tænarioſque dolos, percuſſaque fœdera Diti:
Primigenas retegant ut cognita balnea partes.
Sat

Sat tibi continuo Veterum ſudore paratis
Ultier exemplis: varias & noſcere cauſſas,
Quo gens culta modo multos experta per annos
Edidicit ſolidis olim deprendere ſignis.
Quid male turbineam fragili tentare Charybdim
Puppe ſuper Piſcator amat, qui tuta propinquo
Solvere lina mari potuit, prædâque potiri?
Demens! ad rectam qui non explorat amuſſim
Sedulus Inventa, & fidei ſuſpecta requirit.
At quibus arridet ſubtiliùs intima rerum,
Et ſedet hæc animis acie luſtrare magiſtrâ:
Aucta recèns aliam dedit his induſtria mentem.
Vitrea [a] (namque operi genus id magis apta putan-
Ærea dum, ſimili vel quæ compacta metallo (tur:
Vaſa, recremento fallunt tentamina multo)
Vitrea bina legunt: capiant quorum altera lympham:
Altera, quos fervens exhalat lympha, vapores.
His anguſta nimis longo extenduntur hiatu
Colla, ſinuſque capax diſtortum turget in orbem.
Tum denſo leviſse luto: tum naiada Vitro
Ingerere, immiſſos Foculi quod perferat ignes,
Profuerit. gemini hinc atque hinc ſimul utraque vaſis
Oſcula nectuntur, cœno ſed perlita: ne qua
Forte intercluſos effundat rima liquores.
Hos habili ſubjecta manu Fornacula tandem
Excoquit. excitis ſpumant dum Vitrea bullis
Turgida, quæ gravidam præbent humoribus alvum;
Fœta vaporato ſtabunt tunc altera fumo:
Quò facili irrumpet per colla innexa meatu.
Excipulo gelidus qui circumfunditur aër
Fumiferam in guttas tunc ſolvet frigore nubem.

V Hæc

(a) *Vitrea &c.* Deſcribitur hìc Vas ſtillatorium, ut ajunt, vulgò *La Storta.*

(a) *Præ*

Hæc ubi, diſcuſsâ craſſi contage madoris,
Fluxerit in veterem Liquidi converſa figuram;
Arripe tunc, & rapta manu ſejunge remoto
Vaſa luto: pateris & mox inverge: profundent
Illimes terſo penitùs purgamine rores
Illa: ſed hæc denſo ſordebunt plurima limo.
His actis, deprenſa brevi documenta ſequentur
Tempore; quamque liquor noſtris vim naribus halat,
Quodque ſapit, tacto promet tibi ſigna palato:
Abditaque evenient genitalis corpora venæ.
Hos autem ſtillandi uſus, præceptaque claris
Divorum auſpiciis ad nos delata recenſet
Primitus antiquo vel Fama antiquior ævo.
Ætnæo hæc olim (ſi rite audita recordor)
Ignipotens Inventa prior Vulcanus ab antro
Extudit; æthereo fulmen dum forte Parenti
Cudit agens, trifidoque armat fera nubila telo.
Namque Omole, & totis afflata Ceraunia ſaxis
Ut tremerent, ruerentque gravi concuſsa ruinâ
Mænala: flammiferi tunc ſemina ſulfuris, atras
Miſcuit & pluviæ partes, & grandinis iras
Terrificas, Cœli, tempeſtatumque frementum
Sibila, & Alpino fœtas Aquilone procellas.
Interea admotis per ahena undantia flammis
Fuſa liquent dum cuncta, fluit ſubtilior inde
Spiritus; hunc tumidæ ſparſum fulgoribus æthræ
Fulminis infundit radiis, manibuſque ſuburget;
Lethiferum donec Steropis, Brontisque caminis
Exit opus, quo ſacra Jovis vel dextra ſuperbit.
Verùm ubi nullus odor jacto ſuffimine, nullus
Vel ſapor indicium quæſiti Foſſilis edit;
Non alia in primis, multove frequentior uſu
Corporis immixti te certum regula reddet:
Alterius denſata ſitu, ſecretaque vaſis

Pur-

Purgamenta ſuo quàm ſi rimabere cœno.
Tunc etenim poterunt oculo diſcreta ſagaci
Sub ſenſum cecidiſſe: notas hinc denique certas
Prodere, & occultæ ſpeciem docuiſſe fodinæ.
Præſertim igniti [a] ſi quando lamina ferri
Partibus his, fundo quæ dudum hæſere ſub imo,
Spargatur; tum Sulfur olens exſpirat, & auras
Inficit; at Nitrum, vel quæ Chalcanthon, Alumen
Vel referunt, albo diſciſſa hæc polline ſidunt.
Salſa crepant ſparſim fragmenta, Argilla quieſcit,
Et Cinis, & Gypſo Calx merſa: at cætera fæcis
Pars fluit in tenuem ſenſim reſoluta liquorem.
Et licèt undantis non his manifeſta metalli
Conditio patuiſſe modis tibi poſſit: aceto
Dilue relliquias, validi ſeu munere Bacchi,
Quod tibi ſtillicidj fervens labor extrahet, ut ter,
Vel quater Uſtrinæ violentum ſenſerit ignem.
Olli ubi miſcueris ſordem, tunc ſorde relictâ
Pura metalliferæ conſtabunt ſemina ſtirpis.
Quod ſequitur, non unus aquas, non ſemper & idem
Afflat Odor. Tetro pariet nidore mephitim, [b]
Pollutaſque premet nares graveolentior, ipſum
Plurima ſi putruit pars non digeſta ſub ortum:
Primaque nativo fœdavit corpora tabo.
Hinc rivos delata inter proceſſit, & altè
Corripuitque Lacus, & olenti veſtiit ulvâ.
Nec fluxiſſe ſemel lethali imbuta veneno
Dicitur; Herculeos ut quondam fluxit in artus
Didita, Neſſeo venit quæ ſanguine peſtis.
Hoc mage, non cocti ſi depurganda metalli

 Ex-

(a) *Præſertim igniti &c.* Experientia hæc ex Bacc. l.2. c.3.

(b) *Tetro pariet nidore &c.* Teter Odor, Primò, ex Ariſtot. 4. *Meteor.*, ex defectu concoctionis partium mixtarum in aquis. Secundò ab excrementis metallorum non coctis ab igne. Tertiò a ſulfure, bitumine, &c. ut Bacc. l.4. c.6

(a) *Aſphal-*

Excrementa rotet, Lacubus vel ſulfura vivax
Flamma bitumineis interſerat; ilicet omnis
Deperit illuvie virtus labefacta; putrique
Tabe ſalutiferum deperdunt Balnea robur.
Cerne, Palæſtinis Arabem qui finibus arcet,
Fluctibus obductum torpentibus Aſphaltitem; [a]
Cerne, licet, diæ vel nunc veſtigia flammæ,
Ultricis ſcelerum flammæ, quibus impia quondam
Fulmineaſque faces, meruitque & Numinis iras
Progenies (at tu Numen maleſana timeres)
Camporum in medio, piceæ ferruginis inſtar,
Putidus ille, ſitu lucem contriſtat inerti.
Arva Dicarcheo quondam funeſta Colono,
Bajarumque ſinus, Cumarum & terruit agros
Mortifero pædore gravis: dum paſcua circùm
Inquinat, & Volucrum vetat ire impune per auras
Agmina, qui reſonat facti de nomine Avernus. [b]
Nec minùs Amſancti [c] polluto vortice valles
Obruit unda nocens, turpi dum marcida fluctu
Eluctata ruit per hiulcæ viſcera terræ:
Infernaſque aperit fauces, atque oſtia Lethes.
At meminiſſe velit qui cætera, cætera mecum
Expediet Phœbus; Martis Symæthia [d] lucos

Seu

(a) *Aſphaltitem &c.* Aſphaltites celeber Judææ Lacus in Pentapoli, ubi olim Sodoma, nunc *Mare morto*. Nihil præter bitumen gignit, ut ipſum nomen ſonat: ἄσφαλτος quippe Latinis bitumen. De hoc Plin. lib. 5. c. 16., & Strabo l. 16.

(b) *Avernus*. Avernus, Lacus in Campaniâ, inter Bajas, & Puteolos. Etiam nunc *Lago d'Averno*, & *Di Tripergola*. Avernus porrò ab Ἄορνος, ex α privativo, & Ὄρνις, Avis: hoc eſt ſine avibus; talem enim olim expirabat mephitim, ut ſuper illum aves impune volare non poſſent; quod tamen inter fabulas reponit Strabo. Nunc verò non ita. Vide *l. 6. p. 303.*; cauſſamque diſcriminis reddit Servius in *Æn. 6.*

(c) *Nec minùs Amſancti &c.* Amſancti Vallis, vulgò *La Valle di Fricenti*: ut ex Sanfelicio Ferrar.: Locus in medio Italiæ apud Hirpinos, aquis adeò peſtiferis ſcatens, ut accedentes perimat; ex quo inibi fictum Inferorum ſpiraculum.

(d) *Symæthia &c.* Symæthus Siciliæ fluvius, Indig. *Jarretta*, & aliis *Fiume di S. Paolo*: inter Catanam, & Morgantium. Illum Virg. Æn. 9. circa Martis Lucum fluere aſſerit.

(a) *Flu-*

Seu circùm, gemini seu flumina pigra Palici. [a]
Seu quà finitimæ non æqua Pientia [b] genti
Stagna fovet, miseris vel non innoxia brutis.
Adde super Laticesque Gelæ, [c] Cyanesque lacunas [d]
Persephones furto celebres: quà Tartara, & Orci
Antra novo quondam patuere adaperta barathro.
Namque ferunt, [e] deprensa trucem Proserpina Ditem
Cum fugeret, Nymphas, Cyanemque in vota vocasse.
Tùm Cyane, insontis casum miserata puellæ,
Nequidquam imbelli Plutona repellere dextrâ
Nititur, & tenues infirmo pectore vires
Opposuisse; moræ sedenim Saturnius ibat
Impatiens: validoque movet dum sceptra lacerto,
Tum Cyanes percussit aquas; exterrita furvos
Excepit Nymphe patrio cratere jugales.
Tunc via Cocyti facta ad regna horrida Fontem
Per medium: latè tunc Fons Phlegetonte refuso
Lurida Tænarii retulit contagia Stagni.
Ex illo, tacitis dum fletibus ora liquescunt,
Ossaque mollitis abeunt evanida membris
In latices, lymphâque fluunt pro sanguine venæ:
Hæsit aquis Cyane, nec se se agnovit in illis;
Quas

(a) *Flumina pigra Palici &c.* Palicorum Lacus, Indig. *Lago di Napthia*, teste Fazello, inter Leontinos, & Menas in Siciliâ, a Palicis gemellis fratribus, Jovis, & Thaliæ filiis nuncupatus: superstitione, ac Poëtarum fabulis celeber. Consule Bacc. l. 4. c. 8.. Scatet nunc tribus fontibus, quos *Naphtias* Incolæ dicunt: frigidas quidem, & putidas habet aquas, sed aliquibus morbis salubres.

(b) *Non æqua Pientia &c.* Pientia, Ital. *Pienza*, a Pio II. P. M. dicta: olim Corfinianum; in colle, & agro Senensi: ubi lacunæ frigidæ ebullientes aquâ animantibus omnibus noxiâ: ut Bacc. loc. cit.

(c) *Laticesque Gelæ &c.* Gelas Siciliæ Fluvius, vulgò *Fiume di Terra Nova*: ut Cluver. lib. 3. cap. 41., non longè ab Urbe olim Gelâ, ubi nunc *Alicata*, teterrimum odorem emittens. Vide Plin. l. 4. c. 6.

(d) *Cyanesque lacunas &c.* Duos asserit Bacc. l. 4. c. 8. esse Fontes in Siciliâ sub Cyanes nomine, non procul a Syracusis, qui nunc Indigenis *Pisma & Pismotta*; Proserpinæ lacum alii appellant.

(e) *Namque ferunt &c.* Habes hæc omnia penès Ovid. *Metam. l. 5. Fab. 6.*

(a) *His*

Quas male fœdatas Erebei aſpergine fellis
Odit adhuc, refugitque graves. hinc horrida vultu,
Nec dilecta ſuo poſthac arriſit Anapi.
Sed madidos quamquam tabo, illuvieque malignos
Terra Lacus, Fonteſque ſinu depromat inertes;
Non aliis contra deerit ſua gratia Stagnis;
Cum vel odoratos videas hæc undique nimbos,
Et Cilicum lectas redolere fragrantia meſſes.
His fruitur: [a] ſenſus his blanda laceſſere fertur
Fonte ſuo felix Regio, quæ culta renidet
Euphratem, Tigrimque [b] inter, queîs nomina debet.
Hìc etenim [c] quondam peregrini ut litoris hoſpes
Forte ſedet, ripaſque premit Saturnia Juno:
Tunc ripæ, Hyblæis afflati & floribus amnes
Spiravere novos, primo ceu vere, vapores.
Has etiam Auſoniis [d] vel nunc illuſtria terris
Æmiliâ tibi ſparſa viâ dant Oppida lymphas,
Multa ubi conſeritur lacrymato camphora gummi.
Sic celebres olim Bajano in litore Fontes [e]
Commemorant, gratam fundentes naribus auram.
Et pariles, duplici pulſata Pelaſgia [f] ponto,
Agricola excultæ quà conſerit arva Methones, [g]
Præbet ab effoſſis putei penetralibus imbres:

Quos

(a) *His fruitur: &c.* Deſcribitur hìc Fons Chaburæ in Meſopotamiâ: de quo Plin. l.31. c.3. *Unus*, inquit, *in toto Orbe traditur Fons aquæ jucundè olentis in Meſopotamiâ Chaburæ: Fabulæ rationem afferunt, quoniam eo Juno perfuſa ſit.*

(b) *Euphratem, Tigrimque &c.* Meſopotamia ſcilicet, a *μέση τῶν ποταμῶν*, hoc eſt, media inter amnes, Euphratem, & Tigrim. Vide Cluver. *Introd. Geog. l. 5. c. 23.*

(c) *Hìc etenim &c.* Vide Not. ſuper. *lit.a.*

(d) *Has etiam Auſoniis &c.* In viâ Æmiliâ, inquit Bacc. l.3. c.13., Sub Aquario oppido, aqua, quæ bibitur in Balneis Camphoram redolet. fuſiùs tamen idem l.5. c.4.

(e) *Sic celebres olim &c.* Hoc ipſum ex eodem lib. 1. c.13.

(f) *Duplici pulſata Pelaſgia &c.* Pelaſgia, Peloponneſus nimirum, Jonium inter, & Ægæum mare extenſa. Ital. *La Morea*: quæ Pelaſgia olim a Pelaſgis incolis dicta eſt, ut Pl.l.4.c.4.

(g) *Quà conſerit arva Methones &c.* Methone, vulgò *Modòn* in Peloponneſo. Hìc, P. Arduino Soc. Jeſu teſte, in Not. l.31. c.3. Plinii, Puteus eſt aquæ Cyzicenum unguentum redolentis; aitque meminiſſe

illius

Quos inter talis volvit ſe fluctus odorum,
Cyzicos Æmoniis qualem jactabat ab oris.
Ipſe etiam (quò luxus iners, molliſque voluptas
Non ſubit irrumpens?) genio blandita nepotum
Certat Achæmenios imitari ars æmula rores:
Et ſegetes balinea docet retuliſſe Sabæas
Artifici medicata manu. Te namque ſeveros
Oblitam Curios: claráque a ſtirpe parentum
Degenerem, his olim fama eſt te, Roma, [a] pudendis
Indulſiſſe modis; balano Nymphæa liquenti,
Mercibus aut Syriæ tunc cum maduere profuſis.
Barbarico Arſacidûm tunc & rorantia coſto
Labraque, & infectis ſparſere ſedilia muris.
Plurima ſæpe ſuo Narciſſina, [b] Suſina [b] ſucco,
Irinaque, [b] & Cyprino [b] Mendeſia [b] mixta fragranti
Magmata, in Aſiacas verterunt balnea Thermas.
Romanos rerum Dominos dum vincere Tellus
Aſia, & imbelli potuit ſubmittere cultu.
Non tamen in Latiis carpenda licentia Stagnis
Tam mihi: cum ſerpens penetrarit in horrida Martis
Caſtra lues. jam tunc unguenta [c] exotica partum
Jus ſibi quæſierant, nullo prohibente, ſub armis;
Indignata nefas Soboles Mavortia quando
Horruit imbutos nardo, myrrhâque madentes
Profluere indecores durâ ſub caſſide crines.

Quin,

---

illius Pauſaniam In Meſſeniacis circa finem, & Athenæum l.4. pag.284.

(a) *Te, Roma, pudendis &c.* Apud Suetonium cap.37. de Cajo Caligulâ: Et de Heliogabalo apud Lampridium legimus amborum juſſu delibutos balneorum parietes unguentis: ut odorem in corpora, quæ lavabantur, transfunderent. Teſtatur hoc idem de Cajo Principe, aliiſque Plin. l.13. c.3.

(b) *Plurima ſæpe ſuo &c.* Hæc, & alia multa unguentorum genera habes apud Plin. lib.13. cap.1. Et Narciſſina quidem, quæ ex Narciſſi radicibus: ut idem lib.21. cap.19.: Suſina, quæ ex liliis conficienbantur: Suſa enim lilia Phœnicũ linguâ appellantur. Irina, quæ ex radice Iridis, vulgò *Giglio pavonazzo.* Vide Pl.l.13.c.1.,& alibi. Cyprina, quæ ex Cypro. Mẽdeſia, quæ ab Urbe Mẽdeſio in Ægypto.

(c) *Jam tunc unguenta &c.* Conſulatur Plin. l.13. c.3.

(a) Nam

Quin, bellatrices septem quæ collibus Orbem
Submisere Aquilæ, festis plerumque diebus
Turpatas fuso macularunt unguine plumas.
Scilicet hæc decuit victrices pompa: subactis
Gentibus, hæc merces, hæc præmia digna manebant.
Fluxa sed artifici non hìc Myrothecia quæram
Luxurie: Natura suis dum provida me nunc
Allicit exspirans, captumque oblectat in undis;
Fluminaque Eoas Arabum redolentia fruges
Tot mihi Orontæo perfundunt nectare campos.
Nec modò fatidicâ loquitur quæ Pythia lauro,
Non quærenda Tripus, ut odori caussa liquoris
Reddita, se tandem manifesto in lumine prodat.
Nam bene digestis [a] & rerum summa latentum
Partibus, & serpens terræ intra viscera præstat
Cuncta calor: tectis ingens dum clausa caminis
Corripit igne solum fornax, latebrasque perurit.
Tum commota diu, flammâque agitata perenni
Fossilia halantem fluido coguntur in alveo
Deposuisse animam, & bene olentis munera vitæ.
Ipse etiam, radios jaculatus ab æthere, Titan
Exçoquere, & gratos poterit concire vapores,
Quos Nabathæa suis peperissent germina sylvis.
Quæ tamen ut nullis pateant obducta tenebris,
Ars tibi, quæ flammis floresque exstillat, & herbas,
Hoc dabit exemplar, Verique in imagine figet.
Haud etenim absimili sub terram more, modoque
In scatebras infertur odor, quo sæpe rosarum
E foliis, calthâve humor factitius haurit.
Tunc ubi veris opes, per apricæ Chloridis hortos,
Aut juga Cecropij dextrâ populatus Hymetti,
Mes-

(a) *Nam bene digestis &c.* Caussa Odoris in aquis a perfectâ partium coctione per ignem subterraneum, vel per Solem.

(a) *Dum*

Meſſuit; incluſaſque cavo Myropola metallo
Et gemere, & lento juſſit torrerier æſtu.
Sic vapor inde fluit, cum per frigentis aheni
Se convexa rapit, ſurſumque per aëra gliſcit
Fumidus; effuſo nam circùm algore ſolutus
(Quà via per vacuum patuit ſiphone foramen)
Guttatim Ambroſiæ riguos decurrit in imbres;
Quos neque thuriferis dives Panchaia lucis
Conſita, Idumæo nec jactant balſama trunco;
Non Laſer, aut miti pretioſius ambar amomo.
Lilia tunc violis, & bacchare zingiber, & tunc
Narciſſuſque, thymumque, & criſpo cortice gaudent
Cinnama nativum phialis erumpere nectar,
Et ſaliunca, roſæque, & odoriferæ calaminthæ.
At non delicias Phœbo vacat ire per omnes,
Flora, tuas; ſiſtamus. erit quàm grata laboris
Meta reverſuris iterum, cum craſtina primùm
Surget Eos! tunc poſcet ebur, numeroſque requiret
Inarime, & patrias rurſum revocabit ad oras.
Interea tacitaſque fides, citharamque ſilentem
Excipe, Lyſiadûm PRINCEPS; tibi plectra reſignat
Delius, ut fato per te meliore fruatur.
Auſpiciis ſic læta tuis & grandior ibit
Nomine: ſic alios, Duce te, Phœbea recludet
Phœmonoë latices; vel quos meus haurit ab alto
Gurgite, patriciam dum proluit Annibal [a] urnam;
Auſtriaci ſeu clara canat præſagia partus: [b]
Seu Magni exortes CAROLI [c] velit ille triumphos

X Tor-

(a) *Dum proluit Annibal urnam &c.* Dux nimirum D. Annibal Marcheſius, e Camerotæ Marchionibus, Patritius Neapolitanus, Auctoris olim in humanioribus diſciplinis Auditor.

(b) *Auſtriaci ſeu clara &c.* Unum e laudati Ducis Operibus italo metro conſcriptis, cui Titulus: *Poema per la naſcita del Sereniſſimo Leopoldo Arciduca d'Auſtria, e Principe dell'Aſturie.*

(c) *Seu Magni exortes CAROLI &c.* Alterum ejuſdem Poëma, libris octo comprehenſum, & inſcriptum: *Carlo Seſto il Grande.*

(a) Cri-

Torquati vulgare tubâ, quos Cæſar ab ortu,
Quos tulit invictis noſtra hæc ad tempora ſignis.
Sive tubam Æſchyleo libeat mutare cothurno;
Atque iterum infelix ſcenæ reddatur ab Orco
Criſpus; [a] & attonitis circùm ſpectetur Achivis
Sanguine Achilleos placare Polixena [a] manes.

(a) *Criſpus &c.* Tragædias ejuſdem innuit Auctor: quarum prima, *Il Criſpo*: qui iterum ſcenis redditus dicitur, cum primò in illas a P. Stephonio Soc. Jeſu adductus fuerit. Secunda verò *La Poliſſena*.

Ant. Baldi In. et del. F. VI *And. Maillar Scul.*

INARIMES

LIBER IV.

Ostquam libratis non uno examine caussis
Eruta lympharum patuit Natura: suisque
Exhibuit se nota Cavis; da, Phœbe, latentes
Scire potestates, & vitæ munera lymphis
Indita; Pæonios ut Stagna recludat in usus
Inarime, medicosque ferat Mortalibus imbres.
Tu mihi, quem Proavûm titulis famulantibus ambit
Partus Honor: propriis gestit quem Gloria factis
Demeruisse; quibus læti vel ab æthere possint
Majores crevisse tui: FORTISSIME REGUM,
Annue; quæque sitim relevet, quæ mulceat æstum,
Hæc quoque regales inter quæsita penates
Fonte tuo mihi vena cadat: potumque ministret
Blandiùs; æthereo cui non certaverit haustu

Immortale licèt dia inter fercula nectar.
Interea Latiis, age major Apolline, plectris,
Carminibusque fave : plectris bene cognita quando
Gaudet ovans, & carmen amat, quæ carmine virtus
Digna gerit: testesque cupit sibi jungere Musas.
Quæ mora? dum crebro repetit tua nomina plausu,
Ænariæ te redde meæ; solioque potitam
Redde chelyn; nam forte tuis tractata Camœnis
Grandior heroo didicit sonuisse cothurno.
Vestiganda tibi validæ miracula lymphæ,
Ni renuas; reparent ut amico balnea vires
Effluvio; ut vitium venis calor excoquat ægri
Corporis, & Thermis exsudet inutilis humor;
Utque calorificæ morbis medeantur Arenæ.
Quamquam o quid dubios Divûm sine numine calles
Ingrediar: nulloque priùs vestigia gressu
Trita velim premere, atque audaci insistere cœpto?
Tu modò, tu facili saxa inter inhospita cursu
Sterne viam: raptumque solo duc ardua tecum
Per loca, non humili per te subeunda curuli;
Te sequar, o nostræ meritò laus altera gentis,
Hesperii primùm, Cœli nunc Sidus Eoi,
Et decus, & castris honor addite Loyoleis,
Saberide: Oceani pulsis quem sæpe procellis,
Quem Stygii domitorem Erebi, Ditisque potentem
Gangaridûm fines, primique cubilia Solis
Indigetem sensere; aris cui plurima fumant
Thura: vel Arctoum fluctu quà Caspia Taurum
Perluit, auriferum vel quà Thetis haurit Hydaspem.
Ergo age, te tanti Numen, fidumque laboris
Auctorem accipiant Musæ. virtute tumentes
Hinc aliâ Inarimes fluxisse salubriùs Amnes,
Auspice te, discant. neque enim tua Numina pri-
Sentiet: imperio nam te venerata jubentem (mùm

Pa-

Paruit unda tuo : [a] tunc cum ſalſuginis expers
Temperat in medio prædulcia pocula ponto :
Enectoſque ſiti reficit : morboſque repellit,
Virtutem inſinuans. Tuque o, cui prima labantes
Firmat humi Tellus concuſſa tremoribus Ædes,
Borgiade; meritis Siren quem laudibus auctum
Rite ſuos inter celebrat, patria agmina, Divos:
Et tutelares obnoxia ſubſtruit aras. [b]
Tu quoque luctantem ſub iniquo pondere Vatem
Auſpiciis dignare tuis; atque omine dextro,
Alme, præi; mecumque Ægros miſeratus anhelos,
Da, precor, Ænariæ medicos ceciniſſe liquores.
  Sed jam pennigero vectum per nubila dorſo,
Dum loquor, Inarimes volitans deduxit in Actam
Pegaſus: optatam præpes terit ungula metam.
Salve clara parens medicaminis Inſula: lymphis
Clara tuis: patrii tibi res, & Fontis honores
Ingredior: notas auſus contingere Thermas;
Pergameaſque [c] fero celebrata ad balnea leges.
Non ego nunc primùm tetigi tua litora: remis
Icta mihi hæc aliàs, aliàſque hæc unda phaſelo
Ingemuit: dum feſſa ſenex jactaret Opheltes [d]
Brachia, remigio fidens æquare Melanthum. [d]
Ah quoties teneræ primævo in flore juventæ,
Cum vix Palladias poſſem ſtudioſior artes
Excoluiſſe: aditus, & opacâ nocte ſilentes

Co-

(a) *Paruit unda tuo &c.* Conſule Lect. 2. Noctur. in Feſto S. Franciſci Xaverii, ubi ſic: *Tantum marinæ aquæ ſigno crucis convertit in dulcem, quantum quingentis vectoribus, qui ſiti adigebantur ad mortem, diu ſuffecit: quâ in varias quoque regiones aſportatâ, Ægri plurimi ſubitò ſanati ſunt.*

(b) *Et tutelares &c.* Neapolis quippe D. Franciſci de Borgiâ patrocinium contra motus terræ experta, inter ſuos Patronos illum adſcripſit anno 1695.

(c) *Pergameaſque fero &c.* Hoc eſt Galeni medici, cujus Patria Pergamus.

(d) *Opheltes &c. Melanthum &c.* Nomina Portitorum, quibus uſi ſunt Pulcharellius Pæon. l.1., & Giannettaſ. Nauticor.4.

(a) Po-

Conor inire vias, latebriſque educere verum!
Multa movens animo, latices noviſſe ſalubres,
Ænaris Ora tuos, ſtabili fert corde voluntas.
Et licèt exiguam toties deluſa ſecet ſpem
Hactenus, incœptiſque magis mens ægra fatiſcat;
Perſtat adhuc, & magna audax invadere tentat.
Sæpe Pithecuſas ſcrutatum balnea pernix
Cymba petit, repetitque: orſiſque audentior ipſis
Sæpe redux iterum ſervata remetior. obſtet
At labor, & caſsis quamquam Sors invida votis:
Mutato tandem riſit non aſpera vultu.
Litoreâ tacitus nam dum ſpatiabar in umbrâ:
Ecce mihi ante oculos torto ſuccinctus amictu
Pæonium in morem grandi Podalirius [a] ævo
Clarus: Apollineâ quo non præſtantior alter
Et tractare manu, atque abſtergere vulnera lymphis.
Limniace hunc olim genitum Vibonide, [b] litus
Tyrrhenum juxta: doctumque Machaonis artes
Excepiſſe ſinu fertur: multoſque per annos
Ipſa ſuos Fontes, vim Fontibus ipſa repoſtam
Inarime docuiſſe. Homines hunc Delius ultra,
Evectumque ſuper patriæ faſtigia ſortis
Suſtulit abripiens. olli ſic abdita rerum,
Liminaque humanis patuere impervia plantis.
Tum verò, æquoreæ reſidens in margine ripæ,
Ut me conſpexit properantem, & nota petentem
Litora, procedit: teſtatus gaudia riſu

Ex-

(a) *Podalirius &c.* Auctor ſub Podalirii perſonâ Julium Jaſolinum Medicum Vibonenſem repræſentat: qui ætatem penè omnem in Ænariâ conſumpſit; miramque aſſecutus cognitionem Balneorum ab aliis, & ab ipſo recèns inventorum, eruditam de his conſcripſit Hiſtoriam; a quâ cum Poëta multa, & præcipua eruerit, meritò ſe doctum a Podalirio adhuc Adoleſcentem fabulatur.

(b) *Limniace hunc olim genitum Vibonide &c.* Vibone quippe, Ital. *Monteleone*, in Brutiis natus eſt Jaſolinus. Appoſitè Matre Limniace genitus dicitur: utpote qui de Balneis tam ſolerter egit: *Λίμνη* porrò Stagnum Latinis ſonat.

(a) *Alter-*

Excipit, & dictis senior compellat amicis.
Qui genus? unde domo? quis amor me finibus illis
Intulerit? caussasque rogat; dextrâque prehensum
Et fovet amplexu, & collo dat brachia circùm.
His equidem incensus studiis, hoc denique victus
Officio: meritas, dixi, tibi reddere grates
Non opis est nostræ, rerum dulcissime. quæ te
Tam facilem votis hominum dant aurea rursum
Secula? quæ talem Ænariæ sors appulit oris?
Fortunate Senex, si quid mea plectra, lyræque,
Aut mordenda olim laurus mihi Delphica spondet;
Pierio extendes redivivum carmine nomen
Deiphobes ultra Soles, Pyliamque senectam.
Per me namque redux, solidoque perennior ære
Stabit honor: partæque feres præconia laudis.
Et mea Pegaseo fortasse insignis ab œstro
Inarime, cantuque vicem, fidibusque rependet.
Nam mihi, ut æqualem Pyladi devinxit Orestem,
Pirithoo sincera fides ut Thesea, major
Te modò junget amor: felix ut originis auctor
Indigenam cœlo junxit Natura sub uno.
Non alios alio siquidem sub Sole calentes
Incolimus fines: læto nos ubere nutrit
Parthenope; & variâ quamvis regione locorum,
Uno eadem gremio Genitrix complectitur ambos.
Vitales primùm jucundi luminis auras
Hausimus, egelidis quà flexibus errat Aternus: [a]
Et famulam prono tibi gurgite subijcit urnam,
Inclyta Samnitum Princeps; quæ nescia fati
Vestinos [b] inter cineres, Amiternaque propter

Ru-

(a) *Aternus &c.* Fluvius amœnissimus ad Aquilæ mœnia decurrens. Indig. *Aterno*: qui deinde aquis auctus, mutato nomine, *La Pescara* dicitur; Arcique præsidio munitissimæ dat nomen.

(b) *Vestinos inter cineres, Amiternaque propter &c.* Regiones nimirum veteres,

Rudera, præteritæ reparas diſpendia Famæ.
Hìc natale ſolum, & genti cunabula noſtræ
Sors dedit; unde Aquilis victor ſua tela miniſtris
Cæſar in Odryſium poterit fudiſſe Tyrannum.
Sed mihi non patrio ſenium componere tecto
Poſſe datum: rapuit vix pubeſcentibus annis
Extera me Tellus, aliaſque abduxit in oras:
Hoſpita lunato Siren quas aurea portu
Exhibet, & vitreo circùm cratere coronat.
Hinc ego pacatis freta per Neptunia ventis
Vela dedi; toties avibus tentata nefaſtis
Hæc iterum Balinea petens: ſi forte dediſſent
Sidera nunc laticum ſcrutari Arcana latentum.
Namque (fatebor enim) fatis huc actus iniquis
Non ſemel: hìc Thermas, ignotaque balnea quamvis
Obſervata diu relegam: cauſſaſque requiram
Tantarum ignotas rerum; tamen avius erro
Quàm procul, & fictâ deludor imagine Veri!
Non tamen abſtineam; quas olim dura negavit,
Expediet Fortuna vias jam proſpera. nec me,
Nec Natura ſuum fruſtrabitur irrita ductum.
Ingenitâ ad Fontes [a] rapior dulcedine: lymphas
Sponte ſequor; noſtro (ſi quidquam credimus aſtris)
Natali inflexâ nam cum præluxerit urnâ,
Quærere cognatas compellit Aquarius artes;
Blandaque ad has tanti violentia ſideris urget.
Quare age (quandoquidem valido præcordia thyrſo
Spes quatit inſiliens: laudiſque arrecta cupido
Acrior in pectus prædulcem incuſſit amorem)
Pan-

teres, ubi nunc Urbs Aquila Samnitum Princeps: ex Amiterni, & Furconii, celeberrimarum olim Urbium, reliquiis.

(a) *Ingenitâ ad Fontes &c.* Non abs re hoc de ſe Auctor: natus eſt enim menſe Januario ſub Aquarii ſidere: quod cum præſit iis, qui ſub ipſo lucis uſuram accipiunt, ideò operam ſuam in Aquis ſuâpte Naturâ locare dicuntur a Manilio *lib.4.v.259.* & *ſeqq.*

(a) Eſt

Pande viam, cæcosque aditus: nequa invida frangat
Nox iter: atque animum longè a ratione vagantem,
Aversumque procul studia in contraria vertat.
His mihi quæ dudum felicibus imperat oris
Per te Nympha, meas non aversata Camœnas,
Det latices libare suos, viresque salubres
Noscere: queîs toties armis exuta, dolisque
Atropos, exhausto renovavit vellera fuso.
Tum Senior: Puerum quando te cura remordet
Digna viro: & forti moliris grandia nisu:
Ipse adero: rerumque libens occulta recludam
Protinus, & notis per me lætabere caussis.
Magna licèt, reliquis nondum concessa, reposcas:
Magna feres; magno tandem potieris honore
Victor, & Ascræis volitabis ad æthera pennis.
At dubiam posthac anceps sententia mentem
Ne trahat in diversa: cavis te Stagna latebris
Subter humum, primo quà diffunduntur ab ortu,
Accipient venientem; humanis invia quamquam
Gressibus, actutum nullis secreta patebunt
Obiicibus: moti procumbent cardine postes.
Namque specus inter dum te per inhospita ducam
Limina, mortales hebetat quæ plurima sensus
(Hoc mihi quippe datum est,hoc posse indulsit Apollo)
Eripiam nubem ex oculis; sic denique claris
Cuncta sub aspectum venient patefacta figuris.
Tunc erit, ut, mecum lustraveris omnia postquam,
Omnia venturis liceat transmittere seclis.
Et modò qui medicos per me tibi suggeret usus,
Ille dabit numeros, & plectra sonantia Phœbus;
Cum tibi, Dircæas ducenti ad nostra Sorores
Balnea, Chalcidico plaudet Sebethus ab amne.
Hæc ubi dicta: manum Senior tenditque, fovetque
Lætior: atque unà gressum celerare coëgit

Quà per inexplicitos flexu, dumosque tenaces
Semita densatis scopulorum absconditur umbris.
Est locus[a] in pontum quà prominet, astraque dorso
Pulsat, ab æquoreâ primùm quæ nomina Rupes
Traxit Acu; reduci lustrat dum cærula curru,
Flammifer hanc primo Titan aspergit Eoo.
Hìc rigidas inter cautes, abruptaque saxa
Panditur, & vasto ad terram discedit hiatu
Antrum immane, ingens: pelago quod sæpe tumenti
Verberat unda frequens, multoque interluit æstu.
Hàc iter occultæ stratum per devia terræ
Corripimus; virgâ siquidem, quam forte gerebat,
Tunc Senior percussit aquas, quæ gurgite fuso
Vestibulum, & sacri fluitantia limina Tecti
Obsedere. biceps partito pendula fluctu
Unda jugum, & vitreas erexit in aëra moles
Hinc, atque hinc, quà calle viam laxavit aperto.
Tunc pariter gressi siccis vestigia plantis
Flectimus: & vacuo tandem succedimus antro.
Non tamen hìc resides, lentique ad cœpta moramur;
Namque aditus vecti præter latebrosa subimus
Ostiaque, & portis ingentia septa reclusis.
Hinc exaudiri resono labentia cursu
Flumina, sulfureique Lacus: Fontesque sonare
Raucisoni, & rapidis passim crepitantia flammis
Æra, metalliferos quæ per Nymphæa vapores
Insinuant facili, quà fert via pervia, lapsu.
Tunc se se ante oculos pendentia pumice claustra
Explicuere; patent amplâ testudine sursum
Atria, quæ nullâ cogentibus arte ministris
Extuderat Natura. acie dum singula lustro,
Ipsa mihi placido se præbuit obvia vultu

Ina-

(a) *Est locus &c.* Ital. *Il Promonto-rio dell'Aguglia:* ut Jasolin.l.1.c.3.

(a) *Mo-*

Inarime, patriis quæ præſidet alma cavernis,
Imperioque regit Nymphas, nutuque coërcet.
Hunc etenim Inarimæ Berecynthia mater honorem
Detulit, expertes thalami quòd duxerit annos:
Reſpueritque procos, tædaſque innupta maritas.
Poſtquam introgreſſi, atque ima in penetralia ven-
Hìc iterum mirâ defixus imagine rerum, (tum eſt:
Spectabam diverſa locis Balinea; flagrabat
Ignis, & æſtifero circùm redolentia fumo
Foſſilia. hinc dulci fallentes otia cantu
Nymphæ aderant operi intentæ; pars plurima prunis
Pabula ſufficiunt; pars æra liquentia fundunt,
Et refluis miſcent, quæ cuique eſt copia, labris.
Sulfure ahena replent aliæ, laticeſque miniſtrant.
Nec mora, nec requies, totis adnixa lacertis
Exequitur data penſa cohors, mandataque curat.
Lux veluti Octobres cum jam tulit annua Soles,
Totaque Lenæo Mala Theſtylis [a] ardet in oſtro;
Impigra tunc vigilis vernarum turba coloni
Juſſa facit; gravidâque legens de vite racemos,
Pars pede proſubigunt, cellis pars dolia, parſque
Expediunt de more cados, verſandaque forti
Præla manu, pars cola adhibent ferventia muſto.
His animum arrectus, jamdudum exquirere cauſſas
Ardebam: ſtudiis mihi mens incenſa ferebat
Compellare Senem, & Naturæ arcana doceri.
Ille autem (neque enim ſuſpenſum in limine primo
Paſſus amor) tenero mecum ſic pectore fatur.
Quæ luſtranda tuis ſuberunt obtutibus, inquit,
Cuncta tibi retegam; tactas non hactenus ædes
Ingredere: & noſtro felicior utere ductu.

(a) *Mala Theſtylis*. Voce hâc uſus eſt Pulcharellius *l.1. Car.12.*, *Ad Auditorem ſuum in Veſuviano degentem*, ad explicandam eam Veſuvini Agri partem, quam Noſtrates *Mala teſta* dixere: firmiſſimis fœcundam vinis.

Hæc ait: & cœtus vadentem paſſibus æquis
Nympharum trahit in medios, turbamque ſodalem:
Quà propior per opaca ſoli, terræque latebras
Et legere, & varios poſſet prædiſcere vultus.
Nunc age, & Ænaridum pubem, Nymphaſq; ſorores,
Quaſque colant leges, & quæ data munia, noſces.
Illa, viden? multo cui palla renidet ab auro
Textilis: atque auro crepitant crineſque, ſinuſque:
Ante alias opulenta fluit Chryſeis: [a] & aurum
Eliquat, auriferæ venas imitata fodinæ.
Proxima ſorte tenet poſt hanc quæ Stagna: metallo
Dives & ipſa ſuo: & cultu Chryſeide tantùm
Illa minor: patrias vincens argentea ripas
Labitur, & pleno ſe jactat Hydrargyris [b] alveo.
Inde aliæ, quas Fama polo jam ſuſtulit: & quas
Non una edomitis exornat laurea morbis.
Cernis ut atra genas Chalcantias [c] induat atram
Najadas in faciem, furvoque obnubat amictu?
Nec te ferali metuenda ſupercilio frons
Terreat, aut Chalybe [d] preſſum formidine turbet.
Quamvis illa truces nimiùm pennata per hoſtes
Pervolitet: flammaſque inter, pyriaſque favillas
Funeraque, ſtrageſque ferat, violentaque regnis
Excidia; effuſo non hìc in ſanguine cædes
Aggerat, & nocuas ultrici clade ruinas.
Luctiſonum quamvis devecta per æthera, fato
Præpete jam, celeres Libitinæ adjunxerit alas;
Hìc veteres exoſa neces, fœdaſſe madentes
Hor-

(a) *Chryſeis*. Sub Nympharum perſonis hìc a Podalirio varia Foſſilium genera exprimuntur; ea ſcilicet, quæ in aquis Ænariæ deprehendi diximus *l.* 1. Et primò ſub Nymphæ Chryſeidis nomine, a Χρυσός, Aurum intellige.

(b) *Hydrargyris &c.* Hydrargyris, pro Argento nimirum: ut fuſiùs in *Not. lib.* 2. *pag.* 101. *lit. b.*

(c) *Chalcantias &c.* Chalcantias Chalcanthum denotat: Ital. *Vitriolo*.

(d) *Chalybe &c.* Chalybe pro Ferro.

(a) *Alu-*

Horret, & abſumptos fraternâ morte penates.
Ingenio diverſa, novi modò muneris Auctor
Auxilium vitale parat: ceu priſca retexat,
Atque illata olim penſet fera damna: ſalubri
Dum ferro reſpergit aquas: quibus illita robur
Corpora, & amiſſum reparent impune tenorem.
At quæ nam tumidis undantia labra caminis
Et procul incendunt, mordax & Alumine Nitrum,
Sulfuraque, & multo glomerant nidore Bitumen?
Noſco equidem: genitrix ſe prodit Alumias,[a] almo
Natarum [b] ſtipata choro: Sipyleja qualis
Felix prole parens, dum non ſibi viſa, renidet.
Olli ſalſa ſinu ſociam ſe Nitrolis [c] addit,
Leucogeeque [d] ſoror, tetroque Aſphaltis [e] odore.
Præterea in mediis peregrino ſplendida luxu
Barbaricam oſtentat gazam, patriique liquatas
Æris opes fundit Veneri gratiſſima Chalcis, [f]
Et Cyprii quondam Chalcis Dea litoris: at nunc
Inarimes inter cultu non ultima Nymphas.
Hanc prope, poſthabito quæ tandem huc Acide ceſſit,
Sal jacit, & ſucco Fontes perducit amaro
Nerine Galatea. [g] nigro quæ ſaxea vultu
It Comes, & Chalyben ad ſe trahit una rigentem:
Illa, licèt duris animet præcordia ſaxis.

Aſpe-

(a) *Alumias &c.* Alumias pro Alumine.

(b) *Natarum &c.* Plures quippe ſunt Aluminis ſpecies: ut habes penès Plin. l.35. c.15.

(c) *Nitrolis.* Nitrolis Nitrũ deſignat.

(d) *Leucogeeque &c.* Ad ſignificandum ſulfur: ita ex Plinio, qui l.35. cap. 15. *Leucogeos* dixit Colles in Campaniâ inter Puteolos, & Neapolim: e quibus præſtantiſſimum ſulfur effoditur: & Noſtrat. *La Solfatara* appellant: a Λευκὸς Albus, & γέα Terra. Leucogeen Nitrolis ſororem vocat, quòd Nitrum *Sal Sulfureum* dicatur. Vide Lexic. Med. V. *Nitrum.*

(e) *Aſphaltis &c.* Aſphaltis, hoc eſt Bitumen, quod Græcis Ἄσφαλτος.

(f) *Chalcis.* Chalcis pro Ære Cyprio, vulgò *Il Rame*, a Χαλκὸς Æs. *Veneri gratiſſima*, quòd Inſula Cyprus Veneri ſacra, prę cæteris hoc ære abundet: unde etiam nomen deſumpſit.

(g) *Nerine Galatea &c.* Ad exprimendam ſalſuginem aquarum, quæ, cum a mari proveniat, pro ipsâ præcipua maris Nympha poſita eſt.

(a) Ma-

Aſpera, proh quanto Magneſia [a] carpitur igni
Infelix! & quanta fibris incendia nutrit!
Illa trucem quamvis, Chalyben tamen illa ſequacem
Deperit, & rigidæ quamvis indulget Amanti;
Mutuaque alterno jungunt commercia nexu.
O mihi ſi Clarias plectro ſors alma dediſſet
Increpuiſſe fides! celebres Magnetis amores,
Verſaque in obſcuras ceciniſſem corpora rupes.
Tu tamen o, fauſto cui murmurat aura ſuſurro
Caſtalis, & faciles veniunt ad carmina Muſæ:
Si tibi nativis eductum Foſſile terris
Carmen erit quondam, Chalybes ne deſpice caſus
Dicere; inextinctos nec te Magnetidis ignes
Pœniteat retuliſſe, & fata extrema duarum.
   Illæ autem [b] quæ clauſa colunt Hydreumata,[c] quales,
Quàmque ſalutiferas inſpirant Fontibus auras,
Cadmieque, Ochreque, atque Armenis, atque Pyrite!
Omnes Ænarides, claræ virtutibus omnes.
   Talibus effatus, greſſum feſtinat; euntem
Ponè ſequor; tum Stagna notat mihi nomine; & inde
Abdita ſecretis aperit medicamina venis.
Utque ſalutares ad Parvi Gurgitis Ædes
Venimus: o quales iſthæc, ait ille, liquores
Tecta dabunt! quàm grata ferent Mortalibus ægris
Pharmaca! dein dextrâ fluvios, [d] lævâque recenſet,

Spe-

(a) *Magneſia*. Magneſia pro Magnete, Ital. *La Calamita*; cujus notiſſimam hìc cum Ferro ſympathiam expreſſurus Auctor, alterum ſub Magnetidis, ſub Chalybes alterum Nymphæ perſonâ repræſentat; innuitque commentam utriuſque metamorphoſin: quam pollicetur ſe proſecuturum vel in Opere *De Foſſilibus*; vel in eo etiam, quod de *Magnete* meditatur, & pari metro alligatum, ſpondet ſe editurum, ſi, Deo dante, per vires, tempuſque licebit.

(b) *Illæ autem &c.* Quæ nam Foſſilia exprimantur ſub ſequentibus Nympharum nominibus, patet ex vocibus ipſis. Vide *Not. lib.* 1. *pag.*6.

(c) *Hydreumata.* Conſule *Not.l.*2. *pag.*74.*lit.b.*

(d) *Dein dextrâ fluvios &c.* Nomina Fontium horum habes paſſim in 1. *lib.*

(a) Nec

Speluncæque imas, Cytharæque, & Nitrolis undas.
Hinc thalamos, Sinagalla, tuos: Argenteaque addit
Balnea: quæque aurum rorantia fusile mittunt:
Et caput unde oriens patriis e sedibus effert
Castilion; Fontana docet quà lympha feratur,
Quàque abeat Nitrosa, & quà declivius erret
Balneolum: Scatebrasque alias ex ordine pandit.
Virtutem sic passim omnem, sic ille latentem
Monstrat opem, memorans quâ quisque insignis aquæ
Instantem capiti queat avertisse procellam. (Fons
Atque ait: optatam per me tua fervida metam
Vota satis tenuere; licet novisse repostos
Ænaridum Fontes, & Fontibus indita vitæ
Munera; quæ peperit, ferat hæc tibi præmia virtus:
Quandoquidem nostros meruisti primus amores.
Vade age, & illustrem medicis fer ad æthera lymphis
Inarimen. nec sola suos det Olympica [a] Vates
Acta, Sophoclæo tractent qui barbiton œstro:
Et varios plectro cursus, pelagique recursus,
Et piscandi artes, & Martia prœlia dicant,
Seu Campo, seu velivolis tentanda carinis.
Nec Botane [b] Euboico tantùm de litore plaudat
Eulalio dilecta suo; vel Sequana Cycnos [c]
Jactet agens, quos Flora novo præfulgida cultu
Ornat odoratis, lauri pro germine, sertis.
Tu quoque, Pieridum tunc cum dignabere cœtu,
Ne renue ad nostras paulùm secedere ripas:
Æna-

(a) *Nec sola suos det Olympica &c.* Designatur hìc Parthenius Giannettasius Soc. Jesu, qui ab orâ Olympiæ (vulgo *Chiaja*) Vatem Olympicum se dixit. Vide *Not. l. 1. pag. 15. lit. e.* Et ejusdem Opera poëtica, Nautica nimirum, Halieutica, Bellica, & Naumachica recensentur.

(b) *Nec Botane &c.* Botanicorum, sive, *Rei herbariæ Institutionū Libros quatuor P. Francisci Eulalii Savastani Soc. Jesu*, cultissimam poësim redolentes, intellige.

(c) *Vel Sequana Cycnos &c.* Elegantissima Carmina *De Hortorum Cultu* P. Renati Rapini Soc. Jesu Turonensis denotat hìc Auctor.

(a) Cul-

Ænariamque chely, memorique attollere cantu.
Forſan erit (nec vana reor) præcepta ſecutus
Cum mea, tunc reduces hæc noſtra ad litora Muſas
Phœbus aget: cultiſque iterum Jovianus [a] in Hortis
Alter io excipiet, tectiſque locabit avitis.
Ægrorum te turba frequens, te carmine Chiron
Pæonias referentem artes, uſuſque docentem
Conſulet; & vitæ per te tutamine fretus,
Parcarumque minas, ſtrepitumque eludet Averni.
Dixerat: exorti dignas pro munere grates
Solventem æthereis tum me Podalirius oris
Reſtituitque alacrem, atque ad limina nota reduxit.
Ex illo, expletis audacia major ab annis
Crevit; & hærentem calcaribus æmula virtus
Impulit ah quoties non ſegnibus! ergo age tandem
Rumpe moras, dixi; reſides impellere nervos,
Et juvet indecori ſordentes pulvere lauros
Excutere, & rurſum deſuetæ imponere fronti.
Pollicitas ſic redde fides; [b] ſic plectra ſepulto
Vel Cineri deſponſa refer. ſacra Manibus iiſdem
Solve, decet; ſteriles ne devius inter arenas [c]
Inarimes ignotâ erret Podalirius umbrâ.
Per te vivat adhuc poſt fata ſuperſtes: & olli,
Quos licet, emeriti per te referantur honores.
Nunc locus Ænariæ miſeris quæ pharmaca Tellus
Exhibeat populis, medicoſque oſtendere Fontes,
Gratum opus Invalidis. Vos o, documenta Magiſtri
Dum ſequor, occultas generatim diſcite vires,

Quos

(a) *Cultiſque iterum Jovianus in Hortis &c.* De Hortis in Ænariâ Joviani Pontani Vatis celeberrimi, dictum ſatis *lib.* 1. *pag.* 37.

(b) *Pollicitas ſic redde fides &c.* Alluſum ad id, quod Auctor commentus eſt; ſe nempe Podalirio ſpopondiſſe, ſuis illum celebratum iri carminibus, cum ait *pag.* 167., *Fortunate ſenex &c.*

(c) *Ne devius inter arenas &c.* Poëticè dictum: quòd exiſtimabant Veteres Defunctorum Animas, ſive Umbras, ut vocabant, in ſepulcris conditas circùm illa vagari.

(a) *Illa*

Quos jucunda manet redivivæ gratia lucis.
Hesperias quâ parte oras, Solemque cadentem
Respicit, a Parvo qui stat mihi Gurgite dictus
Fons calet: & multo fluitans se prodit in auro
Aurigenam; Terræ madidus salsugine, tristi
Prædurum Asphalto Chalybem, Magnetaque miscet.
Ille quidem [a] longo cameratis ordine tectis
Multiplices partitur aquas, & plurima format
Balnea, quêis varium dat nunc discrimina nomen.
Quis tamen undarum vitalia munera fando
Explicet? ante Syrus saxo speculatus ab alto
Pastor Idumæâ numerabit in arbore frondes,
Quàm referat Pimplea tuas, Fons inclyte, laudes.
Vidimus (ecquid enim morbi non vidimus? oris,
Numina, proh tantam Latijs avertite pestem)
Vidimus, horrentes cum sæpe Abscessibus artus, [b]
Sive pedes, [c] sive ossa, [c] putri seu viscere pectus, [c]
Brachiaque [c] immundo turgerent obsita tabo;
Exarmata tamen, nostrisque exterrita lymphis
(Hydrophobi [d] quales visâ vix naiade) cursu
In Styga præcipiti Monstra hæc remeasse malorum.
Hac fera damna tenus Mors intulit invida, pigris
Duratum quando [e] fibris tumor abditus hepar

(a) *Ille quidem longo &c.* Balneum quippe Parvi Gurgitis in diversa tecta, atque adeò Balneorum usui accommoda cubilia distribuitur. hæc olim Jasol. Italicè dixit *Il Bagno dello Stomaco, Delle Gingive, Della Lebbra, De' Denti, e Di S. Maria del Popolo di Napoli.*

(b) *Abscessibus &c.* Abscessus est Tumor præter naturam, cujus materies collecta, ob caloris vitalis debilitatem, degenerat in pus, aut in saniem; vel quodam folliculo, & membranâ inclusa est: & speciem pultis, ut in Atheromate: vel mellis, ut in Meliceride: vel Sevi, ut in Steatomate repræsentat. Animadvertat prudens Lector, Nos de industriâ hìc, atque alibi in Notationibus uti quandoque vocibus barbariem aliquam redolentibus, pro ut illas habet Lexicon Medicum; ut ita clariùs mentem nostram omnibus aperiamus locutionibus iis, quibus passim Medici utuntur.

(c) *Sive pedes &c.* Abscessus, qui varias corporis partes corripit.

(d) *Hydrophobi.* Hydrophobi, qui scilicet aquam expavent: ab ὕδωρ Aqua, & φόβεομαι Metuo.

(e) *Duratum quando &c.* Tumor Scirrhosus, ut ajunt, in Jecore; Ital. *Tumore scirroso di Fegato.*

(a) *Pi.*

Corripuit ; crudoque fluens humore nocentes
Ah nimiùm ſtomacho peperit Pituita [a] tumultus.
Nam bene, dum vitæ ſubtili pendula filo
Spes labat, uſuram gratæ Gens lucis ab uno
Fonte capit, ſpatijſque terit vivacibus ævum.
Quippe ſalutiferos poſtquam ſenſere liquores
Corpora, tunc habilis redijt vigor: aruit imâ
Ab radice revulſa lues; everſa ſupinis
Æſculus ut plantis, aut Populus icta bipenni.
Hìc quoque, dum gemeret Macie,[b] confectaque Pubes
Atrophiâ: [c] tegeret dum vix cutis arida coſtas:
Corporibuſque gravem vitioſa Cachexia [d] ferret
Illuviem, terſo penitùs ſqualore receſſit
Fronte procul pallor; tunc & vernantia rurſus
Ora colorato, quondam deformia, Pingui,
Florenteſque genæ reduci nituere juventâ.
Qualis ubi in Sylvis Volucris Panchæa Sabæis,
Aſſyrio quæ forte rogum ſibi ſtruxit amomo:
Illa renaſcentem fœcundo e funere lucem
Haurit ovans; ſeniumque ſuo poſitura ſepulcro,
Innovat effœtæ primæva exordia formæ.
Nec ſolas Juvenum vires reficitque, fovetque
Noſtra, ubi per teneros damno, noxæque patentes
Sternat iter ſibi lympha poros, clauſoſque relaxet.
Illa vel annoſos, & tardâ ætate trementes,
Confirmatque ſenes hebetes, quos viribus anni

De-

(a) *Pituita*. Pituita, Ital. *Flemma*, *Pituita*, *Catarro*: Humor frigidus in corpore; vel tumor crudus aqueus, excrementitius, ut volunt Recentiores.

(b) *Hìc quoque dum gemeret Macie &c.* Ital. *Emaciati*, qui Atrophiâ laborant.

(c) *Atrophiâ*. Atrophia, Nutritionis defectus: quando ex alimento fructus non percipitur: ab *α* particulâ negativâ, & Τροφὴ Alimentum. Ital. *Emaciazione*, *Eſtenuazione*, *Magrezza*. Videatur Celſus *l.3.c.22.*

(d) *Cachexia*. Cachexia, Malus corporis habitus: cum aliquis tumido, molli, & malè colorato corpore præditus eſſe dicitur. Provenit illa a Succi chyloſi vitio. Dicta porrò a Κακὴ Mala, & Ἕξις Habitus. Conſulatur laudatus Celſus *l. 2. c. 1.*, & *l. 3. c.32.*

(a) *Ore-*

Deſtituunt: Hecubas & curvâ fronte cadentes
Erigit; & Matrum pueros vel ab ubere raptos
Roborat inſtabiles, validoſque ad fortia reddit:
Fatorum opponens non pervia pectora telis.
Sic olim Phrygias non eluſure ſagittas
Te tua Lethæo demerſum gurgite Mater,
Æacide, nullâ violari cuſpide credit
Poſſe: ſed attritos abiturum impune per hoſtes.
Torpet iners, ſtomachumque Ægri non ulla ruentem
Ars juvat? (incocti ſiquidem ſub pondere languet
Ille cibi) vel nulla placent convivia luxu
Splendida: nec Siculâ pervellit Apicius offâ?
Tunc ſtomachum lautæ peragentem obſonia menſæ
Reſtituent: avidamque, vetus dum ſurget Orexis, [a]
Stagna famem exacuent; detergent obvia dentes
Fercula; tunc malis quaſcumque audacibus eſcas
Diripies, patuliſque voles nec parcere quadris.
At ſi Tranſverſum tumidi diſtendere Septum [b]
Tympanici [c] incipiant: corpuſq; Hypoſarca [d] pererret;
Vel ſedem irrumpens [e] deſcendat aquoſus in unam
Hoſtis, & Aſcites [f] utero fera bella minetur;

 Con-

(a) *Orexis*. Orexis eadem ac cibi Appetitio: ab ὀρέγομαι Appeto.

(b) *At ſi Tranſverſum &c.* Septum Tranſverſum, idem ac Diaphragma: quòd mediam, & infimam regionem corporis, hoc eſt thoracem, & abdomen dividat, quaſi medium ſeptum: eſtque muſculus rotundus obliquus, in medio membranoſus, ut ajunt, in circumferentiâ carnoſus, palmarium reſpirationis organum.

(c) *Tympanici*. Tympanici, qui Tympanite laborant. Ital. *Timpanitide:* Species Hydropis ſicci, cum flatus totam abdominis, & thoracis regionem diſtendunt.

(d) *Hypoſarca*. Hypoſarca, prima ſpecies hydropis, totum corpus infeſtans: cum Humidi ſubſtantia tenuis, & copioſa, & cruditates in totâ inferiore thoracis regione coacervantur; habituſque totus pituitâ plenus redditur: quæ veſtigium impreſſi digiti in parte affectâ retinet: cum languore, pallore, ac difficili reſpiratione. Ab ὑπὸ ſubter, & σάρξ caro. Alia etiam ſortitur nomina, ut ſunt *Leucophlegmatia*, *Anaſarca*, *Epiſarcidium*, *Undimiæ*, *Hypoſarcidium*, *Cataſarca*.

(e) *Vel ſedem irrumpens &c.* Aſcites enim, ut Celſus *lib. 3. c.21.*, habetur, *cum intus in unum aqua contrahitur*.

(f) *Aſcites*. Aſcites, Hydrops utricularius, ab Ἀσκὸς Uterus; Cum in membranâ abdominis interiore (Græ-

cis

Continuò hìc ſolers culpam compeſce, priuſquam
Peſtis acerba ruens latè deſcendat: & altè
Hæreat, & durâ victrix dominetur in alvo.
Infixum nam fruſtra imis conabere venis
Vincere fatiferum ſero medicamine virus.
Non aliter, teneram quàm cum conanime nullo
Quiſque licèt ſummâ queat ab tellure cupreſſum
Vellere; ſi ramis robuſta acceſſerit ætas,
Nulla ruet valido tentet quæ dextera niſu.
Quare age, principijs obſtet ſolertia: radix
Tunc abolenda mali, cum non extenta per omnes
Invaluit partes, nec ſubſtitit illa medullis.
Tantum operæ morbis pretium fecere levandis
Pharmaca ſolicito quondam properata miniſtro.
Sed quàm præterea certam, fœdiſſima quando
Repere per corpus contendant Ulcera, Parvus
Gurges opem præſtare potis! Chironia [a] tollet,
Quæque inteſtino [b] maculant præcordia tabo,
Et quæ Grajugenûm Perinæon [c] nomine dictum,
Matricemque petunt, nareſque, atque ubera paſſim
Inficiunt, renumque premunt inviſa meatus:
Humanis urethra [d] fluens quos uſibus aptat:
Quoſque verecundæ, [e] diſcinctaque verba peroſæ,
Par-

cis Peritonæum dictum) & omento humor ſeroſus, velut in utre, continetur. Unde Hydrops aquoſus dici poteſt; ab illo enim intumeſcit abdomen, vel crura,& ſcrotum, a collectione,& eruptione extra vaſa ſeroſarum, & lymphaticarum portionum. Vide Celſ. loc. cit.

(a) *Chironia*. Χειρώνιον Epitheton ulceris maligni,inveterati,ægrè cicatricem ducentis. Dictum a Chirone Centauro, qui primus omnium illud ſanaſſe dicitur.

(b) *Quæque inteſtino &c.* Ulcera nimirum Inteſtinorum.

(c) *Et quæ Grajugenûm Perinæon &c.* Perinæon, ſive Inter-fœmineum: pars illa, quæ in corpore humano jacet duobus feminibus interpoſita; A περιρνεῖν circumnatare: quòd humore ſoleat quaſi circumnatare.

(d) *Urethra*. Urethra, a græco οὐρήθρα, canalis, per quem urina labitur. Ital. *Collo della veſcica*.

(e) *Quoſque verecundæ &c.* Alios ſcilicet canales, ac meatus, quos reticet Auctor, ne modeſtiæ leges tranſiliat: veſtigiis vel Ethnici inhærens, Cornelii Celſi nimirum: qui verecundiæ potius ſuæ, quàm aliorum eruditioni con-

Parthenię renuant adhibere ad carmina Divæ.
Quin etiam, hinc Rhagades, [a] tactisque erraticus Her- (pes [b]
Exulat hinc lymphis; nec ab his tentata, tumori
Freta suo, se Struma [c] teget: diro ulcere [d] quamquam
Marceat. Asthma[e] procul; Varix[f] procul aufugit, omnis
Et Phacos, [g] & laceros urgens Ischuria [h] renes:
Cedit & expulsum Stagno Cacoethes [i] eodem.
Nec Dysentericus, [k] qui sanguine profluit, humor,
Aut Colon, [l] aut tensum ventosa incommoda [m] Flatu
Torquebunt uterum. numquam tibi frigida, [n] tristes
Aut contra ærumnas nunquam flammata [o] creabit
Temperies: humeros si cum tutatur amictu
Castula, [p] roriferos, Niphe, [q] patiare calores.
Hæc

consulens, hæc habet *l.6.c.18. Apud nos*, inquit, *fœdiora verba ne consuetudine quidem aliquâ verecundiùs loquentium commendata sunt: ut difficilis hæc explanatio sit simul, & pudorem, & artis præcepta servantibus*.

(a) *Rhagades*. Rhagades a Ῥαγάς, latinè fissura, vel labiorum, vel manuũ, vel etiam sedis, pro cujus rimis hìc præsertim usurpatur.

(b) *Herpes*. Herpes, Ital. *Erpete*, *Formica*: ab ἕρπω serpo. Tumor erysipelaris, cum pustulis, a portionibus ichorosis, & lixiviosis, ut ajunt, sanguinis, in habitu corporis subsistentibus, corrodentibus, & exulcerantibus.

(c) *Struma*. Struma, Ital. *Scrofola*, *Coccia*, *Gangola*, *Gozzo &c.* Tumor scirrhosus glandularum, vel in collo, vel sub alis, vel alibi, a collectione, & induratione materiei congelantis.

(d) *Diro ulcere &c.* Ital. *Scrofole ulcerate*.

(e) *Asthma*. Asthma, creber, & molestus anhelitus, propter organorum angustias.

(f) *Varix*. Varix, Ital. *Vena dilatata*, præsertim in cruribus.

(g) *Phacos*. Phacos, impetiginis species. Ital. *Macchie di faccia*.

(h) *Ischuria*. Ischuria, Ital. *Ritenzion d'urina*. A ἰσχέω contineo, & ὖρον urina.

(i) *Cacoethes*. Cacoethes, ulcus malignum, insanabile. A κακὸς malus, & ἦθος mos. Ital. *Ulcere maligno ribelle*.

(k) *Dysentericus &c.* A Dysenteriâ, Ital. etiam sic dicta: Intestinorum difficultas, cum inflammatione, & exulceratione, & sordium cruentarum excretione.

(l) *Colon*. Colon, non hìc pro Intestino medio inter Cæcum, & Rectum, seu pro Ventre inferiore, qui excrementa recipit: sed, cum Scrib. Larg. n.122., & Q. Seren. Sammon. &c. sumitur pro Colicæ morbo: cum scilicet constipatâ alvo, & tumente ventre instar tensæ chordæ, fœcum rejectio per os, atque alia eventa subsequuntur.

(m) *Ventosa incommoda*. Ital. *I flati*.

(n) *Nunquam tibi frigida &c.* Ital. *Temperie fredda dell'utero*.

(o) *Nunquam flammata &c.* Ital. *Infiammazione d'utero*.

(p) *Castula*. Castula, Palliolum, quo Puellæ vestibus exutæ cooperiebantur in Balneo modestiæ gratiâ; Ut ex Jo: Hekelio in Not. Ausonii Popmæ *De differentiis verborum* l.1. V.*Castus*.

(q) *Niphe*. Niphe, Nomen muliebre, utpote Nymphæ: appositè desum-

Hæc præter, postica suo nec pondere Sedes [a]
Damna feret labens; jugi diluta fluento
Illa, relaxati poterit sphincteris, ad ima
Dum ruit, instantem sospes prohibere ruinam.
Duritiem sic ipse suam dimittet in undis,
Gingivas qui forte tumor, vitiataque linguæ
Septa premit. Vis fracta minas Arthritica [b] ponet:
Torpida seu durâ religatas compede plantas [b]
Vinciat: articulos toto seu corpore vexet [b].
Sentiet hìc demum, seque hìc gemet improba victam
Syphilis, [c] Idalio exitium meditata veneno.
Spes tamen, in dubio vitæ discrimine, nunquam
Firma magis, certo quàm tanti Gurgitis uti
Perfugio, hostilem thorax ubi saucius ictum,
Excepitque altè telum; [d] quod sæpe, refractum
Parte sui, insedit, latuitque in viscere: quales
Sub terram effosso talpæ latuere cubili.
Quàm facili tunc Fonte fluet medicina! retectis
Tum bene vulneribus, nexu quæ zona tenaci
Obligat, æstiferos sine laxior innatet inter
Plaga lacus, plenisque patens exhauriat oris.
Nec semel epotâ [e] mollitum najade vulnus,
Stagnorum aut licuit conspersum obducere limo. [f]
Pro-

sumptum ab Ovid. 3. Metam:, a Νίπτω, *Lavo*.

(a) *Postica suo &c.* Podicis procidentia, cum scilicet Intestinum rectum cum dolore prominet extra podicem: relaxato, vel resoluto Sphinctere, hoc est musculo, qui Intestinum rectum claudit.

(b) *Vis . . . . . Arthritica*. Ab Arthritide: Ital. *Dolori articolari*: ab ἄρθρον Articulus: sive in unâ tantùm parte: sive per omnes corporis articulos diffusâ.

(c) *Syphilis*. Syphilis, Morbus Gallicus nimirum; quem sub hoc nomine Hieronym. Fracast. celeber Medicus, ac Poëta Veronensis expressit in libris Poëtico stylo conscriptis, hoc titulo: *De Morbo Gallico*. Syphilis quidem, ut putat Reies, quòd συνφιλία indicet veluti partum amicitiæ, & concordiæ Venereæ.

(d) *Excepitque altè telum &c.* Exprimuntur ea vulnera, quæ Ital. *Penetranti* dicuntur.

(e) *Nec semel epotâ &c.* Ex Jasol. *l. 2. c. 13.* haustu etiam utilis aqua hæc ad sananda vulnera.

(f) *Stagnorum &c.* Jasolino *Illotatione*: cum nimirum luto e sedimento
Fon-

Profuit immiſſos clyſtere [a] impellere rores,
Quâ via vulnifico detecta foramine ducit.
Namque ſinûs intra ſuberant quæ fracta receſſus
Oſſaque, & occulti fugientia ſpicula ferri
Erupere: nocens ſe purgat in aëra clauſum
Virus, & exhauſto coijt marcore cicatrix.
Vera cano: [b] vanis non luſit eburnea ſpectris
Janua: non falſi miſere inſomnia Manes.
Facta fidem pariant: Annalibus eruta priſcis
Tuta fides. Miſeræ pertæſus munera vitæ,
Tabenteſque genas, & languida membra trahebat,
Lethiferum ſervans tacito ſub pectore vulnus
Antimachus: [c] clarum Antimachus cui nomen, & in-
Spectatæ virtutis honor, generiſque vetuſtas. (gens
Hunc generaſſe Capys Nymphâ Crateride blando
Sirenum in gremio Sebethi ad fluminis undas
Fertur, Avis, Ataviſque, & priſcâ ſtirpe potentem.
Saucius ille olim violentæ cuſpidis ictu
Rixarum in medio: ferro thoraca recepto,
Prima latens jugulo quà coſta adnectitur, enſis
Hauſerat: effractoque chalybs mucrone, repoſtis
Abditus inſtiterat latebris: ut lumina prorſus
Falleret, & medicæ ſe ſe ſubduceret arti.
Dumque dies, alterque dies procedit: acerbo
Seminecem ſenſu ſternit dolor; obruta luctu
Lin-

Fontis collecto, totum vulnus linitur.

(a) *Clyſtere.* Clyſter, Ital. *La Siringa*, a κλύζω abluo.

(b) *Vera cano &c.* Celebris hæc Hiſtoria miræ curationis; quam, præter cæteros, refert Jaſolinus *l.* 2. *c.* 13., teſtis oculatus, cum illi præfuerit.

(c) *Antimachus.* Antimachus, ſub hoc nomine venit Simeon Capycius Patricius Neapolitanus. *Antimachum* appellat Auctor, ab ἀντὶ contra, & μάχομαι pugno; rixatus enim ille in ipsâmet Ænariâ lethale vulnus accepit, ubi prima coſtarum oſſi jugulari, ut ajunt, adnectitur; effractoque gladio, hujus mucro palmo in longum protenſus, & digitis latus duobus, hæſit medius inter octavam, & nonam coſtarum per totum anni, & ſemptemdecim dierum ſpatiũ ab accepto vulnere; donec pridie Nonas Aprilis anno 1581. aquæ Parvi Gurgitis vi erutus emerſit tandem; capularisque Capycius ſanitati redditus.

(a) *Pa-*

Lingua silet; mærent pressis vultusque, genæque
Luminibus, cervix collo inclinata recumbit.
Non secus ac placidi vada propter Lyda Caystri
Languet Olor: plumbo incautum quem durus adacto
Venator, jaculove ferox procul æthere ab alto
Deijcit, & patriâ moribundum extendit arenâ.
Tunc etenim clauso mordax sub viscere ferrum
Continuò fera signa dedit: namque illita sputo
Sanguineo exundant, saniemque madentia putrem
Ora vomunt; duris hinc Intestina laborant
Torminibus; manat postica per ostia teter
Interdum cum fæce cruor; febris ingruit; arctis
Faucibus immissas vix reddit anhelitus auras.
Septima purpureis properans Aurora quadrigis
Jam rursum extulerat media inter sidera Phœbum;
Tum malè consultum (neque enim spes ulla salutis)
Antimacho exclamant. & jam fatalia Parcæ
Fila legunt; pulsis cum lux undena tenebris
Nulla tulit veniens lapsis solatia rebus.
Post decimam sed quarta malignior; arida tactu
Membra stupent, torpentq;fibræ, atq;immobilis hæret;
Dextra suum nec tentat opus; tum lurida vultus
Proluvies, maciesque genas consumpsit inanes.
Jamque tibi extremas vitæ denunciat horas
Atra dies; lethi jam vis inimica propinquat;
Et tecum juvenile decus, flosque integer ævi,
Antimache, & miserûm-pereunt frustrata parentum
Gaudia. proh quales inopino funere fletus
Elicis, & quanto cogis tabescere luctu!
Te juga Pausilypi, patrio te litore Siren,
Te Megare, & resonis flebat te Vesbius antris:
Sebethusque suo gemitum Pater edidit alveo.
At Libitina tuum juraverit aspera quamvis
In caput insultans, durum sibi nacta nocendi
Tem-

Tempus, inexhausti non te tamen abstulit annis
Invida, nec potuit; namque exaudita secundo
Vota polo; incolumis felicia tempora vitæ
Ducis: & annosam datur extendisse senectam.
Ipsa quidem te blanda fovet, te sospitat undis
Inarime: raptumque rogo subducit, & urnæ.
Quippe impacati, dum mitibus inscia flecti,
Gliscit adhuc morbi violentia, ne quid inausum,
Aut intentatum Phœbi superesset in arte:
Ociùs accisas Parvo tum Gurgite præstat
Res tegere, & (spondet si quid medicina) tueri.
Interea tabens iteratâ aspergine vulnus
Proluitur; partesque humor pervadit in imas.
Donec, ab induciis solet fiducia pacis
Prœlia post, vitæ spes tandem affulgere visa est;
Visa, sed (heu miserum!) malè credula lusit hiantes.
Nam licèt in speciem, fictèque obducta cicatrix
Appositis coëat medicatibus: & sua nusquam
Signa oculis retegat commissæ injuria rixæ;
Lesa tamen Juveni tacitè præcordia carpit
Infrænis sine more dolor: penitùsque reductas
Labitur in venas & cæcâ tabe pererrat,
Exitium fatale ferens. Jamque æthere ab alto
Annuus emensum cœli remeaverat axem
Cynthius: & denis supraddita Solibus, Orbi
Adveniens septena dies ostenderat ortum:
Tempus erat, trepidæ quo primùm Portitor Helles
Aurato attigerat cœlestia limina cornu;
Cum subitò apparens infecit pustula summam
Tetra cutem: exilis tum prodita rima dolosi
Vulneris; emergunt sua per vestigia fraudes
Tabificæ, & propriâ deprenditur hostis in arce.
Ilicet ad cubitum nudatis rite lacertis
Impiger, inserto Chiron tentare specillo

Aggreditur, quà vulnus hiat; cum cognita morbi
Caussa, salutari tactum dum cuspide ferrum:
Quod medium hærebat, costasque increverat hærens
Inter, ubi octavam sibi nona ex ordine nectit.
Ergo instaurari repetito balnea ductu
Jussa iterum: infirmo fixum queîs pectore telum
Excussisse queant: nec longum tempus, & undis
Costarum laxata viam compago latenti
Dat chalybi: & facto patuit ceu limite callis.
Inde ubi rimosas ferri explorare latebras,
Et tectos subijsse aditus volsella tenaci
Dente premens potuit: dextrâ tum spicula Chiron
Solicitat; cœptum felix Fortuna secundat:
Numinaque arrident faustis præsentia votis.
Namque manum facilis, nisumque secuta Magistri
Exijt, & toto cessit de corpore cuspis.
Dardanio ut quondam Regi lethalis arundo
Protinus ambrosiæ vitalibus oblita succis
Excidit: indigno Nati cum territa casu
Gnossiacâ retulit dictamnum Mater ab Idâ.
Tum qualis, tum quanta sinum pervaserat, ensis
Eruta pars docuit: digitis nam lata duobus,
Et solido in longum dodrante extensa patebat.
Quid memorandum æquè totum hæc vulgata per Orbem
Stagna ferunt? Papulas [a] eadem reserata rubentes,
Tuberaque affectæ Sedis, [b] scrotique Tumores [c]
Discutiunt: tactu corpus licèt horrida, & omnem
Psora [d] cutem obnubat, Psoræ tamen imbribus horror

Ob-

(a) *Papulas &c.* Papulæ, Ital. *Gotta rubea, ò rosacea* voçantur a Jasolino.

(b) *Tuberaque affectæ Cedis*, Condylomata, de quibus in seqq., Callosæ nimirum carnis accretiones in Sede,

(c) *Scrotique Tumores*. Testium scilicet in Scroto.

(d) *Psora*. Psora, Scabiei species: nempe cutis asperitas: A ψῶ, scalpo.

(a) *Ossa*

Obruitur jactis, nec vires sustinet undæ.
Ossa etiam [a] infectis putrem vitiata medullis
Si cariem sensere, situque abrosa nigrescant;
Inflatum justo si plus aut turgeat hepar, [b]
Aut calor accendat non segniter; actus eodem
Jactetur seu forte lien, seu viscera morbo,
Dum furit Ætnæis veluti fornacibus ignis;
Quid residi cunctere manu? tam sæva malorum
Agmina quid dubites victrici extinguere lymphâ?
Terga dabunt, molita fugam, mihi crede: solutis
Ut dubii funesta inter certamina Martis
Ordinibus, fugiunt Equitum, Peditumque phalanges.
Nequidquam, hunc membris Æger modò perferat a-
Nequidquam nocuo pallebit concolor auro (mnem,
Icterus; [c] & laceros incassum perdita renes
Lithiasisque, [d] & Tænariis educta Nephritis [e]
E latebris, duro mordebunt ilia rictu.
His ego fœcundis vos indulgere fluentis
Præmoneam, Lucina tori queîs gaudia, Matrum
(Crudelis!) queîs dulce negat cognoscere nomen,
Sic, ubi destituant, lactis neque dona Parentes
Ulla beent, vacuisque inhians dependeat Infans
Uberibus, nec posse sitim restinguere detur:
Quæsitum huc tanti Genitrix lenimina luctûs
Adveniat; plenis manabit lactea rivis

(a) *Ossa etiam &c.* Ital. *Spina ventosa*: cum nimirum ossa nigrescunt, & abraduntur inter articulos a materie acri, & corrodenti.

(b) *Inflatum justo &c.* Ital. *Tumore, ed Infiammazione di Fegato, di Milza, e delle Viscere.*

(c) *Icterus.* Icterus, Ital. *Itterizia, Morbo Regio, Mal dell' Arco*: cum toto corpore nativus color in flavum, a flavæ bilis diffusione, mutatur. Vide Celsum *lib.* 3. *c.* 24.

(d) *Lithiasisque.* Lithiasis, Ital. *Mal di Pietra, Calcoli, Renella*: a λίθος Lapis; & ἄση fastidium.

(e) *Nephritis.* Nephritis; Ital. *Dolori Nefritici*: pro omni morbo, quo renes laborant: a Νεφρὸς Ren Renum scilicet obstructio, & inflammatio, cum vehementi dolore: cui conjuncta Urinæ difficultas, cum fibrosis excretis, vel arenosis, vel sanguineis.

(a) *Me-*

Copia tunc: uterique moras; tunc ſolvet operti:
Et thalami referet meritos Hymenæus honores.
Cætera quid memorem, Lunari ut diſſona gyro
Fœminei emendet tibi Fons purgamina ſexûs,
Parca ubi vel nimiùm, miniùmve fluentia currant?
Folliculo excreſcens ſic dum Meliceria, [a] pulti
Aut ſuppar miſeros Atheroma [b] obſederit artus;
Hos tibi præcipiam, ſive his objiſſe propinquos
Actutum Latices: [c] quin, his mordacia vinces
Phymata: [d] quæque furens inflixit vulnera membris
Uſa Cupidineo Conjux Vulcania telo.
Hoc valeat quæ Fonte frui, non illa remotas
Longinquo ſibi quærat aquas ſub ſidere: quamquam
Turgida divexet lymphâ obfirmatus inerti
Membra tumor (Scirrhon [e] veteres dixere Pelaſagi.)
Seu diſtenta [f] gravet, veniſque tumentibus idem
Ubera demittat: Parioque ſimillima ſaxo
Duret, in exitium miſere fœcunda parentis.
At diverſa premit quando Fortuna malorum,
Seque feram ſtomacho exhibuit: [g] diverſa frequenti
Blandimenta malis parat Ænaris Ora lavacro:
Quod revocare tuum poſſet, Tirynthie, robur.
Hinc

(a) *Meliceria*. Meliceria, Abſceſſus cum folliculo: Ital. *Meliceride*: a melleo humore, quo intumeſcit: a *μέλι* mel, & *κηρὸς* favus, quaſi favus mellis. Conſulatur Celſ. l. 5. *c*.26., *&* 28., *& l. 7. c. 6.*

(b) *Atheroma*. Atheroma, Abſceſſus etiam cum folliculo: ſed pulte veluti oppletus: Ital. *Ateromo*.

(c) *Sive his obiiſſe propinquos &c.* Balnea nimirum, quæ ſunt prope Parvum Gurgitem: vulgò, *Il Bagno della Lebbra*, *Di S. Maria del Popolo*, *Delle Gingive, e De' Denti*; quæ Morbo Gallico præſertim utilia, & Furunculis.

(d) *Phymata*. Phymata, Furunculi, ſeu tubercula erumpentia: & *Φύω* naſcor.

(e) *Scirrhon*. Scirrhos, a Græco *Σκίῤῥος*: Ital. etiam *Scirro*: Tumor durus, renitens, in glandulis obortus: proveniens e ſucci lymphatici atra-biliaris, ut ajunt, acido-auſteri, & congelantis ſubſiſtentiâ, & collectione.

(f) *Seu diſtenta &c.* Scirrhus in uberibus mulierum nimio lacte diſtentis, & duratis.

(g) *Seque feram Stomacho &c.* Pro omnibus morbis, qui Stomacho officiunt, ſalubre in primis Balneum, quod ex hoc Indig. *Dello Stomaco* appellant.

(a) *Hinc*

Hinc malè concoctis [a] si turbida sæviat escis
Nausea: sive dapes, epotaque murrhina cogat
Evomuisse: cibique tenax [b] non amplius, inter
Ditia non alitur tabens chrysendeta corpus;
Nec Scarus Eoi, Lucrini aut Ostrea fluctûs
Ulla gulam irritant, mensisque acipenser opimis;
Si clandestino tumeant præcordia flatu: [c]
Iliave insultans singultibus interruptis [d]
Sæpe dolor quatiat, clamosque rugiat alvus; [e]
Sive diu te Tussis [f] habens vetet anxia Cœlo
Liberiore frui, pectusque tenaciùs arctet;
Ne dubita, Herculeæ victor velut alter Echidnæ,
Monstra tot elides generosior, hæc ubi lustres
Balnea, quæ noster reseratque, & præstat Apollo.
Ora quoque [g] exhalant acidam cum putida nubem
(Namque, calor victum quem non fermentat, acescit
Sæpe cibus, ructuque gravi contaminat auras.)
Enervis, cum languet, iners, aut Æger anhelo
Pectore, consumptis tabo vix ossibus hæret;
Tunc Ferrugineos [h] inferre canalibus imbres
Ne pigeat, Nymphæque super Furnellidos, & quos
Gur-

(a) *Hinc malè concoctis &c.* A Nauseâ, & vomitibus a mala ciborum concoctione ortum trahentibus, vindicabunt Balnea, vulgò *Del Succellaro, Di Piaggia, ò Carta Romana, Dello Stomacho, Di Fornello, Mezza Via, Castiglione, e Del Ferro*; quæ duo postrema Stomachi cruditati consulēt.

(b) *Cibique tenax &c.* Morborum hunc a Cachexiâ præsertim creatum ut expellas, utere Balneis, vulgò *Del Ferro, e dell' Ulmitello*.

(c) *Si clandestino &c.* Inflationibus præcordiorū opportuna Balnea vulgò, *Di Castiglione, S. Montano, e Fornello.*

(d) *Iliave insultans &c.* Stomachi singultus facile a Balneo *Dello Stomaco* vincuntur.

(e) *Clamosaque rugiat alvus.* Ad sedandos stomachi rugitus, ac dolores, apta, quàm quæ maximè, Balnea *Dell' Ulmitello, Dello Stomaco, Castiglione, Mezza via, e Fornello.*

(f) *Sive diu te tussis &c.* Ut tussi medicinam facias, adhibe Balnea, vulgò *Del Succellaro*: Eadem etiam, cum pectoris angustiæ libere spiritum ducere non sinant.

(g) *Ora quoque exhalant &c.* Contra acidos ructus a malâ cibi concoctione, Balnea vulgò *Di Castiglione, e Dell' Ulmitello* usuvenient.

(h) *Tunc Ferrugineos &c.* Ex dictis nuper in Not., & lib. I., habes quæ nam sint hæc Balnea.

(a) *At-*

Gurgite Castilion, quos Subcellaria præbent
Arva, vel exiguâ quos Incola dixit ab Ulmo.
Ipsa etiam a Stomacho repetunt celeberrima nomen;
Romanisque Plagis, Montano & sacra renident
Indigeti quæ Stagna, velim te corpore toto
Auctor ego subiisse: dabunt iterata salutem,
Atque intestinis poterunt occurrere turbis. [a]
Horrida sed Boreæ teneras ubi flamina fauces, [b]
Vel Cauri premat aura nocens; agitabilis Uvas
Si gravet, & vento tonsillas obstruat aër,
Guttura dum stimulis angit flammata Synanche; [c]
Vel si deciduo [d] Trachea [e] humore laboret,
Asperaque attacto feriat pulmone meatus;
I, pete Romani [f] quam dat Plaga litoris, & quam
Exhibet Argenti, [f] vel Coctilis Unda [f] medelam.
His quoque te quondam properantem pharmaca morbis
Sensit acerba lues: & te dedit improba pœnas
Vindice, quem (memini si quæ Podalirius olim
Narrabat studio recolens mihi vera) Nitrosæ [g]
Naiádes dixere suo de nomine Fontem.
O mihi si veteres, Nereo indulgente, liquores
Eli-

(a) *Atque intestinis &c.* Intestinorum doloribus, atque Inflammationi præsto erunt Balnea *Dell' Ulmitello*, e *Fornello*.

(b) *Horrida sed Boreæ &c.* Faucium inflammationibus quâcumque ex causâ, & Uvæ (Ital. *L'Ugola*) relaxatæ, & Tonsillarum, subveniunt Balnea *Di Piaggia*, ò *Carta Romana*, *Del Cotto*, ò *sia Delle Cajonche*, e *Dell' Argento*.

(c) *Synanche*. Synanche, Ital. *Schinanzia*, Latinis *Angina*: Morbus in faucibus, propriè ex musculorum inferiorum inflammatione. A Κυνάγχη, deducto ab ἄγχω strangulo. Consulatur Cels. *l.* 4. *c.* 4. Synanchen curant Balnea *Dell' Ulmitello*, *Castiglione* e *Fornello*.

(d) *Vel si deciduo &c.* Gutturis distillationes persanabunt Balnea *Di Piaggia Romana*, *Delle Cajonche*, ò *sia Del Cotto*, & olim *Il Nitroso*.

(e) *Trachea &c.* Trachea, Ital. *Aspra Arteria*, ò *sia Canna del Polmone*. A τραχὺς *Asper*. Tracheam igitur si distillatio gravet, occurrendum illi Balneis *Di Piaggia Romana*, e *Dell' Ulmitello*.

(f) *I, pete Romani &c.* Balnea videlicet *Di Piaggia Romana*, *Dell' Argento*, e *Del Cotto*.

(g) *Nitrosæ Naiades dixere &c.* Balneum nempe *Del Nitroso*, quod maris æstus absorbuit, ut diximus lib. I.

(a) *Pleu-*

Eliceres iterum: & reduci te gurgite possem
Inter litoreas salientem cernere ripas!
Tunc ego te tumidà mallem Pleuritide [a] quando
Anguntur latera, & febri inflammantur acutâ;
Aut prædura [b] nimis solvenda est alvus; & atræ
Bilis ubi exundans, [b] acidusque efferbuit humor.
Vos etiam multo suffusi corpora felle: [b]
Instabilesque genu, vix languida membra trahentes: [b]
Lurida quos tenuat Macies: [b] quos Rheumata contra
Insiliunt: [b] Pituita premit vel salsa: [b] vel urgens
Calculus: [b] obseptos inter seu glarea renes, [b]
Utier his iterum Stagnis, iterumque monerem.
Nec gemeres uteri, Clymene, disrupta latratu [b]
Infelix, dum nata mali contundere vires
Defluerent, membrisque agerent aspersa venenum.
In melius rerum verso tum cardine, nullam
Vel Scabiem [b] assiduè, Psoram [b] vel adunca recurvo
Scalperet ungue manus; nec luctu prædita mœror [b]
Vulturis insomni foderet præcordia rostro.
Insuper his alios si Fontibus addere Fontes, [c]
Lixivjque, Aurique velis, Fontanaque Stagna,
Et quibus a Cellis ductum cognomen adhæret,
Et venas, Solicite, tuas, & nomina præbet
Queîs

(a) *Pleuritide &c.* Pleuritis, a πλευρά, Membrana costas subcingens: Dolor lateris vehementissimus, cum tussi, febre acutâ, ac sputo citiùs, vel tardiùs subsequente, ab inflammatione ejusdem membranæ, obortâ ab impedito sanguinis biliosi ibidem per venas, recursu. Ital. *Scarmana Mal di punta*. Pleuritidem olim emendabat Balneum Nitrosi.

(b) *Aut prædura &c.* Exonerandæ alvo: Atræ Bili (hoc est humori acido, melancholico, excrementitio in Pancreate collecto) expellendæ: Ictero laborantibus: Debilibus, ac Tabe consumptis reficientis: Catharro, & Pituitæ Salsæ expurgandæ: Calculis renum, & vesicæ frangendis: Arenulis e renibus deijciendis: Quibuscumque uterj fœminei morbis, nimirum Torsionibus, Strangulationibus, sive Præfocationibus: item Matricis doloribus sedandis: Scabie, vel Psorâ Infectis: ac denique Melancholicis levandis, idem Balneum Nitrosi deserviebat.

(c) *Insuper his &c.* De quibus Balneis hìc sermo, abundè patet ex lib. I.

(a) *Lym-*

Queîs Specus, & lymphas Dojano, e litore: [a] nunquam
Tuſſis [b] anhela latus, nec fauces anget obeſas.
Tabida non poſthac pulmonem incommoda: puſthac [c]
Aſperitas [d] non dira fibras, nec pectora lædent.
At neque difficiles [e] cœli ſpirabilis auras
Diſſultantem animam, duræ patientia ſortis
His tua fumiferis caleant ſi corpora labris.
Hìc indiſtinctis raucùm [f] ſi diſſona verbis
Ora ſonent, vetitum poterit patuiſſe ſonoræ
Vocis iter: nodo ſolvi ſic lingua tenaci. [g]
Hæc eadem (Argenti modò claudat Aquator, & Auri,
Coctilideſque undas, Lixivj & Stagna: recluſis
Et te, Caſtilion, & vos, Vada Ferrea, venis,
Et Latices, Pontane, tuos ſuperaddat) iniquo
Invalidos caſu arcebunt, rapientque periclis.
Scilicet ora croco [h] ſeu cum pallentia morbi
Arquati fera ſigna dabunt: Cacochymia [i] vultum
Seu

(a) *Lymphas Dojano e litore.* Idem, quod aliter *Bagno dell' Ulmitello* vocant.

(b) *Tuſſis anhela &c.* Pro morbo hoc in uſu medico ſunt Balnea *Di Piaggia Romana, della Spelonca, Del Cotto, Di Soliceto, e Del Succellaro.*

(c) *Tabida non poſthac &c.* Malis omnibus, quæ Pulmoni efficiunt, proderunt Balnea *Di Fontana, Dell' Argento, Dell'Oro, Di Piaggia Romana, e Dell' Ulmitello.*

(d) *Aſperitas &c.* Balnea *Di Piaggia Romana, ed Ulmitello* Ægrum a pectoris morbis, atque ab Aſperitate præſertim afferent.

(e) *At neque difficiles &c.* Difficultatem ſpirandi, & Anhelitum ab Aſthemate ortum, tollent omnino Balnea *Di Soliceto, Di Fontana, del Cotto, Della Colata, Di Piaggia Romana, e Dell' Ulmitello*: cujus præſertim aqua utilior erit ſi epota.

(f) *Hic indiſtinctis &c.* Ravi, ſive Raucitate afflictos ſanitati reſtituent, vocemque reddent ſonoram Balnea *Di Piaggia Romana, Dell' Oro, e Dell' Argento.*

(g) *Nodo ſolvi ſic lingua &c.* Si qua linguæ impedimenta, Ulcera, Tumores &c. diſſolventur ab aquis *Di Piaggia Romana, Succellaro, Dell' Ulmitello, e del Cotto.*

(h) *Scilicet ora croco &c.* Ital. *Itterizia, ò ſia Mal dell' Arco*: cui auxilio erunt tria poſtrema balnea enumerata.

(i) *Cacochymia.* Cacochymia; a Κακὸς Malus, & Χυμὸς Succus; vitium humorum vitalium. Cacochymiæ quidem diverſę ſpecies, Bilioſa, Cholerica, Pituitoſa, Phlegmatica, Seroſa, Atrabiliaris, ſive Melancholica: pro quâ præcipuè hìc appoſita: cum de Lentiginibus ab Atrâ Bile provenientibus loquamur; Et hæ quidem a Pontani

Seu vitiet: Lentigo [a] decus ſeu detrahat ori.
Multum adeò hinc lucri: multa his ſe ſe efferet undis
Indita vis, lumbi quando tentantur, adactum
Et lateri ut calcar tabes [b] affixa nefaſtos
Ire dies cogit: concretaque Arena meatus [c]
Obſtruit: aut renes, [d] veſicæ [d] aut ſepta maligno
Et petit, & dirum morſu depaſcitur ulcus.
Proderit undoſos olli exploraſſe receſſus
Hos quoque, viſceribus lapidoſam inoleſcere fæcem [e]
Qui dolet, & ſaxis queritur creſcentibus Æger;
Cum fruſtra urinæ collapſum profluus humor [f]
Arctato ſibi quærit iter pervadere ductu.
Sic, ubi per latos nimiùm diffuſa canales
Gutta fluat, maculetque toros: humentiaque inter
Stragula Micturiens [g] graveolenti in ſorde jacebit.
Sive improvisò [h] conſpersâ ſindone currant,
Et tractim injuſſæ manent per lintea ſtillæ:
Vellicat exuſtos tunc cum Stranguria, [i] & ingens
Ureteras [k] habet ſtimulis mordacibus ardor.

tani Balneo, præ cæteris, delentur.

(a) *Lentigo.* Lentigo, Ital. *Lentiggine, Macchie del volto, Volatiche.* Id genus maculas tergunt penitùs Balnea *Di Fontana, Caſtiglione, Ulmitello, e Succellaro.*

(b) *Et lateri &c.* Ab iiſdem Balneis ſperanda ſalus, cum Lumbi doleant: & præſertim a Balneo Soliceti. Laterum verò, ac Renum dolores arcebit, præter Balneum Soliceti, Balneum *Dell'Ulmitello, e Di Pontano.*

(c) *Concretaque Arena meatus &c.* Ital. *Renella, Oppilazion delle Reni:* prętęr duo, quę diximus, malo huic ſuppetias ferent Balnea *Di Succellaro, Caſtiglione, e Piaggia Romana.*

(d) *Aut renes, veſicæ aut ſepta &c.* Ad Renum ulcera, præſcribenda Balnea *Dell'Ulmitello, e Piaggia Romana, Del Ferro, e Fontana*: quæ duo poſtrema veſicæ exulceratæ levamen afferent.

(e) *Viſceribus lapidoſam inoleſcere &c.* Ital. *Mal di Pietra.* Labem hanc eadem Balnea expellent, quæ Arenam expellere exiſtimantur.

(f) *Cum fruſtra urinæ &c.* Laborantes Iſchuriâ, Ital. *Ritenzion d'urina*, ſanos faciet Balneum *Di Caſtiglione, Succellaro, e Di Pontano*: & hujus quidem Aqua hauſtu utilior.

(g) *Stragula Micturiens &c.* Micturientibus præcipienda Balnea *Del Ferro, e Piaggia Romana.*

(h) *Sive improvisò &c.* Urinæ ſtillicidium Balneum *Di Succellaro* inhibet, ejuſque ardorem: quem etiam Baln. *Di Fontana* extinguit.

(i) *Stranguria.* Stranguria, Urinæ Stillicidium: a ςράγξ Gutta, & ȣ̓ρον urina: ſive a ςραγόω, & ςραγίζω guttatim exprimo.

(k) *Ureteras.* Ο'υρητῆρες ab ȣ̓ρον urina, & τηρέω ſeryo: quaſi urinam ſer-

Scitis ut (ante neces ageret dum ſæva, metumque
Tiſiphone) hìc furiis potuere obſiſtere Lethes
Tot languentum Acies; ubi, Dipſade durior, auctâ
Sæpe ſiti, renes furiata infeſtat: & artus
Eliquat, atque acri Diabetes [a] membra veneno;
Exſuccaſque trahit conſumpto humore medullas.
Qui tamen a Parvâ titulum ſibi vindicat Ulmo,
Quàm celeber Fons ille fluit! quàm certa petenti
Auxilia impendit: ſtillans Ophthalmia [b] quamvis
Effluat, humenti ſeu Phlegmate pectus abundet!
Hi tibi quæ Rores pellendis commoda morbis
Pharmaca, quas valeant vires depromere: teſtes
Hepatici, [c] durùmque gemens Arthriticus, & qui
Abſceſsu arroſis, & ſcabris unguibus horret.
Aſpera vos teſtes & quos Arteria vexat
Faucibus excreſcens, aut rubris Ecthyma [d] bullis:
Aut animas graviter ſpirantes inficit Oze. [e]
Addam etiam præceps ſomnum quos polluit inter,

No-

ſervantes. Sic dictæ a Græcis *Venæ colore albæ, quæ a renibus ad veſicam feruntur: quòd per eas inde deſcendentem urinam deſtillare concipiunt*. ita Celſ. *l.4. c.1.*

(a) *Diabetes*: Diabetes, Ital. etiam *Diabete*: demittendæ urinæ inexplebilis cupiditas, & retinendæ impotentia; a calidâ, vel ſiccâ renum intemperie: vel humore bilioſo, acri, ſalſo, & renes aſſiduè irritante. Tale quidem veneni genus renes, ac veſicam infeſtat, quale a Dipſade ſerpente funditur; ut enim Dipſadis morſu appetiti vehementiſſimè ſitiunt (unde & nomen Dipſadi factum a Διψάω ſitio) ita etiam Diabete laborantes. Affert præterea carnis, adipis, ac membrorum in urinam colliquationem: ob quam ſumma macies in toto corpore. Diabetes quidem a Διαβαίνω, Tranſeo: quòd ſcilicet corporis humor nullibi conſiſtat, ſed ſubinde de loco in locum tranſeat: non aliter ac aqua per ſiphones. Balnea *Del Ferro, e Piaggia Romana* cenſentur mederi huic morbo.

(b) *Ophthalmia*. Ophthalmia, ſumitur latè pro quocumque oculorum morbo: ab Ὀφθαλμιάω oculorum morbo laboro: ſtrictè pro horum inflammatione, cum lacrymarum profuſione, ut hìc accipimus.

(c) *Hepatici*. Hepatici, hepate laborantes: ita Plin. appellat *lib.26.c.7.*, & alibi.

(d) *Ecthyma*. Ecthyma, ab ἐκθύειν, ferri cum impetu, vel erumpere: denotat Papulam ſupra cutem erumpentem. Hìc generatim pro iis maculis, quæ corpus ſuffundunt.

(e) *Oze*. Oze, oris fætor: ut Celſ. *l.3. c. 11.*. Ab ὄζω, Oleo.

(a) *Thy-*

Noxia ubi placidam turbat genitura quietem.
Læſa vel ulceribus, vel preſsa doloribus auris,
Tubera cum, pariles que Thymi [a] excrevere corymbis,
Haurit inexplicitas confuſo murmure voces?
Ne multùm, ne quære: aliis fortaſse negarit
Quam fera Sors, fractis hìc meta noviſſima rebus.
Namque infundibulo collecti ex imbre vapores
Affectam poterunt fumo pervadere partem.
Quod niſi profuerit; ſtratis tunc membra reclinet
In latus, atque aurem lymphis ſtillantibus Æger
Suppoſuiſse velit; latices dein funde calentes
Deſuper, & Gutto immiſsus ſine profluat humor.
Hos ubi non longo tibi temporis intervallo
Suſtinuit rores: age, protinus excute: eòdem
Inde alios, tractimque alios inverge recentes.
Ante ſed aut unam, aut binas non amplius horas,
Quàm velit appoſitis lautus conſidere menſis,
Incubuiſse operi expediet. ſic ordine certo
Hæc eadem repetes; repetentem talia Phœbi
Non ſemel orta dies videat; deſiſtere tandem
Non priùs incœpto liceat, quàm roſcida curſu
Luna ſuo peragrans medium confecerit orbem.
Proh quantum hæc eadem mihi robur aquatica pro-
Munera, cum turgens obſeſso lingua palato (dent
Hæreat, incertoque ſonos diſcrimine fundat!
Hic, tibi ſi crebrò motis cor palpitet alis,
Aſseret; hic ſolido toties adamante rigentem
Duriùs, aſpersâ ſplenem Fons molliit undâ: [b]
Implicitaſque vias ductu patefecit aquarum.

(a) *Thymi*. Thymi, Ital. *Eſcreſcenze carnoſe*, qui more corymborum excreſcunt, & pendent; a quibus tinnitus, ſibilus, ac ſurditas in auribus: quibus morbis adeò utile exiſtimavit Jaſolinus Balneum *Dell'Ulmitello*, ut *Bagno dell'Orecchio* dixerit.

(b) *Splenem Fons molliit &c.* Ital. *Durezza, ed Oppilazion di Milza.*

(a) *Oza-*

Nec quærenda aliis meliore ſalubrior hauſtu
Lympha fuit, tetrum cum fluxu ichoris odorem,
Atque Ozæna [a] putris ſaniem diffunderet: & cum
Non una obſtrueret nares Verruca [b] tumentes;
Sive Adenes,[c] Porrique [d] artus, ſeu marcida linguam
Ulcera corriperent; ſeu par Furunculus [e] ovi
Dimidio, jactis ſubter radicibus altè
Inficeretque cutem, & concreto corpora ſucco.
Iliacis [f] quoties agitata aſsultibus alvus
Infremuit: preſſitque furens ſine more Tenaſmus: [g]
His etiam, his tabes deſæviit utraque lymphis.
Nec non his turpi vel Condylomata [h] callo,
Et quæ præterea partes deturpat eaſdem
Puſtula: [i] quæque pudor prohibet meminiſse, recedunt.
Hinc ſperata ferent querulæ ſolatia Matres,
Albida ſeu nimiùm, ſeu purgamenta redundent
Menſtrua: ſive fluor [k] lapſu metuendus aquoſo.

Nec

(a) *Ozana.* Ozæna Putridum ulcus in naribus, tetrum odorem emittens, cum profluvio ſaniei: ſerpens vel cum, vel ſine corruptione cartilaginearum, & oſſearum partium; proveniens a collectione, & fluxu ichoris, excrementi ſcilicet ſanguinei, vel lymphatici, acrioris, & corrodentis. Ab Ὄζω *Oleo.*

(b) *Verruca.* Verruca, Ital. etiam *Verruca*, Accretio carnis intra nares.

(c) *Adenes.* Adenes, Strumæ nimirum: Ital. *Scrofole.* Ab ἄδω ſatio: quòd tonſillæ, ſive glandulæ ſint, quæ ſæpius humore illapſo ſatiatæ, & expletæ tument: quod proprium Strumarum eſt.

(d) *Porrique.* Porri, ſpecies Verrucarum per corpus diſperſarum.

(e) *Furunculus.* Furunculus, Tumor ex craſſis humoribus in carnoſis plerumque partibus conſiſtens; aliquando ſolam cutem occupat, aliquando pervicax altè jactis radicibus erumpit; illumque ovi dimidio ſupparem dicit Celſ. *l.* 5. *c.* 18.

(f) *Iliacis &c.* Exprimitur Paſſio Iliaca, Ital. *Colica*, *Doglia Iliaca*: ab Inteſtino, quod *Ileum* dicitur.

(g) *Tenaſmus.* Tenaſmus, Ital. *Tenaſmo*, ò *Pondi*: Noſtrat. *Premiti*: aſſiduum fere per alvum excernendi deſiderium, urgens cum dolore, præcipuè in Sedis extremo, cum excretis modicis, mucoſis, & cruentis, aut purulentis.

(h) *Condylomata.* Condylomata, Calloſæ carnis accretiones in partibus corporis, & præſertim in Sede. Dicta ſic quòd ad modum articuli promineant: Κόνδυλος enim digiti articulum ſonat.

(i) *Puſtula.* Puſtula, Ulcera nempe, Rimæ, aut Rhagades, Pondus, Proptoſis, ſive Procidentia Sedis.

(k) *Sive fluor &c.* Ital. *Fluore aquoſo*: ut Jaſolinus: a quo has, & alias hujuſmodi voces, in morborum generibus explicandis, deſumpſimus.

(a) Seu

Nec feret humanâ, Febris, te cæde furentem,
Vexantemque ſinus, & pectora anhela prementem,
Exercere tuas Unda hæc crudeliter iras,
Seu Notha, [a] quatridui ſeu tu, Quartana, recurſu.
Sæpe licèt veſtros frangant Hydrea rigores
Cypria, [b] & a Medio [b] nomen ſortita viarum.
 Quem modò ſi quis amet poſtremum exquirere Fon-
Non illum Scabies, duri non damna lienis, [c] (tem,
Rejectæve prement vomitu faſtidia menſæ.
Nec ſtomachum ſe ſe fundent contagia circùm,
Denſatæ ut circùm ſe fundere caſtra cohortes
Obſidione ſolent. vallo non undique cinget
Aſperitas inimica cutem. non crudus ab extis
Humor: [d] & ex oculo manabit plurima lippo
Lacryma: detortis veniet ſua gratia Pætis.
Et quamvis obtuſa acies caliget in ipſo
Sole, ſuperfuſis tam denique cernet acutùm
Imbribus, Hæmonio queat ut contendere Lynceo.
Ipſa etiam, adductos ſi contrahat improba nervos,
Ponet hebes reſoluta ſuis Convulſio [e] nodis:
Et ſolitos iterum peragent citò corpora motus.
Hoſtica ceu victus mordet qui vincula miles,
Nulla valet vetito veſtigia figere greſſu:
Namque pedes, nam lora manus poſt terga revinctas
Implicuere; feros at ſi pia dextera nexus
Solvat, & attritas liber premat ille catenas:
Continuò pedibuſque viam, manibuſque capeſſet
Ar-

(a) *Seu Notha.* Febris Notha, Ital. *Febbre ſpuria.*

(b) *Hydrea Cypria &c.* Ital. *Bagno di Citàra, e Di Mezza Via.*

(c) *Duri non damna lienis.* Ital. *Oſtruzion di Milza.*

(d) *Crudus ab extis humor &c.* Pituita nimirum; humor excrementitius, crudus, aqueus; collectus præſertim in Ventriculo; qui voce *Extis* expreſſus eſt: Exta enim ſtrictè cor, pulmonem, lienem, jecur, & ventriculum ſignificant.

(e) *Convulſio.* Nervorum attractio, quæ & ſpaſmus dicitur.

(a) *Sive*

Arma, inſtauratæ renovans certamina pugnæ.
Tu quoque felices partu, Matrona, propinquo
Experieris aquas, thalamiſque fruere ſecundis.
Neve dehinc terrere malis; timor omnis abeſto:
Sive genas Maculæ [a] turpent, ſeu nuncia fœtus
Signa ferant, ſtimuliſque dolor præludat acerbis.
Ut tamen utilium felicior uſus aquarum
Eveniat, fauſti partem ſibi ſeligat anni
Æger, Amyclæos ubi ruſtica turba racemos
Colligit, & lectas calcat pede vinitor uvas.
Apta etiam noſtris hyemali frigore votis
Bruma venit, tardos inter numeranda Decembres.
Hoc erit ærumnis experto tempore virtus
Tempeſtiva nimis, capitis cui debita læſi
Cura, laborantiſque Uteri cuſtodia cordi eſt.
Quot mihi, dum veteris repeto præcepta Magiſtri, [b]
Quot mihi conſumptis adhibenda ſalubriter Ægris
Pharmaca ſuccurrunt! quot porrigit Inſula rores!
Ille quidem Fontes mihi dum, vireſque latentes
Indicat, edoctumque ſagax per ſingula ducit;
O ades, & Clotho, me præceptore, furentem
Diſce, Puer, quâ lege queas eludere, dixit.
Nulla mihi placeat medicina potentior, illam
Quàm ſi Caſtilion præbere, vel Aurea poſſint
Stagna, vel Argento, vel Ferro interlita, vel quæ
Nomen habent, Cytherea, tuum: quæve inter aquoſas
Umbraſci valles, vel quæ Furnellide largo
Rupe fluunt ductu. nec qui confidit in hujus
Limus aquis fomenta tuis minùs apta parabit
Ille malis, ubi membra luto conſperſeris; ictos

Præ-

(a) *Sive genas Maculæ &c.* Ital. *Panni di faccia*: quæ præcipuè ora mulierum uterum ferentium deturpare ſolent.

(b) *Magiſtri &c.* Podalirii nempe, a quo ſe edoctum ſuperiùs Auctor dixit.

(a) *Præ-*

Præcipuè nervos [a] si vis inimica coëgit
Ferre vel assiduos dextrâ indignante tremores:
Sive retardatos [b] occultâ compede motus.
Quàm bene se nostri vel Caligantibus [c] Imbres,
Quàm bene se proment Hirquis! [d] hæc sæpe madentes
Et sanie nares; [e] plenasque sonoribus aures [f]
Utiliter Nymphæa lavant; atque arida Matrum
Ubera distendunt; [g] præsertim hâc najade quando
Spargatur mollita Ceres: sparsamque subinde
Dente premant, mensisque velint adhibere paratis.
Læta minùs nec posse alios præsagia credam
Hìc capere, obtusum repetito verbere [h] languet
Dum caput: aut nimio deprensum frigore: [i] & udum
Prætumido exstillet sensim lentore: [k] fatiscat
Seu gravè, fumiferas cum fert Cephalæa [l] procellas,
Humidaque haud tenues paritura Coryza [m] labores.
Sic

(a) *Præcipuè nervos &c.* Paralysi laborantes, Ital. *Paralitici*, a Παραλύω dissolvo, debilito, Balnea *Di Fornello*, ejusque lutum, e *Del Ferro*, confirmant.

(b) *Sive retardatos &c.* Per Convulsionem nempe; ut ab hâc incolumis evadas, selige Balnea *Di Citàra*, *Della Colata*, e *la Doccia* in Valle Umbrasci.

(c) *Caligantibus &c.* Oculorum aciem purgant Balnea *Dell'Oro*, *Castiglione*, e *della Colata*.

(d) *Hirquis*. Hirqui, Oculi in utrũque angulum retorti: quibus opitulantur Balnea *Di Fornello*, e *Colata*.

(e) *Et sanie nares &c.* Ozæna, de quâ *pag.* 196. *lit.* a.: ab hâc ut convalescas, pete Balnea *Di Fornello*, *Castiglione*, ed *Umbrasco*.

(f) *Plenasque sonoribus &c.* Tinnitum discutiunt Balnea *Di Fornello*, e *Colata*.

(g) *Ubera distendunt &c.* Lactis inopiam non experientur Fœminæ, quæ Balneo *Di Citàra* laventur; vel panem in aquas Balnei *Della Colata* infusum comedant.

(h) *Obtusum repetito verbere &c.* Caput doloribus expedire censentur Balnea *Di Fornello*, *Colata*, e *Citàra*.

(i) *Aut nimio deprensum frigore &c.* Frigidam distillationem, vulgò *Distillazione fredda del capo*, abigent Balnea *Di Fornello*, *Colata*, e *Castiglione*.

(k) *Et udum prætumido &c.* Vulgò *Intemperie fredda, ed umida di testa* ab hoc malo immunem reddent Balnea *Di Citàra*, *Fornello*, e *Valle d'Umbrasco*.

(l) *Cephalæa*. Cephalæa, Capitis diuturnus, ac difficilè solubilis dolor: A Κεφαλὴ Caput. Qui hoc vexatur, quærat Balnea *Di Citàra*, *Fornello*, e *Castiglione*.

(m) *Coryza*. Coryza, Humor e capite fluens, quasi Κάρα Caput, & ζέω bullio, ferveo: Latinis *Gravedo*; Catharri species, cujus materia peccans per nares secernitur. Hâc ne ulterius

Sic importunâ si quis vertigine [a] nutet,
Ad terramque fluat flexâ cervice ; nec usquam
Fida, parumque tenax lasso labet icta cerebro
Mnemosyne , [b] & lapsam cæpere oblivia mentem.
Afflatum Herculeo [c] stupeat seu sidere corpus,
Cum lymphata furit versatilis Ira Dianæ:
Obruat his velox tabem, precor, obruat undis.
At quæ Romuleis repetunt sibi nomen ab oris
Balnea, [d] quot Vati titulis signanda refulgent!
Nam tua si perimat Chordapsos [e] in intima lapsus:
Si Dysenteriæ [f] patiantur viscera morsus,
Nec requies levet ulla fibras: & Recta fluendo
Intestina gravem pariant Proptosida: [g] venis
Sanguineum eliciat si dira Hæmorrhois [h] imbrem:
Lympha tot effrænos hæc una insurget in hostes,
Et premet, & victos furialibus exuet armis.
Cæsariem si forte cutis laxata decoram

Nu-

---

terius premaris, obeunda Balnea *Del Ferro*, *Della Colata*, *e la Doccia nella Valle d'Umbrasco*.

(a) *Sic importunâ &c.* Sospes erit a Vertigine, qui freqnentabit Balnea *Di Fornello*, *e Castiglione*.

(b) *Nec usquam fida &c.* Qui parùm fidâ memoriâ utuntur, ut malo finem imponant, accedant ad Balnea *Della Colata*, *Dell'Oro*, *Dell'Argento*, *e Fornello*.

(c) *Afflatum Herculeo &c.* Epilepsia nimirum, quâ cum Hercules laborasse dicitur, *Morbus Herculeus* ab ipso dictus est. *Comitialis* etiam, & *Sacer*, & *Puerilis*: Ital. *Epilepsia*, *Mal caduco*, *Mal di Luna*. Ab ἐπιλήπτομαι comitiali morbo laboro. *Ira Dianæ* quoque dictus est: quòd affecti hoc morbo, eo ad Lunæ motum afflictantur: ejus motibus ita obnoxii, ut secundùm ejus phases, ut ajunt, vexentur. Opem ferunt Epilepticis Balnea *Di Fornello*, *e Colata*.

(d) *At quæ Romuleis &c.* Balneum *Di Piaggia*, *ò Carta Romana*.

(e) *Chordapsos*. Chordapsos, Ital. *Volvolo*, *Colica*, *Passione Iliaca &c.* Hæ quippe voces *Chordapsos*, *Volvulus*, *Colon*, *Eileos &c.* confunduntur a Medicis: ut habet Lexic. Medic. V. *Eileos*.

(f) *Si Dysenteriæ*. Dysenteria, Ital. etiam *Disenteria*. Cels. l.2. c.28. *Tormina* dixit. Non abs re positum *rodere fibras*, cum non sine Intestinorum exulceratione, & Vasculorum corrosione sæviat in ventre. Vide *Not. pag.* 181. *lit.k.*

(g) *Proptosida*. Proptosis, Ital. *Procidenza della Sede*: cum Intestinum Rectum extra sedem prominet: ut *pag.* 182. *in Not. lit. a.* dictũ est. A προσπίπτω Procido, Cado.

(h) *Hæmorrhois*. Hæmorrhois, Profluvium sanguinis ex venis, quæ sunt in Sede. Ab αἷμα Sanguis, & ῥέω Fluo.

(a) *Leu-*

Nudavit, dempſitque comas; vel palpebra ſenſim
Depilis, & frontem Leuce [a] deformat honeſtam;
Nec ſuus eſt oculis vigor inditus: obruta denſas
Ipſa acies dubiâ patitur ſub luce tenebras:
Vel ſuffuſa [b] cadens lacrymari lumina cogit
Humor, in obliquos crebrò nutantia flexus:
Hypochyſiſque [c] diem abripuit, noctemque profudit;
Quæ mora? quid patrio detentum rure moratur
Dilectæ te prolis amor? quidve obſitus ævo
Te genitor, lentiſque tenent uxoria curis
Limina, vel vitreo gaudentes Fonte penates?
Alter ab Ænariâ ſaliet, decurret & alter
Fons tibi, longævæ qui præbeat aurea vitæ
Tempora inoffenſis iterum producere luſtris.
Huc, adigant ſi fata, virum comitetur euntem
Uxor, ubi effluviis [d] non reſpondentibus uſa
Ingemuit, ſeu nulla meent, ſeu plurima: curſu
Nec certas uteri leges, Lunaſque ſequantur.
Nec mihi diſpliceant his infœcunda Parentum
Corpora merſa vadis, viduâ cum nullus in aulâ
Ludat adhuc, teneriſque puer petat oſcula labris.
Hìc etenim optatæ tandem lætabile prolis
Omen erit: venient plenis connubia tædis;
Ipſaque jam vacuo toties excluſa cubili
Intrabit repetita larem: nova pignora promet
Fertilitas, multuſque domum ſolabitur hæres.
Non ſecus ac gelidæ poſt horrida frigora brumæ,

(a) *Leuce*. Leuce, propriè Alba Vitiligo; Lepræ ſpecies: a λευκὸς albus.

(b) *Vel ſuffuſa &c.* Vel quia Ophthalmiâ laborant, lippis nimirum oculis: vel quia Ægilopes, qui fiſtulâ lacrymosâ urgentur.

(c) *Hypochyſiſque*. Hypochyſis, Ital. *Cateratta*, Latinè *Suffuſio*: ab ὑπὸ ſub, & χέω fundo. Cum pituita inter Uveam, & Cryſtallinum humorem coagulata prohibet ſpiritus ab oculis exire, & in eundem intrare.

(d) *Uxor, ubi effluviis &c.* Menſtruis ſcilicet.

(a) *Quis*

Incultis ubi vere novo ſua gratia campis,
Et redit afflicto ſpes intercepta colono:
Namque ferax iterum reduci ſe prodit ariſtâ
Culta Ceres, fœtuque iterum beat ubere glebas.
Quis tumidos Choleræ [a] poſthac horreſcere motus,
Albenteſque velit fluxus? [b] ſeu proluat hauſtu [c]
Guttura: debilibus ſive utilis Unda fovendis
Partibus illa fluat: [c] phialiſve coërcita roret: [c]
Ut tulerint morbi, & cauti præcepta Magiſtri.
Hæc pituitoſo, ſalſoque humore refertos
Exonerat: lautæque abigit faſtidia menſæ.
Cor tremit? aut veteri conſumptas ulcere fœtor [d]
Turpat, & obſeſſas excreta caruncula [e] nares?
Hoc tibi ſe trudet panaces e litore; ſeque
Trudet idem ſi membra vorax exuſſerit ignis,
Aut liquor undanti fervet qui fuſus aheno,
Ardentiſque olei vel non innoxius humor.
Quin etiam, ignifero ſi plumbea læſerit hoſtem
Glans exploſa tubo, atque inſederit intima fibris;
Exactuſque altè violarit pectora mucro;
His Fontana [f] malis quamquam, Nymphæaque proſint
Coctilia [c] his quamquam: tamẽ hæc ne deſere, quæ nunc
Cognita perpetuo probat experientia ductu;
Non ſemel e tectis quando divulſa latebris
Emerſit pars fracta oſſis, plumbive nocentis,
Ab-

(a) *Quis tumidos Choleræ &c.* Cholera, nomen deductum a χολάς Inteſtinum: quòd vehementer bile excreſcente, & infra, ſupraque erumpente, graviter Inteſtina torqueantur, vomitu bilioſo, alvique dejectione.

(b) *Albenteſque velit fluxus &c.* Ital. *Purgazion bianca*, morbus muliebris, ex Jaſol.

(c) *Seu proluat hauſtu &c.* Triplex modus utendi his aquis; Primus Potu: Alter Fomentis: Tertius *In Doccia*: ut ſatis dictum eſt lib. I.

(d) *Aut veteri conſumptas ulcere &c.* Nempe Ozænâ: de quâ in Not. *pag.* 196. *lit. a.*

(e) *Excreta caruncula &c.* Sarcomata, Polypi, Verrucæ, alas narium opplentes: Ital. *Eſcreſcenze carnoſe*, *Polipi &c.*

(f) *His Fontana malis &c.* Balnea *Di Fontana*, *e Del Cotto*.

(a) Go-

Abditaque inviſo quæ mordent ſpicula ferro.
Nec minor ex iiſdem quærenda eſt gratia venis,
Si malè duratis inter ſe nexibus oſſa
Fracta olim, rurſumque ſolo titubantia nutent;
Brachiaque, atque humeri, dubiis aut paſſibus ægra
Genua labent, pronam capiti latura ruinam.
Tum, licèt incertos qui firmat arundine greſſus
Vix potis interdum vicino ſiſtier alveo
Languidus, invalidis parvo poſt tempore plantis
Priſcus ab integro veniet vigor: oſſaque forti
Glutine dureſcent, calloque obducta coibunt.
Si tua perfundat, placido non æqua ſopori,
Strata GonorrhϾ tabes: [a] nocturnaque turbet
Otia: & abſumptum Macies terat arida corpus;
O age, quid ceſſas? ſordentia ſubtrahe fœdo
Membra toro: & noſtris contagem interfice lymphis.
Quàm bene quæſitam jeciſſe in Fonte ſalutem
Hoc potero, prædura ſonos ſi lingua moretur
Reddere: cunctantes patitur ſi blæſa tumores!
Sciſſaque ſic rimis pateant cum labra; vel acri
Tubere tollantur Parodontides: [b] obſita ſquamis
Vel ſuperinſideat puerilibus Aphtha [c] labellis.
Quamquam ſæpe alios [d] alio de gurgite rivos
Inarime emittat: grato qui munere Divûm
Nec virtute fluant, nec avitâ laude minores.
Hìc Cellaris Aquæ, [e] penoris quæ nomine gaudent

Cc 2 Car-

(a) *GonorrhϾ tabes*. Gonorrhœa, involuntaria ſeminis ejectio, nocturno præſertim tempore, cum corporis macie. A Γονὴ ſemen, & Ῥέω Fluo; utrique ſexui communis: Ital. etiam *Gonorrea*.

(b) *Parodontides*. Parodontides, Tubercula dolentia circa gingivas, & dentes. A παρὰ circa, & ὀδὸς denſ. Vide *Lex. Med.*, & *Celſ. l.6.c.3.*

(c) *Aphtha*. Aphtha, Ulcus, oris ſuperficiem occupans, cum moleſto caloris ſenſu; vel a Sero ſanguinis acriori, vel in Pueris a lacte corrupto. Ab Ἅπτω, Accendo. Vide *Celſ.l.2.c.1.*

(d) *Quamquam ſæpe alios &c.* Nimirum præ cæteris Balneum, vulgò *Di Succellaro*, confert ad omnia enumerata oris, linguæ, ac Gingivarum impedimenta.

(e) *Hìc Cellaris &c.* Ital. *Bagno Di Succellaro*.

(a) *Sive*

Carminis in partem veniant: queîs perdere Febres
Sorte datum, audacis poſt ignea furta Promethei;
Sive intermittant, [a] alternis ſive diebus [a]
Hæ redeant, miſeroſve diu, noctuque fatigent. [a]
Adde laboranti [b] reſtinctum in Sede cruentum
Venarum effluvium: pulſumque impune dolorem,
Sanguineis [c] ubi parca notis excreta frequenter
Mucosâ cum fæce cadant. onus adde gravati [d]
Podicis excuſſum; quæque ora puerpera lædunt [e]
Indecores viſu maculas, quaſque egerit hepar, [f]
Quaſque lien, [g] facili terſas ceſſiſſe fluento.
Hæc ubi lympha caput madefecerit, horrida nuſquam
Area: [h] ſed compto fundentur vertice crines,
Quos iterum certo diſcriminet ordine buxus.
Quàm felix ſine nube dies fulgebit amico
Sidere! non ſomno poſthac ſementicus humor [i]
In medio, aut fluidi maculabunt pallia renes.
Hìc etiam, caſu tunſis, aut verbere membris,
Concretus ſi forte cruor conſperſerit atrâ
Tabe cutem, diffuſus abit, ceu fumus in auras.
Vos quoque Coctilides, [k] præſentia Numina, Nym-
Sæpe tuliſtis opem, laxata fatiſceret inter (phæ,
Cum dentes gingiva; graveſque auctura ſonores
Sæpe per occluſas Otalgia [l] ſerperet aures.

Ægro-

(a) *Sive intermittant &c.* Febres, quas Intermittentes, Tertianas, & Quotidianas vocant.

(b) *Adde laboranti &c.* Hæmorrhoides nempe, de quibus in Not. *pag.* 200. *lit.b.*

(c) *Sanguineis ubi parca &c.* Per Tenaſmum ſcilicet, de quo in Not. *pag.* 196. *lit.g.*

(d) *Onus adde gravati &c.* Sedis Procidentia: Vide Not. *pag.* 200. *lit.g.*

(e) *Quæque ora puerpera &c.* Maculæ, quæ vultum mulierum, uterum ferentium turpant.

(f) *Quaſque egerit hepar.* Ital. *Macchie di Fegato.*

(g) *Quaſque lien &c.* Ital. *Macchie, che vengon dalla Milza.*

(h) *Area.* Area, hoc eſt Calvitium.

(i) *Sementicus humor.* Gonorrhœa, de quâ in Not. *pag.* 203. *lit.a.*

(k) *Vos quoque Coctilides &c.* Sub perſonâ Nympharum Coctilidum, poëticè Balneum, vulgò *Del Cotto, ò Delle Cajonche*, exprimitur.

(l) *Otalgia.* Otalgia, Aurium morbus, cum intus fiunt in illis ſonitus.

ab

Ægrorum quoties iterata in vota precantum
Exhibuiſtis aquas, oculis Suffuſio [a] lucem
Cum raperet; lacrymis ſeu quis lippiret obortis;
Sive obliquà tuens tranſverſo lumina motu
Flecteret; obſcuramve offunderet Argema [b] noctem.
Ille ſed a noſtris non hìc reticendus amœni
Fontis honor Muſis, trito quem nomine gentes
Balneolum [c] dixere. uno hoc utatur Japis,
Auditum Gravitas ſi tarda obſtruxerit, optem.
Neve putes me falſa loqui, vim Fontis ab ortu
Diſce ſuo. hìc noſtrâ quondam ſub imagine terras
Euplœâ [d] incoluit genitus: dictuſque Parenti
Icmenus, [e] occulti ſignans præſagia fati.
Sparſus adhuc teneras primâ lanugine malas
Rara per Ænariæ tendebat retia ſylvas.
At rapido præceps fluvium tranſmittere ſaltu
(Ah malecaute Puer!) ripæ ulterioris amore
Dum cupit, inſtabili lymphis pede lubricus hæſit
In mediis; tanto fractæ diſcrimine vires
Non illum eripiunt; imbelli concita niſu
Brachia nequidquam verſat; comiteſque morantes
Nequidquam ingeminat; nec parciùs æthera votis
Solicitat; querulæ referunt ſuſpiria valles.
At gemitu e ſuperis commotus Juppiter aſtris
Indoluit; puerique vicem miſeratus iniquam,
Non tulit immeritum fato concedere. fletus
Comprime, ait, Puer alme; animos cape Numine dignos.
Fon-

---

ab Οὖς Auris, & Ἄλγος Dolor.

(a) *Suffuſio.* Suffuſio, Ital. *Suffuſione, Cateratta.* Vide Not. *pag.* 201. *lit. c.*

(b) *Argema.* Argema, propriè oculorum ulcus in iridis circulo, quem ſuffundit ſanguis venis fractis tenui plagâ, quæ deinde nigreſcit. Hìc tamen pro ulcere oculorum generatim poſitum eſt.

(c) *Balneolum.* Balneolum, Indig. *Il Bagnitello.*

(d) *Euplœâ.* Vide Not. *lib.* 1. *pag.* 16. *lit. g.* hìc pro Nymphâ accipitur.

(e) *Icmenus.* Icmenus, hoc eſt Humidus: ab Ἰκμάς Humor.

(a) *Tunc*

Fons eris: ipſi etiam quando, ceu Numina, ſacro
Indigetum cultu Fontes celebrantur, & aris.
Præ lacrymis, meliore flues nunc ubere; cedent
Damna tibi in pretium; diſcrimine major ab ipſo
Hâc mercede graves tandem ſolabere caſus.
Si modò ſurda tuos ſunt hæc fruſtrata vocatus
Litora: ſi ventis vox interciſa: paratum
Sentiet hìc ſurdâ quiſquis dolet aure levamen.
Dixerat; extemplo Pueri ſolvuntur in imbres
Pectora: & in riguas mollitis brachia nervis
Extenuantur aquas: digitique, & crura liqueſcunt.
Hinc ſuus eſt humeris, ſuus eſt atque oſſibus humor:
Et latera in fluidos abeunt manantia rivos.
Ex illo Fontes, ex illo clarior auxit
Ænariam: gratâque aures aſpergine juvit;
Tinnitu cum forte ſonant, fruſtraque profuſas
Sibilus in mediâ voces intercipit aurâ.
Quid dicam exhauſit Macies cum turpis, & ora
Pallor habet, laſſumque ruit ſine robore corpus?
Tunc mihi vel Retis, [a] tunc vel Ferrugine [a] tincti,
Aut liquidi placeant, præbet quos Nitrolis, [a] amnes.
Nec vos abnuerim Cypridi [a] dilecta, nec Auri [a]
Balnea, Fontanis [a] renuam nec turgida venis.
Præcipuè laxis tunc cum coma vulſa capillis
Aret Alopeciæ [b] vitio; dextræque reſiſtit
Vel cum dura cutis, tractantemque aſpera lædit.
Fœmineas vel multa genas notat Alphos: [c] eodem
Præſertim Lucina aperit ſi tempore partus.
Tum

(a) *Tunc mihi vel Retis &c.* Malis hiſce, de quibus hìc ſermo, ſubſidio erunt Fontes, vulgò *Della Rita*, ò *Della Rete*, & *Di Nitroli*: & Balnea *Del Ferro, Di Citàra, Dell'Oro, e Di Fontana.*

(b) *Aret Alopeciæ &c.* Alopecia, Capillorum defluvium: ab Ἀλώπηξ Vulpes: quòd Vulpibus accidat frequenter depilari: Ital. *Pelatina.*

(c) *Alphos*. Alphos, eadem ac Vitiligo: maculæ nimirum ſupra cutem ſubaſperæ, & ſubalbidæ: ab Ἀλφὸς Albus; hìc pro maculis, quæ mulieres ſub partum inficiunt.

(a) *Po-*

Tum decus, & nitidæ revirescet forma juventæ:
Ni modò pertæsam pigeat Stagnique, suique.
His obtritus aquis nullo se se obiice texit
Polypus, [a] & scabrum turpat quæ Mentagra [b] vultum.
Nec dein, albenti [c] qui sordidus humor abundat
Fæce, fluet Matrum genitali excretus ab arvo.
Ast ubi, nodoso [d] cohibens vestigia vinclo,
Ægra pedum junctura dolet: palmæque chiragris
Attractæ intumuere; lues [e] sive intima adhæsit
Quà femur inseritur cotylæ, [f] motumque retardat,
Et premit afflictas infirmo poplite suras;
Sive caput stillet, casuque Gravedo [g] frequentis
Stillicidj feriat: seu lenta morabitur alvus; [h]
Auspiciis clarata tuis, & nomine, quæ te
Indigetem, Montane, colunt, tunc Stagna requiram;
Quæque mihi saliunt Soliceti e Fonte, quibusque
Ipse suas præferre notas dat Clibanus, [i] Imbres.
Tunc, bene de pueris [k] vel quem meruisse fatemur,
Præ-

(a) *Polypus*. Polypus a Polypi similitudine: carnis quædam accretio in naribus, mollis, laxa, & colore varia; interdum palatum versùs, interdum extra vergens, & pluribus appendicibus adhærens. *Verrucæ* etiam, *Thymi*, *Mariscæ*, *Sycoses*, & *Ficus* vocantur: Ital. *Polipi*, *Escrescenze carnose*.

(b) *Mentagra*. Mentagra, Impetiginis species: Ital. *Impetiggine*. Summa cutis asperitas, cum prurigine multâ, squamis, ac furfuribus.

(c) *Nec dein, albenti &c.* Ital. *Purgazion bianca*, ut Jasol.

(d) *Ast ubi, nodoso &c.* Podagricis conducit Balneum *Di Soliceto*, *S. Montano*, *Saragalla*, ò *Sinagalla*, e *Della Spelonca*: quę duo postrema etiam a Chiragrâ relevabunt.

(e) *Lues sive intima &c.* Ischias nempe, Ital. *La Sciatica*: Arthritidis species, coxendicis articulum occupans, adeò ut dolor ad poplitem, surasque descendat. Præter eadem balnea, quæ podagrę succurrere dicta sunt, succurret etiam huic morbo Balneum, vulgò *Di Soliceto*.

(f) *Cotylæ*. Cotyle, a Κοτύλη, Coxendicis cavitas, sive acetabulum, ubi femur, sive crus coxæ adnectitur: sedes propria Ischiadis.

(g) *Gravedo*. Gravedo, Ital. *Flussion Catarrale*. Sospitabunt Gravedinosos Balnea *Della Spelonca*, *e Sinagalla*.

(h) *Seu lenta morabitur alvus &c.* Malum hoc, vulgò *Stitichezza*, solvet Balneum *Della Spelonca*.

(i) *Ipse suas præferre notas &c.* Ital. *Il Bagno di Fornello*.

(k) *Tunc, bene de pueris &c.* Jasolino teste, *l. 2. c. 26.*, Balneum hoc idoneum apprimè puerorum morbis.

(a) *Vere*

Præsidium Sinagalla ferat: limove tepenti
Convulsos recreet duro vexamine nervos.
Vere [a] tamen gratos, Autumni aut tempore rores
Speluncæ mihi saxa darent. tunc viribus impar,
Multà furens quamvis, algenti & flamine vivax,
Æolus [b] in tumidis non se defenderet extis.
Accersenda aliis sed nunc deperdita ripis
Pharmaca: dum latè pelago stagnante per agros
Nereus hausit aquas; [c] nostro mansuescere fletu
Nescius, Ægrorum precibus neque flectitur ullis,
Ut tandem absumptas clementior egerat undas.
O utinam injustâ pressos ditione remittat
Inarimæ patrios, quondam sua regna, liquores,
Redditaque imperio tandem potiatur avito!
Nulla velut sparsis Vitiligo [d] subaspera guttis
Terrorem incutiet: summam seu profluat ichor, [e]
Perque cutem scateat, Capitelli accedere Fontes
Dum valeam, Cytharæque Amnes. Elephantia [f] cedet
His detersa Vadis; atque hæc Dothiena [g] repellent,
Divulsumque ab stirpe abigent; medicamina proment
Psorica; [h] nec pulso [i] posthac frustrabere somno
Excretis, Alvine, [k] tuis, dum sæpe premendo

Par-

(a) *Vere tamen &c.* His duabus anni tempestatibus aquas Speluncæ utiliores asserit idem *l.2. c.11.*

(b) *Æolus in tumidis &c.* Per periphrasim Morbus ille, quem Ital. *Ventosità fredde* appellamus.

(c) *Nereus hausit aquas &c.* Consule *lib.1. pag. 26.*

(d) *Vitiligo.* Vitiligo, Ital. *Impetiggine*, *Volatiche*. Hanc olim Balneum, vulgò *Di Capitello*, extinguebat.

(e) *Ichor.* Ichor, sanguinis Serum, seu sanies, & tenuius excrementum ex ulceribus effluens, carnemque exulcerans: ut apud Cels. *l.5.c.26.*

(f) *Elephantia.* Elephantia, Ital. *Lebbra*: sic dicta, quòd cutis leprâ Affectorum similis videatur corio Elephanti, maculis ad atrum colorem vergentibus, squamosis, & crassis.

(g) *Dothiena.* Δοθιὴν, Furunculus, sive Tuberculum ex crassis humoribus in carnosis plerumque partibus.

(h) *Medicamina proment Psorica.* Psoram quippe expellunt.

(i) *Nec pulso &c.* Unum ex eventis Torminum, Celso teste *l.4. c.15.*, est somnus interruptus.

(k) *Alvine.* Alvinus, qui alvo, & præsertim Tenasmo laborat: ut Plin. *l.21. c.27.*, & alibi.

(a) *Mari*

Parturiunt, ſanieque movent aſperſa dolorem.
Fallor, & incautum rapit error! imagine veri
Quæ malè correptam cæpere inſomnia mentem?
Namque licèt, Venus alma ſuo quem jure tuetur,
Manet adhuc Fons ille: mari tamen alter iniquo [a]
Mergitur, & priſci fluxam ſibi nominis umbram
Vix retinet, titulumque jacens oſtentat inanem.
Quid tamen hìc vacuis fundam ſuſpiria votis,
Unius ut durum funeſto carmine caſum
Proſequar? eſt alias vertat quò Muſa querelas:
Et gemitùs nova cauſſa ſubeſt; cum penè ſub ortum
Languentem aſpiciat, Fontemque in Fonte requirat,
A Gradibus [b] qui nomen habet. ſed parce profuſis
Quiſquis ades lacrymis; pleno ſi flumine rurſum
Hic fluat: extemplo reduci virtute fugatam
Palpebræ emendet ſcabiem: jactoque ſolutas
Rore Paronychias, [c] & ſcabrum læviget unguem.
Tum quoque, cum pueros exercent morlibus, aut cum
Faucibus hærentes vitæ ſpiramina claudunt,
Obſeſſaſque vias, Lumbricos eruat, & te
Ah nimiùm membris inviſe Dracuncule, [d] teque,
Phthiriaſi. [e] hæc lapſis ubi nota Hydreumata ſeclis,
Non fœdo ſe ſe vidiſſet ab agmine victum
Sylla: [e] nec extinctum Pherecydem [e] Fama Tragædum,
Aut Alcmana [e] ſuum gemuiſſet Achaia Vatem.
Ilicet, obſcuro quamquam per inhoſpita lapſu
Saxa diu lateas, ſterilique premaris arenâ:

Dd Tol-

(a) *Mari tamen alter iniquo &c.* Capitelli quippe Balneum æſtu maris obrutum penitùs, ut dictum eſt *lib.* 1.

(b) *A Gradibus qui nomen habet &c.* Vulgò *Bagno di Gradone*, penè deperditum.

(c) *Paronychias.* Paronychia, Reduvia nempe, Ital. *Pannereccio.* A παρὰ juxta, & ὄνυξ unguis.

(d) *Dracuncule.* Dracunculus, Jaſolino *Dragon-ello*. Licèt variam habeat ſignificationem, hìc tamen ſumitur pro morbo, qui habetur, cum ex cute non ſolùm pediculi, ſed majora etiam animalia erumpunt.

(e) *Phthiriaſi.* Phthiriaſis, Morbus pe-

Tolle animos, Fons alme: novo dignabere cultu.
Te nullâ posthac abolenda ætate sequetur
Gloria: & ascitâ per me tibi laude frueris.
Carmina te, veteres revocabunt carmina in usus
Te mea: & Ægrorum certatim supplice poscet
Turba genu venerata; tuo sic gurgite vivet
Illa: nec insidiis Furiarum incauta patebit.
O quis io, assiduo dum mens stupet anxia luctu,
Defessum longo me demum errore viarum,
Sistat ubi Chalybe [a] fluitantibus imperat arvis!
Hìc ego, vix primo libem si limina gressu,
Tristitiam Æoliis tradam dispergier Euris.
Non iterum insiliet venis intercute lymphâ
Dirus Hydrops, quem longa satis firmaverat ætas.
Sæpe etiam, tacito quamvis Medicina timore
Musset, & ancipites inter terat otia curas,
Æger anhelanti dum pallidus ore cruenta
Excreat: his tandem si corpora terserit undis,
Incolumem patrios videam remeare penates.
Illum ego, quem stimulis urgens damnosa fatigat
Cypris, Acidalium dum versat in ossibus ignem,
Ignem ego conspersis hìc artubus: hìc ego fluxum
Nocturno edoceam semen restinguere cursu.
Sunt qui, membranæ disrupto viscera cinctu
Dum cecidere, graves his Fontibus Enterocelas [b]
Depulerint. assertâ hìc prole, & conjuge Conjux
Gau-

pedicularis: ἀπὸ τῶν φθειρῶν, hoc est a Pediculis: cum scilicet sub alis, in palpebris, & in pube gignuntur cuti arctissimè affixi pediculi plani, & altiores: Ital. *Piattole*. Morbo hoc extinctus L. Syllam, ac Pherecydem Syrum, Tragædum, Philosophum, ac Pythagoræ Magistrum, testatur Q. Seren. Sammon. *De Medicinâ*; Plin. tamen, licèt idem de Syllâ afferat *l. 7. c. 43.*, *l. 26. c. 13.*, & *l. 11. c. 33.* etiam de Alcmane clarissimo Græciæ Poëtâ: de Pherecyde hoc negat: aitque *l. 7. c. 51.*, *Copiâ Serpentium ex ejus corpore erumpente expirasse.*

(a) *Sistat ubi Chalybe &c.* Balneum vulgò *Del Ferro*.

(b) *Enterocelas.* Enterocele, Hernia Intestinorum: ab ἔντερον Intestinum, & κήλη Tumor scroti: quando Intestina prolabuntur in scrotum, ob Peritonæi fracturam.

(a) *Pa-*

Gaudet abortivi prohibere pericula fœtus.
Obſita turgebunt non ora Parulide, [a] poſtquam
Ora ſalutari [b] Chalybes qui colluit hauſtu,
Non ſemel aſperſit; ſive hoc madefacta Fluento,
Sæpe vaporiferos dum volvit ſpongia fumos,
Maxillas inter, denteſque immiſit hiantes.
Nec metuenda nimis veterano ſordida quamvis
Plaga ſitu, & fractis qui pes malè cruribus hæret:
Hæc modò (ſi certis aliquam conſulta merentur
Noſtra fidem monitis) properè Balinea reviſas
Ferrea; ni, lymphas renuenti apprimà calentes,
Fontano ſaliens arrideat Unda lavacro.
Quæ tibi præterea [c] felicem ad vota ſoporem
Conciliet: tumidaſque ruat de nare Mariſcas. [d]
Hæc alacrem reparat capitis cum dura vigorem
Frigore læſit hyems. Zonas [e] hæc ipſa ſequaces,
Ulceraque, abſterſo penitùs marcore, coërcet;
Præſertim quæ multa diu muliebribus audent
Interfœmineis [f] moliri damna, Lociſque; [g]
Quæque renodatis [h] doctâ licèt arte Magiſtri
Partibus interdùm coëant, tamen inſcia vinci
Vincla iterum ſolvunt, iterum diffracta fatiſcunt.
Si cerebro ſalſa exſtillet, jugulumque frequenter

(a) *Parulide*. Parulis eadem ac Parodontides, de quibus in Not. *pag.* 203. *lit.*b., A παρὰ inter, vel prope, & Οὖλον *Gingiva*.

(b) *Ora ſalutari &c.* Conſulatur Celſus *l.6. c.13.*, ubi fusè de remedio hoc contra Gingivarum ulcera, & tubercula.

(c) *Quæ tibi præterea &c.* Recenſetur hìc Virtus Balnei vulgò *Di Fontana*.

(d) *Mariſcas*. Mariſcæ, Ital. *Creſte*. Conſule *Not. pag.197. lit.*a.

(e) *Zonas*. Zona, ex Scribon. Largo *Compoſ.63.*, eadem ac Herpes, de quo in Not. *pag.181. lit.b.*

(f) *Interfœmineis*. De his *pag.* 180. *lit.c.*

(g) *Lociſque*. Loci, Mulierum matrix.

(h) *Quæque renodatis &c.* Hìc de Cacoethe ſermo, de quo in Not. *pag.* 181. *lit.i.*: nec non de Ulcere, quod Dyſepulotum appellant: quòd ejus cicatrix vel nunquam, vel non ſine maximâ difficultate obducitur. A δὺς ægrè, & ἀπουλόω ad cicatricem perduco.

Frigida gutta petat, vitæ & pejora minetur;
Eja age, tabentes effœti corporis artus
Hoc aude merſare vado: nimiùmque procaces
Hoc jecur, hoc renes, veſicaque temperet æſtus,
Dum calet: hoc alvus ducenda: & ventris adactâ
Hâc tibi clyſter aquâ flagrantes mitiget iras.
Denique ſi qua aliis [a] mihi parta incommoda Stagnis
Experiar; fundo veniens ubi teter ab imo
Et vapor emerſit, Laticeſque infecit, & auras:
Hìc, velut amne ſacro, Veterum de more, piatus,
Si qua mali ſuberunt, potero tunc ſemina ſoſpes
Prima renaſcentis primævo extinguere in ortu.
At celebranda meis [b] properas quàm ſerà Camœnis,
Cara mihi ante alias, miſeris & carior Ægris,
Caſtilioneas inter quæ laberis oras,
Naïas alma! tuo ponit ſi munere Mœror,
Et ſtagnans Pituitæ humor, [c] Morphæaque [d] ſummæ
Fixa cuti, a milio vel qui ſibi nomen adeptus
Cenchrias, [e] & crudo concreti in viſcere Vermes,
Obſtructique aditus quæ ſepit Arenula renis.
Tu Lentes, [f] turpemque fugas Lichena; [g] geluque
Durius hyberno ſplenis te vindice frigus

Ceſ-

(a) *Denique ſi qua aliis &c.* Peculiare hoc habet Balneum Fontanum, ut ſi forte aliquod incommodum in aliis Balneis Ægri experti ſint, in hoc reficiantur.

(b) *At celebranda &c.* Sub Najadis Caſtilioneæ nomine celebratur Balneum vulgò *Di Caſtiglione*.

(c) *Et ſtagnans Pituitæ &c.* Oedema intellige: Tumorem nempe frigidum, laxum, mollem, albicantem, ac doloris expertem, ab humore pituitoſo. Jaſolin. *Umore Edematoſo.*

(d) *Morphæaque*. Morphæa, ita etiam Ital.: Lepræ ſpecies: a quâ ſolùm differt, quia hæc in carne, illa in cute. Α'πὸ τῆς μορφῆς, a formâ, cum mutatur cutis in colorem non naturalem, ex ſanguinis corruptione.

(e) *Cenchrias*. Cenchrias, Herpetis miliaris ſpecies: Ital. *Erpete*. Cenchrias, quòd Græci *Milium*, Κέγχρον vocant.

(f) *Lentes*. Lentes, Ital. *Lentiggini*, *Volatiche.*

(g) *Lichena*. Lichen, Ital. *Impetigine*: cutis aſperitas cum pruritu, ſquamiſq; fortaſſe a λίαν, & ἔχομαι, quòd cuti tenaciter adhæreat.

(a) *Ar-*

Cessit, & Antiades [a] tumefacto pure madentes. [b]
Tu potes & cyathis dodrantem explentibus hausta,
Torminaque, [c] & nocuum toties expungere duri
Ventris onus; tectas inter tu viscera plagas
Vincere; vel saniem indociles [d] quæ semper hiulco
Ore vomant; nulloque velint mansuescere succo.
Tu lacrymas plerumque oculis pressisse cadentes,
Nutantemque aciem pulsis firmare tenebris.
Te facilem flammata petunt præcordia: putri
Quique Elephantiasi [e] corroditur obrutus: & qui
Cardiacâ [f] ingemuit tactus contage; vel oris
Sensit Achilleum [g] nunquam coëuntibus ulcus.
Te cubito, aut digitis, qui curvo aut poplite tensus
Hæret, & infarto motus humore recusat
Musculus: Ancylas [h] Grajo sermone vocarunt.
Non tamen hìc residem, fausto dum sidere cursum
Ægrorum miserata vices Fortuna secundat,
Te patiar trivisse moras: dum cætera Phœbus
Expediet: validasque viam tibi sternet ad undas:
Quas Venus alma [i], suum dum fletibus urget Adonin,

Hàc

(a) *Antiades*. Antiades, Ital. *Scrofole*, *Gangole &c.* ita enim, teste Celso *l. 7. c. 12.*, vocantur Tonsillæ, quæ post inflammationem induruerunt. Idem sensit Paulus Ægineta.

(b) *Pure madentes &c.* Strumæ exulceratæ.

(c) *Torminaque &c.* Consule Not. *pag. 200. lit. f.*

(d) *Vel saniem indociles &c.* Ulcecera, quæ Dysepulota appellant: de quibus in Not. *pag. 211. lit. i.*

(e) *Elephantiasi &c.* Elephantiasis, Lepra nimirum. Consule Not. *pag. 208. lit. l.*

(f) *Cardiacâ &c.* Ital. *Passion di cuore*: a *καρδία* cor; quicumque enim aliquo cordis morbo laborant, Cardiaci dicuntur. Hìc pressiùs pro Palpitatione.

(g) *Sensit Achilleum &c.* Ulcus Chironium, ut in Not. *pag. 180. lit. a.* Ital. *Piaga insanabile*. Achilleum, quòd tale vulnus fuit Telepho ab Achille inflictum: unde & Telephium dictum est.

(h) *Ancylas*. Ancyle, Jasolin. *Ancilosità*: ab Αγκύλος Aduncus; Articulorum contractio, quæ motus illorum difficiles reddit: ab humoribus infartis: quorum interventu musculorum tendo non obsequitur: idque potissimùm in poplite, cubito, ac digitis.

(i) *Quas Venus alma &c.* Originem Balnei Cytharæ, vulgò *Citàra*, per Paronomasiam cum Cythereâ, poëticè commentus est Auctor, quòd Fons hic præ cæteris fœcunditati faveat.

(a) *Phre-*

Hàc ſtatuit fluxiſſe, animi fera ſigna jacentis.
Namque modum lacrymis, gravibuſque imponere curis
Fræna volens, conchâ fertur Dea vecta curuli
Errabunda ſuæ vertiſſe huc lintea cymbæ.
Dumque dolet memorans, dum litora triſtibus implet
Queſtubus, & largis irrorat lumina guttis:
Ite, ait, ex oculis juſtæ monumenta querelæ:
Ite, precor, lacrymæ, meritumque exſolvite luctum.
Sic Puero dare juſta decet; ſic mitiùs uret
Corda dolor; nec Fonte minor ſe vena perenni
Promat, & æternum cineri teſtetur amorem.
Fundite perpetuos, mea lumina, fundite fletus.
Quos ubi inexpleto Tellus abſorbuit hauſtu,
Hos iterum eliciat, campoque immittat aperto.
Non aliter Phrygios quàm qui delapſus in agros,
Ipſe ſibi occurrit ſinuoſo gurgitis alveo,
Seque ſuos iterum reddit Mæander ad ortus.
Nec mora, ceu Phœbo glacies perculſa, liqueſcit
Terra; repentinis & Fons novus emicat undis;
Quem Cytharæ Cytherea ſuo de nomine dixit;
Talis & ad facti indicium vis addita, qualis
Indecorem Stagni Auctorem, cauſſamque deceret.
His etenim quamquam lymphis confeſſa minorem
Se capitis, furias, rabiemque oblita Phreneſis, [a]
Spaſticus [b] & ſe ſe dedat rigor: aſpera dextræ
Nec cutis obſiſtat, ſquamarum & ceſſerit horror:
His licèt humoreſque graves, bilemque remittat,
Si quis adhuc ſtomachi doleat cruciatibus: aut ſi
Diffi-

(a) *Phreneſis*. Phreneſis, a φρὴν mens: Ital. *Freneſia*: continuum ſcilicet delirium, cum febre acutâ, & internâ cerebri, & meningium conjunctarum inflammatione. Hanc Celſ. l. 2. c. 1. *Inſaniam febricitantium* vocavit.

(b) *Spaſticus &c.* Spaſmus nempe: Ital. *Spaſimo*, *Convulſione*: a σπάω traho: morbus, qui nervos attrahit.

(a) *Se-*

Difficilem cupiat potu ſubducere ventrem,
Donaque jejunis infundere lactea mammis;
Non tamen ulla magis Veneri vis apta ciendæ,
(Ah pudet!) & cæci ſtimulos immittere amoris,
Quàm quæ, Cypri, tuos teſtantur Balnea queſtus.
Hinc, ſobolem Juno thalamis auctura maritis
Pronuba, connubio tædas ardere feraci
Aſpiciet. fœcunda ſinu quot pignora Mater,
Quotve Socrus poterit foviſſe amplexa nepotes!
Nec revocandi alio tardi medicamine Menſes,
Laxa Dionæis ubi Fontibus ora recurrant.
At riguâ ut pateat Sedis qui Condylon [a] urnâ,
Verminaque, [b] fluxuque ſimul ſtrigmenta cruento [c]
Eluat, & molli perfuſum Oedemate [d] corpus;
Cui prodeſſe oculis tranſversà tuentibus; & cui
Poſſe ſatas fibris, visâ ceu Gorgone, cautes
Frangere, arenoſamque datum depellere renum
Perniciem, lotj tardat cum plurima curſum,
Percipe: ut infeſtæ redimas ſolatia vitæ,
Una tibi latices Furnellidos accola ripæ
Amphiroë [e] dilecta dabit; quâ præſide pectus
Nulla premet Dyſpnœa: [f] intento Glandula [g] collo

Quæ

(a) *Sedis qui Condylon.* Sedis Condylon, Condyloma, de quo in Not. *pag.* 196. *lit.b.*

(b) *Verminaque.* Vermina, propriè dolores, quos Verminatio, ſeu Vermes enati in viſceribus pariunt; hìc pro Torminibus accipimus: ut poſſe accipi docet Feſtus. Conſule Lexic. Medic. V. *Vermina.*

(c) *Fluxuque ſimul ſtrigmenta &c.* Dyſenteriam nimirum.

(d) *Oedemate.* Oedema, ab *οἰδέω* tumeo, eſt Tumor in corpore laxus, mollis, foveam poſt compreſſionem relinquens; proveniens a ſubſiſtentiâ portionum aquoſarum ſanguinis, vel lymphæ, cum aliquâ congelatione. Jaſolin. *Tumore Edematoſo.*

(e) *Amphiroë.* Amphiroë, pro ipſâ aquâ Balnei *Di Fornello*; quæ ſub Amphiroës Nymphæ nomine non abs re exprimitur: quaſi aquis circumcirca diffluens: ab *ἀμφὶ* circùm, & *ῥέω* fluo.

(f) *Dyſpnœa.* Diſpnœa, Aſthma, ſeu difficilis reſpiratio: a *δὺς* ægrè, & *πνέω* ſpiro. Morbo hoc premuntur Aſthmatici, Orthopnoici, Synanchici, Peripneumonici, Phthiſici, cæterique id genus.

(g) *Intento Glandula collo.* Strumæ, quæ colli glandulas afficiunt, & putreſcunt etiam quandoque.

(a) *Nym-*

Quæ tumuit, putruitque: umbris par illa fugatis
Sole novo, deleta fugæ nec ſigna relinquet.
Ipſa etiam, teneris cum primùm illapſa pudendum
Vulnus alit venis, pubemque Erycina momordit
Subdola, diffugiet: caſtriſque exuta recedet.
Nympha eadem te membra [a] luto conſpergere: plenis
Nympha eadem alveolis,[b] Nimbo[c] & ſupponere curvum
Occiput, ut morbi poſcet natura, docebit.
Nec ſecus, hinc madeat dorſi dum Spina, refectis
Tum ſua vertebris vis olim everſa redibit.
Hi funeſta Coli, [d] Laterumque hi fata Liquores,
Tinnituſque cavos auris, curaſque tenaces
Avertiſſe valent. hi Deſperantia tergunt [e]
Ulcera, & oppletas [f] inter ſqualentia nares;
Quæque tulit ſerpens Myrmecia; [g] Telephus olim [h]
Et quæ Peliacâ perfoſſus cuſpide ſenſit.
Sic faciles Subſtilli [i] imbres, & aquoſus ab albo [k]
Corpore Languor abit: reſidetque benignior, ictum
Dimidio perſæpe [l] caput qui perculit angor:
Et Febrium [m] malefida cohors procul acta migrabit.
 Quid plura? informi ſimulans ſub imagine maſſam
Fœmineo malè parta ſinu divellitur undis,
Vir-

(a) *Nympha eadem te membra &c.* Utile Lutum Furnelli Dyſentericis, & Hydropicis.

(b) *Nympha eadem alveolis &c.* Balneo ſcilicet totum corpus abluente.

(c) *Nimbo & ſupponere &c.* Balneo nimirum, quod *In Doccia* dicunt.

(d) *Hi funeſta Coli &c.* Ital. *Dolor di Colica*. Conſule Not. *pag.* 181. *lit.l.*

(e) *Deſperantia &c.* Ita appellat Plin. *l.* 22. *c.* 24. Ulcera Dyſepulota, de quibus abundè in Not. *pag.* 211. *lit.i.*

(f) *Et oppletas &c.* Ozænas nempe, ut in Not. *pag.* 196. *lit.a.*

(g) *Myrmecia*. Species Herpetis, de quo in Not. *pag.* 181. *lit.b.* A Μύρμηξ Formica: nam Herpes Ital. *Formica* dicitur.

(h) *Telephus olim &c.* Ulcera Chironia: Conſule Not. *pag* 180. *lit.a.*, & *pag.* 213. *lit.g.*

(i) *Faciles Subſtilli &c.* Urinæ ſtillicidium, quod retineri nequit.

(k) *Et aquoſus &c.* Hydrops, præcipuè qui Anaſarca Græcis dicitur. Vide Not. *pag.* 179. *lit.d.*

(l) *Dimidio perſæpe &c.* Hemicrania.

(m) *Et Febrium &c.* Quotidianæ, Nothæ, Quartanæ &c.

(a) *Mo-*

Virgo, tuis Mola [a] fracta, tuo ſimul eruta nutu,
Virgo, Pithecuſas quæ Cœli ex arce tueris.
Hæc Strophon, [b] articulos hæc expiat unda dolentes:
Et terit abſciſſo nervorum vincula nexu.
Hìc domitâ referent ingentem e tabe triumphum
Strumoſi, Tremulique; dabunt hi Colica Fontes
Pharmaca; Variculis nuſquam locus; ignea, flammas
Ut ferat, extinctis vaneſcet Phlegmona [c] flammis.
Nec tortam poſthac fuerit qui ſtrangulet alvum,
Præfocetque dolor. poſuiſſe Lienica tandem
Durities, jecoriſque volet mollita rigorem.
At tantos huc uſque novo depleverit hauſtu
Quamquam Muſa lacus, quorum ſe plurima pandit
Utilitas: proprio non tu nihil Amne juvabis,
Aligerûm Dux alme, [d] Leprâ gliſcente: colorem
Dum plerumque rubor [e] paulatim vergit in atrum.
Non ego vos utero toties benefida labanti
Balnea deſpiciam Montani inſignia Divi
Numine, cum tumidus, cum frigidus humor abundet,
Luctanteſque crepent, clauſique in viſcere venti.
Ipſa ſalutares oculis lacrymantibus imbres
Porrigat, & victas redivivâ luce tenebras
Luminibus laxet mihi Naias Hydrargyris: [f] aut quæ
Prænatat imbrifero melior Chryſeis [g] in auro.
Non carnem Phagedæna, [h] vorax non oſſa Teredo

(a) *Mola*. Mola, Maſſa quædam carnoſa, informis, inutilis, in utero muliebri corrupta; quam inde abigit Balneum vulgò *Di S. Reſtituta*.

(b) *Hæc Strophon*. Strophos, Tormina: a στρέφω verto, quaſi alvum torquens.

(c) *Phlegmona*. Phlegmone, Inflammatio: a φλεγμαίνω, ſeu φλέγω inflammo.

(d) *Amne juvabis, Aligerûm Dux &c.* Ital. *Bagno di S. Angelo*.

(e) *Dum plerumque rubor &c.* Eventum hoc teſtatur Celſ. *l.3. c.25*.

(f) *Naias Hydrargyris &c.* Balneum vulgò *Dell' Argento*.

(g) *Chryſeis &c.* Chryſeis pro Balneo vulgò *Dell' Oro*: a Χρυσὸς Aurum.

(h) *Phagedæna*. Phagedæna, Ulcus inveteratum, quod vicinas ſibi partes erodit: Ἀπὸ τοῦ φάγειν, hoc eſt ab edendo.

Appetet, optatum si præbeat utraque potum.[a]
Hâc mihi si laribus detur, studiisque relictis
Sede frui: lymphasque malis velit esse secundas
Parca, sub æstivum Nemeæi velleris astrum:
Quàm bene consultum! non sæpe tremoribus actum
Cor saliet; non ora lien turpabit, & hepar.
Dicite vos tabem quoties hâc penè Pheræam,[b]
Pneumonici,[c] vomuistis aquâ; cutis exuit utque hâc,
Dicite, tabificum, Veneris monumenta, rigorem,
Vos quoque quos turpi fœdavit vulnere Cypris.
Auguror: infirmo, Languens, fera damna cerebro
Experiere: tuique trahes velut immemor ævum?
Perculsa extemplo, Fatique infracta potestas
Corruet hìc, rictuque cadens torpebit inermi.
Hæc satis Ænariæ Stagnis. Pars altera Vati
Restat adhuc, cecinisse Ægros sudore fluentes
Ut foveant: medicosque vomant Hypocausta vapores.
Hic quærenda quies: morbis hinc denique certum,
Invalidi, sperate modum: licèt effera Terris
Incubet, & torto insultet Libitina flagello.
Quare agite, & mecum, vapidas quà plurimus undas
Fumus agit, nebulisque afflat vitalibus Ædes,
Ferte pedem; novisse quidem juvat, unde malorum
Tentare auxilium liceat: quo nulla supersit
Indefensa salus, aut immedicabile vulnus.
Ipsa habiles nam Tecta dabunt halantia fumos
In quemcumque voces usum; torpore morantes
Seu stupeant nervi:[d] nervis seu membra recumbant[e]
De-

(a) *Si præbeat utraque potum &c.* Utiliores quippe inventę sunt hę aquę, cum bibuntur.

(b) *Tabem . . . . Pheræam*. Tabes Pheræa, a Jasone Pheræo vomicâ vexato, hoc est abscessu, copiosâ sanie referto.

(c) *Pneumonici.* Pneumonici, qui pulmonibus laborant. A πνεύμων Pulmo.

(d) *Seu stupeant nervi &c.* Convulsiones nervorum corrigunt Hypocausta *Del Testaccio*, *Del Cotto*, *Di S. Angelo*, *Della Testa*, *Del Frasso*, *e Della Valle di Negroponte*.

(e) *Seu membra recumbant &c.* Fara-

Debilibus, trepidisque labent sine lege lacertis.
Sive etiam attractis [a] digiti, palmæque rigescant
Articulis; durosve Tumor [b] malus Orchitas [c] inflet.
Hinc sua Loripedes, [d] atque hinc sua ponere Valgi [e]
Libera firmato poterunt vestigia gressu.
Hic idem distorta calor, sinuataque recto
Crura dabit talo, solidisque insistere plantis.
Ut Sylâ in magnâ si quando annosa bipenni,
Aut gelidas inter valles, rupesque Sabinas
Ligna faber secuit, vitio quæ noxius humor
Torsit: ad optatam si curva reducere formam
Nesciat, accensis tum demum admota caminis
In rectum revocat, tum robora corrigit igni.
Huc vocor, æstiferis ubi clausa incendia terris,
Cum per inhonestum maculoso tubere mentum,
Perque supercilium turget Sycosis: [f] & altè
Urit inexplicitas verrucula densa vibrissas.
Huc, ubi per solidos dolet Articularius [g] annos
Illacrymans; Matresque sinu violenta coëgit
Cœliaco [h] damnare faces Fortuna jugales.

ralysim sedant Hypoc. *Del Testaccio*, *Castiglione*, *S. Angelo*, *e Del Cotto.*

(a) *Sive etiam attractis &c.* Ad morbum Ancyles, de quo in Not. *pag.* 213. *lit. b.*, præcipua sunt Hypoc. *Di Monte Vico*, *Monte Cumano*, *Castiglione*, *Barano*, *Negroponte*, *e Della Testa*.

(b) *Durosve Tumor &c.* Tumorem hunc scirrhosum evacuant Hypocaus. *Del Cotto*.

(c) *Orchitas*. Ab Ὄρχις, Testis.

(d) *Hinc sua Loripedes.* Loripedes, qui ad modum lori distortos habent pedes.

(e) *Valgi*. Valgi, qui suras habent intortas, & in diversum actas: quales Cancri, & Lacerti. His malis pressi petant Hypocausta *Del Testaccio*, *e Di Barano*.

(f) *Sycosis*. Sycosis, Ital. *Escrescenza carnosa*. Hanc Hypocausta *Di Castiglione* extirpant penitùs.

(g) *Articularius*. Articularius, qui laborat Arthritide: Hic in Hypocaustis *Del Cotto*, *e Castiglione* bene se demum habebit.

(h) *Cœliaco &c.* Ital. *Doglie Isteriche*, *Mali d'Utero*: cum Uterus Mulierum strangulatur, vel inflammatur, vel Matrix dolet: a Κοιλία Venter. Mulieres ita affectæ frequentent Hypocaus. *Di Barano*, *Cacciotto*, *e Castiglione*.

Voſque lienosâ [a] vos hìc vitalia preſſos
Seditione velim; vel cum laxata [b] verendum
Dentibus exitium tremulis gingiva minatur.
Namque ubi Pæoniis ſpirent ſuffimina cellis:
Multus & effuſo per membra liquentia fumo
Sudor eat, ſudore fluet de corpore peſtis.
Quàm procul, hìc propriâ dejecta e ſede, refugit
Tympanias! [c] quàm longè abiit, dum Volvulus [d] aſper
Torta recollecto vexaverat ilia nodo!
Saxifica hìc cautes [e] labefacta remiſit Erynnis:
Et Lumbis [f] depulſa, Erebi remeavit in oras.
Vis eadem Pſoræ [g] illuviem, diſſolvere curas [h]
Vis eadem potis eſt, Menſiſque piacula, [i] & acrem
Iſchiaden, [k] Podagraſque, [l] & præcipites Hydrocelas: [m]
Cum totâ omentum Ramex [n] diſtenderat alvo,
Ruptaque torquebant labentibus Oſcheon [o] extis.
Confectas qui forte dapes [p] rejecit, & horret,
Monſtra velut, menſas, [q] pleniſque accumbere cœnis:
Hìc

(a) *Voſque lienosâ &c.* Ital. *Tumori, Durezze, Scirri di Milza*: quibus pro remedio ſunt Hypoc. *Del Cotto.*

(b) *Vel cum laxata &c.* Hypocauſ. *Di Caſtiglione* pro gingivis relaxatis.

(c) *Tympanias*. Vide Not. *pag. 179. lit. c.*. Expungunt hanc Hypocauſta *Del Cotto, Di Teſtaccio, Di Barano, Caſtiglione, e Cacciotto.*

(d) *Volvulus*. Volvulum enodabunt duo Hypoc. poſtremò enumerata.

(e) *Saxifica hìc &c.* Lithiaſim, de quâ in Not. *pag. 187. lit. d.*, frangunt Hypoc. *Di Barano, e S. Angelo.*

(f) *Et Lumbis depulſa &c.* Nephritidem ſcilicet, de quâ in Not. *pag. 187. lit. c.*: Ital. *Dolor di fianchi*; malo huic præſentanea Hypoc. *Di Caſtiglione, Di S. Angelo, e Barano.*

(g) *Vis eadem Pſoræ &c.* Pſoram vellunt Hypoc. *Di Caſtiglione.*

(h) *Diſſolvere curas &c.* Mœrorem mulcent Hypoc. *Del Cotto, Barano, e Cacciotto.*

(i) *Menſiſque piacula &c.* Reddent menſtrua retardata Hypoc. *Di Caſtiglione.*

(k) *Iſchiaden*. Iſchias, Ital. *La Sciatica*: ab ἰσχίον coxendix. Vide Not. *pag. 207. lit. e.*. Evaneſcit Iſchias Sudatoriis *Del Cotto.*

(l) *Podagraſque &c.* Mitigant has Hypoc. *Del Cotto, e Caſtiglione.*

(m) *Hydrocelas.* Hydrocele, Ital. *Ernia acquoſa*: ab ὕδωρ Aqua, & κήλη tumor Scroti, a Seri, vel lymphæ collectione. Hydrocelicis in promptu debent eſse Hypoc. *Del Cotto.*

(n) *Ramex*. Ramex, Ital. *Ernia*. Vide Not. *pag. 210. lit. b.*

(o) *Oſcheon*. Oſcheos, Scrotum.

(p) *Confectas qui forte dapes &c.* Vomitum retro agunt Hypoc. *Di Caſtiglione, e Del Cotto.*

(q) *Horret, monſtra velut, menſas &c.* Nauſeam finiunt, & ſtomachum roborant Hypoc. *Di S. Angelo.*

(a) Meta

Hìc tantam expellet labem : atque abſumpta libenter
Fercula dente premet , morſuque invadet edaci.
Parce metu , abruptâ nec ſpe tunc labere, quando
Mota loco [a] antiquæ renuant aſſueſcere ſedi
Oſſa : vel effractis cum tibia laxa vacillat
Cruribus , aut callo non eſt obducta cicatrix :
Neu, precor, abſtineas præſcripta faceſſere, ſed te
Fumifero excipiant halantes ſulfure Sedes ;
Namque brevi tibi parta ſalus , ubi plurima membris
Gutta cadat , nocuoque Ædes humore redundent.
Perge : rebellanti ſimilis, ſimiliſque furenti
Spiritus [b] effrænas in ventrem exercuit iras?
Scilicet hìc poſito tumidum dediſcere faſtu
Ingenium aſpicies , penitùſque extinguier ; inſtar
Follis , ubi alternis , vento diſtentus , in altum
Ictibus erigitur volitans : at ſcortea circùm
Integumenta fluens pateat ſi rima , ſuperbos
Depoſuitque animos , terræque immobilis hæſit;
Quippe levis fugit , clauſuſque evanuit aër :
Et nuſquam eſt , toto qui ſe jactabat Olympo.
Audiat hæc factura novum gens ægra periclum
Orbe procul latitans : & quam Thetis invia toto
Submovet Oceano : quæ penè impervia Phœbo
Delitet , Heſperiis non explorata carinis ;
Audiat ; Inarimes olli contingere Thermas
Si liceat , retro flectet depreſſa, viamque
Irreducem teret illa Lues , [c] quæ Gallica primùm
Oppida , dein fines , Senonum poſt bella , Latinos
Corripuit , celerans populorum in funera greſſus :
Gal-

(a) *Mota loco &c.* Oſſium , ac Tibiarum fracturas ſolidant Hypoc. *Del Cotto* .
(b) *Spiritus effrænas &c.* Flatus diſflantur ab Hypoc. *Della Teſta*, *Di Caciotto*, *e del Fraſſo*.
(c) *Illa Lues &c.* Ad hanc faciunt præ cæteris , Hypoc. recèns inventa, vulgò *Di S. Lorenzo* .

(a) Ar-

Gallorumque tulit fortita e nomine nomen.
Sed licèt a medicis veniant tibi plurima Thermis
Commoda, non impar calidas commendat Arenas
Gratia; felici queîs non se præferat arvo
Dives Arabs: non Ida suis, non Pergamus herbis.
Quæ te cumque fero, ceu dente Libystidis Ursæ,
Mordeat insomnes diuturna Arthritis [a] in horas;
Sive etiam occultus [b] victâ coxendice languor
Debilium impediat sinuosa volumina crurum;
Neu renue Inarimes Sabulo fovisse calenti
Corpora; sic annis curret felicibus ætas;
Sic fugiet pallens Anasarca; [c] Podagrica [d] nunquam
Detrimenta feres; nec acerbo clinicus ævo
Fata trahes, currentve tuis contraria votis.
Par tibi sit studium, primo dum flore juventus
Vernat, arenoso stravisse cubilia tractu,
Cum sicco abdomen [e] flatu malè duruit: & cum
Tympana pulsa manu thorax imitatur: inerti
Sive sero [f] tumuit, crassâ seu naiade venter.
Et, licèt adversis ætatem duxeris Austris
Hactenus, ærumnis certum præscíscere finem,
Phylli, queam; sedenim mitescent astra; tuisque
Fausta puerperiis [g] nullo temerabit abortu

Ili-

(a) *Arthritis*. Vide Not. *pag.* 182. *lit. b.*. Morbus hic in Arenis *Di Gradone*, *Di S. Pietro a Pantanello*, *e Di S. Restituta* desæviet.

(b) *Sive etiam occultus &c.* Ischiadi modnm imponunt Arenæ *Di S. Restituta*, *e Di S. Angelo*.

(c) *Anasarca*. Anasarca, ab ἀνὰ per, & σὰρξ Caro. Vide Not. *pag.* 179. *lit. d.*. Illi adversantur Arenæ modò enumeratæ: quibus addes eas, quas *Di S. Pietro a Pantanello* appellant.

(d) *Podagrica*. Podagram compescunt Arenæ, quas diximus retundere Ischiaden, & *Di Gradone*.

(e) *Cum sicco abdomen flatu &c.* Tympanites scilicet. Vide Not. *pag.* 179. *lit. c.*. Tympanitem corrigunt (in ipso tamen juventutis flore) Arenæ *Di S. Angelo*.

(f) *Inerti sive sero &c.* Alia species Hydropis, Ascites nimirum. Vide Not. *ib. lit. f.* Ad Asciten eædem Arenæ efficaces habentur.

(g) *Fausta puerperiis &c.* Contra Abortus vim habent Arenæ *Di S. Restituta*.

(a) *At-*

Ilithya ſinus; atque hìc muliebria [a] demum
Profluvia ad legem ſtabili ratione reduces.
Læta dies poſthac, læto placidiſſima curſu
Luſtra: nec Hyſterico [b] labentur tempora motu.
Credo equidem, Pareſis [c] dextrâ cum ſæpe Trementes
Contudit inſultans; ſeu vinclo adverſa tenaci [c]
Vis ligat Immotos: nec funere mitius ipſo
Spaſma [c] riget, regnumque furens exercet in artus;
Tot potis hoc veluti ſubigendis hoſtibus aptas
Sternere agonales unum tibi litus arenas.
Sæpe etiam ſcrobibus merſos hæc ipſa ſubactis
Ora tegat, crurum ſpiſſo cum ſanguine venæ, [d]
Aut teſtes expanſæ [e] inter tumuere; pedeſque
Aut Clavi, [f] aut talos infeſtat Pernio [f] rimis;
Aſper & articulos, ſcabro ceu pumice, durat
Tophus, [g] & inflatæ per turgida colla rigebunt
Chœrades, [h] & multo prædura Pariſthmia [i] Pano,
Erumpatque frequens, & olentes repat in alas.
Non ego diverſas cupiam præſcribere leges
His, quibus invalidum Cephalalgia [k] dira cerebrum
Op-

(a) *Atque hìc muliebria &c.* Menſtrua cient Arenæ vulgò *Di S. Angelo.*

(b) *Hyſterico &c.* Hyſterica, Mulier, quæ Inflammationibus, Torſionibus, Præfocationibus, & Strangulationibus Uteri obnoxia eſt. Ὑςέρα enim uterum ſonat. Uteri labores mitigant eædem Arenæ.

(c) *Pareſis.* Pareſis, Ital. *Paraliſia*: a παρίημι prætermitto. Illam tollunt Arenæ *Di S. Angelo, e Di S. Reſtituta*: ut etiã Spaſma: de quo in Not. *p.214. lit. b.*

(d) *Crurum ſpiſſo cum ſanguine &c.* Ital. *Varici, Vene delle gambe dilatate*: quibus proficiunt Arenæ *Di S. Reſtituta, e Di Gradone.*

(e) *Aut teſtes expanſæ &c.* Varices in teſtibus comminuunt Arenæ *Di Gradone.*

(f) *Aut Clavi &c.* Clavi, Verrucarum ſpecies in plantis. Pernio, Pedum fiſſura, a frigore: Jaſol. *Chiovarde de' piedi.* Utroſque auferunt Arenæ *Di S. Pietro a Pantanello.*

(g) *Tophus.* Tophus, Ital. *Tofo delle giunture*; Materies in articulis concreta. Adversùs Tophos Arenæ *Di S. Reſtituta.*

(h) *Chœrades.* Chœrades, Strumæ videlicet, Ital. *Scrofole &c.* a Χοῖρος Porcus: Sues enim præcipuè hoc morbo impetuntur. Has contra vim habent diſcuſſoriam eædem Arenæ.

(i) *Pariſthmia.* Pariſthmia, a Παρίςημι Siſto: cum glandulæ inflammantur, & intumeſcunt Pano, ſeu tuberculo, ob materiem pituitoſam. Valent ad illam laudatæ Arenæ.

(k) *Cephalalgia.* Cephalalgia, Capitis dolor: a Κεφαλὴ Caput, & ἄλγος do-

Opprimit; & penitis affixa injuria lumbis.[a]
Hæc eadem præcepta legant, hæc mente recondant,
Et servata velint, quos frigore Splenicus horror[b]
Occupat: immundâque Elephas[c] ærugine spargit.
Non aliunde petet morbo felicius alter
Præsidium: hoc nunquam meliores pulvere Lemnos,
Aut Chios argillas, aut dat Samo-Thracia Tellus,
Plurima cum tensos infecit Plemmyris[d] artus,
Et Scabiosa[e] cutem turpat prurigine sordes.

Hoc reliquum interea superest, hoc addimus: atrâ
Ut qui bile tument,[f] & cor queîs torquet anhelum
Illa: venenato quos vulnerat Ileos[g] ictu,
Huc properent: vitæque ferent sperata tuendæ
Munera: quæ mentemque metu, lethique solutum
Quæ caput expediant laqueis; atque alite dextro
Fortunæque rotam, & pendentia fata morentur.

---

dolor. Evertunt hanc Arenæ *Di S. Pietro a Pantanello*.

(a) *Affixa injuria lumbis*. Lumborum dolores reprimunt Arenæ *Di S. Angelo*.

(b) *Splenicus horror*. Ital. *Intemperie fredda di Milza*. Splenem calefaciunt Arenæ *Di S.Restituta*.

(c) *Elephas*. Elephas, Lepra: hanc abolent Arenæ *D'Agnone*.

(d) *Plemmyris*. Plemmyris, propriè maris intumescentia; hic pro humorum excessu: a πλημμυρέω, Inundo. Extrahunt illam Arenæ *Di S.Restituta, e S. Pietro a Pantanello*.

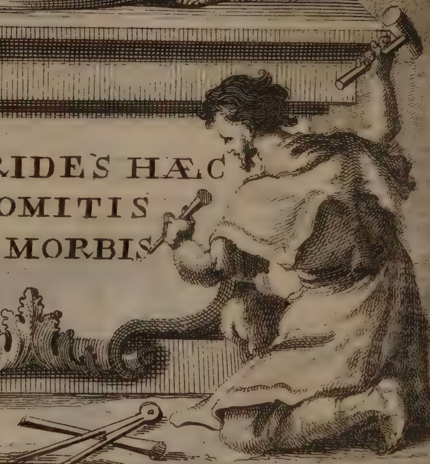
(e) *Et Scabiosa cutem &c.* Ad Scabiem Arenæ *Di Agnone, e Gradone*.

(f) *Bile tument &c.* Quibus atræ bilis vitio cor dolet, Arenæ *Di S.Restituta* salutares.

(g) *Ileos*, Ileos, Ital. *Dolori Colici*. Ab εἰλέω volvo: qui illo angitur, patiatur Arenas *Di S. Angelo*.

IN A-

Ant. Baldi In. et deli. F. VII And. Maillar Scul. Neap. 172

INARIMES

LIBER V.

Ed jam Pæonias Ægrorum Turba per artes
Nostra salutifero reserari balnea ritu
Postulat, & leges, quibus utilis usus aquarum
Eveniat, dum danda memor præcepta sequetur.
Ne labefacta tamen virtus exspiret in auras,
Utere nunc Thermis, felicibus utere lymphis,
Dum licet, & calidas mecum descende sub undas;
Quisquis inoffensum vitæ per lubrica cursum
Instruis, invisi ne te ferat alea fati.
  Tuque ades, auriferam flavo cui sternit arenam
Crine Tagus: dubiæ timeam ne fulmina Sortis,
Da, Lusitanâ quæ jam crevere sub umbrâ,
Fatidicas iterum capiti prætendere lauros;
Quas tibi, votivo perfunctus munere Vates,

Siſtet ovans poſthac, ſolioque imponet herili:
Pignus, & æterni parcum vectigal amoris.
At mihi dum lævis fauſtum precor omen ab aſtris,
Haud equidem tacitis noſtri duo ſidera Cœli,
Atque Ignatiadûm ſacris celeberrima Faſtis
Nomina, tranſierim numeris: quæ gurgite ſupplex
Mincius hinc, celebratque ſuis hinc Viſtula ripis.
Koſchiadæ [a] in plauſus fremit alter: & alter amœnis
Flexibus, & patriâ vocalis arundine laudes
Gaudet io reſonare frequens, nomenque, decuſque
Loyſidæ: [b] & victo partos Acheronte triumphos.
Illuſtres Animæ! Terris quas abſtulit Æther
Ante diem: raptaſque ſolo tranſcripſit Olympo,
Ætatem dum cana dedit prævertere virtus.
En quarum imperio jam tandem obnoxia diſcunt
Fata regi; cecidiſſe dolet penè irrita regni
Jura ſui Clotho, ſuſpenſaque fila teneri.
Unius auſpicio (viden?) ut cœleſtia, moto
Cardine, quà ſtellis nitidas Olor explicat alas,
Mantois patuere Aquilis [c] jam limina: jamque
Spernere amant patrios, pennâ fugiente, penates!
Quem verò inſignem titulis, Atavûmque trophæis
Sarmaticas inter lauros excepit ab ortu
Naſcentem Bellona, & divite vidit in aulâ
Reptantem per ſceptra Patrum: quem litora latè
Prona Boryſtheniis venerantur fluctibus: olli
Tibris, adoratam dum thura profundit ad Urnam,
Indigetum ſummos [d] jam nunc indicit honores.

Er-

(a) *Koſchiadæ &c.* Koſchiades, B. Stanislaus Koſca Soc. Jeſu.

(b) *Loyſidæ &c.* Loyſides, B. Aloyſius Gonzaga ejuſdem Soc.

(c) *Mantois patuere Aquilis &c.* Teſſerariis nempe Gonzagarum Familiæ.

(d) *Indigetum ſummos &c.* Cum adhuc in Beatorum numero tantùm eſſet adſcriptus, anno deinde 1714. CLEMENS XI. P. M. Conſulto ſuo decrevit in Divorum album eſſe referendum.

(a) *Pan-*

Ergo agite, & nautis veluti cum Caſtore Pollu x
Eſte duces; duro Invalidos ſub faſce labantes
Erigite: adverſiſque actos arcete periclis.
Inarimen morbo ſi quis correptus acerbo,
Et validæ panchreſta [a] petat medicamina lymphæ,
Hoc olli in primis, monituque impenſiùs omni
Edico; donis cumulaſſe altaria: Matri
Partheniæ fudiſſe preces; atque hoc tibi primum
Præcipiam, qui noſtra adhibes ad carmina mentem.
Numine ſic tandem, ſcatebriſque utêre ſecundis.
Si ſecus, incaſſum ſemper ſperata vocabis
Auxilia, & vacuis ſemper fruſtrabere votis.
Dein tamen oppletâ ſordes deponere al alvo
Ne renue; affectis ſtrigmenta catharticus [b] humor
Eluat e membris, manantia Stagna priuſquam
Corpore vel ſubeas nudo: vel, dira coëgit
Sors ubi, moroſo deceat ſorbere palato.
Sic etenim ſuccis qui plena ſalubribus haurit
Pocula, ſubmerſoſque poros, & cœca relaxat
Spiramenta, viam foribus quà ſudor apertis
Inveniat, miſeriſque abigat contagia venis.
Qualis ut immiſſo ſitientia Ruſticus amne
Prata riget: terſo limumque, & ſaxa canali
Eruit, effoſſo patuit quà tramite ſulcus:
Inde Satis fluvium, rivoſque inducit amicos.
Pæonidum haud aliter qui fervida poſcis aquarum
Clauſa, ſalutari limen præſterne liquori.
Ni facias, vitæ fortaſſe infeſta ſubibis
Balnea: cum morbo medicina nocentior ipſo,
Funeris heu! tibi cauſſa tui, te morte peremptum
Opprimet: audaci documentum flebile genti.

 Nam-

(a) *Panchreſta &c.* Hoc eſt, Medicamenta morbis omnibus utilia.

(b) *Catharticus humor.* Ital. *La Purga*: a Καθαρίζω, ſeu Καθαίρω, Purgo

(a) *Tunc*

Namque per irriguos dum ſerpit lympha meatus:
Sudoremque ciet: cum nullo pervia ductu
Incluſam interiùs tabem, fibriſque receptam
Membra liqueſcenti nequeant expellere guttâ:
Tunc diluta inter bacchatur viſcera clauſus
Humor: & hoſtili exundans lentore rebellat;
Æger & in pejus ruere incipit; intima tractim
Furtivâ dum labe furens mador inquinat exta.
Non ſecus ac, mediâ ſi quando inviſus in arce
Delituit, tectoſque dolos, turbaſque latentes
Suſcitat inſultans, animiſque audentior urget
Hoſtis, & occulto movet arma, neceſque tumultu.
Præſertim externâ ſi tantùm aſpergine corpus
Perluitur, fuſuſque cutem circumfluit amnis.
Nam cyathis exhauſta alvum quandoque morantem
Lympha trahit: tractamque levat; lutulentaque ventris
Pondera per laxos expellit libera calles:
Præterea, immiti fodicat qui pectora roſtro
Luctus, & inſomnes curæ, mœrorque, metuſque
Aufugiant; te læta dies, te gaudia dulci
Lætitiâ excipiant: placido præfulgeat Æthon
Sidere, & innubi Pyrois tibi ſurgat Eoo.
Sed bene perpotum, & cœnam qui faucibus halet
Incoctam ſtomacho, non hoc tentare paratu
Stagna velim: proh quanta olli Fortuna minatur
Exitia: & quanto ſtabunt convivia luctu!
Heſternas igitur ſomno niſi vicerit eſcas:
Tum reſides fugiat plumas, mollemque ſoporem:
Seque toto eripiat; tunc ſtratis ille relictis
Feſtinus mihi manè perambulet atria: donec
Egeſtas onerata dapes ejecerit alvus.
At vetus e fibris ubi demum exceſſerit, alter
Ne, precor, irrumpat violentior hoſtis: & actum
Te ferat in præceps iterum; ne noxia, quæſo,

Ceu

Ceu puer, a primâ jentacula luce repoſcas;
Tutiûs ille quidem pleno ſe proluet alveo,
Qui vada jejuno tentabit corpore: quique
Damna gulæ caveat, Libycas ut navita Syrtes,
Ut celeres olim metam cavere quadrigæ.
  Attamen effœtis non hæc ubi viribus Æger
Langueat, & macie tabens tenuetur inerti,
Expedient: Crudis hæc parca cibaria malint
In quæſtum ceſſiſſe: alio tunc ordine largos
Provida ſuppeditet par eſt mihi copia ſumptus.
Sobria frugali tamen hos prudentia cultu
Temperet: ut dapibus vires; & laſſa ſalubri
Membra cibo foveat, roburque inſtauret avitum.
  At variæ quoniam mortalia pectora vexant
Morborum ſpecies: eadem non omnibus ætas,
Non ſexus, poſituſque, habitus nec corporis idem;
Atque ideo tecum ſolers hæc ante memento
Inſpicere, incautum ne te gravis implicet error.
Quare, ubi conſultò perpendes cuncta, licebit
Quos renuas aliis, aliis imponere mores.
Ut ſæpe, hoſtiles cum campo effuſa cohortes
Explicuit Legio: ſtrictiſque exercitus armis,
Directæque acies pugnæ certamina miſcent;
Omnibus haud labor eſt idem; Dux propria cuique
Munia diſtribuit: Veteranis ardua confert:
Ad levia ignarus ſervatur prœlia Tiro.
Sic aliter primo tractanda in vere juventus,
Atque aliter luſtro qui nec quinquennia ſignat,
Penè tremens, initique puer penè inſcius ævi.
Hæreat hic certis cum non bene greſſibus: & cum
Nutet adhuc impar operi, imprudenſque laboris,
Parce calorificis uti medicatibus: imbri
Ad nimio ne merge; artus aſperge tenellos
Blandiùs: & pueri, lacrymiſque ignoſce parentum.

Nam-

Namque pati ingentes cum non queat ille calores,
Ille tibi (miserum!) mediis occumbet in undis.
Non ita cum viridi florentem ætate, virumque
Multa superveniens jam tandem fecerit æstas.
Tunc liceat mersisse vadis: tunc denique dura
Exerce imperia, & collo tenus obrue mersum.
Mitior at Senibus veniat medicina; senilis
Quippe monet te ruga suis haud viribus æquam
Canitiem: nec membra gelo torpentia nervos
Posse pares oneri, firmumque opponere robur.
Pharmaca sed quando nostra hæc muliebribus apta
Sint adhibenda malis: non te nimis illa parantem
Austerum sine more velim dare jura; Lycurgum
Exuito; imbelli tibi res cum gente; satiscet
Illa ubi non mites animi defectibus amnes
Sentiat: & vitam fortasse in Fonte relinquet.
Ergo importuno pereat ne fracta lavacro,
Ipse priùs, mersâ dum dextrâ attingis, iniquas
Experieris aquas; si forte exuberet ardor,
Ardor ab emoto sensim procul exulet imbri.
Non aliter, quàm cum calido te pocula succo
Delibasse juvet; nimiùm si fervida tactu
Displiceant, motis sedare liquoribus æstum,
Atque agitata manu versare in cymbia præstat
Altera: ne tenerum exurdent epota palatum.
At postquam ætati prospexeris; & tibi sexûs
Fœminei fuerint præcognita damna; cavendum
Restat adhuc, memori maneat quod corde repostum;
Diversa Humorum ne quid patiatur ab undis
Temperies. Variæ, varium dum nostra tenorem
Corpora servabunt, scribendæ ex ordine leges.
Nam quæ profuerint olim medicamina Siccis,
Proh quantum hæc eadem repetita Humentibus obsunt!
Nec tu corporibus ratione medeberis unâ:

Mul-

Multus ubi in venis calor æſtuet: aut ubi multo
Frigore concretus circùm præcordia ſanguis
Hæreat, & (tritum qualis Formica per arvum)
Languida tradigrado flectat veſtigia motu.
Hinc ſibi diverſam meritò contrarius Humor
Poſcit opem; nam ſæpe olli cui maſcula bilis
Intumuit, ſubitaſque furor ſe prodit in iras,
Non raro medicata nocent hæc balnea; quamvis
Hæc eadem, vivo ſaliunt cui ſanguine venæ,
Quique hilares ſine nube dies, vitamque peregit,
Rore juvent properata ſuo: tibi proderit iiſdem
Lympha labris quæ fuſa cadit, cum turget ab atro
Felle jecur, mœrorque ſinum implacabilis haurit.
At non, queis hebeti ſtupuerunt membra veterno.
His bene conſultum Stagnis, rituque medendi
Crediderim; ſucco tunc cum concreſcat inerti,
Et limo pituita putres imitata lacunas
Torpeat; ut calamo quondam Pontina frequenti
Septa Palus, reſidi ſtagnabat plurima cœno.
Pars quoque ſolertis nec tunc erit ultima curæ
Diſcere, num noſtras qui lotum acceſſerit oras,
Multa diu infirmis tulerit faſtidia membris,
An contra, nunquam libatis viribus, Æger
Tum primò inſtabilem nervorum ſenſerit uſum.
Quod vitæ pariter ſtudiumve, genuſve ſecutus
Ille; fatigato num dura incommoda paſſus
Corpore: deliciis an forte indulſerit inter
Otia, ceu molli recubans qui ſegniùs herbâ
Marcet, & ignavum per ſomnos exigit ævum.
Et te noſſe velim jugi num prandia luxu
Struxerit, an, tenui dum ſplendet menſa ſalino,
Compoſitâ vires plerumque refecerit horâ.
Sic operæ in pretium medicæ mortalia primùm
Et ſtudia, & mores, habituſque inquirere cedet.

Non

Non tamen hæc, oculis inculti haud pervia Vulgi,
De grege dignoſcet quiſquis, niſi docta ſequatur
Anatomes documenta priùs; cui mortua parent
Explorata diu, & ferro diſgreta ſagaci
Viſcera, & humani textum mirabile cordis.
Tam quoque te certo labentia ſidera curſu
Veſtigare velim, & Cœli præſciſcere motus.
Quàm quibus incurvo proſciſſa novalia raſtro
Dant ſegetes, campiſque graves torrentur ariſtæ.
Ergo, ut ſtelliferos relegendo induſtrius Orbes
Proſpicias, animum dum res intendit, habendi
Præ manibus Faſti tibi ſunt, qui menſtrua promunt
Tempora, ut obliquus Signorum vertitur ordo.
Per duodena annum dum Delius aſtra reducit.
Quæque revertentes variat diſcrimine menſes
Luna ſuo noſcenda; novo num lumine currum
Efferat, & geminis falcatos cornibus ignes:
An ſaturum emergens toto caput evehat auro.
Ut tumidos vultu nimbos, Zephyrumque tepentem,
Utque Eurum, & denſis humentem denotet Auſtrum
Imbribus, aut Borean Cereri fera bella minantem.
Sic dederit fauſtas ubi pagina lecta Kalendas,
Feliceſque ſuper Stellarum oſtenderit ortus;
Tunc age, Sidereas aurato vellere ſedes
Cum repetit, medioque Aries affulget in axe,
Morbida ſi cupias eradere tempora vitæ,
I celer Inarimen, & corpora prolue, ponti
Donec aquis demerſæ Atlantides abſcondantur,
Atque Ariadnææ lateat jubar omne coronæ.
At tibi ne poſthac veniat tam dira cupido
Ut mergare vadis, ubi noxia ſidera fulgent:
Sævus & horrificæ protendit ſpicula caudæ
Scorpius, aut jaculo Chiron qui prænitet, aut qui
Nimbiferâ Terras contriſtat Aquarius urnâ.

Tunc

Tunc (secus aut Fontis,[a] secus aut Natura malorum
Ni moneat) Balinea cave: ne præcocis Auctor
Esse necis, gratamque velis abrumpere lucem.
Semper hyems glacie, impendentique horrida nimbo
Obfuit, & gelidus brumæ intractabilis aër.
Sæpe etenim exortæ furiis agitata procellæ
Stagna pruinosis madeant cum nubibus, omnis
Aut perit, aut magnâ virtus ex parte recedit.
Commixtam pluviâ quin & sensere malignam
Sæpe luem Latices; nocuoque humore madentes
Proh quantam extemplo sparsere in corpora pestem!
Idcirco cœli Soles, & nubila serva;
Conjugis in gremium qualis descenderit æther
Inspice: Chalcidicos num parcè effusus in agros;
Largior an contra ruris Sata læta, boumque
Diluerit lapsâ nimborum tabe labores.
Nam sibi Nymphæis tum consulet ille relictis,
Venturos fati qui spem potioris in annos
Distulit, & lymphis voluit melioribus uti,
Has ubi mortiferæ non polluit halitus auræ.
Propterea, labes si quos inimica coëgit
Tempore Sithoniis quandoque horrente pruinis
Tergier, Inarimes ea tunc aptissima quærant
Tecta, recurvatâ circùm testudine, purum
Quæ latuere Jovem: tumidisque impervia Cauris
Intactos referant intactis Fontibus amnes.
Ut tamen hæc, dum clara diem Matuta reducit,
Defuerint, nullique ruant vi turbinis imbres;
Ipsa vel in primis riguos brumalia Fontes
Frigora, & Æolii turbat discordia regni;

 Hinc

(a) *Tunc (secus aut Fontis &c.* Necessitas enim quandoque cogit Balnea experiri tempore non suo; ut in Brumâ diximus lib. 4., ex Jasolino, Balneum vulgò *Di Mezza via* utile aliquando esse.

(a) *Neo*

Hinc mihi, quæ pulſo redeunt Aquilone, sereni
Veris, & æſtivi placeant quoque tempora Cancri.
Quin etiam, ingrato quamquam intempeſta lavacro:
Et ferat immodicos anni pars illa calores,
Arida Campanas, Nomadumque Canicula fruges
Dum coquit: & Tellus morientibus æſtuat herbis;
Affectum tum corpus aquis immerge; nec ardor
Aſtrorum, aut calidæ violentia terreat undæ.
Præſertim exſuccas urit ſi flamma medullas
Interior, tacitèque ignis depaſcitur artus;
Namque Cleonæi primum ſub ſideris ortum
Stagna tibi validos proment fumantia rores.
At fera ſi Stygijs emerſerit orta latebris
Tempeſtas: cœli vitio ſi lethifer annus
Ingruat, & miſeris paſſim det funera Terris;
Heu malè tabificis afflata vaporibus æthræ
Lympha fluet: triſti quam tunc & luce coronat
Juppiter, & diro fœtam contaminat aſtro.
Tunc, meliora tuis dum poſces omina rebus,
Heu fuge ſuſpectas intuto munere venas:
Nec dubiâ certum medicinâ accerſe venenum.
Non ego laudarim cellis Hydrea repoſtis
Utilia, ingenti cum concita ſæpe fragore
Terra movet, cecidere arces, & diruta Divûm
Templa ruinoſis involvunt Ædibus Ædes;
Diſruptâ compage Soli, tunc omnia teter
Quippe vapôr, Terræ latebris emiſſus ab imis,
Clauſa replet, temeratque ſimul gravis halitus amnes.
Nec, niſi te fractum [a] capularis adegerit horror,

Ina-

(a) *Nec, niſi te fractum capularis &c.* Cenſent aliqui anno biſſextili abſtinendum Balneis. Deridet obſervationem hanc Baccius l. 2. c. 6. tanquam anilem metum, & cum ipſo Fallopius; cum non appareat quid mali afferre poſſit illa intercalaris dies. Quia verò Savonarola non ignobilis Auctor hoc aſſerit, dandum aliquid Viro probatæ fidei. Eò magis quòd hoc ipſum fatetur Jaſolinus l. 1. c. 11. adnotaſſe in Balneis noſtris, anno nimi-

Inarimes adhibenda horter medicamina Nymphæ,
Cum tibi bissexto Martis numerare Kalendas
Conveniat; nocuisse ferunt tunc Balnea; quamquam
Nil alij metuant, nil tempestate verendum
Hàc moneant, & vana metûs commenta refellant.
Morborum at se se quamvis certamine victrix
Naias, Amazonio gaudens velut altera plausu
Hippolyte, attollat: non te tamen illa levabit,
Depositum si forte rogo vis aspera lethi
Devovet, & duræ solvunt tua fila Sorores.
Haud etenim, penitis quæ substitit intima fibris,
Flectitur; ægrescit tabes inimica medendo.
Nec mihi tam subitò facilis suadebit Aliptes [a]
Robustum cum nulla premunt incommoda corpus,
Ut libeat celebrare tuos dulcissima Fontes,
Ænarie; fortasse meum fatalia tandem
In caput arma parem ruitura; necisque propinquæ
Immemor, ah rapidas Libitinæ adjungere pennas,
Inconsultus aquas firmo si corpore tentem.
Humores tum quippe suis e sedibus audent
Exciti turbare: novoque lacessere tactas
Dissidio venas, & acerbo viscera motu.
Condita sic pyrij qui semina pulveris igni
Corripit admoto demens: miserandaque tectis
Excidia, invitoque struit sibi Marte ruinam.
His animadversis, instat dum tempus agi rem;
Posthabitis vigilem dum rursus idonea stratis
Hora vocat; certâ non dum tibi luce, sopori
Subtrahe te, segnemque libens age discute noctem,
Et matutino luctantia lumina somno.
Post, ubi primus equis Oriens afflaverit axem,

mirùm 1580., in quo minùs utilia fuisse dicit.

(a) *Aliptes*. Aliptes, Minister Balnearius: ab Ἀλείφω Ungo.

(a) *Spar-*

Et reducem Eoo Titan de litore currum
Extulerit; mensæ hesternum, vel inutile cœnæ
Reddat onus venter, dejectâ & sorde levetur.
Balnea dein subeas, nam te pars temporis illuc
Opportuna ciet, celeremque ad cuncta requirit.
At verò (attritis prohibet nisi viribus impar
Debilitas) repetenda eadem si pharmaca, postquam
Cynthius emenso declivis ab æthere tendit
Oceano mersisse rotas; tres juverit horas
Ipsum ante occasum Solis petijsse: calentes
Frigida ne lymphas diverberet aura; vel acti
Sub noctem illudant, Zephyrique noventibus alis
Officiant, fluidosque arctent sudore meatus.

Nec tamen hìc monuisse, aut frustra edicere certem,
Quod Natura suo cuivis dat noscere ductu;
Turmatim ne Stagna eadem, nec tempore eodem
Mixta viro mulier simul hæc, simul ille frequentet.
Ut molli quondam genio Spartana ferebat
Libertas, [a] Thermis nunquam permissa Latinis: [b]
Ante reluctantes quàm Græca Licentia leges
Frangeret: & toto Rubicone exclusa Cotytto [c]
Urbe vel in mediâ sacras sibi posceret aras.
Rite suos igitur clauis distincta recessus
Quæque habeat; sic tu sexûs, Hydragoge, [d] pudori
Consuluisse potes; lymphâ sic Virgine casti
Tuta pudicitiæ servabunt jura liquores.

Nec

(a) *Spartana ferebat Libertas.* Consulatur Baccius *l.7. c.12.*

(b) *Thermis nunquam permissa Latinis.* Teste eodē Bacc. ibid., & A. Gellio *Noct. Attic. l.10. c.3.*. Licèt posterioribus seculis, profligato pudore, promiscuè laverint; ut habemus non solùm ex Plin. *lib.34. c.12.*, sed a Clem. Alexand. *Pædag. l. 3. c. 5.*, & D. Cypriano *De Habitu Virginum*. Postremò tamen, cum Adriano, M. Aurelio, Alex. Severo Imperatoribus hoc improbaretur, iterum Fœminis Balnea separatim extructa sunt.

(c) *Cotytto*. Cotytto, Impudentiæ Dea habita: cui Athenis nocturna Sacra fiebant a Baptis ejus Sacerdotibus.

(d) *Hydragoge*. Hydragogus, Balneator: ab ὕδωρ Aqua, & ἄγειν ducere.

(a) Si-

Nec quæ præsideat, quæ pensa accuret: & unà
Silanos [a] referet nunc hos, nunc obstruat illos,
Instructasque paret Zetas, [b] ibi sedula desit
Ocyroë; [c] veniat non una Galanthis, [c] & æstum
Temperet alloquio, defessaque membra reclinet.
Sed modò dum refluis spumant manantia cellis
Tecta, salutares gressum flectamus in Ædes;
Consona sic placitis per me, dictisque Priorum
Lex data, securo per me servabitur usu.
Nudus abi, pete nudus aquas: nisi corpora quantùm
Sancta verecundo texisse modestia lino
Jusserit, & socij quantùm reverentia cœtûs.
Plurima sed varios caput integat acta per orbes
Carbasus, & multo sinuata volumine firmet.
Sic liquidi sudore pori, venæque dehiscent:
Ilicet, & grandes ibunt per tempora guttæ;
Halitibusque Jovis quamquam vitiata sinistris,
Ferali nunquam aura caput vertigine lædet.
Ante tamen solio quàm lympha immissa capaci
Excipiat: ducto ad frontem tu pollice, ad imum
Pectoris, ante humeros summi tria Numinis ora
Supplicibus venerare labris, Patremque, Patrique
Progeniem æquævam, divinum & Flamen adora.
His properè exactis, paulatim najade plantas
Prolue: tum sensim demersis tibia suris

Æsti-

(a) *Silanos*. Silani, Aquarum Tubuli, seu Siphones.

(b) *Zetas*. Zeta, seu Zetecula, ut apud Plinium Junior. *l.2. Epist.47. ad Gallum* legunt Multi; ubi alii Diæta; Locus est unius lecti capax cum Sellis duabus, qui velis obductis, & reductis modò adjicitur cubiculo, modò aufertur. Videatur Catanæus in Comment. ejusdem Epist., & Bacc. *l.7.c.17.* Nunc fortasse Zetæ aliquo pacto respondent iis, quas Nostrates *Arcove* appellant. Nomen ductum *ἀπὸ τοῦ ζεῖν*, quòd est fervere; Solem enim Zetæ tribus partibus excipiebant: & inde fervebant. Aptissimæ quidem ad reficiendas Mulieres lassas, & balnei calore madentes.

(c) *Ocyroë . . Galanthis*. Ocyroë Chironis filia, a quo Medicinam edocta: ut ex Metam. *l.2. Fab.10.* Galanthis ibid. *l. 9. Fab. 6.* Alcmenæ ancilla: utraque hìc pro Fœminis, quæ Mulieribus e Balneo exeuntibus præsto esse possint.

(a) *Syn-*

Æstiferâ mergatur aquâ : genua ægra subinde
Pulset , & attactam circùm liquor æstuet alvum:
Pectora dein lambens,humeros,atque utraque tingat
Brachia : & actutum per colla undantia serpat.
Sic demum , assuetus Stagnis , imbrique ferendo,
Nulla exploratis discrimina sentiet undis
Æger : anhelanti non aëra gutture reddet.
Namque repentino totum si perflua corpus
Lympha vado obruerit , calidoque immerserit alveo,
Obstructo forsan vox intercepta palato
Hæserit, atque animo latices defecerit inter.
Sin minùs hoc , omni certè simul obruta fluctu
Laxa cutis , se se plerumque adstringet ; & acri
Aspera pruritu sensus , dextramque lacesset.
Ne qua tamen nostras fugiat vigilantia Musas,
Impendenda priùs , quàm quisque sedilia saxo
Structa petat , positoque sinus madefiat amictu ;
Ipse mihi arcanas obeundis Fontibus artes
Mostranti , Veterumque iterum præcepta ferenti,
Inarimes medicata sagax qui Balnea curat,
Ocius accedat , monitisque accommodet aures.
Et vos , qui mecum vigiles noctuque, diuque
Partem operæ, studiumque ratâ mercede locastis;
Vos , quibus hìc miserûm tot jam labentibus annis
Ægrorum commissa salus ; tubulisque salubres
Funditis , & rivos Loturæ inducitis aptos :
Vos precor ah Superos per , Patria Numina , Divos,
Sanctaque amicitiæ per fœdera : ne mihi Fontes
Limus , & immundâ turpent uligine sordes.
Ipsa sed in primis niteant pellucida nullo
Stagna luto : ne forte graves exhalet odores
Fœtor ; & Invalidi certam sic unde medelam
Debuerant haurire , novâ hinc contage premantur.
Ergo , ubi jam residem medio nox acta soporem
Cur-

Curriculo expulerit, mihi juſſa faceſſat Aquator.
Idem maturis properanda Hydreumata cœptis
Tum repetat pernix; habilemque ea prima fatiget
Cura animum, heſternos thalamis educere rores;
Dein alios pleno, atque alios ſiphone reclusis
Rurſus epiſtomijs immittere. ne tamen æquo
Plus liquor exundet, ne plus calor urat: utrique
Det menſura modum; juſtis hinc auctibus alter,
Alter & hinc rectâ libratus lance reſidat.
At ſua vis inſit, quam tu patiare neceſſe eſt.
Qui Lacedæmonio Balinea tepentia ritu,
Delicias facturus, amet, procul ille recedat,
Imbellemque petat Sybarim, Fonteſque procaces
Salmacis: indecori maletecta Semiramis oſtro
Quos peteret: qualeſve enervi marcida luxu
Semiviris quondam Phrygibus Cytherea pararet.
Ergo æſtûs patiens (in venis namque receptum
Haud aliter vitium excoquitur) patienſque laboris
Sit mihi, qui victo Ænariâ decedere morbo
Quærat, & incolumi cupiat lætarier ævo.
Si verò ad medicas ſub noctem Balnea leges
Sint iterum ſubeunda: iterum mihi terſa niteſcant
Illa: nec immiſſi deſit nova copia Fontis.
Nam ſummo elatus cum Phœbus ab æthere fulget,
Et nemorum exiguâ languens pecus accubat umbrâ,
Tunc tempus dare rurſus aquas: tunc Stagna Miniſtro
Exploranda, ſuo noceant ne fervida ductu.
Nec leve præterea, parvi nec ponderis olli
Munus erit, Lacubus ſceleratum avertere frigus.
Hippotadæ ſiquidem laxati e carcere venti
Inarimen tumidis agitent cum ſæpe ſubactam
Turbinibus, ſylvaſque, & proxima litora plangant:
Huic ego te jubeam metuendæ occurrere peſti.
Claude feneſtrales aditus, nocituraque ſolers

Fla-

Flamina pelle procul, vitroque exclude sequestro.
At nimiùm si contra imber præfervidus æstum
Exacuat, membris nimiùm, vitæque timendum;
Occlusas age pande vias, quà grata Favonj
Aura movet, calidos quæ ventilet acta vapores,
Ferventesque abigat fumos, & molliat ignes.
Infusam totis at postquam acceperit undam
Artubus, & solió medius consederit Æger;
Ne mihi, ne crebrò plantas, aut brachia sursum
Dimoveat, madidosque humeros hàc jactet, & illac;
Irrequieta etenim tenuis per corpora sudor
Ibit, ubi assiduis tepuerunt motibus amnes.
Quod si forte animi quisquam languoribus actus
Deficiat: cæcis nec Tecta afflata favillis,
Aut clandestinos, igne impellente, calores
Ferre queat, labroque impar succumbat iniquo:
Ut validâ hæc longè Syntecticus [a] arte repellat
Damna, celer medio sublimem e gurgite tollat
Sæpe manum: nunc dextrâ auras, nunc ille sinistrâ
Solicitet; mersâ fluitans ut Portitor alno,
Quem ferus in præceps tumidum dejecit in æquor
Auster, aquâ involvens: rapidis ne præda procellis
Ille ruat, motis repulisse hinc inde lacertis
Nititur obstantes fluctus, alternaque jactat
Brachia, festinum flectens ad litora cursum.
Hausta etiam (Veterum [b] fuit hæc solertia) clausis
Ore retenta labris, gratum tulit una levamen
Frigida; sic nullas dederunt labefacta ruinas
Membra: emolliti sic pressa licentia Stagni.
Corpora sed plenis dum perluit Ædibus humor
Fumidus, & facili venas sudore relaxat,

Haud

(a) *Syntecticus.* Syntecticus, qui Syntexi laborat: Ital. *Deliquio*.

(b) *Veterum &c.* Vide Plin. *lib.* 31. *c.* 3.

(a) *Agra*

Haud ullo ſedanda tibi jejunia victu:
Multa gulæ quamvis irritamenta latrantem
Tunc ſtomachum lenire queant; malè ſubdola lenit
Eſca famem, motura novo quæ fomite turbas,
Exitium fortaſſe fibris fatale minatur.
Cui tamen & ferro thorax confoſſus, & altè
Vulnus hiat, vel plaga tumens, vel puſtula tabo
Craſſior, & ſanie putres exulcerat artus:
Linea laxatis olli ſolvatur habenis
Tænia: nam campo ſic limes agendus aperto:
Ne qua ſalutiferi ſepta importuna morentur
Roris iter: fuſos ut protinus hauriat imbres
Ulcus, & his facili pateat via pervia ſulco.
Certa ſed optatæ cupias ubi dona ſalutis:
Selige conſultâ ſubeunda Machaonis arte
Apta tuis quæ Stagna malis, hæc, illave: poſthac
Utere ſelectis tantùm: nec mente relinquas
Præcipiti; caveas ne tum deſultor, & expers
Conſilii, ſine lege ruas, & in altera migres,
Effrænus quæ ſolùm animi præſcripſerit ardor.
Multiplices etenim dum gens malecauta requirit:
Dum ſubit, & ſpargi nunc his, nunc appetit illis,
Mutati nocuere amnes: inopinaque ſecum
Funera, vel dubiæ traxere pericula vitæ.
Nec minor inceſſat, poſtremave cura ſequatur,
Temporis emenſi ſpatium ſervare: quot horas (eſt
Stagna ferenda Ægris; quod multò impenſiùs æquum
Conſulere: & rerum ancipites expendere caſus.
Non ego te certis addicam legibus; idem
Non modus expediet, non omnibus omnia ſemper
Conveniunt præcepta; ætas penſanda: virilis
An vigeat: fervens juvenili an corpore ſanguis
Emicet: an membris virtus effœta ſeneſcat:
Obtuſiſque cadant laſſati viribus artus;

Fœmina, Vir-ne fuat; gemini & diſcrimina ſexûs
Ad trutinam revocanda. alias feret altera demum
Lympha moras, variâ pro conditione liquorum.
Hos horam in ſolio conſumere juvit: at illos
Dimidiam: ſolitoque aliis plerumque morandum
Plus erit: ut vitæ ſeries, vel corporis ægri
Temperies, Anni, Vires, Eventaque poſcunt.
Omnia quæ cauto ſunt obſervanda Magiſtro.
Quandoquidem (incerto nec vana Auctore recordor)
Ut longæ nocuere moræ, nocuere ſubinde
Sæpe breves; modico ſiquidem tentata lavacro,
Et venis commota mali violentia, nunquam
Obruta conceſſit, penitùſque oppreſſa reſedit;
Sed quæ tecta diu, quæ parte latebat in unâ,
Extemplo graſſata, ſinus meat illa per omnes.
Hybernis veluti cum Sol præfulget ab aſtris:
Effuſas licèt ille nives, glaciemque reſolvat,
Non tamen exſiccat; pigro ſed ſqualida cœno,
Obductiſque latent vel tum mage paſcua campis.
Quin etiam, vel prima iſthæc ut inertia riſit
Tentamenta: ipſoque furens medicamine Morbus
Acrior, indomitas auxit vehementiùs iras.
Non ſecus, exiguo quàm qui reſtinguere nimbo
Magna velit rapidis bacchata incendia flammis:
Cum latè æthereas tabulata erecta ſub auras
Corripuere; alitur parco tunc ignis ab amni:
Majoreſque animos lento capit hoſtis ab hoſte.
Sic tantùm excito, non victo humore per imbrem
Crevit: & ignaros quandoque nocentior Ægros
Infecitque Lues, & amaro funere merſit.
Sunt qui præterea paulatim aſſueſcere labris
Membra docent, æſtus tolerent quò mitiùs. horæ
Principiò pars quarta vadis inſumitur; inſtar
Velitis, indicti non dum certamina belli

Qui præit, & primis Martem conatibus urget.
Pars eadem lapsi posthac geminata teratur
Temporis inter aquas: ut sensim corpora discant
Ferre salutares, quos evomit unda, calores.
Ast in processu, validis ubi membra lacertis
Sustineant se se tanto sub pondere: tutas
Adde moras, longùmque undis assuesce; solutâ
Donec aquis latè largus cute sudor inundet. (nam
Nec multùm abludit priùs hìc perpendere, quot
Transigere Inarimes inter Vada fervida Soles
Conveniat; voti ut compos tum quisque recedat,
Ad patrios remeans, victâ contage, penates.
Profuit interdum, numero breviore dierum,
Sæpe quaterdenâ Multis aspergine septem
Consumpsisse dies: primo dum mane subibant
Balnea, quæ sero repetebant vespere; morbi
Namque brevi, prædura licèt, vis illa remisit.
Altera post decimam Nonnullis orta refulsit
Phœbeis lux vecta rotis. quindenaque Terris
Non semel illuxit, quo tandem læta peracto
Tempore, gens potuit curis imponere finem.
Pluribus haud eadem risit Fortuna, morantes
Longa superfusi tulerunt qui tædia Stagni;
His etenim, pulsâ morborum nube, serenum
Tunc rediit: visæque iterum consistere vires,
Purpuream quando vicenis æthere ab alto
Cantibus Auroram cristata vocaverat ales.
Atque Aliis non ante datum discedere, Phœbes
Cornua quàm pleno, saltem semel, orbe coissent.
Sæpe etiam Reliquos mora longior acta coëgit
Lunari denas gyro superaddere luces.
Nec tibi, difficilis ductu rationis egenti,
Arbitriis moderanda tuis hæc omnia ducas.
Nec levis e trivio, sua qui præscripta recenset

Plurima, vel monitis audax imponat Agyrtes. [a]
Aſſere te, verbiſque memor ne fide doloſis;
Credita permagno ſtabunt mendacia; namque
Tantidem coëmes vitæ diſcrimina, quanti
Nunquam aliàs emeret celerem gens ægra ſalutem.
Conſule præſignis quos clarat adorea Famæ,
Partaque Apollineas maturâ ætate per artes
Gloria: quos chartæ, memorandaque facta loquuntur.
His tantùm te trade, atque his hortantibus aures
Da faciles: avibuſque petes Hydrea ſecundis.
Ipſe tibi in primis Fontes medicatibus aptos
Monſtret, & expertis fugienda, petendave cauſſis
Balnea Cariades [b] doceat: dum dira malorum
Seminaque, arcanoſque aditus rimatur: & altè
Luſtrat inacceſſi detecta cubilia morbi.
Olli promeritas non uno nomine grates
Solvere Pierides certant; lethalia noſtris
Pellere cui toties licuit contagia membris.
Quippe furens Stygiis refugum caput abdidit antris
Pulſa Lues tandem: Lacheſiſque hoc Vindice fractas
Indoluitque minas, teliſque exuta receſſit.
At quis io [c], prædulce ſonant dum carmina nomen
Læta tuum, triſtes rumor pervenit ad aures,
Cariade? extinctum quæ te vis aſpera Fati,
Dum loquor, abripuit, caſuque oppreſſit acerbo?
Noſco equidem: veteris non hactenus immemor iræ
Te petit infrendens, cecidit quæ viribus impar
Sæpe tuis: proprias Libitina ultura ruinas,
Te violenta nimis diſpendia penſat in uno:
Hoc

(a) *Agyrtes*. Agyrtes, Medicus Circumforaneus: Ital. *Cantimbanco*: Ab Ἀγείρω Congrego: vel ab Ἄγυρις Cœtus, Congregatio.

(b) *Cariades*. Cariades, Nazarius de Caro, Medicæ artis Profeſſor, quem optimè de ſuâ, Suorumque e Neapolit. Soc. Jeſu ſalute meritum, grati animi ergò Auctor recenſet.

(c) *At quis io &c.* Fato quippe tum conceſſit, cum Auctor illius hìc meminiſſet.

(a) *Bal-*

Hoc demum illatas redimit ſibi vulnere clades.
Abſtulit at quando Fortuna hunc invida; curam
Non te, Balbe, [a] meis adhibere induſtriùs Ægris
Abnuerim de more: ſatis tua cognita virtus
Clara per ora virûm reſonat: ſatis alma docenti
Jam tibi Parthenope plauſum gratata rependit.
Te quoque crediderim Sirenum e litore fauſtis
Vela ſoluturum Superis, ubi Stagna petentem
Et regat auſpiciis, monitiſque informet euntem
Te Cirilliades: [b] populi qui clarior auram
Ingenio exſuperat, Famamque exæquat Olympo;
Nam morbos ſive ille fuget, ſeu certa fugandis
Inſinuet documenta, pari ſibi laude renidet
Auſoniis nomen peperiſſe illuſtrius oris.
Horum ubi conſiliis, tibi quæ gratiſſima cedent,
Parueris, tuto corpus committe fluento.
Ne tamen hìc animis actutum concide, certâ
Utilitas ſperata die quòd lenta moretur.
Adveniet, mihi crede, ſalus: juſtumque ſequetur
Tempus; & optanti jucundius affore cernes
Hoc tibi, quod ſerò rediens impertiet Eos.
Et quæſita licèt primi non ſenſeris anni
Commoda, in alterius ſpem certam protrahe menſes.
Nec tunc cede piger, ſed contra fortior ito,
Quàm tua te Fors dura ſinet; cum fœnore reddet
Altera, quod votis tantùm una negaverit æſtas;
Damna etenim, quæſtuque moras reparabit opimo.
Edonas ut Terra hyemes, brumamque Decembrem
Paſſa diu: vernis horrens licèt illa reſiſtat
Solibus, & Cœlo placidè ſpirantibus Auſtris,
Tan-

(a) *Balbe.* Balbe, Jo: Baptiſta Balbus Medicinæ Profeſſor, & in Neapolitano Archigymnaſio Prælector.

(b) *Cirilliades.* Cirilliades, Nicolaus Cirillus ejuſdem medici inſtituti, atque in eodem Lyceo Profeſſor.

(a) *Sci-*

Tandem victa sinus, patefactaque claustra relaxat
Rursus, ut affulgens Titan se prodit: & Auster
Incanas tepido diverberat ore pruinas.
His quoque te monitum, Chiron, si forte necesse est,
Jure velim: pavidum ne te fallacia reddant
Stagna tuis præscripta Ægris, segnemque retardent.
Ergo iterum perstans eadem tunc præcipe; & armis
Tunc iisdem aggrediare hostem: sic corruet iisdem.
Scilicet eventis [a] plerumque exterrita nullis,
Altiùs ad vivum vel cum persederat imis
Ossibus acta Lues, cœptis operosa Juvantis
Cura, renitentes nodosque, morasque resolvit:
Et captiva tulit devicti insignia morbi.
Jam verò undantes intraverit ægra penates
Gens ubi, & irriguis sudor fluet undique rivis:
Juverit interdum dulci componere mentem
Alloquio, tristesque, cient quos tædia, luctus.
Nec rerum repetes longè, quibus otia fallas,
Argumenta manus inter: genialibus ipsa hæc
Materiem Nymphæa dabunt sermonibus; ipsi,
Qui tecum Balinea petunt operosa Sodales,
Quot miræ virtutis aquas, Fontesque recludent!
Quot tibi prodigiis nunquam cessantibus addent!
Sive improviso salientes impete: quales
Litore in Euboico, vel in Arcadio Pheneo
Terra solo nutante parit; [b] sive, ordine verso,
Quos fera nimbiferis fudere incendia flammis. [c]

Nec

(a) *Scilicet eventis &c.* Ita Cels. *l.3. c.12.*, ubi sic: *Sæpe pertinacia Juvantis, malum corporis vicit.*

(b) *Terra solo nutante parit.* Circa Ædepsum Eubœæ Oppidum enatas Calidas Balneas ex Terræmotu, scribit Aristot. *l. 2. Meteor. c. 8.* Et Auctoricum Montem ejusdem etiam vi novos Fontes emisisse, Auctor est Theophrastus. Sic alibi factum pluries, refert Bacc. *l.1. c.24.*, Ovid. 15. *Metam. Fab.4.*, Senec. *Natur. Quæst. l.3. c.11.*, & Plin. *l.31. c.5.* circa Pheneum Arcadiæ, & in Monte Coryco.

(c) *Fudere incendia &c.* Ut præsertim de Lacu Asphaltite in Palestinâ testantur Sacræ Literæ. Idem in nostrâ Ænariâ evenisse asserit Bacc. loc. cit.

(a) *Nec*

Nec minùs irriguo [a] celebrabunt munere dites
Vos, procul Hesperio felicior Orbe diremptas
Quas Fortuna beat, Fortunatasque vocarunt,
Insulæ Oceano in medio, quà proximus astris
Axem fulcit Atlas, & sidera vertice pulsat.
Arboreis perhibent expleri hìc grandia succis
Pocula: nam fluidas ut pressit dextera frondes,
Tum subitò foliis rorat manantibus Arbor.
Ac velut edomitas Hispano vinitor uvas
Calcat Iber prælo; tentas seu lacte capellas
Qui vocat ad mulctram: contractis ubera palmis
Pressat, & exhaustis explet mulctralia mammis.
At tibi Cecropios facundior inter alumnos
Gratia ne desit, quæsita aut copia fandi:
Hìc tua condictis detur ceu symbola cœnis.
Utque animos verbis valeas, auresque morari
Blandiùs, & duros lenire sagaciter æstus;
Ad sua te Fontes revocent miracula. pronum
Hàc iter insternent hi, qui nova serta petentes,
Populeâ, vel fronde comas cinxere Salicti:
Dum liquidæ retegunt arcana latentia Terræ.
Hinc tibi, Flammiferi [b] præbet cui Sarmata nomen,
Fon-

(a) *Nec minùs irriguo &c.* Testatur Plin. *lib.6. c.* 32.

(b) *Hinc tibi, Flammiferi &c.* In Poloniæ minoris Palatinatu Cracoviensi, in Monte, quem *Admirabilem* Incolæ appellant, repertus est Fons, qui flammas concipit; atque illi *Igni Fatuo* nomen est; Floribus odoriferis, & medicinalibus consitus; Aquis salsis, & dulcibus scaturiens: Mineralibus, ut ajunt, diversæ indolis fœtus. Hujus aquæ, ac lutum ita utilia, ut ejus accolæ vix morborum assultus patiantur; Senes ad 100., & 150. annos vitam protrahunt. Nunquam gelu adstringitur. Admotâ face ignem concipit: instar stillati vini; & nisi restinguatur, incendia parit; ut accidit olim cum aquæ ignitæ immissæ per subterraneas cavernas, & radices arborum comprehendentes, proximam sylvam omnem in cinerem redegerunt: cum tres solidos annos ignis perdurasset. Hinc pluribus excubiis provisum, quarum cura est ignem extinguere, si forte accendatur. Ignotam superioribus seculis Fontis originem, fulmen manifestavit, cum in aquas illapsum, illas incendit. Aliæ deinde virtutes Fontis detectæ; inter quas habetur, ut Flamma, licèt ligna admota comburat, tamen adeò subtilis est, ut aquam non calefaciat: sed haustu

Fontis honor, Fontisque recens dicatur origo.
Ilicet ut medicâ passim virtute potentes
Induat in flores sua litora; Nestora feris,
Ambrosiæ velut haustus aquæ, det vincere lustris,
His quoque, queîs potum pariter, vitamque ministrat.
Adde itidem ut certis Lunaria tempora servet
Legibus[1]: ut, pleno fulget cum Cynthia cornu,
Augeat, ut minuat sed decrescente liquores:
Et Dodonæo par ille insaniat œstro.
Quin etiam, injectâ violentos excitet ignes
Ut face: stillati tanquam ferventia Bacchi
Munera, cum raptim Vulcano proxima fervent.
Dic age, ut exustas (dictu mirabile!) sylvas
Corripiat: licèt, usque ferens incendia circùm,
Mulciber extinctâ noscat clementior irâ
Et servare fidem, cognato & parcere Fonti,
Algentes qui servat aquas: & tutus ab æstu
Ridet anhelantes immuni gurgite flammas.
Hæc ubi dicta, novo repetens Fontana recursu,
Davino monstrante viam, portenta sequeris,
Fatidico Mutinæ [a] quæ multa in Fonte recensent.
Auguris hic pluvios stabili namque omine nimbos
Denotat, & tumidis obnoxia tempora Cauris,
Imbre loquens monitore: & sunt oracula lymphæ:
Et sua sunt olli Cœlo commercia: utrinque
Fœ-

haustu hæc, perinde ac Dodonæus Lucretii Fons, frigida percipiatur. Ad Lunæ insuper incrementum, ac decrementum crescit, ac decrescit. Habes hæc omnia ex *Act. Erud. Lipsiæ Tom. Anni* 1664. *pag.* 326. *In ejusdem Fontis* (per id tempus cogniti) *Descriptione*, *jussu Serenissimi Poloniæ Regis editâ per Dominum Corradum Reginæ Archiatrum*, *ad Dominum Dionysium Lutetiam Parisiorum transmissâ.*

(a) *Fatidico Mutinæ &c.* De Fonte Fatidico, vulgò *Fonte Prognostico* in Agro Mutinensi hìc sermo est: qui quidem, Davinio teste (ut ex ejus literis ad Vallisnerum datis Mutin. Kal. Maii 1706.) mirum habet cum Cœlo commercium; illo enim sereno, limpidus est, nubilo infuscatur: & tempora denotat vel serena, vel pluviis obnoxia. Agit de hoc, & de caussis hujusmodi effectuum Antonius Vallisnerus; ut videri potest *Tom.* 5. *Par.* II. *p.*283. *Veneti Minervæ Musæi*.

(a) *Octa-*

Fœdus: amicitiæ leges, & jura tuetur
Mutua; nam puro affulgens si rideat æther
Sidere, ridet aquis, & amœno limpidus alveo
Fons salit, illimi testatus gaudia fluctu.
Ast ubi mœrentem, & nigrâ ferrugine tectum
Infecere diem pendentia nubila: se se
Nec mediis Titan mersum cognoscit in umbris:
Tunc Phœbi dolet ille vicem: tristitque fluento
Turbidus, aspersos incestat, & obruit agros.
Tantus amor Fontis, tanta est concordia cœlo.
Talia cum totâ circùm plaudente coronâ
Commemores, merito per me dignabere plausu.
Nec manibus trivisse tuis hæc nota pigebit
Carmina; quæ facili quæsitas ordine leges
Lecta dabunt; studio quamvis vigilata perenni
(Non tamen invitâ tempus fallente Minervâ)
Octavæ tulerint Vati [a] fastidia Lunæ.
At si Fata ferant celebratæ ut redditus oræ,
Inarimes repetam nostris loca culta Camœnis:
Et tecum assideam, solioque effultus eodem
Excipiar; tacito non tunc mihi plectra, fidesque
Conticuisse sinam; nec me facundia inertem
Deficiet; numeris libeat seu plana solutis
Reddere verba: velim Clario seu Numine fretus
Aoniis vincire modis: quæ copia rerum
Lysiadum [b] e campis pleno se prodet acervo!

I i Sive

(a) *Octavæ tulerint &c.* Primam Opellæ hujus lucubrationem, ante quàm ad limam revocaret, innuit Auctor: in quâ menses octo insumpsit.

(b) *Lysiadum e campis &c.* Plusquàm justi voluminis materies profectò esset singula percensere, quæ de Lusitaniæ Aquis memoratu digna sunt: & ea præsertim, quæ ad medicam virtutem pertinent. Ut unius tantùm Provinciæ (quæ *Interamnensis* dicitur, inter Durium, & Minium) 25000 Aquarum Scatebras omittam. Ita ex nuperis literis, ad me, de mandato Serenissimi Regis JOHANNIS V., Ulyssipone datis sexto Kalend. Aprilis Anno MDCCXXV.

(a) Sive

Sive Lacus, [a] Fontesque [b] canam: seu Flumina [c] coner
Et portentiferos Calidorum [d] adjungere mores.
O mea, dum tanto fortunatissima fato,
Dum chelys Augusto resonat sub Judice, major
Se quoque, Pierio valeat percurrere cantu
Singula! regali seu quas opulentia [e] sumptu
Munificas ostentat opes: seu larga profuso
Quæ Natura sinu Genti medicamina præbet.
Non ego sum tanti: tenuesque ad grandia vires
Haud satis. Ascræo quis nunc mihi pollice chordas
Soli-

(a) *Sive Lacus*. Lacus in Lusitaniâ, præter cæteros, duo sunt miræ altitudinis, qui a Monte (Antiquis *Erminio*, Incolis nunc *Da Estrela*) in cujus cacumine extenduntur, nomen habent. Et licèt multis milliaribus a mari distent, communicare cum illo creduntur, non minùs quia tempestatibus etiam suis, turbante mari, obnoxii: quàm quia infractæ nauticorum quandoque armamentorum reliquiæ in iis inventæ. Ejusdem generis, ac naturæ duo itidem Lacus, quos, a Vico cognomine, *De Sapelos* Indigenæ vocant: leucas duas ab Aquis Flaviis, vulgò *Chaves*, distantes.

(b) *Fontesque*. Fontes Calidi, Ægrorum remediis opportuni, undecim sunt: Frigidi duo & viginti: horum aliqui, utpote medicati, ad multorum morborum curationem perutiles. Calidorũ nomina Indigentis sunt, *Fonte de Rey*, *De Chafariz dos Paos*, *Fonte de dentro*, *Da Praya*, *Do Terreyo do Paço*, *Do Arrabalde do Ponte*, *De Aldea nova*, *Da Virtude*, *Fonte do Banho*, *Do Pombale*, *Das Caldas*, Frigidorum verò, *Fonte da Venda do Rio*, *De S. Domingos*, *De Valverde*, *De Chaon de Couffe*, *De Pouza Flores De Sercado*, *Da Estiva*, *De Pinheto*, *Da Alpalha*, *Do Tojo*, *Fonte Venenosa*, *De Goe*, *De S. Marcos*, *De Cadima*, *De Golfeyras*, *Fonte Santa*, *Da Freyxeda*, *De Xido*, *De S. Joa.*, *S. Bras*, *Do Esparragal*, *Da Bica de capato* in orientali Ulyssiponis regione.

(c) *Flumina*. Celebriores Lusitaniæ Fluvii viginti quatuor a Regni Chorographis recensentur: quorum undecim navium etiã patientes. Et sua quoq; horũ multis inest virtus medica

(d) *Calidarum &c.* Calidarum nomine veniunt Balnea medicata, quæ Lusitani *Das Caldas* nuncupant; duodetriginta illæ numerantur. Et licèt omnes medicâ virtute præditæ sint, præcipuæ tamen habentur eæ, quarum meminimus *lib. 2. pag. 64 in Not. lit b.*, quas etiam *Da Rainha* dicunt: & nomenclaturæ hujus rationem habes ibidem. Sunt etiam aliæ, quas *lib. eod. pag. 63., in Not. lit. g.* adjunximus. Cæterarum nomina Incolis, sunt, *Banho da Vila da Freyere*, *da Vila da Flor*, *De S. Mamede*, *Do Panachia*, *De S. Pedro do Sul*, *De Alcaface*, *Da Lagoza*, *De Ranhados*, *Da Longroyva*, *De Avego*, *Do Favayo*, *Da Covilham*, *De Ancia-ens*, *De Moneaon*, *De Guimaraens*, *De Gerez*, *Do Ponte do Caiez*, *De Nosa Senhora do Pranto*, *de Pena Garcia*, *Da Ribeyra de Boy*, *Do Envendro*, *De Leyria*, *de Cascaes*, *De Lisboa Oriental.*, *De Monchique*, & alia demum prope Balnea *Da Vila Flor*, quæ carent nomine.

(e) *Regali seu quas &c.* Vide *Not. l. 2. pag. 64. lit. b.*

(a) Mi-

Solicitet? veniat: citharamque impellat, amico
Tempora cui Muscus, velat cui Laurea nexu.
Is Lusitanûm referat nova monstra liquorum,
Mirificumque super Laticem: [a] cui condita virtus
Nescio quo præter solitum dat currere fluxu;
Appula flaventes nam cum terit area fruges:
Et medium cœli, nemorum brevioribus umbris,
Sol premit altus iter: glaciali frigore manat
Algidus; Hesperium sed cum festinat in axem,
Gustantum tepidos tunc labris exhibet haustus.
Denique Sidereo flectat Latonia cinctu
Concubiâ si nocte rotas: calet ilicet, ac si
Flagrantes jacto conceperit igne favillas.
Addat & ille Lacum, [b] censu qui paupere quamvis
Vix dodrante solum penetret; tamen, eruta sylvis
Robora si jacias, & vastæ marmora molis,
Robora, tunc haurit: factisque ingenita rimis
Marmora jacta vorat: patuloque abscondit hiatu.
Scylla velut, Siculis cum formidata carinis
Æstuat; &, cæcis exertans ora latebris,
Navifragas pavido sorbet cum remige puppes.
Te feret inde gravi Pimplea innixa cothurno
Astra super, Boylee: [c] cedro nec digna silebit

 Tenta-

(a) *Mirificumque super Laticem &c.* Balneum hoc (quod *De Pena Garzia* Incolæ appellant, & *Fonte Santo*, ab eximiâ ejis in evertendis morbis virtute) prope Vicum, vulgò *Monforte*, in Provincia, Indigenis *Castelo Branco*, Scatebris sex copiosè effluit. Præter vim, quam habet contra stuporem, debilitatemque nervorum, Paralysin, Arthitidem, Ischiaden, Hydropem Ischuriam, Cœliacos morbos aliosque, mirabilius illud est, quod Carminibus expressit Auctor: accepitque ex superiùs laudatis Epistolis, amplissima Eruditissimi Viri Francisci Fonsecæ de Henriquez Serenissimi Lusitaniæ Regis Medici testimonio, atq; auctoritate roboratis: qui Fontem hunc non absimilē ait esse illi, quem *Solis Aquas* dicunt, in Ammonis Luco: de quo Curtius *lib.* 4.

(b) *Addat & ille Lacum &c.* Singularem hanc proprietatem hujusce Lacus veriùs, quàm Fontis, in Conimbricensi Provinciâ, in Vico, Indigenis *Cadima*, a quo Fons nomen habet, refert idem laudatus Auctor, ex Vaseo *In Chronic. Hispan.*, ex P. Antonio Vasconcello Soc. Jesu *In Descript. Portugall.*, & Eduardo Nunes de Leõe.

(c) *Boylee.* Boyleus, Robertus

Tentamenta, quibus tua jurè ſuperbiat ætas.
Per te quique Cavis emerſit aquoſa metallo
Vena ſuo: notâ patuere ab origine cauſſæ.
O mihi non humili dudum celebrande Thaliâ,
Quem Tameſis ſupplex, totoque Britannia ponto,
Et Sophiæ cultorem ingens mirabitur Orbis!
  Pone alios vulgata recèns quos gloria ſtellis
Inſerit, Heroum liceat ſuperaddere Faſtis.
Te referam, patriæ mihi qui diſcrimine certo
Veridicos lymphæ teſtaris, Hiarna, [a] ſapores.
Ipſe etiam (majora licèt ſibi præmia virtus,
Atque aliâ texenda manu modò ſerta repoſcat)
Laude ſuâ felix potietur Humellius: [b] acri
Ingenio qui tentat aquas: penitùſque latentes
Detegit expertas non uno examine vires.
Poſtremum haud Famæ det ſe, chartiſque loquendum,
Quo Duce per dubios patuit mihi ſemita calles,
Baccius; [c] omnigenæ per quem revireſcere Thermæ,
Et veteres potuere coli, potuere recentes;
Extuderat toties ſeu quas Ars æmula: ſeu quas
Dædala ſæcundo produxerat ubere Tellus.
Nec verò aut Patavj, [d] Scotorum [e] aut Fontibus, aut qui,
Jam tandem Europe terrâ, pelagoque remenſâ,
Cer-

tus Boyle Angulus, Famâ ſatis notus; cujus eſt, *Brevis Apparatus ad naturalem, & experimentalem Aquarum Mineralium Hiſtoriam, per Epiſtolam ad Amicum concinnatus*. Ut in Actis Erud. Lipſiæ *Tom. An.* 1685. *pag.* 587.

(a) *Hiarna*. *Tom. An.* 1684., *pag.* 79. Act. Erud. Lipſiæ, exponitur, *Urbani Hiarnæ Brevis aquarum Explorator, genuinas, & acidulas ſalutares a ſpuriis in Sveciâ obſervatis diſcernens*.

(b) *Humellius*. Jo: Baptiſtæ Humelli, ſeu de Humel, Regiæ Academiæ Scientiarum Socii, & Exſecretarii doctiſſimæ Lucubrationes referuntur, *In Hiſtoriâ, De Exceptis ex Medicatis Fontibus, ejuſdem Academiæ, ſub An.* 1677.

(c) *Baccius*. Laudatus toties Andreas Baccius Elpidianus, cujus, præter innumera eruditiſſima opera, in lucem edita, præclariſſimum eſt Opus, De Orbis univerſi Thermis, ac Balneis, ſive Naturâ, ſive arte paratis.

(d) *Nec verò aut Patavi &c.* Jo: Gratianum Bergomenſem cum ſuo Patavinarum Aquarum Examine deſignat Auctor.

(e) *Scotorum aut Fontibus &c.* Ro-

Certat Pannonicis [a] meritum decus addere lymphis:
Nec mihi cum Grevio, [b] Reyhere, [c] indictus abibis,
Derhamiusque, [d] & Borbonidum laudator [e] Aquarum:
Quique novum potuit proferre Fovetius [f] usum,
Quo medica utiliùs reseraret Balnea Pæon.
Judice me, partam præsigni nomine laurum
Strauffius, [g] & pleno referat Blondelius [h] ore.
In tua non parcas etiam præconia Musas,
Valleri, [i] cupiam; & Floyero [k] audire canentes,
Et te, Grundeli, [l] te Ploti [m] digna, Scatebras
Qui

Robertus Sibbaldus, Eques Auratus, qui (*ut ex Tom. Anni* 1685., *pag.*173. Act. Brud. Lipsiæ) *Par.* 1. *l.*1 *c.*9. suorum Operum, varios Scotiæ Fontes mirabili virtute præditos refert.

(a) *Certat Pannonicis &c.* Innuit hic Eduardum Brovum M D., qui in suâ *Brevi Relatione Itinerum per varias Europæ partes, Sec.*15, in Hungariæ Descriptione, fusè de Aquis medicatis illius Regionis agit.

(b) *Grevio &c.* In Actis Erud. Lipsiæ, *Tom. Anni* 1599. refertur, *Tractatus. Salis Cathartici amari in Aquis Ebesbamensibus. Auctore Nebemiâ Grevu M.D utrisq; Regiæ Societ. Socio.*

(c) *Reyhere.* Ead. Acta, *Tom Ann.* 1697., *pag.* 397. continent, *Experimentum novum, quo Aquæ marinæ dulcedo examinata describitur ab Samuele Reyhero J.C., & Mathematico Kiliensi.*

(d) *Derhamiusque &c. Descriptio Aquarum Mineralium apud Ilmington in Comitatu Varviensi repertarum*, habetur per Samuelem Derham Medicum, Baccalaureum Aulæ S. Mar. Magdalenæ Oxoniensis. Ut ex Act. Lipf., *Tom. Anni* 1697., *pag* 444.

(e) *Borbonidum laudator &c.* Jo: nimirū Paschalis D M. in *Tractatu de Thermis Borbonicis Ann.* 170.. Ut ex iisdem Actis, *Tom. Anni ejusdem, pag* 494.

(f) *Fovetius &c.* In Actis laudatis, *Tom. Anni* 1687., *pag.* 684. leges, *Novum Systema Aquarum Mineralium Viciacentium, Auctore Claudio Fovetio, Consiliario, Medico Ordinario Rogio, Aquis illis Præfecto.*

(g) *Strauffius.* Jo: Christophorus Strauffius Archiatus in Aulâ. Serenissimâ Saxo Martisburgicâ, vulgavit librum, cui Titulus, *Thermæ Carolinæ.* Ut ex cit. Act., *Tom. Anni* 1695. *pag.* 511.

(h) *Blondelius.* Franciscus Blondel, Aquensis Medicus, typis mandavit, Descriptione Thermarum Aquisgranensium, & Porcetanarum, cum usu Balneationis, ac Potionis, An. 1685.

(i) *Valleri.* In Supplemento *Tom.* 3. Act. Erudit. Lipsiæ *An.* 1699. videre licet, *Tentamina Physio. Chymica circa Aquas Thermales, Auctore Nicolao Vallerio Ostrogothia-Sveco.*

(k) *Floyero.* In iisdem Actis, *Tom. Ann.* 1796., *pag* 524. invenitur, *Inquisitio in Usum, & Abusum Balneorum Angliæ calidorum, frigidorum, & temperatorum*: cujus Auctor est Jo: Floyer., Armiger, Med. Doct.. *Et Tom. Anni* 1704., *pag.* 180. extat ejusdem Auctoris, *Antiquo* Ψυχρολυσία, seu, *Exercitatio de Balneorum frigidorum usu: Ut in Not. l.* 2., *pag.*86. *lit.a.*

(l) *Et te, Grundeli.* Jo: Benedictus Grundel 1685. edidit, *Scrutinium Medicum Physicum, Chymicum, in quo Acidularum Roitefchensium proprietates chymicè, & mathematicè examinantur.*

(m) *Te Ploti.* Ex *Tom. Anni* 1685.

Qui retegis, Vatemque doces unde eruta primùm
Fluxit aqua: & pingui ditavit munere glebas.
Aſt ubi feſtivo libeat te ſeria ludo
Poſthabuiſſe: inter ſua ſunt & ludicra Thermas,
Quæque animum curis oblectamenta relaxent.
Namque ſub æſtivum [a] repetit dum Balnea tempus
Gens Aris addicta, ſacris quæ nomina caſtris
Sponte dedit: tectiſque utens, & legibus iiſdem,
Unius e nutu pendetque, ac juſſa faceſſit.
Hanc etenim, Superûm delapſa e ſede, ſecundis
Et regit auſpiciis, & dio Eutaxia [b] ductu.
Vel quæ Pauliaden, vel quæ venerata Parentem
Te, Loyola, colit; ſeù quam Jaſsëja Mater
Intulit Oenotris Carmeli e vertice Terris;
Sive alias alio diſtinctas agmine quæras.
His, ubi Fata vocent, & ſpes ea ſola ſuperſit:
Solamenque mali, tulerit quod nulla medentum
Dextra, Pithecuſas quæſitum accedere præſtet;
Succumbat ne preſſa ſuo mens ægra dolori,
Idcirco ſuccenſa libet præcordia luctu
Solvere: tum varios ineunt, repetuntque viciſſim
Arte jocos varià, poſitis quos ipſæ querelis,
Heraclite, probes: nec amaro pallida fletu
Ora riges: primo tum nactus gaudia riſu.

Quip-

1685. Actor. Erud. Lipſiæ, *pag.* 535. eruitur, *Roberti Plot L. L. D. Cuſtodiæ Muſæi Aſhmoleani Oxoniæ Præpoſiti, & Regiæ Societatis Londini Secretarii, Tentamen Philoſophicum de Origine Fontium.*

(a) *Namque ſub æſtivum &c.* Cum multi religioſorum Ordinum Aſſeclæ per æſtatem ægrotationis ergò Ænariæ Balnea frequentent, ſolenne iis eſt, ut tædia Balneorum utcumque fallant, feſtivum aliquod inventum in medium afferre. Inter cætera tamen id uſu receptum, ut, habitis veluti comitiis, aliquem ſibi per jocum, e quacumque Familià ille ſit, Moderatorem, initis ſuffragiis, ſeligant: cujus reliqui omnes per id temporis imperia faciant. Hinc riſus, facetiæ, urbanique ſales, atque adeò agritudinis, ſaltem ad tempus, ſeu oblivio, ſeu levamen.

(b) *Eutaxia.* Eutaxia Obedientia Latinis: Ab εὖ bellè, bene, & Τάσσω, ſeu Τάττω, Ordino Diſpono.

(a) *Quin,*

Quippe, ſub undoſis ut merſo corpore cellis
Conſedere: Ducem, veteri de more, quotannis
Arridet legiſſe ſibi: quem cætera lectum
Obſequio pia Turba colat: cui pareat uni.
Ergo alacres inſtant; cœtu Delectus ab omni
Præconis veluti tum voce indicitur; adſunt
Rite Patres; quales olim Romana coëgit
Curia, Conſulibus dum vertitur Urna creandis.
Nec deſunt, prenſare manus, ambire rogando
Qui ſimulent, meritis, & qui præcellere jactent;
Debita dum proprio ſibi tantùm quiſque regendi
Munia jure petit, primâque in ſede locari.
Hæc inter dum juſſa ferunt ſuffragia circùm,
Qui ſibi, concordi Patrum plaudente Senatu,
Plura tulit, Dux ille datas moderatur habenas:
Et premit, & laxas nunc blandior ille remittit,
Et rurſum adductas ad ſe trahit alter, & idem;
Præmiaque arbitrio, pœnaſque & dividit æquo,
Ut recti menſura tulit: tamen ore ſoluto
Non poterit quiſquam riſum tenuiſſe, ſeveras
Cum vdeat, nullo rerum diſcrimine, leges
His, Loyoliade, te dantem, & jura ferentem,
Qui ſacra montani coluerunt ſaxa Caſini;
Quique Thieneo gaudent cognomine, ſeu quos
Aſpera ſub tacitis Chartuſia rupibus abdit.
Nec ſemel, imperio poſthac, ſceptriſque relictis,
His idem aſſurges: verſo namque ordine, quondam
Quæ tuleras aliis, mox tu præceptá ſequeris.
Quin, & Cyriacæ [a] ſummam quandoque regendæ
Gentis habet, tortâ religatus cannabe renes,
Et tegit attrito qui vix Aſſiſias artus

Gau-

(a) *Quin, & Cyriacæ &c.* Gens Cyriaca, Ital. *P. P. Domenicani*; a Κύριος, a quo deinde Κυριακὸς Dominicus.

(a) *Bu-*

Gausape: quos inter vel qui non Mysta frequenter
Imperitat, vultu niteat dum pinguior: & dum
Tergaque distendat, vel obesis ilia membris.
Sic interque sales, ficti & moderaminis inter
Gaudia, non uno torquentes ora cachinno,
Semisopita ferunt morosæ incommoda sedis.
Admonet interea Stagnis excedere, postquam
Dimensa æstiferos fluxit Clepsydra labores.
Hoc ubi, non lento repetenda cubilia gressu:
Udaque membra toro sternenda; sed ante madentes
Lintea diffusis tergant sudoribus artus.
Insuper, ignavo caveas tua credere somno
Lumina: jucundæ quamvis sub imagine pacis
Incautis sensim ille oculis obrepserit: ac tunc
Plurima distento superaddita stragula dorso
Sudorem eliciant iterum, rursusque per horam
Effluat, & largis irrotet corpora guttis.
Quas modò cum facili siccaverit arte Minister:
Corporeosque habitus, roburque in pristina molles
Reddiderint plumæ: tunc desidis otia lecti
Discute: sepositasque iterum superindue vestes.
Dein, gressus relegens alios, aliosque regressus,
Ne pigeat motis trivisse domestica plantis
Atria; sincero non multa, nec ebria donec
Excipiat te mensa cibo, potuque fruaris.
At ne forte avido noceant depasta palato
Fercula, & oppressas lædant non cognita vires;
Accipe quæ victu tibi sint adhibenda salubri:
Et quo, quæque modo cautus dignoscere possis.
Largior in primis epularum arcendus ab usu
Luxus, & expertis nunquam lassata periclis
Ingluvies, quanta Ismarias fortasse deceret
Mænadas, Ogygio celebrant Trieterica Baccho
Orgia dum; dum Lapithasque, inter convivia quando
Cer-

Certantes fuſo jaciunt crateras Jaccho.
Sic hilares liceat quamquam te condere Soles,
Innubeſque dies, hilarem temulentia nunquam
Reddat, ut, obductis victâ ratione tenebris,
Ipſa etiam ſanæ conturbet munia mentis.
Hinc tibi prima mali ſeries: hinc ſemper iniquæ
Uſus aquæ: & nullum tulerunt Balinea levamen.
Selectis ergo dapibus diſtinguere præſtat
Prandia: vitalis ſuccenſo fomite vincat
Quas calor, & victas feliciter egerat alvus.
Præcipuè cum rite ſtatis epota diebus
Lympha fibras ſubeat: digeſtas illa requirit,
Et ſenſim edomitas nativis ignibus eſcas.
Sed jam per medium properantes æthera Titan
Flectit equos: abrumpe moras: diſcumbere tempus.
Namque aliter vacuum non te vel ſera peracto
Cœna cibo inveniet: verùm pergrata ſoporis
Otia ſi repetens cubitum incœnatus abibis,
Utiliùs Nymphæa petes; nam reddere magnum
Fœnus amat parco tibi lex ſervata refectu.
Præterea, nonnulla tui ſi cura remordet,
Ne te, ne vario congeſta obſonia luxu
Corripiant; ah parce gulæ: metuenda patenti
Invalidis ſemper mixtura obnoxia damno:
Addit onus, non addit opem: dum ſiſtere credit,
Opprimit, hoc fractas onerat qui pondere vires;
Exitiumque ferent eadem ſi multa fuiſſent
Quæ, modò juſta, tuæ quondam tutamina vitæ.
Arduus ut campo tunc cum cataphractus aperto
Splendet eques, ſumptis ubi ſe ſuperobruat armis:
Telum læva gerat: torquenda phalarica dextram
Occupet: atque humeros ærata fatiget arundo;
Parma latus claudat, clauſum latus inſtruat enſis;
Ille fatiſcenti ſimilis, ſimiliſque ruenti

 Ibit:

Ibit: & ipſa trahent, queîs cingitur, arma ruinam.
Interdicta tamen non protinus omnia credas
Fercula: nec rigido vetuiſſe Melampoda juſſu
Aut olera, aut menſis hortorum dona ſecundis;
Præſertim ſincera, quibus vis nulla nocendi:
Aut quibus admotâ vitium detergere prunâ
Ignis, & auſterum potuit lenire ſaporem.
Sic pultem decocta tibi cichorea parabunt,
Intubaque, & ſtomacho bugloſſus [a] amica labanti:
Quæque viret torto ſinuoſa cucurbita collo.
Ociùs at cinaras, [b] fungoſque, & tubera [c] Terræ,
Et viridi avertes ſurgentem ceſpite cramben.
Ipſa procul capitata, ſinus quæque orbibus orbes
Multiplici involvit foliorum braſſica gyro;
Qualis lauta tuis, Siren, adoleſcit in hortis,
Expleat ut vulgi plebeijs frondibus ollas.
Dulcia nec primi te lactis edulia, junco,
Aut filice invitent religata coloſtra, [d] ſerive
In pinguem aſſurgunt quæ grata coagula metam.
Noxia, ſi ſapias, longè ſuccidia, [e] longè:
Non adhibenda; diu patriis fumoſa caminis [f]
Ipſe ſibi exploret: ſalibusque Æquicola tritis
Perfricet effingens. removenda tomacula, [g] tergo
Præſtiterit quæ Nola [g] Suis, quæ Felſina, [g] quæque
Veſtinis [g] venient xenium jucundius oris.
Denique ne multis morer hìc, prudentia ſemper
Te tua, te reddant aliena pericula cautum;

Quæ-

(a) *Bugloſſus*. Bugloſſus, Ital. *Boraggine*.

(b) *Cinaras*. Cinara, Ital. *Carciofo*.

(c) *Tubera*. Tuber, Ital. *Tartufo*.

(d) *Junco, aut filice . . . . religata Coloſtra*. Ital. *Giuncata*, ò *Felciata*.

(e) *Succidia*. Succidia, Maſſa quæcumque Porcinæ Carnis ſale durata.

(f) *Diu patriis fumoſa caminis &c.* Pernas ſcilicet exquiſiti ſaporis, quales in Æquicolis (vulgò *Cicoli*) Aprutii Regione habentur.

(g) *Tomacula &c.* Tomacula, Ital. *Mortadelle*, Nolana, Bononienſia, & Aquilana, quæ quidem omnia optimæ notæ.

(a) *Vi-*

Quæque tibi, atque aliis fatalia senseris olim,
Hæc & ab aspectu prohibe: ne lumina primùm
Solicitent, quæ capta, manus, atque ora lacessant.
At non longa inopi patiar jejunia victu
Te sedare: ovi te copia sorbilis, & te
Candida alet croceos quæ contegit unda vitellos,
Non durata foco, tenui sed versa favillâ.
Cerea ponatur nitido Ficedula lumbo,
Nutritæ vel cortis aves, capusve subinde
Altilis, aut prisco Perdix quæ rara Quiriti.
Ipse etiam, nostro solvens e litore, tecum
Sæpe diem fregisse velim, modò Phaside vectas
Sufficiat Dapifer volucres, nemorosa propinquis
Quas Prochyte, quas grata dabunt Vivaria [a] sylvis.
At sua cum sanctos [b] tutentur Numina lucos,
Quid prædâ invitis audax oblecter herili
Numinibus? sacrum Domino vivacior ævum
Exigat illa suo; nullas passura sagittas
Havalidæ auspiciis volitet; fata invida vincat,
Annorumque vices, tanti dum Principis aurâ
Vescitur, & tanto felix Altore superbit.
Sole suo veluti fertur Titanius ales
Pascier, ætherei carpens alimenta vaporis.
O ego, magnanimi referens insignia plectro
Facta viri, meritam virtutibus addere famam
Si satis ore forem! si Cæsare [c] digna viderer
Dicere! præteritum non illum secula chartis
Arguerent ventura meis. præclarior œstro
Pieris, Attalico celebraret splendida sumptu

 Te-

(a) *Vivaria*. Vivaria, Ital. *Il Vivajo*: parva Insula brevissimo freto a Prochitâ distans, quæ Phasianis etiam abundat.

(b) *At sua cum sanctos &c.* Alluditur ad Venationem Phasianorum, quam sui juris semper fecit Havala Familia harum Insularum Domina.

(c) *Si Cæsare digna &c.* Cæsari quippe, Histonii, atque Aterni (vulgò, *Vasto, e Pescara*) Marchioni nomen est.

(a) *Dia-*

Tecta, Palatinas cultu referentia sedes!
Pondere pressa tamen, laudumque sequentibus undis
Obruta, nequidquam regali ex indole mores,
Nequidquam, resonis nervisque, & vocibus impar,
Exprimeret nullis reddendum Heroa figuris.
Cui, Proavûm illustres inter nutrita triumphos,
Laurigeras quamquam felix Victoria cunas
Straverit: & largos dederit Sors prodiga census:
Ille animo transcendit opes, & fortia Patrum
Gesta; nec hos tanto puduit cessisse Nepoti.
Verùm age, sternendis iterum me redde Diætis,[a]
Musa: sed ancipiti nolim venatica promas
Dona cibo; nam se non una utcumque salubrem
Dedat avis: Cassita [b] tamen, stipulisque Coturnix [c]
Abdita, & agrestis collum torquata Palumbes
Exulet, Anser, Anas: quas & cava Stagna, Lacusque,
Quas & in humiferis aluerunt Flumina ripis.
Merce tuâ, Venator, abi: nimis unguine lædit
Illa suo, reducisque feret præludia morbi.
At volucres quamquam, non hædus ab ubere matris
Deficiet, Vituiusque: mero quem a lacte recentem
Surrentinus ager læta inter pascua nutrit.
Hinc tenerum parcente manu decidier Assum
Profuerit, facilique premes quod dente minutal; [d]
Hinc pulmenta jube: condita hoc jure frequenter
Offa tibi ornetur: seu scissam in segmina [e] malis,
Seu Cereris frictam [f] decoxeris igne medullam.
Et Cereri interea quoque par delectus eduli
Sit,

(a) *Diætis*. Vide *Not. lib. 2. pag.* 89., *lit. a.*

(b) *Cassita*. Cassita, Ital. *Allodola*.

(c) *Coturnix*. Coturnix, Ital. *Quaglia*.

(d) *Minutal*. Minutal, Etrus. *Cibreo*: Nostrat. *Piccatiglio*.

(e) *Seu scissam in segmina &c.* Pulmenti genus: Nostr. *Pane stufato*, ò *Zuppa*.

(f) *Seu Cereris frictam &c.* Nostr. *Pan grattato*.

(a) *Quam*

Sit, precor; in tenuem patinis primaria ſpiram
Circumflexa tuis niteat, quam Pontia [a] puris
Tractavit manibus mulier: primoque ſubactam
Polline, Sirenis dominam devexit in Urbem.
Illa quidem albentes eboris victura colores,
Sic niveo flammas inter mihi nectare creſcat,
Ut levis exhauſto, ceu ſpongia, turgeat imbri.
Hanc præter, nunquam varias compacta per artes
Cætera Eleuſinæ captent te munera Matris;
Veſtalis de more licèt tibi talia Virgo
Miſerit ambroſios redolentia liba liquores.
Non hæc effœtæ depoſcunt noxia vires
Scitamenta: alias tua ſervent prandia leges.
  Illecebris etiam ſunt quæ fugienda doloſis
Præcipiam: inſidias pomis prædulcibus æſtas
Ne ſtruat: alma ſinu quæ tunc effuſa benigno
Terra parit; gravibus ſeu quæ pendentia ramis
Inarime, Prochyteque legunt, vicinaque Neſis:
Sive Dicarcheis oleant matura caniſtris.
Experto placitura viro, delectaque alendis
Corporibus cape mala, ſed altera, & altera, ſed quæ
Multa dies, multo fervens molliverit æther
Sole, coronandis Perſarum aptiſſima cœnis.
  Tempore non alio fatis pejoribus actos,
Et vitæ ſubijſſe ferunt diſcrimina, ventris
Quos vitio in præceps rapuit malecauta voluptas.
Namque ſodalitii ſervent ut jura, remotis
Continuò menſis, gaudent eſcaria rurſum
Vaſa inferre, iterumque Scyphos haurire: nec hauſtu
Contenti, poſcunt cyatho majore Sodales.
Nec ſatis id: Ligurum devecta cupedia Terris,

Cru-

(a) *Quam Pontia puris &c.* Vulgò *Pan di Portici*, Neapolitanis commendatiſſimus. Pro voce *Pontia*, Vide *Not. lib.* 1. *pag.* 11. *lit. a.*

(a) *Re-*

Crustulaque arridet puerili absumere ritu.
Et nunc ille tibi, atque aliis nunc ille propinat:
Crater & ah quoties nocuum redit actus in orbem!
Non secus ac teneris cognata repotia [a] Nuptis,
Atque alacres plenâ celebrantur amystide noctes.
Inde tumescentem cucumis qui crevit in alvum,
Grataque nectareis potanti mulsa pruinis
Deproperata, tuos frangunt, Canis æstifer, ignes.
Proh pudor! & justis posthac damnata querelis
Pharmaca, & adjectis audemus carpere probris
Munera tot monstrata Deûm? quid sæpe sinistris
Inarimen culpamus aquis, quòd vota, fidemque
Luserit: & nullis, incassum exculta tot annos,
Subsidio fuerit morbis; quin, funeris auctor
Pluribus, addiderit celeri calcaria fato?
In te culpa quidem, tantum te crimen in uno
Hæret, in extremam properes qui vertere potus
Perniciem, & vetito robur læsisse cibatu.
Quare age, Convivas ratio consulta tot inter
Fac tecum accumbat; rectique hac judice semper
Utere: ne damno propior medicina nocentes
Reddat aquas, meritumque diu labefactet honorem.
Fluctivagas itidem, patrio quas gurgite prædas,
Sive lacus, amnesque vehant, seu cærula ponti,
Amoveo. quandoque tamen genus omne natantum
Non temere abstineam. stomachi fastidia Mullus,
Herbida saxa inter, muscoque virentia pastus,
Detrahat: insontes hilarent convivia Percæ,
Et Scarus, & flavo rutilans Aurata metallo,
Et nullam quicumque ferat maris incola noxam.
At nocuis arbor non has oleagina succis,

Dum

(a) *Repotia.* Repotia, Convivia, quę postridie nuptiarum apud novum Maritum fiebant: vel post septimum diem, quo Nupta ad parentes suos redibat.

(a) *Aut*

Dum lento admotæ ſenſim torrentur ab igni,
Spargat agens epulas: ſed quod condita profundet
Teſta garum, aut pariles muriæ quæ ſervat acores.
Tracta recèns pelago tamen hæc, & vivida ſaltu
Laſcivire velim, manibuſque trementia labi
Dona maris: ſpatio nec plus ſupereſſe diurno.
Hos ubi non ſegni Scyllæ vitaveris æſtus
Remige: quàm vaſto patefacta Carybdis hiatu
Te modò Lenæos inter manet obvia rores!
Quam niſi vel totis fugiant tua lintea remis,
Naufraga proh quantis ſuccumbet vita procellis!
Hos igitur ſcopulos, hæc ſaxa Capharea longè
Proſpice, Thyrſigeri pereas ne præda Lyæi.
Ipſa quidem in primis attento examine lectis
Selegiſſe cadis ſinceri munera Bacchi
Tecum erit iſte labor; fuge Fumida: Fumida triſti
Obvolvunt nam nube caput, nebuliſque gravatum
Circumagunt; vitanda putes Auſtera; palatum
Sæpe reguſtatis fallant nec Dulcia guttis.
Campanæ non Torva plagæ, non Aſpera quæras:
Aut Atellanæ miſerunt qualia vites [a]
Omphacio [b] propiora: cave Firmiſſima largo
OEnophoro [c] diffuſa velis: Apianaque [d] fluctus
Paſſa freti: Ortygiis [e] & quæ venere Sicanis:
Et Trajanopolis [f] tibi quæ vindemia fundis

Ex-

(a) *Aut Atellanæ &c.* Vinum Atellanum, vulgò, *Aſprino d'Averſa.*

(b) *Omphacio propiora &c.* Omphacium, Ital. *Agreſto*: ab Ὄμφαξ, Uva acerba. Alluſum hìc ad illud Franciſci Redii in ſuo Dithyrambo, ubi ſic

Quel d' Averſa acido Aſprino,
Che non so s'è agreſto, ò vino.

(c) *Oenophoro.* Oenophorum, Vas vinarium nimirum. Ab Οἶνος Vinum, & Φέρω Porto.

(d) *Apianaque.* Apianum, Ital. *Moſcadello*: ab Apianis uvis, cui Apes earum avidæ nomen dedere, ait Plin. *l.* 14. *c.* 2.

(e) *Ortygiis & quæ &c.* Vulgò. *Moſcadello di Siracuſa.*

(f) *Et Trajanopolis &c.* Vulgò, *Moſcadello di Trani*, Apuliæ Urbis, quæ Trajanum Conditorem jactat, teſte Stephano, *In Lexic. Geog. Hiſt.* V. *Tranium*, ex Leandro, Collenucio, aliiſque.

(a) *Vil-*

Excoquit, annosâ pretium meritura senectâ.
Mitia te contra, securo & sobria villo [a]
Cymbia delectent: quæ venis insitus ignis
Edomet, & facili erumpant excocta meatu.
Cuncta nec ad pateras adhibere exotica nolim
Longinqui te vina soli: modò largiùs uti,
Et calices itidem fugias siccare meracos.
Ergo, velut gustu qui tantùm explorat, & haurit
Parciùs, externum libes quandoque Rubellum, [b]
Et Latices valido tibi quos devota Thyoneo
Gallica vitiferis donat Campania ramis; [c]
Quosque sub aprico sudavit Etruria [d] cœlo.
Cæsareis quondam CAROLI [e] signata triumphis
Dolia deproperent succos, dignumque ministro
Misceri Ganymede merum: Tochaica quale
Ebria Pannonicis fundunt vineta racemis.
Ore tamen restincta trahas ut murrhina, dulces
Hæc tibi vicinis Abucœti e Fontibus undæ [f]
Diluere: hæc puro poterunt carchesia Stagno
Nitrolides lenire Deæ: [g] queîs cura furentem,
Tollentemque minas, & prælia dira minantem
Sæpius undoso Bromium compescere vinclo.
Sed neque, fulva polum [h] Nemeæi sideris afflat
Cum juba, te sparsis potare algentia circùm
Po-

(a) *Villo*. Villum, Vini genus parùm potentis.

(b) *Rubellum*. Rubellum, Ital. *Chiaretto di Francia*, Vinum satis celebre.

(c) *Donat Campania &c.* Vulgò *Vini di Sciampagna*, commendatissima.

(d) *Sudavit Etruria &c.* Vina Etruriæ probatissima, ut sunt *La Verdea*, *Montepulciano*, & cætera id genus: quæ videre quisque poterit elegantissimè expressa in laudato Redii Dithyrambo.

(e) *Cæsareis quondam &c.* Vinum Tochaicum, vulgò *Vin di Tokai*: ab Urbe cognomine in Hungariâ Superiori, satis notum.

(f) *Abucœti &c.* Vide *lib.* 1., *pag.* 7. *In Not. lit. c.*

(g) *Nitrolides*. Pro Fonte Nitrolis: De quo *lib.* 1., *pag.* 39. *In Not. lit. a.*

(h) *Sed neque, fulva polum &c.* Irridet merum hunc potûs nivati nocituri Redius loco citato, & festivè jocatur.

(a) Me-

Pocula de nivibus, placitumque accersere frigus
Abnuat asperior, Veterum de more, Diocles;
Quòd salibus nix forte suis suspecta feratur
Lædere, & ambiguos præbere nocentior haustus.
Tolle metus; animum nec anilis cura fatiget
Longiùs; e gelido dabitur gratissima potu
Parta salus; Meditrina [a] vigil modò præsit: & æqui
Sophrosyne [b] leges, discretaque tempora servet.
Ut primùm depulsa fames, mensæque remotæ:
Mexiacum Ammericæ quæsitum ab litore nectar [c]
Funde. peregrinis accedet gratia donis:
Illa, minutatim dum ferro secta, profusum
Sacchar, & interdum Siliquis Vaginula [d] spargat;
Ni tibi gelsiminis placeat, moschoque fragranti
Imbuere, aut lecto quod fuderit ambare Nereus.
Mox calidâ immixtas confecit ut ollula fruges
Ignibus, impresso versatilis impete turbo
Circumagat solvens; & amico concita pulsu
Trudat odoratos manus altera, & altera succos;
Ut tandem in tumidas elata coagula spumas
Plena laboratis ornent poteria bullis.
Sin aliis alio libeat præcordia mulso
Proluere: in mensam stillati noxia Bacchi
Dona ingesta cave; gustu licèt illa bibentem
Alliciant: gustus tamen hic concludit iniquum
Virus; ut occultâ concluditur hamus in escâ.
Quò mage nectareo conditi rore liquores,
Cinnamon, aut mordax Coriandri, aut semen Anisi,

(a) *Meditrina*. Meditrina, Medicinæ Dea Antiquis habita: a Medeor. Hinc Meditrinalia eidem sacra: dies scilicet, in quibus novum, & vetus vinum medicamenti caussâ degustabatur. Ita ex Festo, & Varr. *lib. 5. de Lin. Lat.*

(b) *Sophrosyne*. Sophrosyne, Latinis Temperantia, Modestia; ut Cicer. *Tuscul. 2.*: a Σωφρονέω.

(c) *Mexiacum &c.* Cocolaten intellige e Mexicanâ Regione.

(d) *Vaginula*. Vaginula, Nostrat. *Vainiglia*.

(a) *Cum*

Fragaque, & halanti redolent ecligmata nardo:
Hoc metuenda magis vitro pocilla ſiniſtro;
Namque ſub artifici patet heu dulcedine multis
Area vaſta dolis. parvo licèt ipſe propines
In cyatho: contracta tamen Leneïa ſævit
Acrior in venis virtus: dum robore toto
Inſinuat ſe ſe, laxiſque erumpit habenis;
Ut ferat inde novos ſtomacho, ventrique tumultus.
Sic, ubi per latos nimiùm protenditur agros,
Nil audet: ſpatio ſed cum breviore coactus,
Infoditur quandoque cavis: tunc ilicet iras
Exerit, & totis bacchatur viribus ignis.
Atque erit hæc tanti damnoſa expulſe, gulæque
Deliciis caruiſſe; avidas ſolabere fauces,
Cum tibi Pellæo veniet Faba [a] miſſa Canopo;
Quondam Arabum molli quæ non incognita genti,
Arſacidum, Thracumque hilarans dein prandia, noſtros
Appulit ad fines tandem; diffuſa per omnes,
Advena quæ primùm fuerat, velut incola, partes.
Illam ubi ſummatim tibi pruna ſubuſſerit: uſtam
Tunc mola non uno truſatilis acta rotatu
Conterat: aut gravibus tundant mortaria pilis;
Dein cribro ſubcerne: ſcobem quod protinus actam
Egerat: & moliti mihi pollinis effluat inſtar.
At ſatis effluxit quando: tunc najade ſparſam
Fictilia, aut, tales Opifex quæ cudit in uſus,
Æra ſinu claudant; Vulcano admota ſubinde
Concipiat facilem lymphis turgentibus ignem.
Donec amaritiem, tritæque incocta ſaporem
Hauſerit unda fabæ: croceiſque ſimillima calthis
Vi-

(a) *Cum tibi Pellæo veniet Faba &c.* Ital. *Il Caffè*, quæ ut plurimùm ab Ægypto affertur. Primò Arabes uſi hoc potu, deinde Perſæ, poſt hos Turcæ: cæteræ demum nationes, ad quas poſtremò pervenit.

(a) Pe-

Visa itidem fuerit: foculo removenda, represso
Ut languens paulatim ardor deferveat æstu:
Glebulaque ut fundo liquefacta residat in imo.
Dein mensæ Instructor, quem tu præfeceris unum
Curatorem abaci, proclivâ invergere guttum
Incipiat tunc ille manu, sensimque fluentem
Sistere, ne motis turbetur fæcibus humor.
Interea rores tersâ dum sorde ministrat
Ille, repurgatos niveâ pretiosior ansâ
Urceus excipiat, limo qui divite fictus
Venerit huc Sinis, extremo munus ab Orbe.
At sensu si forte nimis tua tristis amaro
Læserit ora sapor, dulci mitescere coges
Ambrosiâ, e patriis quam colligit India cannis;
Tum castigati sapient impune liquores.
Hic etiam haud tenuem lucrabitur extera laudem
Potio, quam Chiæ [a] dixere a fronde Priores.
Utque salutiferum frugis probet hausta vigorem:
Et turbas utero longè, capitique nocentes
Arceat actutum præsenti munere fumos:
Non operæ multum, multum non illa requirit
Temporis: in promptu est, facilique parabitur arte.
Lympha etenim in parvi ut caluit collecta lebetis
Alveolo: solers alieno in litore messum
Sparge manu fruticem: & subjectis excoque prunis.
Atque ubi vim foliis resoluta inspergere visa est
Herba, fac amoto tum sorbilis igne tepescat.
Dicendum & quæ somniferis sint tempora stratis
Insumenda: quibus nunquam sine lege recumbes.
Non ego te multo, aut parco indulgere sopori
Importunus amem. septem hic non amplius horas

(a) *Potio, quam Chiæ &c.* Vulgò *Il Tè*, ò sia *Cià*: Potio solennis Sinarum Populis, cæterisque Orientalium Indiarum Nationibus.

(a) *Var-*

Noctibus excedet. breviter tua membra diurno
Crede toro: dapibus postquam te mensa refecit.
Lumina sed placido, quamvis nutantia, somno
Post epulas nunquam dederis, si lympha frequenter
Pota per occultas dilabitur intima fibras.
Quippe ubi quæsitæ thalamis datur hora quieti,
Abdita tunc ægre ventris per septa meabunt
Purgamenta: tuam solvent nec sordibus alvum.
Hinc lecti ne fallat amor, mollissima fandi
Tempora festivo sociorum transige cœtu.
Cessantem residi sed nec pallere sub umbrâ,
Torpentemque sinat lento nocitura veterno
Te marcere quies. contra non improbus unquam
Multà fatigatum labor atterat; æqua juvabit
Dividere idcirco spatia; atque alterna vicissim
Otia nunc curæ, curas nunc otia rumpant.
Nec pigeat citharam interdum tractare loquaci
Pectine, & insomni fastidia fallere cantu.
Sylvestrem præbente modum tibicine, saltet
Ludius. ad numerum quoque te duxisse choreas
Sub noctem expediet; quamquam languentia in altum
Tunc agili librare vetem te corpora gyro;
Sed labyrintheas doctâ pes arte figuras
Signet humi tantùm: ne sic vigor excidat: omni
Servandæ siquidem tenues conamine vires.
Et licèt addictum Phœbo, studiisque Minervæ
Carmina te, Musæque juvent: age, carmina, Musas
Desere, & austero mentem furare labori.
Ipsa sibi lauros habeat deserta, suosque
Pimpla lacus: aliisque sitim restinguat, & æstum;
Inarime dum sola suas tibi porrigit undas.
Tempus erit, valido cum tu jam fortior ævo,
Dulciùs Ascræâ meditabere carmen in umbrâ.
Tunc vigiles liceat chartis insumere noctes;

In-

Ingratæ tunc damna moræ penſabis: & artes
Palladias iterum, deſuetaque caſtra ſequeris.
Hæc mea (ne, morbis rurſum tentata Juventus
Debilior, ſtudiis referat ſua damna) faceſſant
Hæc præcepta, loquor quos hìc, lectiſſima Fratres
Germina, Varghiadûm Soboles: [a] quos omine certo,
Vix bene prætextâ, bulliſque ætate relictis,
Deſtinat alma Togæ Virtus: & præcoce clavo
Majorum Trabeas humeris juvenilibus aptat:
Præſciaque ad patrios jam nunc immittit honores.
Nec te turba loquax, nec avaro Curia quæſtu
Cauſidicum arceſſat. Puteal ſine vocibus alter
Verberet: & querulos aliis permitte clientes.
In faſtos obeunda dies vadimonia differ.
Quid modò cum roſtris? alio ſub Judice forſan
Res tibi: de toto quid ſi decernitur aſſe:
Atque adverſa diem dicat Fortuna nefaſtam,
Inque Reos referat? quid ſi quæſitor adurget,
In crimenque vocat Minos te durior: & te
Incautum motâ Libitinæ adjudicat urnâ?
Nullus erit funeſta tuæ diſcrimina ſortis
Qui relevet; fato nec qui ſuccumbat acerbo,
Seque vadem ſiſtat pro te; nec, Caſtora Pollux
Ut quondam (Inachidæ ni fingunt ſomnia Vates)
Extinctam alterno redimat qui funere vitam.
Cui verò genialis Hymen, thalamique jugales
Præluxere faces; monitis prudentia rectum
Hunc jubeat nocuos arcere Cupidinis ignes.
In teneras inimica quidem tum flamma medullas
Serpit: &, accenſo vivum ceu fomite ſulfur,

Per

(a) *Varghiadûm Soboles &c.* D. Jo: Chriſoſtomum, ac D. Franciſcum Vargas Maciucca Patricii Sanguinis Fratres alloquitur: ut Studiorum catenatis fracti laboribus, illa tantiſper intermittant, dum remediis vacant.

(a) *Pi-*

Per nova molitur fatalem incendia cladem.
Hæc eadem interea te cuncta, & legibus iisdem
Observare velim pariter, gnavumque tueri,
Non modò cum totâ perfundes naiade corpus:
Sed cum prolueris fauces, & viscera: cumque
Irrores tubulo partem, spargasque medendo;
Seu juvet hærentem membris inducere limum,
Stagna salutari dederint quem turbida cœno.
Nec non e patriis si quando Fontibus æquor
Doliolis excepta subit: penitùsque remotas
Corripit unda vias, aliasque infertur in ædes.
Nam plerosque mali vis effera sæpe retardat:
Nec sinit Ænariæ flexisse ad litora cursum.
Sæpe etiam assiduis implexa negotia curis,
Insanique Fori strepitus, vel curta supellex
Interdicit iter: vetitos & solvere, cogit
Serà quidem, lento lymphæ medicamine, rebus
Consuluisse suis, fractæque utcumque saluti.
Quippe, citis quamquam vectus per cærula lembis,
Imber hebet languens; vires & penè priores
Dispereunt: & Fonte procul vigor ille remittit.
Ac veluti Ætneis si quando incanduit antris:
Stricturas sine more chalybs vomit igneus; at si
Deprensum Steropes detraxerit inde tenaci
Forcipe, paulatim residet calor insitus: omnis
Tum penè obruitur, tum sensim deperit ignis.
At quocumque cadat virtus tenuata liquoris
Illa modo, in varios dum transfretat advena portus:
Attamen e Lacubus non frustra educitur: Ægros,
Exulet ille licèt, non tingit inutilis humor.
Quot passim Inarimes alio jam penè sub axe
Convaluere undis! quot amico munere morbos
Perdidit expellens, peregrinaque lympha repressit!
Hìc mihi te nostræ clarum Sirenis Alumnum,
Pi-

Pignatelliadum Soboles: [a] cui Numinis olim
Et gessisse vices, & sceptra Vicaria terris
Posse datum tractare: meo te carmine testem
Fas adhibere. gravi sedenim dum saucia casu
Membra dolent collapsa: acri dum vulnere languet
Tibia: & incessum diffracto crure moratur;
Cum satis apta tuis jam non medicamina præbet
Roma malis: vitæ tantùm spes una tuendæ
Tunc datur: Inarimes haurire e Fontibus undas:
Et Tibrim advectas Latiis infundere labris;
Unde iterum plantis repetitâ aspergine robur
Firmius accedat: teque ad majora reserves.
Ergo per æquoreas, Nymphis comitantibus, oras,
Et Glauci, Phorcique choro famulante, frequentum
Concharum & strepitus inter, sonitusque tubarum
Fertur: & urbanos festino remige fines
Lympha petit: subitura tuos, Pater alme, penates.
At non Æolio quæcumque e carcere puppim
Vulgares ventorum animæ, plebejaque in altum
Turba vehit celerans; non, quà data porta, ruentes
Imbelli de gente ferunt Austrique, Notique
Præcipites; mendax non hanc Portunus amicâ
Ad Terram impellit dextrâ; sed præses ab astris
Ipse manu clavum regit ilicet: ipse secundis
Et præit auspiciis, Zephyrosque inspirat eunti,
Sidereo quales immittit ab æthere dius

Cla-

(a) *Pignatelliadum Soboles.* INNOCENTIUM XII. P. M. Neapolitanum ex illustri Pignatellorum Familiâ innuit. Hic quidem cum primis Pontificatûs sui annis, fallente vestigio, gravi casu concidisset: & fractâ tibiâ, toto contuso corpore, graviter ægrotaret, Medicorum consilio, nostris Aquis uti voluit. Quare phaselo quàm citissimo sexdecim horarum spatio Aqua Balnei Castilionis Romam pluribus diebus delata est; hâc usus INNOCENTIUS sanitati pristinæ brevi tempore restitutus est. Ita ex Anton. Bulifonio, sub calcem Operis, cui Titulus, *Guida de' Forastieri curiosi di vedere le cose piu memorabili di Pozzuoli, dell' Abate Pompeo Sarnello.*

(a) *Ocea-*

Claviger in propriam præſenti Numine Cymbam.
Altior haud aliàs tot jam per ſecula fulſit
Ænaris unda, novo quàm cum ſpectanda theatro
Romuleos tetigit, populo plaudente, receſſus.
Tunc ſertis tot onuſta Ducum, clarataque palmis
Urbs auguſta licèt: quæ fercula Cæſaris inter
Oceanum victrix, [a] Rhodanumque, atque oſtia Rheni
Ex auro captiva tulit: Nilumque ſubacto
Viderat Auſonias mordentem Fonte catenas;
Majus ab Ænariâ Superûm ſibi munere miſſum
Rettulit illa decus: majori elata trophæo
Martia cognato tulerunt ſe mœnia cœlo.
Quàm bene poſt acies, & tot depulſa Malorum
Agmina poſt, noſtros Capitolia ad alta Liquores
Invexiſſe olim decuit; quibus inclyta plauſus
Poſſet, & emeritum decernere Roma triumphum:
Roma ſuis quondam ut victo Victoribus hoſte
Laurigeros inter belli decrevit honores.
Quod niſi Martigenæ [b] Tarpejo in Colle Quirites
Victricem excipiunt, ſpoliis præeuntibus, Undam;
Purpurei melior venientes pompa Senatûs
Juvit aquas, lætumque Patres pæana canentes,
Dum referunt dignas ſervato Flamine grates.
Ne mihi, ne poſthac pleno canat ore Vetuſtas,
Regales inter gazas, [c] interque ſuperbas
Antiquæ Babylonis opes: pretioſior auro
Condita Niliacis quòd fulſerit Amphora lymphis.
Abde Paretonio ſtolidûm præconia Regum,

Fa-

(a) *Oceanum victrix &c.* Alluſum ad Julii Cæſaris Triumphum: de quo ita Flor.l.4.c.2. *Primum de Gallis triumphum tranſmiſerat Rhenus, & Rhodanus, & ex auro captivus Oceanus: alterũ Laurus Ægyptia, & tunc in Ferculis Nilus.*

(b) *Quod niſi Martigenæ &c.* Romanis quippe mos olim fuit Triũphantes in Capitolium invectos, illis occurrendo, excipere.

(c) *Regales inter &c.* Aquas Nili aſſervatas olim inter ea, quæ pretioſiora cenſebantur a Babyloniæ Regibus, Auctor eſt Alexan. ab Alexan. *Dier.*

gen-

Fama, ſolo; meritos hæc tantùm poſcit honores
Unda, Quirinales inter quæ fulgida gemmas,
Theſauriſque micet pretium factura Latinis.
Namque ego Dalmaticis Hydriâ potiore metallis
Excipiam: multo quam mox adamante rigentem,
Baccatamque tuis, Erythre, diſtinguere donis
Moliar. e gemini ferat huc mihi finibus Orbis
Noſtra pererrato quidquid felicior ætas
Oceano rimata dedit. ſic dives onuſtam
Exuviis Oriens ornabit, & Heſperus Urnam.
Hanc anaglypta [a] manu, ſculptiſque animata figuris:
Hanc & Mentoreo fingens Induſtria cælo
Condecoret; Morboſque ſuper, ſpirantia ſigna,
Peſteſque, edomitamque Luem, Lethumque ſubactum
Exprimat, & fractos Libitinæ interſerat arcus.
Sic tua perpetuùm florebit Fama; novumque
Semper io te, Lympha, decus, ſemperque recenti
Laude memor cumulabit honos. ſic Neſtoris annos
Detur, & Iliacas ævi tranſcendere metas.
Te Pater Eridanus, Cœleſtibus additus oris,
Et te Dardaniâ quondam Jove raptus ab Idâ
Æthereo colat imbre Puer; ſtelliſque micantem,
Erigone quà Virgo, ſequens quà Libra refulget,
Te mediam, Cœli juſtâ plus parte locatam,
Inſeruiſſe velint: ne Roma ſuperbiat aſtris
Clarior, & victo per te præcellat Olympo.
Ut tamen hìc noſtri niteat molimine plectri
Cognita, & æternum laus parta perennet in ævum:
Sic titulum memori ſignatum carmine ponam;
Eucherides hæc pro domitis Inſignia Morbis.
  Sed jam Phœbeas aliò ciet impigra bigas
Inarime; patrias, jam Fontibus illa relictis,

Mm Evo-

genial. l. 4. c. 17., ex Plutar. *In Vitâ Alex. M.*

(a) *Anaglypta*. Anaglypta, Ital. *Lavori di basso rilievo*: a Γλύφω Sculpo.

(a) *Ni-*

Evolat ad Thermas, medica & Sabuleta requirit.
Quis tamen audito Thermarum nomine frontem
Pallor habet: refugumque procul te diſtrahit horror?
Aude alacer: ne damna time, quicumque tot æſtus
Inter, & undantes graveolenti ſulfure fumos,
Defectuſque animi, ſupremaque fata vereris.
Namque licèt riguus totis fluat artubus humor,
Nulla tamen madidis pariet faſtidia membris;
Si modò, Pæoniis mihi ſunt quæ condita dictis
Carmina, te monitum, vigilem te carmina reddant.
Ergo ſeu foveis adeunda eſt Acta recluſis,
Sive Hypocauſta petas, eadem moderetur euntem
Lex data, cum facilem torſiſti ad Balnea greſſum.
Par tamen ut toleres animo, par viribus idem
Quæ calidos iterant ſpiramina fœta vapores;
Mitia te multos fluctu Balinea tepenti
Exploraſſe dies, atque aſſueviſſe calori
Conveniet: terræ ne te qui ſpirat ab antris
Halitus, intorti ceu fulminis attonet igni.
Hæc tibi dum ſtudio fuerint vigilata ſagaci,
Tutiùs ingreditor Thermas; multuſque per artus
Sudor eat; donec prudenti membra Miniſtro
Viſa ſatis maduiſſe; toro dein ſterne propinquo:
Paulatim quo laſſa leves, atque humida tergas.
At labor ingratæ ſi te vocet alter Arenæ,
Accipe quæ peragenda. gravi cum Sirius aſtro
Urit agros findens, medioque altiſſimus axe
Diſtat ab Occaſu Titan, ut diſtat ab Ortu;
Tunc impendenti vitæ in diſcrimine præſens
Litus adi, curvo foſſor quod dente recludat:
Lege ſed hac jubeam: pedibus faſtigia tantùm
Ut ſcrobis alta tribus pateant, ſi corpore toto
Merſus humi, ſabuloque ſuper ſpargare calenti;
Et tantùm ſpatio caveam protende capaci,
Di-

Distentos quantùm jugulo tenus excipit artus.
Membrorum at quando pars una affecta salubrem
Poscit opem: id terræ solùm tunc infode, parti
Quod satis, ut fossam caleat detrusa sub Actam.
Ante tamen lino, ramove aptata saligno,
Straminibus vel tecta super casa Solibus obstet:
Et caput ardenti munitum servet ab ictu,
Dum calor incubuit, reliquis & partibus hæsit.
At tibi cui vultu felix Fortuna benigno
Riserit: & plenâ facti congesserit auri
Dona manu: poteris Tyrio Sidonia luxu
Tentorj in speciem tunc vela attollere; ut olim
Niliacæ stupuere rates, [a] ubi barbara Pellex
Carbasa Leucatæ Melibœa tetendit in undis.
Nudatum interea siccæ committere terræ
Prorsus, & obductum ferventi pulvere corpus
Obruere haud pigeat; gratum patientia munus
Una tibi, diuturna licèt, te sospite, reddet.
At violenta cutem tactu vis ignea lædat
Ne modò: demersâ facito quâ parte latebis,
Hanc super, hanc totam tendantur lintea circùm.
Sic erit inflatis ut nunquam pustula bullis
Immitem pariat per membra exusta laborem.
Dum tamen assultu violentior ingruit ardor,
Mutato alternum cubitu tum sæpe juvabit
In latus, eduri fastidia fallere lecti.
Utque fatiscentes habeant lenimina sensus,
Ille ministerium subeat, qui doctior usu
Redditus, Ægrorum dulci sermone querelas
Leniat: & versis modò qui bene cautus arenis
Inde novas sensim superingerat; utilis unquam

(a) *Niliacæ stupuere rates &c.* Classis nimirum a Cleopatrâ, Duce Antonio, cui nupserat, in Augustum immissa, purpurâ pro velis usâ. De hujus divite fastu, consulatur L. Flor. l.4. c. 11.

Ne calor abſcedat, tepefactaque membra relinquat.
Qualis ubi accenſis vivax fornacibus ignis
Æſtuat, aut cæcam vincunt ellychnia noctem:
Debilis extincto ne lux, ne flamma quieſcat
Fomite, congeſtis aluiſſe incendia par eſt
Roboribus; fuſoque ſuper crateris olivo,
Non intermiſſæ lætari munere lucis.
  Artubus at quando de more calentibus ingens
Subter humum ſudor ſabuli fervore ſequatur:
Eripe te rigido (ſatis eſt mora lapſa) cubili
Ociùs, & blandis releventur tædia plumis.
Hæc ubi ter quino repetentem viderit ortu
Cynthius, expulſo tandem lætabere morbo.
Sin minùs, ah propero Lacheſis tua ſtamina fuſo
Torquet: & immani te prædam deſtinat Orco.
Quæ te cumque tamen dubiæ fallacia vitæ
Tempora, & incertæ velox manet exitus horæ:
Huc animos adverte; citis mortalia pennis
Ut fugiant: ævique brevem circumſpice florem.
Subdola mendaci ne ſpes ſub imagine rerum
Fallat; & ancipitem nunc huc, nunc dividat illuc:
In fluctuſque ferat tumidos; quò multa parantem
Abripiat cæcis inimicum ſyrtibus æquor.

INA-

Ant. Baldi In et del. F. VIII Maillar Scul. Nea. 1725.

INARIMES

LIBER VI.

T quoniam adverſis ſua ſunt incommoda (Thermis:
Ipſaq;in exitium cedit medicina;graveſq;
Sentit aquas plerumque, patetque Eventibus [a] Æger,
Laſſa Machaoniis dum corpora credidit undis;
Idcirco expertis ſi quod ſolertia rebus
Pandit iter, facili mea per veſtigia ductu
Hoc horter te ponè ſequi, quicumque maligno
Sidere fatales inter jactabere Fontes.
Interea extremo Vatem ſub fine legentem
Carbaſa, & emeritâ prenſantem litora puppi
Dexter inoffenſo, REX INVICTISSIME, curſu
Sterne fretum: portumque ultro, lituſque petenti
Da

(a) *Eventibus.* Eventus, ſive E-|venta, Ital. *Sintomi*, *Accidenti*.

(a) *Re-*

Da faciles auras, Zephyrosque ad vela secundos.
Sic iter e patrio, Duce te, quæ litore solvit
Inarime, patriæ per te reddatur arenæ.
Tuque adeò positis nuper cui supplicat aris:
Thuraque, solennesque preces festiva dicavit
Roma: Palatini cum te Clementia Cœli
Dat fulsisse novum supera inter sidera sidus;
Ne renue, æthereo rutilas quà clarus ab axe,
Huc acies, & fausta meis huc lumina Musis,
Regiade, [a] flexisse; faces age prome serenas,
Prome diem, gemmâ mihi quem prædivite Ganges,
Vel notet affulgens exorti Phosphorus astro.
Nec tua susceptis obnoxia Gallia votis
Damnantem te sola velit; mirata furentes
Eumenidum fregisse iras, & vincula Diti
Sæpe injecta manu validâ: nutuque coactam
Non semel attonitâ Libitinam hæsisse pharetrâ.
Te quoque nostra manent & vota, & vecta Sabæis
Dona plagis; & noster amat te carmine Phœbus
Demeruisse; humilemque, manu quam supplice sistit,
Inter sidereas laurum tibi nectere flammas.
Namque tuo respersa micet si lumine, vincet
Illa vel astrigeros radiis fulgentibus ignes:
Seque novum meriti stellis jubar addet Olympi.
Sive quis, æstivo rursum redeuntibus ortu
Sideribus, nostræ repetit, Fontesque frequentat
Inarimes: Hypocausta cavis seu condita cellis:
Candentem seu membra super patiatur Arenam;
Multa olli suberunt primò vigilanda, nocentes
Ne patiatur aquas, ne corpora lassa fatiscant
Thermarum in medio, scrobibus vel mersa subactis;
Omnia solertem quæ par expendere mentem.
Nam

(a) *Regiade.* Regiades, B. Joannes Franciscus de Regis, Soc. Jesu, quem CLEMENS XI. P. M. in Beatorum album retulit anno 1716.

(a) *Sm-*

Nam poſtquam effuſæ corpus commiſeris undæ:
Inſuetuſque pati, duro ingemuiſſe labori
Incipies: longaſque moras, & tædia ſegni
Ferre ſitu, & vapidos immotis artubus imbres;
Tum varii illudent caſus, varioſque per æſtus
Multa procelloſi ſubeunda pericula Stagni.
Ut ſæpe extremos tendens Mercator ad Indos
Puppe ſuper, diſtenta mari dum lintea ſolvit;
Crebra illum aut mediæ rapidis fatalia flammis,
Algentis vel crebra manent faſtidia zonæ:
Ut ſua quæſito potiantur carbaſa portu.
Vidi ego ſemineces nocuo ſudore madentes
Defeciſſe animo: languentiaque ora ſolutis
Viribus, inſtantem vitæ portendere finem.
Huic quicumque velit ſe ſubduxiſſe periclo
Providus, ut pennâ fugiens ſe præpete tenſis
Cauta plagis ſubducit avis, non ſegniter ille
Se gerat. ah quoties lento mora perdidit Ægros
Auxilio! affectas nam poſtquam morbida venas
Invaſitque lues, viruſque inimica reliquit,
Nil medicæ juvere manus; quin, protinus acti
Præcipites: cæco dum turgent membra veneno,
Inter cunctantes miſerùm periere Miniſtros.
Formidanda igitur dubiæ ſi plurima ſortis
Prævertiſſe cupit diſcrimina, pervigil adſit,
Occurratque malo Chiron, ubi languida tractim
Membra calor quatit excreſcens, æſtuque fatigat.
Attacto nam penè vado perſæpe videbis
Languore Invalidos ſolvi: tum ſenſibus ultro
Deſtitui, penitùſque imis immergier undis,
Obſtiterit ni cura ſagax: fomenta parentur
Ni ſua, quæ veteres revocent in pectora vires.
Ergo repentini dederint ubi prævia morbi
Signa, vel indicio valeas deprendere: iniquis
Con-

Continuò Stagnis, & acerbo ſubtrahe fato:
Subtractoſque auris, & cœlo redde patenti.
Sic, ubi Syntexin [a] ſudor per hiantia fluxu
Membra nocens pariat, laxos conſperſa meatus
Frigida reſtinctis poterit tunc claudere guttis.
Ne tamen Eventis quæ ſint mandata fugandis
Pharmaca, per ſubitas renovent Eventa ruinas;
Humores ideò, nec notam induſtrius Ægri
Temperiem obſerva; & dirum ſi maſcula bilis
Exitium intendat, funeſtaque damna minetur;
Hoc age, & hoſtiles ſolertior arte furores
Frange; rebellantem veſco Cerealia fruſto
Sæpe olli ſtomachum mulcebunt dona; ſed acre,
Non dum maturis quod præbuit uva racemis,
Omphacium [b] ſapiant, ſapiantque imbuta rhoiten. [c]
Si verò in mediis arentia torqueat undis
Ora ſitis: quam jugis aquæ depellere rivo
Invalidis præcepta vetant ſervanda: coactis
Solvere Tantaleas ullo ſine crimine pœnas;
Te niſi tunc, qui Stagna ſubis, ſolabere potu,
Edomiti victor rediens, æſtuſque, tuique:
Quas mihi (difficili videar licèt aſpera juſſu
Præcipere) incolumi referes jam corpore grates!
At ne tam ſævis aſſueſcas legibus: uſtæ
Cum ſitiunt fauces, fauces tum collue aceto,
Diluerit quod lympha. alii ſed ſacchare zythum [d]
Spargere amant. ſtillatum alios prædulce juvabit
Sæpe Meliphyllon, [e] vel ſucco gratior Oxis [f]
Preſ-

(a) *Syntexin*. Vide *Not. lib.5.pag.* 240. *lit.a.*

(b) *Omphacium*. Vide *Not. lib.5. pag.*263. *lit.b.*

(c) *Rhoiten*. Rhoites, ait Plin. l. 14. c. 36. Vinum ex malis punicis confectum: Ital. *Vino, ò Sugo di Melagrana*.

(d) *Zythum*. Zythum, Ital. *Acqua d'Orzo*.

(e) *Meliphyllon*. Meliphyllon, Ital. *Meliſſa*; & *Cedornella* etiam; Palladio enim *April. Tit.* 8. Meliphyllon Citrago dicitur.

(f) *Oxis*. Oxis, Ital. *Acetoſella*: ab Ὄξος Acetum.

(a) *Can-*

Preſſa ſuo, aut contra ſubamaris intyba fibris.
Nec te gingivas inter ſolviſſe pigebit
Candida Trinacrio [a] conditi ſacchare libi
Fragmina, & a patriâ dicunt quæ pruna Damaſco.
Egelidas adhibe, nullo prohibente, diotas;
Quas tamen eluto non fas haurire palato.
 Arida langueſcunt ſed cum præcordia: & intus
Hoſtis habet ſiccas, ut frugum uredo, medullas;
Tramite tunc diverſa alio, ductuque terenda
Semita, ut obtectos hebetes feliciùs ignes.
Nec me pœniteat veterum veſtigia Patrum
Attento legiſſe gradu: queîs copia ſemper
Decoctæ arriſit lymphæ, quam caule reſecto
Bugloſſi radix, quam pubeſcentia præſtent
Intubaque, & violæ, zythique ignobilis humor.
Sunt & qui Caſiæ ſcriplis [b] reſtinguere ſenis
Ante ſitim gaudent, epulis quàm rite paratis
Aſſideant. aliis ſed tunc magis utile pulli
Jus fuit, attonsâ quod aceſcere fronde coëgit
Oxalis, [c] Auſonio Rumicem ſermone vocarunt.
Nec nocitura putem parcæ poſt tempora cœnæ
Dulcia cruſta, [d] quibus redolentum multa roſarum,
Multaque nectarei conjuncta eſt gratia roris;
Quæ, priùs accipiant quàm te tua ſtragula, labris
Inſere, liquenti ſenſim tenuanda ſalivâ
Per noctem, placidum carpent dum membra ſoporem.
Tunc demum appoſito quæſita levamine ſtabit
Utilitas: humor dum viſcera permeat: & dum
Morbidus e venis paulatim avertitur æſtus.

(a) *Candida Trinacrio &c.* Noſtrat. *Zucchero di Candia.*
(b) *Scriplis.* Scriplum, idem ac Scriptulum: de quo in *Not. p.287.lit.g.*
(c) *Oxalis.* Oxalis, Ital. *Acetoſa*, ab Ὀξος Acetum.
(d) *Dulcia cruſta &c.* Vulgò, *Pezzetti di Zucchero roſato.*

At præcepta aliis cupias ſuperaddita quando
Legibus , & medicas olim monſtrata per artes ;
Non ego difficiles conſueta ad plectra Camœnas
Experiar : Thymbræque dabit nova carmina Rector.
Quare age , ſenſiferum torquent ubi talia guttur,
Nec libata placent ; ſubacerbi Citrea pomi
Condimenta [a] tibi ſapient : Zancleïa blandum
Mella quibus dederunt ab arundine preſſa leporem.
Hæc eadem omphacio poterunt humentia fuſo,
Præſcriptis, Avicenna, [b] tuis juviſſe; nec unquam
Acacia [c] inſulſum ſiliquâ condiverit eſum,
Indorumque procul veniens Tamarindus ab arvis.
Sic acrem in granis referentia mala ſaporem
Punica : Picenæ ſitientem aut bacca Minervæ
Oxygari [d] compoſta cadis , mordenſque levabit
Capparis , aut inulæ conſperſo halece natantes:
Mixtaque multigenas promunt quæ ſalgama [e] merces.
Parce tamen (ſenſu quamvis invitet edaci
Te gula) non tutas, ſummo tantùm ore terendas,
Conſumpſiſſe dapes , acidæque embammata teſtæ.
Sat tibi dum lento madidam confeceris eſcam
Dente, reguſtandi non æquum fallere votum;
Dein avidis manſam, tractamque e faucibus ultro
Expue , ne poſiti jaciat nova ſemina morbi.
Nec nihil indocili mala pectoris hoſpita rictu
Nauſea , vel tetros miſcens Cephalalgia [f] fumos
Offi-

(a) *Subacerbi Citrea pomi Condimenta* : Ital. *Conſerva di Cedro.*

(b) *Præſcriptis, Avicenna &c.* Vulgò, *Siroppo d'Agreſto , ò ſia d'Avicenna:* ab Auctore , qui illud excogitavit.

(c) *Acacia.* Acacia, eadem ac Caſia cathartica : teſte Claudio Salmaſ. *Plinian. Exercit. in c.33. C. Julii Solini Polyſthor., pag. mihi 383., Edition. Trajecti ad Rhenum .*

(d) *Oxygari* . Oxygarum condimenti genus, e garo,& aceto cõfectum.

(e) *Salgama* . Salgama , Ital. *Coſe fatte coll'aceto* . Ita enim ab Antiquis dicebantur Conditanea quæcumque, quæ ſeu ſicca , ſeu cum liquamine, in vaſis aſſervabantur;ut ſunt Pyra,Uvæ, Capparis , & cætera hujuſmodi .

(f) *Cephalalgia* . Cephalalgia , Capitis dolor: ut *lib.4.pag.224.in Not.lit.a.*

(a) Cy-

Officiunt . si dura tuas succumbere vires
Fata oneri jubeant : vetitis tunc prodigus ausim
Exacuisse famem dapibus : ne longa reducant
Perniciem , vitæque ferant jejunia finem .
Æstivo qualis Libycum sub Sole viator
Carpit iter deserta petens : ubi languida torquet
Ora sitis , nullumque siti dant arva levamen ;
Si tamen aut vepres inter , limumve jacentem
Prodiderit se forte palus , quæ turbida cœno
Squaleat ; e pigris arenti fauce paludem
Hauriet ille vadis : ne fata extrema sequatur .
Obvia sic Æger quæ sunt , ea fercula sumat :
Ne cadat ante diem , vel spem sibi ponat in arcto .
Hinc , quos Punicei fuderunt acria mali
Semina , conveniet mensis , muriæque liquores
Addere : Mopsopio percocta Cydonia [a] melle ,
Et Citrus [a] Euboicis quæ poma ministrat ab oris.
Nec desint Melimela [b] , suis aut offula [c] gustum
Illecebris tentare potest quæ plurima , quæve
Ingeniosa novo placeant obsonia ritu .
Ast ubi nulla datur monstrum hoc domuisse potestas:
Tunc quos mentha imbres,& olentia cinnama,vel quos
Stillicidj lapsu resoluta absinthia rorant ,
Non semel epotos , drachmæ sed ponderis , optem .
Disce quod a parvis vulsum radicibus albet
Zingiber , [d] aut , malus præbet quos Medica [e] , flores
Ambrosiâ condire [f] , & parcis utere bolis

(a) *Cydonia &c.* Ital. *Conserva di Cotogni , Cotognato , e Conserva di Cedro .*

(b) *Melimela .* Poma quædam exigua , quæ a melleo sapore Græci Μελίμηλα vocant : Ital. *Pomi nani.*

(c) *Offula .* Quodvis Intriti genus arcendæ nauseæ idoneum .

(d) *Zingiber .* Zingiber , vel Zingiberi, ut alii legunt in Plin. *l.12. c.7.*: Ital.*Zenzevero.*

(e) *Malus . . Medica .* Ita dicta est Citrus, quòd ut plurimùm in Mediâ viret ; ut etiam Assyria, & Persica, a regionibus , in quibus nascitur .

(f) *Flores ambrosiâ condire .* Vulgò , *In Conserva di fiori d'Aranci .*

Ante dapes ; lautæque habeas promulſidis inſtar.
Non ita cum turbant vomitu præcordia, cumque
Inteſtina lues rupto ſe ſe obijce prodit.
Præcipuè ſi te plenis haurire Machaon
Ænariæ Fontem pateris, & viſcera mandet
Proluere ; externi ſedenim qui corpora circùm
Funduntur Latices, & ſolâ aſpergine tergunt,
Non adeò nocuere. ſinu metuenda feraci
Hæc peſtem ſi Lerna vomat, medicamine Lernam
Comprime, turbarum quod dira exordia velox
Frangat : & infeſtos, te vindice, claudat hiatus.
Ergo affixa imis ſedanda rebellio venis
Tum ſubitò. in primis olli ſint Pharmaca præſto,
Auxiliumque ferant, qui tabidus ore cruorem
Reijcit : & creber quem vexat anhelitus : aurâ
Nec ſinit oppreſſo ſpirantem pectore veſci.
Nunquam etenim vitæ cautus propiora capeſſet
Conſilia, infracto Languens quàm robore ſi tunc
Abſtineat labris, nec iniquæ indulgeat undæ ;
Ilia depulſis donec jam libera nimbis,
Pace iterum meliore, diu ſecura, fruantur.
Nec te cura ſagax oculo inſpexiſſe ſequeſtro
Prætereat, vomitûs quo tandem reddita peccet
Materies humore nocens ; ſi bilis amarâ
Tabe fluit, cholerâve madet rejectus, aduſti
Hepatis indicium faciet ; tunc hepatis ardor
Protinus algenti poterit lenirier hauſtu.
Non aliter, laxis quàm cum Vulcanus habenis
Tecta ſuper volitat, celſaſque immiſſus in ædes
Dat ſonitum, flammiſque furit ; bacchantia tantùm
Profuit effuſis preſſiſſe incendia lymphis.
Si verò abſumptas, quamquam non plurima pranſus
Fercula, viſceribus vomat indignantibus eſcas ;
Styptica tunc adhibenda, quibus teterrima robur
Per-

Perdat, & exilio tabes mulctanda recedat.
Quamquam alios etiam, cum ſæpe perennibus impar
Succubuit medicina malis, plerumque latentem
Expuere, & tectam fibris expellere labem
Juverit: ut motûs vi demum educta remittat.
Ac velut in medio cum fluctuat æquore pinus
Pondere victa ſuo, ventorum & verbere nutat;
Tunc geminas inter furias Boreæque, Notique,
Nullus opem cum ferre queat, ſibi conſulet uni
Immodicum ſi jactet onus, merceſque profundo
Tradat, ut inſtantis redimat diſcrimina lethi.
Nec te pertæſum duræ faſtidia ſortis
Debilitent; tanti licèt emeris, auctior olim
Incolumem te vita manet; poſt nubila Titan
Emicat: & pacis ſuccedunt otia bello.
Hoc quoque præmoneam, teque hoc magis omnibus (horter,
Si multùm pituita tenax intenditur; & ſi
Vexatum flavâ intumuit, multâque redundat
Bile jecur: dempto ſic fomite flamma quieſcet.
Ne tamen hoc, quod ſæpe aliis conducere viſum eſt,
Detrimenta aliis pariat majora: cavendum
Ne nimis, atque habitu pluſquam patiaris iniquo
Corporis, ejectâ doleant ne viſcera bile.
Tunc etenim bolis Hieræ [a] ſordentior alvus
Deiicienda; juvat partes adſtringere hiantes
Unguine, ventriculi laxas quod perlinat oras.
Nec vulgare putes incoctam adjungere lentem
Pulegio, menthamque thymo; nec laude carebit,
Qui valido hæc pariter fomenta reſolvet aceto.
Quin, Cererem Baccho expediet quandoq; madentem
(Ut

(a) *Bolis Hieræ &c.* Ital. *Pillole di Jera*. Medicamenti genus ab Ἱερὸ Sacer, cujus variæ apud Medicos ſpecies. De hoc Scrib. Larg. num. 98., ubi hujuſmodi nomenclaturæ rationem affert.

(a) Ægi-

(Ut medicos olim Ægineta [a] aptavit in uſus)
Spargere, ubi in venis perfrigidus affluat humor:
Atque habili enervem foviſſe malagmate partem.
Conflagret at quando, nimiùmque exuberet æſtus
Interior: velut igne liquor ferventis aheni;
Hyblææ tunc rubra roſæ cape germina, ſuavis
Et violæ ſuperadde, volâ tibi dextera quantùm
Excipit: & Latiis abſinthia carpe viretis,
Et citrini drachmam contunde putaminis unam;
Huc roſa paulatim folio ſtillata rubenti
Det fluxiſſe ſuos, Hydromelo [b] adjuncta, liquores;
Expleat at tantùm mihi pondus utrumque bilibram.
Hæc ubi miſcueris, lentoque admoveris igni,
Concretoque diu denſaveris imbre, placentæ
In morem extende; hanc ſtomacho applicuiſſe dolenti
Ni pigeat, motum poteris cohibere tumultum.
Addam multa meis documenta ſalubria chartis:
Dira ubi fumiferas Cephalea [c] exerceat iras:
Teque ruinosâ pronum vertigine paſſim
Circumagat; talem ſi membra affecta laborem,
Quòd conjuncta, ferant; eadem tunc unguine tractim
Perline Maſtichino; tunc & tibi triſtia ſummæ
Abſinthj frondes, Aloëque ciboria reddant.
Aſt ubi nativâ, primo quam traxit ab ortu,
Labe caput doleat, Stagnis abſiſte: nocebunt
Sulfureo latè liquefacta bitumina fumo.
Nec non, ex iiſdem quando hæc incommoda lymphis
Eveniant, paucis itidem Balinea diebus
Intermiſſa velim; donec compreſſa vaporum
Se-

(a) *Ægineta &c.* Fomentum hoc Paulo Æginetæ celebri Medico adſcribitur.

(b) *Hydromelo &c.* Hydromelon, Ital. *Sugo di Cotogni*: Υ῾δρόμηλον, ut Dioſcor. *lib.* 5. *c.* 30.; non verò Υ῾δρόμελι, hoc eſt Aqua mulſa, melle ſcilicet mixta. Vide Lex. Med. V. *Hydromelon.*

(c) *Cephalea.* Ital. *Dolor di teſta.* Conſule *Not. lib.* 4. *pag.* 199. *lit.* *l.*

(a) Cy-

Seditio: nec damna paret; dein frictio dorſum
Diſcutiat, parteſque luem divertat ad imas.
Tunc epulas etiam Myropolæ munere ditet
Sæpe Cydonites, [a] Coriandri & ſemina, [b] ſacchar
Quæ linit: & manſum cyathos comitetur Aniſum.
Et nucleos quandoque labris triviſſe memento,
A balano [c] qui nomen habent; & ianthina [d] liba,
Et rhodina, [e] & quidquid medicæ conſultius arti eſt
Addere: Palladioque caput perfundere olivo.
Seu quod amygdalinis expreſſum glandibus offert
Nux oleo, nuper ſi prælo emerſerit; aptum
Hoc quoque laudarim (modò parcior uſus) in aures
Ingerere, & capiti parte hâc prodeſſe labanti.
Chia [f] quoque ingratum lacrymâ Lentiſcus amarâ
Tollet onus: denſo gummi dum rore coactum
Exhibet; hoc poſtquam mihi dextra redegerit orbes
In tenues, qui bina æquent glomeramine lævi
Scriptula: [g] tum medio furatus lumina ſomno,
Æger item quinis poſt cœnam glutiat horis.
Hoc etiam meminiſſe juvet, ne fercula claudat
Potus: ad extremum ſed tunc epidipnides [h] addam;
Cruſtatæ modicum Cereris, lapidoſaque Corna, [i]
Meſpilaque, [k] Tubereſque, [l] & Apyrina mellea [m] Sorbis
Eli-

(a) *Cydonites*. Cydonites, Ital. *Cotognato*.
(b) *Coriandri & ſemina &c.* Ital. *Confetti di Coriandri, e d'Anici*.
(c) *Et nucleos.. a balano &c.* Ital. *Mirabolani*, ejuſque ſpecies, *Chebuli*, *Emblici &c.* fructus prunorum exoticus, ſacchare illitus, vim purgandi habens.
(d) *Ianthina*. Liba e violis confecta: vulgò *Pezzetti di viole*: ab Ἴον Viola, & Ἄνθος Flos.
(e) *Rhodina*. Vulgò *Pezzetti di Zucchero roſato*.
(f) *Chia quoque &c.* Maſtiche nimirum.
(g) *Scriptula*. Scriptula, aliis Scrupula, Scripla, & Scrypula: Ponderis ſpecies, vigeſima quarta ſcilicet unciæ pars: Ital. *Uno ſcrupolo*. Conſule Rhemnium Fannium *De Ponderibus*.
(h) *Epidipnides*. Epidipnides, a Δεῖπνον Cœna: Epulæ, quæ in extremo prandio, vel cœnâ afferuntur.
(i) *Corna*. Cornum, Ital. *Corniola*, fructus Corni arboris.
(k) *Meſpilaque &c.* Meſpilum, Ital. *Neſpolo*.
(l) *Tuberes*. Tuber, Ital. *Lazzeruola*.
(m) *Apyrina*. Apyrinum, Malum Punicum dulciſſimum, carens nucleo: ab

Elige; sed nunquam vires læsura ciborum
Luxuries oneret farragine corpus inerti. (bris
Denique ubi infirmis non hæc medicamina mem-
Profuerint: nec victa mali violentia cessit;
Prome Cucurbitulas; [g] stupâ, flammâque calentes
Innocuâ, actutum nudo superinijce tergo;
Lumborumque tenus, qui sævit in artubus, humorem
Exagita: vacuas sic ille erumpet in auras.
Non ego (Phœbigenæ, natoque Coronide possim
Arte licèt præstare Deo) percurrere cunctas
Morborum caussas, fatisque eventa sinistris;
Aut medicâ lenire manu, potuque salubri
Evaleam. poteris tu, diva Pronœa, querelas
Sola hominum miserata; tui si numinis aurâ
Statque, caditque Salus, perituraque tempora lucis.
Tu Vati, quæ fata regis, Lethumque securi
Exuis, & domitam furialibus Atropon armis:
Occultas age, pande vias, aditusque secundo
Da simul auspicio faciles: ubi condita vitæ
Dona foves, nostrosque latent impervia sensus;
Pæoniis tandem, Duce te, sic eruta fundis
Mortalesque vices, humanaque damna repellent.
Durior at miseræ sors ingruit altera genti,
Cui nunquam auxilii satis est; nam sæpe videmus
Invalidum thalamis insomnem ducere noctem,
Et lucem insomnem; tunc cum fervente cerebrum
Aruit exsuccum Stagno; cum plurima mentem
Concutiunt: vigilesque acuunt insomnia curas:
Et festinatâ Mortis sub imagine turbant.
Contra autem invitos, somno, stratisque sepultos,
In

ab α privativâ, & Πυρὴν Nucleus.

(a) *Prome Cucurbitulas &c.* Cucurbitulæ, notissimum instrumenti genus, quo utuntur Chirurgi ad noxios humores ab affecto corpore extrahendos: Ital. *Coppette, Cornetti:* Cucurbitulæ quidem, quòd primò e cucurbitis fiebant, Consule Celsum. *l.2.c.*11.

(a) *Stel-*

In medium dormire diem, longùmque ſupinos
Stertere, & ignavo cernes dare membra ſopori.
Dirus uterque labor; celerique extinguere niſu
Serpentem, & latè bacchantem avertere labem
Conveniet, ne ſera pigrum ſolertia fallat;
Fontibus idcirco, Thermiſque parumper abeſto.
Hæc te prima decent tentamina. ſi tamen acri
Mente ſapis, torpens, quæſo, ne forte propines
Aut Opium Baccho immixtum, Stellæve Trochiſcos:[a]
Et globulos violenta cave Cynogloſſa[b] miniſtret;
Hæc etenim nocuiſſe ſuo ſat novimus uſu.
Quàm bene tu refugam ſedato pectore noctem
Accipies, repetita pares ubi mitia plantis
Balnea: vel tepido potiùs mergare lavacro!
Blanda ſalutares olei Nymphæa[c] liquores
Exſtillans det habere ſuos: quibus utraque poſſis
Temporaque, & frontem, & geminas contingere nares.
His accedet, opem nec ſegniùs afferet unguen,
Quod preſſum e gemmis, quas Populus alta profundit,
Populeon[d] matris dixere a nomine gentes.
Somniferas dein ſæpe dapes apponere menſis
Præſtiterit; lactuca frequens, & ſeſſilis adſit
Portulaca,[e] ſolo quæ vix ſe frondibus effert:
Albaque languenti demeſſa papavera collo.
Semina quorum etiam tu jure ſoluta, Sicano

(a) *Stellæve Trochiſcos.* Ital. etiam *Trociſchi detti di Stella*: a Τροχίσκος veluti parva rota. Hinc compoſitiones omnes medicæ, quæ formam parvæ rotæ exhibent, Trochiſci dicuntur; Latini Paſtillos vocant, teſte Celſo *l.5. c.17.*

(b) *Cynogloſſa*. Cynogloſſa, Ital. etiam *Cinogloſſa*: a Κύων Canis, & Γλῶσσα Lingua. Herba enim hæc caninæ linguæ non abſimilis. Vide Plin. *l.25. c.8.*

(c) *Olei Nymphæa &c.* Vulgò, *Olio di Ninfea*, ò *Nenufar*: alii *Nilufar*, ſeu *Nilnufar*: vox Arabum, ait Cl. Salmas. *De Homonym. Hyles Jatricæ, c.94.*: hoc eſt Nili Nymphæa; Herba ſatis notæ virtutis.

(d) *Populeon &c* Populeon, Ital. etiam *Unguento Populeon*: Pharmacopolis, imò Ruſticis ipſis notiſſimum. Vide Lex. Med. V. *Populeon.*

(e) *Portulaca*. Portulaca, Ital. *Porcellana.*

Quæ pluit e calamo, [a] mellitâ inſperge pruinâ.
Sed mihi qui ſe ſe pronâ dabit aure docendum,
Simplicibus veſci non hic faſtidiat herbis:
Dulcia ubi omniparens medicamina pinxit: [a] & artes
Occuluit Natura ſuas; jucundaque viſu
Auxilia illecebris immiſcuit. altiùs imâ
Illa caput de ſtirpe ferens, in plebe ſuperbit
Gramineâ: plenoque nitet ditiſſima cenſu.
Nuſquam tota magis, nuſquam magis illa refulſit
Quàm minimis: [b] viles inter ſpectanda myricas,
Dejectumque Apium, atque Hyſſopi ignobile culmen.
Ergo ſoporiferas pubenti germine frondes
Carpe manu facili, lectoque e ceſpite flores;
Quidquid &, amotos quærens accerſere ſomnos,
Educat excultis ſolers Agapetus [c] in Hortis;
Quos alio illuſtres plectro melioribus auſis
Parthenope in magnâ nuper coluere Camœnæ.
Quamquam o, [d] quid memori rurſus mea vulnera telo
Non obducta novus refricat dolor? ipſa levandis
Queîs modò, dum ſævo perimunt præcordia luctu,
Haud ſatis herbarum Botane [e] collegit ab arvis
Eulalias; [f] gemini quamquam nemora avia Mundi
Lu-

(a) *Medicamina pinxit &c.* Ita ex Plin. *l.22. c.6.*, ubi ait, *Naturam invifis herbis medicamina inſeruiſſe*. Et paulò poſt: *Pinxerat*, inquit, *& remedia in floribus; viſuque ipſo animos invitaverat, etiam deliciis auxilia permiſcens*.

(b) *Quàm minimis &c.* Alluſum etiam ad illud ejuſdem Auctoris *l.11. c.2.*, qui Naturæ ſubtilitatem in Inſectis demiratus, illam nuſquam magis quàm in minimis totam eſſe, affirmavit.

(c) *Agapetus.* Agapetus (ab Ἀγαπάω Amo) Dominicus de Amato Soc. Jeſu peritiſſimus ætatis ſuæ in Collegio Neapolitano Pharmacopola: qui in Suburbano Rure Capimontano (vulgò *Capo di Monte*) Botanicos Hortos omni Herbarum medicarum genere refertos inſtauravit. Quos quidem elegantiſſimè deſcripſit in Tertio Botanicorum libro P. Franciſcus Savaſtanus, ejuſdem Societ., omnigenæ literaturæ laude florentiſſimus.

(d) *Quamquam o &c.* Quòd præcoci fato mortem objerit, vix in lucem edito Botanicorum Libro.

(e) *Botane*. Rei Herbariæ Iſtitutiones, (de quibus in *Not. l.4. p.175. lit. b.*) ſub Botanes veluti Nymphæ nomine, a *Βοτάνη* Herba, poeticè exprimuntur.

(f) *Eulalias.* Eulalias, ab Auctoris

Lustrarit studio relegens; rimata repostas
Omnigenæ Telluris opes, quà Lucifer ortum
Ducit, & Hesperii quà Sol subit æquora Ponti.
Nam quid ego extincto viduam, tristemque parente
Te loquar, herbifero Botane dilecta Poëtæ?
Alter Apollineam [a] qui Pindo restituit rem,
Phœbeas reparans Phœbeis artibus artes.
Felix sorte tuâ, Vatum clarissime, felix
Ingenio, fidibusque; novæ tamen invida laudis
Te rapuit Fortuna mihi: ne sera videres
Lustra; neque Aonias iterum veherere per oras [b]
Pergameâ [c] insignis trabeâ, plectroque sonanti,
Plantarum, Fruticumque, omnisque a semine Stirpis
Dicturus medicas operoso carmine vires.
At neque te versæ juvere in pharmaca fruges
Pæoniæ, aut tantis quæsitæ in vallibus herbæ.
Occidis heu! dextramque lyræ, laurique cadentes
Destituere comas. per te celebrata Lycei [d]
Aula gemit: resonatque tuo non Exedra plausu.
Sed propero quamquam fato concesseris, omnem
Haud patitur fato virtus cessisse; superstes
Parte tui meliore, tuum post funera nomen
Vivet adhuc; tumuloque satus ceu sospite Phœnix,
Nesciet occiduæ metamque, situmque senectæ.
Quidquid enim præcox ævi decerpsit avarâ
Parca manu, grandi major tibi fœnore reddet

Oo 2 Glo-

---

ris nomine; Eulalium enim meritò illum (ab ἐυ bene, & Λαλέω loquor) bene loquendi arte peritissimum, ac Rhetorices Professorem, pluries in Surrentinis Æstatibus, & Naumachic. lib. 2. appellavit P. Giannettasius.

(a) *Apollineam*. Medicam nempe, ab Apolline Medicinæ Inventore.

(b) *Neque Aonias iterum &c.* Alterum enim Opus metro etiam alligatum meditabatur Auctor, *De Plantarum Virtutibus*.

(c) *Pergameâ &c.* Galeni nimirum, cujus Patria Pergamus.

(d) *Per te celebrata Lycei &c.* Theologiam quippe in Collegio Neapolitano docebat tunc, cum intempestivo fato præreptus est.

(a) *Te*

Gloria : ſubductis tunc cum vivacius annîs
Secula vincet opus, contractaque damna rependet.
Tu quoque Chalcidicos non ultimus inter Olores
Ibis ovans ; nec pigra terent oblivia Famam.
At cineri interea Muſæ dum debita ſolvunt
Juſta tuo : memoris non averſatus Alumni
Obſequium , æthereo rutiles ubi clarus in oſtro,
Excipe nunc veteris teſtemque, & pignus amoris.
Te Duce Caſtaliis [a] quondam veſtigia ſylvis
Intulimus ſi prima : novo ſi laurea flexu
Ornatura comas mihi te Cultore vireſcit;
O age , devoti tandem cape munera plectri:
Dum deſponſa tuo reſonant mihi nomine; fungar
Hoc ſaltem officio : & Vatem majora merentem
Juverit, imparibus quamquam, cecinisse Camœnis.
At quò nam veterum me grato errore viarum
Deceptum nunc traxit amor ? quò cura receſſit
Invalidûm , nocuo quos jam torpore gravatos
Inſidioſa quies, & lecti pluma fefellit ?
Non hæc te reſidem proprio velit eſſe periclo,
Quisquis es ; infido nimiùm ne crede cubili.
Excute , ſi quis amor , fallaces excute ſomnos,
Quos vapor e penitis Terræ penetralibus , & quos
Fumiferis pariunt graveolentia Balnea nimbis.
Sed mihi, dum cunctos morborum avertere caſus
Conor, in immenſum creſcet labor: aſpera quando
Et leges Eventa novas , præceptaque poſcunt.
Crederet hoc quiſquam? credat tamen : otia mollis
Et vitæ fugienda Ægris , vitandaque Siren
Deſidia . aſſiduis agitent hinc motibus artus,
Torporemque levent : ſegni cum membra veterno
Penè rigent, tædetque gradum conferre. frequentes
Fle-

(a) *Te Duce &c.* Auctor enim ad Poëticam ab ipſo informatus fuit.

(a) *Pon-*

Flexanimæ ad numerum citharæ, calamive licebit
Instituisse choros; & apricos sæpe per agros
Ferre pedem, & pelagi sub noctem tendere ad oras.
At fuge quas nocuus latè vitiaverit aër
Halitibus: longè cœno loca fœta palustri,
Quæque gravem exhalant tetro pædore mephitim.
Nec turpi patiere situ languescere corpus,
Dum caput effusâ, tardique gravedine sensus
Obstupuere: hebetique tenax dum glutine lentor
Crevit, & immotis hærent vestigia plantis.
Tunc age, lentorem Ponti virosa nocentem
Castorea [a] excutiant; non aspernabere rutæ
Germina, quæ cultis passim frondentia testis
Sopitas victâ solvent torpedine mentes.
Humida dein mensas onerent haud fercula, sed quæ
Nubiferos abigant, sedentque impune vapores.
  Contemplator item Spasmo [b] contracta tenaci
Cum riget in mediis quæ tibia mergitur undis.
Tum fricuisse manu, rigidosque extendere nervos
Edoceam; & lauri, aut costi sparsisse liquenti
Membra oleo, seu ruta dabit quod plurima, quodque
Itala nardus amat, vel pressa myristica [c] prælo
Spargere nux, plenisque ferunt quod balsama conchis:
Testibus & Fibri (si vera est Fama [d]) revulsis.
Nec stillati [e] oberit, foveat si crura, Lyæi,
Qui tibi guttatim bis fluxerit humor ab igni.
  Sed satis expertæ fractis ubi viribus Ægri
Haud

(a) *Ponti... Castorea &c.* Medicamentum, quod ex Fibri (Ital. *Castoro*) testibus conficitur.

(b) *Spasmo &c.* Spasmus brevis: Ital. *Il Granchio*.

(c) *Myristica &c.* Nux myristica. Ital. *Noce moscata*:

(d) *Si vera est Fama &c.* Non absre: licèt enim Plin. *l.* 8. *c.* 30. dixerit Fibrum sibi periculo urgente testes amputare: lib. tamen 32. *c.* 3. refellit hunc Vulgi errorem, ex Sextio medicinæ diligentissimo.

(e) *Nec stillati &c.* Ital. *Acqua arzente, ò sia Acqua vite ripassata.*

Haud opis allatum eſt ; nocui ſine cætera Stagni
Mæoniis aperire modis ; ſimul hæc animo hauri.
Cum fera concluſam validè conſtrinxerit alvum
Durities : ſordeſque diu , ſtrigmentaque ventris
Inconceſſi aditus , atque invia clauſtra morentur ;
Alternis moneo tunc te clyſtere diebus
Occluſas aperire vias : obſeſſaque tandem
Purgamenta foras facili traxiſſe meatu.
Obſtructæ at citiùs ſordentia limina ſedis
Pandet agens zytho ſi Malva incocta recenti
Imbuerit poſtica ſuo medicamina ſucco.
Talibus ipſe etiam felicior uſibus aptos
Caſtilion, [a] & Nympha dabit Furnellis, [a] & imbres
Elicient Fontana ſuos quoque Balnea, [a] quique
Non uno Parvus prodit ſe Gurges [a] hiatu.
His ubi difficilem ſe ſe medicatibus Æger
Præbeat : ex imâ tunc parte cathartica [b] clauſas
Glans ingeſta fores , infernaque corporis intret
Oſtia ; ſic alvum poteris mollire coactam :
Duraque diffracto laxare repagula vinclo.
Nec modò te reliquas jejuno carmine Muſæ
Neſciviſſe ſinent artes , quibus eruta peſtis
Lethiferas ſecum conſumpto e corpore fæces
Extrahet , ut vitio ſentina ejecta levetur.
Quocirca , internos tempeſtas concita fluctus
Si movet , exhauſtâ ſi non dum ſorde reſedit ;
Tunc poſitas inter menſas haurire neceſſe eſt
Jus tibi , non gratis tritum quod condiit herbis
Parthenium, [c] Malvæque leves , humiliſque videri
An-

(a) *Caſtilion &c.* Enumerantur quatuor Balneorum Aquæ utiles alvo emolliendæ, nempe *Di Caſtiglione*, *Di Fornello*, *Di Fontana*, *e Gurgetello.*

(b) *Cathartica clauſas glans &c.* Ital. *La Suppoſta*. Pro voce Catharticâ, Vide *Not. lib. 5. pag. 227. lit. b.*

(c) *Parthenium*. Parthenium, Ital. *Mercorella*: Aliis Mercurialis herba, Linozoſtis, & Hermupoa : ab Ἑρμοῦ ποδιν, ideſt Mercurii Herba, cujus Inventum fuit: ita Plin. *l. 25. c. 5.*

(a) *An-*

Andrachneque,[a] & Beta[b] oleo decocta; comisque
Hispida, & incultos serpens urtica per agros.
Quàm vereor ne dura isthæc, pejora ferendo
Experiare! malisque velis torquerier ante,
Quàm mala tam tristi vel sæva expellere potu!
At patiens ne cede animis: namque his quoque finem
Pruna ferent peregrina;[c] suos unde olla sapores
Exprimat, ut lymphis resoluta liquaverit ignis.
Ingere dein cyathis, & prolue labra, priusquàm
Excipiant sero te parca Triclinia victu.
Blandiùs ast eadem vellent properata palatum,
Dum super ingesto placeat rorantia Baccho
Incoquere, insperso liniat dum polline sacchar.
Ut tamen utiliùs tergant tibi guttura, cœnam
Anteveni: vacuis nec spes erit irrita votis.
Carica[d] quin etiam, terno cui semine Cnicos[e]
Virtutem intendat, ventris fastidia vincet,
Dum tumidum subducet onus, corpusque resolvet.
Sæpe tamen calido, siccoque humore redundant
Intestina; quibus non tu leniminis usquam
Tutius invenies quidquam, quàm sæpius unguen
Fundere quà partes venter descendit in imas;
Illud Cecropriæ dederit seu Palladis arbor,
Seu Thymelæa,[f] graves hyemis quæ pertulit auras,
Flore virens reduci media inter frigora Jani.
Nec sum animi dubius morbis plerumque futurum
Auxi-

(a) *Andrachneque.* Andrachne Plin. *l.* 13. *c.* 20. eadem ac Portulaca: de quâ in *Not. pag.* 289. *lit. e.*

(b) *Beta.* Beta, Ital. *Bietola.*

(c) *Pruna ferent &c.* Ita Martial. *l.* 13. explicat Pruna Damascena.

(d) *Carica.* Carica, Ital. *Fichi secchi.*

(e) *Cnicos.* Cnicos, seu Cnecos, Ital. *Cardo benedetto*, ò *Zafferano Saracinesco.* Vide Plin. *l.* 21. *c.* 15., & 32., Dioscorid. *l.* 4. *c.* 182.. Ruell. *l.* 3. *c.* 55., Crocum hortensem, & Carthamum alii appellant: a Καθαρίζω: cum vim maximam habeat purgandi. Ita Pitton *Institut. Rei Herbar. Class.* 12. *Sec.* 3.

(f) *Thymelæa.* Thymelæa, Ital. etiam *Timelea*: quæ mense Januario viret, & floret. Alii Chamelæam, Pyrosachnen, Cnestron, & Cneoron vocant apud Plin. *l.* 13. *c.* 19.

(a) *Sub*

Auxilio, si fusa liquem latera utraque circùm,
Et renes unguenta super, quæ condita cellis
Butyri tibi testa diu servaverit: aut quæ
Artificis clarant sub Agrippæ nomine [a] Famam.
Adde salutiferis Mesues [b] quæ miscuit herbis,
Purpureis distincta notis ubi lecta potentes
Fundit opes, campo emergens Cyclaminus [c] aperto.
Nec lateant, deprompta suo quæ germine signat
Althæa, [d] e Stagnis pelagi carpenda Britanni.
Quam tibi, [e] dum Tamesis remeabit ad ostia victor,
Laurigeras inter puppes, partosque triumphos,
Mittet ovans, juncti munus sociale Gradivi, [f]
Binghiades; postquam devictâ classe subactus
Ortygium juxta litus, rupesque Pachini
Cessit Iber, refugoque dedit sua lintea Cauro.
Quid subdam ut Casia [g] in bolos dissecta juvabit,
Aut Aloë [h], liquido Sacchar quam flore rosarum
Diluit inspergens? alternis sæpe solemus
Uti ex his. lapidosa Chios præbebit amaro
Resinæ fluidas Lentisci [i] e cortice guttas.

No-

(a) *Sub Agrippæ nomine.&c.* Vulgò, *Unguento d' Agrippa*. Ab Inventore Agrippâ Judæorum Rege: vel, ut alii, ex illustri Agripparum Romanorum familiâ, Medicæ Artis peritissimo.

(b) *Adde salutiferis Mesues &c.* Vulgò, *Unguento di Mesue*: ab ipso etiam Auctore nuncupatum; a Mesue scilicet aut Damasci Rege, aut certè e Regiâ Stirpe. Vide Tiraquell. *De Nobilit. c.*31.

(c) *Cyclaminus.* Cyclaminus.Ital. *Ciclamino*, ò *sia Pan di Porco.* Inter cætera quippe, quæ Unguentum Mesuæ componunt, est Cyclaminus.

(d) *Althæa.* Althæa, Ital. etiam *Altea*, ò *Bismalva*: a quâ Unguentum. Althæam in paludibus maritimis Angliæ nasci, testatur Raius *lib.*12.*cap.*8. *Histor. Plantar.*; meminit etiam Plin. *l.* 20. *c.* 21.

(e) *Quam tibi, dum &c.* Arreptâ ansâ digreditur Auctor ad Victoriam, quam Georgius Binghius Anglæ Classis Archithalassus ab Hispaniarum Classe retulit anno 1718. prope Syracusas, & juxta Promontorium Pachini, vulgò *Capo Passaro*.

(f) *Juncti munus &c.* Ex inito armorum fœdere inter Invictis. Cæsarem CAROLUM VI., & Angliæ Regem.

(g) *Quid subdam ut Casia &c.* Ital. *Pillole di Cassia.*

(h) *Aut Aloë &c.* Ital. *Pillole d' Aloe lavato con zucchero rosato.*

(i) *Resinæ fluidas Lentisci &c.* Ital. *La Mastice.*

(a) Flu-

Nota quoque orbiculis inerit, laudataque semper
Utilitas, proprio quos vulgi nomine dicunt
A tribus; adstrictamque trahent feliciùs alvum.
Te quoque libatis oblectet floribus Arbor [a]
Persica, ubi incoctos vertere in pharmaca prunæ;
Quos matutino dum primùm fulget Eoo
Lucifer, & reduci Solis præit axe jugales,
Accelera expressis sumpsisse liquoribus, at ne
Hi tibi, ne superent narthecia [b] pota trientem. [c]
Nec tu factitium [d] renuas ut inutile sacchar,
Tergenti validas cui præbeat addita vires
Buglossus, Violæque. Apiastri [e] & proderit humor,
Pharmacopola vitro clausum dum solvit in imbres.
  Talibus at quanto tu non profeceris hilum:
Fortunis tunc una tuis erit ara: tepenti
Nempe iligna oleo steterint si labra; vel undis
Apta superfusis meliore Hydrelæa parabis
Consilio; instantis tutela hæc ultima casûs.
  Quas tamen instituam revocato examine leges
Cum distenta graves inflant præcordia Venti?
Quæque feram angustis sperata levamina rebus?
Haud etenim Inarimes tam durum balnea raRò
Discrimen peperere; feri quod turbinis instar
Perculit Invalidos, ac penè oppressit inermes.
Hos ego (dum Mesuæ sequor observata Magistro
Dogmata) præcalidam Campani [f] humore trapeti,
Et Cererem aërii madefactam aspergine mellis,

 Im-

(a) *Floribus Arbor Persica &c.* Ital. *Siroppo di fior di Persico.*

(b) *Narthecia*. Narthecium, Vas medicamentorum: ita dictum, quòd Narthecis, idest Ferulæ lignum ad medicamenta asservanda aptissimum fit.

(c) *Trientem*. Triens, Ital. *Il peso di quattro onze.*

(d) *Nec tu factitium &c.* Ital. *Zucchero Boraginato, Violato.*

(e) *Apiastri & proderit humor.* Ital. *Acqua di Melissa.*

(f) *Præcalidam Campani &c.* Cataplasma scilicet a Mesue excogitatum, a quo & nomen habet: vulgò *Impiastro di Mesue.*

(a) Per-

Imposuisse velim parti: cui sæpe repertum
Dulce laboranti, blandumque malagma: tumentes
Sæpe quod in fibras iter itercluserit hosti.
Par oleo virtus, oleo fragrantia nardi
Germina, vel parvo lectum quod semine anisum,
Mastichinusque liquor, mittuntq; absinthia; vel quod
Pergameo placuisse Seni [a] diuturnior ad nos
Fame refert, & Ruta suo dat frondea thyrso.
Hos etiam incursas, hæc tela inimica retundet
Gallia [b], quæ Moscum redolet; tenuisque rubescens
Membranæ in speciem Priscis non cognita Macis, [c]
Et laudem fortasse parem virtute meretur
Trita Galanga [d] pari; nisi forte binominis, una
Atque eadem frutices inter dicenda Cyperon.
Nec minùs arrident, promunt quos Cinnama, quosque
Caryophillon amat succos inspergere prælis;
Inventis modò clara suis Ars Chymica pressos
Extrahat, educens resoluto e corpore florem.
Quâ nunc deinde aliam morborum infringere vim vi,
Excitumque æstu nimiùm, nimiùmque fluentem
Sudorem evaleas facili restinguere dextrâ
Præcipiam: ne membra super dum proflua multus
Labitur, enervi corpus languore fatiscat.
Humentem tum quippe cutem deterge; remotis
Balnea tunc inhibe lymphis: & pallia lectis
Detrahe; diductas Zephyro permitte fenestras;
Namque frequens hinc inde leves dum commovet alas
Aura, fatiscentes relevat sudoribus artus.

Sunt

(a) *Pergameo placuisse Seni &c.* Galeno nimirum, qui Pergami natus est.

(b) *Gallia, quæ Moscum &c.* Ital. etiam *Gallia moscata*.

(c) *Macis*. Macìs, Ital. quoque *Macis, ò Mace:* Myristicæ nucis cortex. Vide Bauhin. *Theat. Botan. l.* 11. *Sec.* 3.

(d) *Trita Galanga*. Galanga, Ital. pariter *Galanga*; vel, ut alii malunt, *Galgano*. Confunditur quandoque ab aliquibus cum Cypero. Ita Salmas. *Homonym. Hyles Jatricæ c.* 118. & Bauhin. *l.* 1. *Sec.* 6.

(a) *Rho-*

Sunt qui sæpe cibis uti adstringentibus, & qui
Injecto cohibere poros ceromate malunt.
Utque omnem amoveant caussam, penitùsque revellant,
Parciùs æstiferis alternant balnea lymphis.
  Verum, ubi vel renes calidi inclementia Stagni
Vel jecur inflammat: calefactaque tergora squalent
Ventriculi: serpensque furit per viscera febris;
Tunc equidem tanto pressum te pondere nolim
Indulgere vadis, morbique extendere vires.
At zythi, excoctis se se cui frondibus addent
Intyba, subtristes summo libasse liquores
Mane decet, primique ortum prævertere Solis.
Tunc & Achæmeniis Unguenta salubria terris
Depropera: Rhodini [a] seu quæ cognomine gaudent;
Qualia Pæstanæ poterunt misisse Napææ,
Dum medicos didicere rosam convertere in usus.
Et Veneri [b] dilecta suas mihi Myrtea donet
Sylva comas, quibus aucta dabunt Myrothecia merces.
Sive humiles inter valles, Fontesque perennes
Tondendæ assurgant Violæ, quibus effluat unguen,
Unguen, odoratis & ianthina munera guttis.
Interni sic flamma nocens restinguitur ignis.
Qui modò ni domibus tandem desæviat, ultro
Insequitor: dextri venam proscinde lacerti
Ociùs, & fuso mergatur sanguine pestis;
Vulneraque optatam pariant inflicta salutem.
  Non adhibenda minor tibi nunc solertia, quando
Frigida [c] te vigiles revocent ad Balnea curæ,
Victurum nocuos inimico rore calores.
Hos ubi bacchantes, & non impune furentes
Frangere lympharum cupiat qui frigore, friget

 Plus

(a) *Rhodini &c.* Unguentum Rhodinum, ut alibi, *Ungento rosato*.
(b) *Et Veneri &c.* Cætera Unguentorum genera, Myrtea, & Violarum.
(c) *Frigida te &c.* Vulgò *Bagni d' Acqua fresca*.

(a) Fo-

Plus ſatis ah: iugique tremens horrore rigeſcit.
Tunc erit ut calidam nux unguentaria Macim
Præbeat; Omphacio Foliata [a] madentia fundes.
Tunc & Amaracinum ſtomacho, Stactenque, Crocumq;
Ingere Veſtinum, Cerataque condita gummi,
Quod Lentiſciferis Pityuſa [b] exſudat in agris.
Sic, ubi munierit, tuta velut aggere, corpus,
Non Cœlum inclemens olli, friguſve nocebit.
Hactenus Ægrorum media inter Balnea turbam
Calliope Regina choro ſectata Sororum eſt.
At poſtquam, exactis lympharum munere morbis,
Fauſta ſalutarem tranquilla per alta regreſſum
Puppibus aura dedit; metamque impune malorum
Incolumes tenuere rates ſolvendaque Divis
Vota; ſoluturas iterum nos, Phœbe, ſequamur;
Et patriâ reduces tecum ſiſtamus in Actâ.
Hanc etiam placido partem tutabere vultu
Pieridum, REX ALME, decus; propenſaque Vati
Inclinet regale, precor, Clementia culmen
Huc iterum; mea cœpta tuis hæc omnia quando
Auſpiciis ſunt plena, tuo quoque certet honori
Ultima poſtremo ſurgit quæ pagina verſu.
Illum ego, qui Stagnis tandem felicibus uſus
Jam valet; & vivax Pylios conceſſa per annos
Ducere felicis meditatur tempora vitæ;
Illum non celeri optatos remeare penates
Remige, nec ſubitis impellere lintea ventis
Horter, & Ænariæ lætis diſcedere terris.
Namque juvat gratâ Cœli tractabilis aurâ,
Cui nullæ immineant pluviali ſidere nubes,
Poſſe frui: partæque iterum indulgere quieti.
Ergo te nemorum gelidis in vallibus umbræ

Vi-

(a) *Foliata* Vide *Not. p.* 93. *lit. b.* | (b) *Pityuſa*. Chios: ex Plin. *l.* 5. *c.* 31.

(a) *Lin-*

Vitiferas inter frondes, ulmoſque maritas
Curarum expertem, captantemque otia colles
Accipiant: tractuque hilares ſolentur aprico.
Invitant nitidis paſſim Ponteſque, Lacuſque
Marginibus, pleniſque tumens vindemia ramis.
Ipſi te fluctus, ipſa hæc te litora molli
Expectant vicina ſinu; pudibunda recurſu
Tethys ubi alterno tractim feret oſcula plantis.
Te quoque finitimâ jubeam regione vagantem
Dura colorificæ mulcere incommoda lymphæ.
Sic bene, qui Stagnis verno tua corpora merges
Tempore, dum Cælo rediens patiatur amico
Tempeſtas: nocuos, cum non experta calores,
Ridet adhuc ſoſpes: Linterni [a] accedere litus
Puppe potes, clarum exilio, tumuloque ſuperbum
Scipiadæ; victis qui poſtquam nomen ab Afris,
Æternam & domitâ meruit Chartagine famam;
Hìc tandem ingratæ fugiens odia aſpera Romæ,
Hìc lauros, palmaſque, hìc non inglorius exul
Occuluit partos diverſo ex hoſte triumphos.
Victriceſque manus olim non ille colendis
Erubuit præſtare arvis, trabeâque ſolutus
Duxit, Agenoridas ut duxerat ante, juvencos
Sub juga: Laurigero terrà gaudente Colono.
Hæc repetens, fallax ut deflorata ſeneſcat
Gloria, par umbris, volucrique ſimillima fumo,
Diſce nec humanæ rapient faſtigia ſortis.
At majora feres rerum documenta ruentum,

Na-

(a) *Linterni &c.* Linternum, Ital. *Torre di Patria*: Urbs litoralis inter Cumas, & Vulturni oſtia, Romanorum olim Colonia; ubi P. Scipio Africanus Major, Româ ob civium invidiam in exilium ejectus, obiit; ibique ſepultus, hâc Epigraphe (quam ſic citatam invenio) ejus Tumulo appoſitâ: *Ingrata Patria ne quidem oſſa mea habes*.

Qui plura de Scipionis Villâ Linterni, de ejus Balneis, ruſticiſque laboribus ſcire velit, conſulat Senec. *Epiſt.* 86.

(a) *Te-*

Nascentem ad Solem rapidis ubi cymbula remis
Cumarum te sistat aquis: quà mitius æquor
Præjacet, & molli faciles pede calcat arenas.
Nec verò, eversas inter licèt obruta moles,
Deliciis caret ora suis: lætabere mecum
Tecta Pherecyadûm, [a] portusque intrasse propinquos.
Hìc, ubi Chalicidicæ natali ab origine gentes
Mœnia regali posuere nitentia luxu:
Nunc quoque disertosque locos, disiectaque ab imo
Limina, quæ claris Atavûm patuere trophæis:
Totque ruinosis sordentia Templa sepulcris
Perlegisse oculis, populorum insignia quondam
Et decora, & sedes, vel saltem ex parte, licebit.
Collibus in mediis [b] Arces, quibus altus Apollo
Præfuit, arcanis retegens oracula signis,
Navita defixo poterit contingere clavo;
Et centum lustrare aditus; atque ostia centum,
Quà totidem pulso resonabant æthere voces;
Antraque fatidicæ vel nunc horrenda Sybillæ:
Et Tripodas, Thymbræe, tuos: inscriptaque latè
Dædaleæ monumenta fugæ; quæ carice passim
Sparsa latent, dumisque rigens horrentibus abdit
Carduus, & sentes paliurus acutis.
Non tamen, assertæ vigeant nisi corpore vires,
Hæc subeunda tuo fuerint penetralia gressu;
Spiritus, e penitis per subterranea cellis
Qui movet, humifero explorans pædore meatus,
Membra iterum in tabem, non dum solidata, resolvet.
Sic interposito gnavi quæ glutine fabri
Innexæ coiere trabes per mutua; si tum

Hu-

(a) *Tecta Pherecyadum*. Cumæ nimirum, quas a Pherecyde Cumæorum Duce conditas arbitratur Silius lib. 12. – *Regressus ad altos Inde Pherecyadum muros*. – Vide Capac. *l.* 2. *c.* 20.

(b) *Collibus in mediis &c.* Patent hæc omnia ex lib. 6. Æneid.

(a) *Tar-*

Humida continuò patiantur ſidera Cœli
Continuò effractis ſolventur robora vinclis.
Tende aliò; nec longa viæ tibi tædia: perges
Hàc prope, quà paſtas ſaliunt impune per herbas,
Inſultantque ſolo pecudes: hìc eruta glebis
Oſſa indiſcreto ſuberunt ſi lurida buſto.
Et plantis calcanda tuis dabit obvia tellus;
Forſitan hæc, tumulo non agnoſcenda, Superbi
Exulis hìc quondam, Latio cogente Senatu,
Tarquinii [a] Sors æqua uno confudit acervo
Pulveris, & fruticum plebejo immiſcuit arvo.
Nec formidatus, [b] populiſque, avibuſque ſiniſter
Terreat ut quondam ſolo vel nomine Averni
Te Lacus; expulsâ ſedenim contage ſalubres
Præbet aquas: mitique ſuas beat aëre ripas.
Sic diverſa vices alternant fata: nocebunt,
Quæ juvere olim: dum, quæ nocuere, juvabunt.
Ut mare, turbatis quod nunc iraſcitur, & nunc
Compoſitis iterum, placidiſque inſternitur undis.
Hanc ego te fauſtis revocabo expertus ad oram
Alitibus, ſi cura premat mordacior; uno
Æquoris obtutu diſcedet cura; graveſque
Hìc animi tandem poteris compeſcere motus.
Et licèt Inarimes inviderit Unda ſoporem:
Hìc faciles repetes ſedato pectore ſomnos.
Inde, ubi vicinos libeat tibi viſere campos.
Elyſios [c] ne temne, vetus quos nomen inani
Or-

(a) *Tarquinii &c.* Tarquinium cognomento Superbum Regno pulſum ac Româ Cumas exulaſſe, ibique tandem obiiſſe, refert Petrarcha Itinerario, & Capac. *l.* 2. *c.* 20.

(b *Nec formidatus &c.* Averni Lacum olim inſalubris cœli fuiſſe, ſatis notum. Nunc tamen, mutato rerum ordine, ſaluberrimi quidem aëris regio eſt, atque adeò deliciis affluens.

(c) *Elyſios &c.* Campos, quos Antiqui Elyſios, Indig. nunc *Mercato del Sabato* appellant. Dicti quidem ἀπὸ τῆς λύσεος, hoc eſt a ſolutione: quòd curas ſolvant. Geminos fuiſſe, teſtantur Auctores; Alii quidem in Bœotia, cir-

Ornat adhuc titulo: vacuumque oſtentat honorem:
Umbra ſui, & fluxi ſpecimen lacrymabile ſecli.
Has olim ſedes, hæc litora læta, beatos
Fortunatorum nemorum dixere receſſus;
Felices ubi clara dies; ubi largior æther
Exciperetque animas, meritâque in parte locaret:
Nec procul hinc tenebroſa Palus, [a] atque horrida viſu
Cæruleas depromit aquas, Acheronte refuſo
Turbida: feſtino vitanda celeuſmate; namque
Halitus, affecto qui ſpirat ab aëre, quid ni
Lethifer antiquos in corpore ſuſcitet ignes
Rurſus? ut extinctæ nuper vis fumea tædæ,
Senſerit ardentem proprius ſi lampada; flammam
Concipit actutum: & radiis rediviva coruſcat
Illa novis: vincitque iterum fulgore tenebras.
Suſceptæ idcirco, curſus ne longior obſit,
Meta viæ hæc fuerit; ſatis hìc conſidere: fractum
Ne labor afficiat; Cœli & mutabile ad horas
Ingenium morbiſque aditum: lethoque recludat.
Si verò afflictæ timor eſt contagia mentis
Ne vitient artus: pejoraque damna faceſſant;
Non ego laxandis membris, animiſque negarim
Opportuna iterum Zephyro dare vela ferenti.
Ora tamen ſuſpecta, cito libanda phaſelo

Vix

---

circa Thebas, ut inquit Lycophron: quorum etiam meminit Virg. *Georg.* I. Alii hi, de quibus hic ſermo. Loca adeò deliciis referta, ut Poëtis fabulandi anſam dederint, ſedem illic Beatorum eſſe;quò ſcilicet Piorum Animæ a Lacu, qui nunc *Mare morto* dicitur, Charonte Ductore, tranſmeabant. Quod quidem ex eo natum, quòd cum cadavera in Civitatibus tumulari Leges non ſinerent,transferebant in Campos, quos Elyſios vocabant. Et nunc quoque videre licet loculamenta quædam vitâ functorum Urnis ſervandis accommoda.

(a) *Nec procul hinc tenebroſa Palus &c.* Acheron, Palus Acheruſia dicta eſt, inter Cumas, & Miſenum. De quâ Strabo *l.*5. Plin. *l.* 3. *c.* 5. Virg. *l.*6., & Silius l. 12.. Indig. *Laco della Coluccia*. Confunditur quandoque ab Auctoribus cum Lacu Averno. Utrinque aditum ad Inferos patere fabulati ſunt Poëtæ. Conſulatur Capac. *l.* 2. *c.* 24., & *La Guida de' Foraſtieri*, *pag.* 142.

(a) *Dar-*

Vix tibi ; ſed ſomno nuſquam tua lumina credes ;
Capta quies ne forte, poros dum laxat hiantes,
Rurſus agat nocuum patefacta per oſtia virus,
Spirat ab ancipiti corrupta quod aëre Tellus.
Sic præcepta meis ſervantem tradita dictis,
Te vocet Iliacis lituo memorandus, & armis
Dardaniæ Tubicen Claſſis : [a] quique Hectora circùm
Victor in Argolicas acuebat prælia turmas ;
Et ſuper impoſitum tumulo remumque, tubamque
Monſtrabat, ſpeculâ ſurgens Miſenus ab altâ.
Grandia ſed quando cupias veſtigia luxûs,
Et veterum noviſſe operum ; Mirabilis hìc te
Hærentem Piſcina [b] acie defiget in unâ.
Illa quidem artificis documentum inſigne laboris
Durat adhuc, ſuperatque ævi fata invida ; vinci
Neſcia ; & Agrippâ vivax auctore renidet.
E geminis Boream valvis, Auſtrumque tepentem
Reſpicit ; hàc partes poteris deſcendere in imas,
Quâ bis viceno per apertum limen utrinque
Ducit iter declive gradu. circùm undique celsâ
Diſtinctus præcellit apex teſtudine ; pilis
Alta quaterdenis latè fulcitur, & octo :
Quæ tibi quadrato ſurgentes ordine perſtant,
Quæque decuſſatim ſummo tolluntur in auras

(a) *Dardaniæ Tubicen Claſſis &c.* Miſenus nempe Æneæ Tubicen: a quo ibi ſepulto, Locus ille *Capo di Miſeno* appellatur; illuſtre Tyrrheni maris Promontorium: olim Cœli clementiâ, Villarum nobilitate, antiquarum rerum monumentis celebratiſſimum: ſummorum Imperatorum conſuetudine, Piſcinis, Portu Romanæ Claſſis, admirabili ædificiorum mole inſignitum.

(b) *Piſcina &c.* De Piſcinâ hâc, quæ vulgò *Mirabile* dicitur, audiatur Capac. *l.2.c.21.*; *Opus regium*, inquit, *concameratione pilis 48. innixâ ; quæ quatuor ordinibus quaternario numero diſtributæ, ſymetriam quinctuplicis porticus per elegantem longitudinem efficiunt. Longa paſſus CCL., lata CLX.. Lateritia ſtructura, parietibus diligentiſſimo tectorio veſtitis, ut aquæ reſiſteret. Per ſcalas lapideas ex duobus lateribus graduum 40. in eam deſcendebant. Pavimentum ſummâ induſtriâ conſtipatum, adhuc aquas retinet. Luculli opus arbitrati ſunt ; Agrippæ tribuo : ut aquis* (in Miſeno quippe idem celebrem Portum perfecerat) *Claſſi conſuleret.*

(a) Ser-

Vertice: ſtagnantum felix munimen aquarum.
Parte aliâ ſervire olim quæ rura Latinis
Deliciis potuere, ſitu ſqualentia turpi,
Et filicum cernes, denſiſque obducta ſalicti
Frondibus; & properi ſpecimen lacrymabere ſecli.
Nec ſua ſub vaſtis poſſet Vivaria ſulcis
Noſcere, Cæſareas fugiens Servilius [a] iras:
Speluncaſque [b] Cavis foſſas, quarum altera ſemper
Exciperet Soles, admitteret altera nunquam.
Vos etiam, Domini [c] caſuſque, & fata ſecutas,
Conterit inſultans, & vomere durus Arator
Findit agens, claris olim penetralibus, Ædes,
Aſia certatim, & Piratica bella ſonantes,
Et triplices Magni, victo Mithridate, Triumphos.
At pateat tamen ante tuis quàm ſemita plantis,
Percipe quæ moneam. ſenſim hanc, & lenè terendam
Carpe viam: ne laſſa iterum tua membra fatiſcant.
Feſtinum, ſed lentà velim. præfulgeat ortu
Sol priùs; inde domo te proripe: roſcidus æther
Cæſariem primo madidam ne ſpargat Eoo.
Hæc fortaſſe aliis ridenda pericula, cautum,
Ac memorem te jure volunt; ne damna reſumant
In tua converſas Clotho, Lacheſiſque ſagittas.

Non

(a) *Servilius &c.* Ad Acheruſiam fuit Villa P. Servilii Vatiæ, qui Iſauricus dictus eſt, ab Iſauro, minoris Aſiæ regione, ab ipſo captâ, debellatis Piratis, cum Conſulatum gereret, Anno ab Urbe conditâ 677.; *Dives* per Antonomaſiam appellatus. Vide Senec. *Epiſt.* 55., ubi de Villâ hâc fuſiùs. A Tiberio Cæſare deinde exagitatus, ejus crudelitatem fugiens, in hanc ſe recepit, atque in ipsâ conſenuit.

(b) *Speluncaſque &c.* Recenſet Senec. loc. cit. *Speluncæ ſunt*, inquit, *duæ magni Operis, laxo atrio pares, manufactæ: quarum altera Solem non recipit, altera uſque in Occidentem tenet.*

(c) *Vos etiam, Domini &c.* De Villis Pompeji Magni, C. Cæſaris, & Marii in Bajanâ Regione, Senec. *Epiſt.* 51. *Impoſuerunt*, inquit, *ſummis jugis montium: ut ſcias, non Villas eſſe, ſed Caſtra . . . Videbatur hoc magis militare, ex edito ſpeculari latè, longèque ſubjecta.*

(a) Ca-

Non ego Caſtrenſes Marii, [a] vel Cæſaris [b] Hortos,
Piſonumque Lares: [c] non, quos Mammæa [d] colebat,
Regificos patiar te neſciviſſe penates.
Ipſa etiam, obtutum vel nunc fugientia, latè
Strata ſolo (miſerum!) vix Lucullana [e] reviſes
Tecta; videbatur cœtu quæ mollis Amorum,
Et Charitum ſtipata choro ſtruxiſſe Voluptas.
At quamquam immerito jaceant nunc obruta Fato
Illa: tamen Fati nunquam violentia, nunquam
Tot varia annorum ſeries per tempora, Cœli
Turbavit placidos mutato ſidere mores.
Dum licet hìc triviſſe dies, hìc ſigna repulſi
Si qua mali ſuberunt, penitùs delenda; ſuaſque
Exerere Inarimes poterunt Hydreumata vires.
Ne tamen Herculeos poſt hinc appellere Baulos [f]
Diſpliceat. ſcopulos inter memoranda requires
(Nomina nunc tantùm) famæ monumenta vetuſtæ.
Namque tuas nunc uſque ſonant vel diruta laudes
Saxa: tuum celebrant, Hortenſi, [g] nomen & undæ.

(a) *Caſtrenſes Marii &c.* Refert Villam hanc magnificentiſſimam in Miſeno, præter Plin. *l.* 18. *c.* 6., Plutarchus *in Vitâ Marii.* Quam emptam primò aſſerit a Corneliâ ſeptuaginta millibus ſeſtertiûm cum dimidio: deinde quingentis millibus, & bis centum a Lucullo. Huc Marius ſepties Conſul ſenio confectus receſſit. Hortos Caſtrenſes appellat Auctor: in his enim Marius Topiaria ad morem Caſtrorum diſtinxerat. Illa Eulalius *lib.* 3. *Botanic.* elegantiſſimè deſcribit.

(b) *Cæſaris Hortos &c.* De his Senec. loc. cit.; Additque Capac. *l.* 2. *c.* 23. Statuam ibi repertam cum hâc Epigraphe - *Gen. C. Jul. Caſ.*

(c) *Piſonumque Lares &c.* De Villâ Piſonum Bajis mentio apud Tacit. *Annal. l.* 15.: & in hâc maturandam eſſe Neronis cædem, Conjuratos, renuente tamen Piſone, decreviſſe teſtatur.

(d) *Non, quos Mammæa &c.* Juliæ Mammææ Matri Alexãdrum Severum Imperatorem Ædificia illuſtria poſuiſſe, & Stagna in Bajano, ſcribit Lampridius: ut in illam pietatem oſtenderet.

(e) *Vix Lucullana &c.* Celebrem Luculli Villam in Miſeno deſcribit Capac. *l.* 2. *c.* 21.. Suet. *in Tiber. c.* 73., & Tac. *Annal. lib.* 6. aſſerunt in hâc obiiſſe Tiberium.

(f) *Baulos &c.* Bauli, Ital. etiam *Bauli:* inter Miſenum, & Bajas:

- - *corrupta Boalia Baulos*
Nunciat hæc ætas - inquit Symmachus. & Boalia quidem, quaſi Caula Boum; a Bobus Geryonis, quos huc Hercules adduxit; hinc Sil. *l.* 2. *Herculeos* vocavit Baulos.

(g) *Saxa: tuum celebrant, Hortenſi &c.* Memorandæ in hoc litore fuere Q. Hor-

Et meminiſſe volunt doctæ præconia linguæ,
Auſonidûm toties inter ſubſellia Patrum
Dum vel jura dares: fremeret vel Curia plauſu.
Te quoque, crudelis [a] monſtrantem vulnera Nati,
Hìc utero extinctam lacero celantque, premuntque,
Agrippina, tuo fatalia litora buſto.
   Aſt age, quæſitæ ſi quando cura ſalutis
Solicitat: tractuque ſedet meliore vagari;
Grata Dicarchæis invitent jugera pratis;
Hæc pete; nec deſit quæ te feſtiva ſequatur
Turba frequens: tecumque horas, tecum otia fallat.
Alliciat geniale ſolum, mollique tepentes
Temperie, & ſudo ſurgentes æthere Soles.
Te nemora, &, pleno quæ culta exuberat anno,
Fertilitas, luxuque vocet Pomona perenni.
Maternâ nam ſive ſuos ex arbore fœtus,
Dulcia adoptivis pariat ſeu munera ramis;
Hìc tempeſtivo, partuque hìc præcoce ſemper
Laxat Terra ſinus; & dum ſe læta recentem
Induit in florem, plantis matura ſub iiſdem
Dat facili legiſſe manu ſua poma Colono.
   Huc tibi ſi celeri libeat divertere curſu:
Hìc duxiſſe moras: non te curſuſque, moræque
Pœniteat, patrioque diu caruiſſe receſſu.
Nam tua te validis anniſque, & viribus auctum
Tecta domo excipient; longâque ætate ſenectam
In ſeros cernent extendere poſſe Nepotes.
   Pinguia ſed vacuus cum dein mirabere culti
Dona ſoli: rigidos jamdudum experta ligones

Nym-

Q. Hortenſii celeberrimi Oratoris Piſcinæ; ex quo Tritonem, & beatum Piſcinarium appellabat Cicero *lib.* 1. *ad Attic.Epiſt.*14., & Varro *lib.*3.*c.*17. *De Re ruſticâ.*

(a) *Te quoque, crudelis &c.* Celebres etiam Bauli ob necem Agrippinæ Neronis Matris hìc Filii juſſu peremptæ, & tumulatæ. Recole Tacit. *Annal. l.*14.. Locus Noſtrat. *Il Sepolcro d'Agrippina* dicitur. Capac. *lib.* 2. *c.* 22.

(a) *Nym-*

Nympharum, [a] & jactis Neptunia Templa [b] per agros
Ruderibus latè videas tumulata. nec umbras
Discutit hìc antiqua Pharos [c], quæ sideris instar
Noctivaga in tutas direxit lintea ripas.
Lucrino [d] appositas quis, claustra ingentia, Moles
Indicet: & laceris olim gratissima velis
Ostia? quò Cluvii [e] concessit adulta Viretis
Flora? vel illa, tuis crevit quæ, Lentule [e], fundis?
Ah ne quære; frui satis est si possit inani
Nomine, mortales optet dum forte Viator
Inspexisse vices. Et te quoque, Sylla, [f] Quiritûm
Pessime, posthabitis fama est hìc Fascibus, Urbis
Dictatorem, olim curas, atque Orbis habenas
Deposuisse; tuis ultro felicia votis
Tempora pollicitum, post tot funesta tuorum
Excidia, & saturum civili sanguine Tibrim.
Demens, qui pœnas vel Cœlo vindice vellet
Effugere, & tardos in crimina credere Divos!
Tu modò tot veteres, tot circùm labilis ævi
Relliquias, oculo lustras dum singula, gressum
Com-

(a) *Nympharum &c.* Nympharum Templum Puteolis sub Domitiano, commemorat Philostratus in Vitâ Apollonii *lib.* 8., albo lapide constructum, & vaticiniis celebre.

(b) *Neptunia Templa &c.* Nunc etiam Indigenis *Il Tempio di Nettuno.* Hujus ruinæ extant adhuc. Meminit Cic. *Academ. Quæst.* 4.; & Appian. *l.* 5. *De Bello Civil.* narrat hìc Cæsarem Augustum contra Antonium pugnaturum Neptuno Tutelari litavisse, porrectis e Prætoriâ navi extis in mare. Consule Capac. l. 2. c. 20.

(c) *Antiqua Pharos.* In Portu Puteolano Pharum fuisse, Turrim scilicet ad prælucendum noctu, notat Plin. *lib.* 36. *c.* 12.: ubi enim multi *Potneosiaræ*, alii *Ostiæ*, alii *Puteolis* legunt: præsertim Editio Lugdunensis 1561. apud Jo: Frellonium; idem sentit Cap. *l.* 2. *c.* 24.

(d) *Lucrino &c.* Claustra Lucrini (nunc *Lago di Licola*) fuere in hoc Portu Julio (de quo Virg. 2. *Georg.*) Moles, quibus Tyrrhenum a Lucrino sive Augustus, sive Agrippa vel seclusit, ut Plin. *l.* 36. *c.* 15.: vel in illum immisit, ut Suet. *in Aug. c.* 16.. Verius utrumque: & immissum moderatè influens: & seclusum nimis intumescens.

(e) *Quò Cluvii &c.* Hortos Cluvii (de quibus Cic. *ad Attic. l.* 14. *Ep.* 18.) & Lentuli Romanorum Civium describit idem Capac. loc. cit.

(f) *Et te quoque, Sylla &c.* L. Sylla (qui post sexcentas Rom. Civium cædes, *Felicis* nomen assumpsit: ut Plin. *l.* 7. *c.* 4.) teste Plutarco in ejus Vitâ, cum Dictaturâ se abdicasset, privatus Puteolos concessit: ubi Phthiriasi correptus occubuit.

(a) *Aspi-*

Comprime; erunt vel longa moræ diſpendia tanti.
Aſpice quà curvis [a] latum patet æquor aratris,
Ut ſe ſe extendat Circo ſpectanda capaci
Area: quæ Caveis olim par una Latinis,
Romulei emicuit plauſu celebrata Senatûs.
Armeniæ [b] potuit quæ dignam Rege coronam,
Æternum & tanto ſub Spectatore mereri
Nomen; agonales, oleo dum ſparſa, palæſtras
Non ſemel exercet: ludiſque operata Juventus
Amphitheatrali celebrat ſpectacula pompâ.
Clara tot a Pugilum palmis: ſibi ſanguine magnum
Qui fuſo peperere decus; ſed clarior inde [c]
Imperio quòd ſæva tuo te monſtra prementem
Senſit ovans mediâ, JANUARI victor, arenâ;
Objectumque Feris & quæ te vidit, inermes
Vidit & ante tuos poſitâ feritate Leones
Procubuiſſe pedes, molli veſtigia linguâ
Lambere, & attonitos circùm proſternere rictus.
Nec te priſca quidem relegentem exordia rerum,
Hìc Labyrintheo [d] confuſa errore viarum
Limina: non cæcis ambagibus antra morentur.

Fle-

(a) *Aſpice quà curvis &c.* Puteolis ad D. Jacobi, Amphitheatrum ovatâ formâ cernitur: quod Aream habet lõgitudinis pedum CLXXII., & latitudinis LXXXVIII.: vulgò *Il Girone*. Amphitheatrum hoc olim nec Romano ipſi de magnificentiâ conceſſit. Adfuere hìc ſæpenumero Romani Senatores ſpectaculis; imò Sueton. in *Auguſ. c. 43., & 44.*, tradit, occaſione ex Amphitheatro Puteolano arreptâ, ſpectandi leges prodiiſſe; cum Auguſti Decreto Loca ſeſſionum diſtributa Senatoribus, Legatis, Prætextatis, cæteriſque ſecundùm ſuas claſſes.

(b) *Armeniæ potuit &c.* Tyridatem Armeniæ Regem Spectaculis Amphitheatri Puteolani exceptum a Nerone, refert ex Dion. *in Neron.* Capac. loc. cit.

(c) *Sed clarior inde &c.* In hoc Amphitheatro D. JANUARIUM Præſulem, ac Martyrem invictiſſimum cum Sociis objectum Feris, illæſum inde evaſiſſe, illis ad ejus pedes procumbentibus, ac veſtigia lambentibus, ſatis abunde notum.

(d) *Hìc Labyrintheo &c.* Multa Amphitheatrum hoc habet circùm camerato opere ædificia: & quædam ſubterranea, tam implexâ oſtiorum ambage, ut non immeritò Antonius Sanfelicius Patritius Neapolitanus, in ſuo *De Campaniæ Situ* Opuſculo Labyrinthum appellaverit; a quo, abſque duce, vel circumducto funiculo exitus negetur.

(a) *Stu-*

Flecte viam; ſterilique horret quà litus ab algâ,
Viſere ne pigeat ſtudiis loca culta Minervæ, [a]
Auctori celebrata ſuo; quò ſæpe reverſum
Jurgia poſt clamoſa Fori, poſt grata Clientum
Obſequia, inſanumque ſophos, Facundia magnis
Incumbentem auſis, tractantemque ardua, Tulli,
Te vocat; auſpiciis & quò melioribus uſa,
Te Duce, jam ſpretis Academia ceſſit Athenis.
At legere actutum caveas Itacheſia Baji [b]
Litora; tranquillo quamvis lunata receſſu
Acta; ſalutari quondam placidiſſima portu
Digna coli, Statio ſed nunc tantùm apta carinis.
Peſtifero ſedenim gravior qui gurgite fuſus
Spirat odor, morbis facilem dabit ille recurſum:
Et ſtimulos iterum fatis ceſſantibus addet.
Ergo iter haud Triviæ, [c] Veneri [d] non ſacra retardent
Templa; nec incultis latitans Cyllenius [e] aris.
Lævum Nauta petat: lævum tibi verberet æquor
Remus; aprica iterum repetentem rura Dicarchi
Sulfureo te Phlegra [f] ſinu, mitiſque ſereno
Aura

(a) *Studiis loca culta Minervæ &c.* M. Tullii Ciceronis Villam indicat ab Averno Lacu (nunc *Lago di Tripergola*) Puteolos versùs. Videatur Plin. *lib.*31. *c.* 2.. Academiam illam vocavit Cicero, ab Athenienſi Academiâ ſatis celebri: ex quâ Platonis Diſcipuli Academicorum nomen ſortiti. In hâc Tullius Libros, Academicarum Quæſtionum idcirco dictos, compoſuit. Poſt Ciceronis obitum, poſſidente illam Antiſtio Vetere, ibidem calidi Fontes erupere, perquam ſalubres oculis: celebrati carmine Laureæ Tullii, qui fuit e Libertis ejus; ut videre licet apud eundem Plinium loco cit.

(b) *Itacheſia Baji Litora.* Ital. *Baja*: a Bajo, ſeu Bajâ, ut Strabo *l.* 5., Ulyſſis comite ibi ſepulto. hinc Silius *l.*8.

- - - *ardens*
Ore Giganteo ſedes Itacheſia Baji.

Deliciarum olim ſedes: maligni nunc cœli regio.

(c) *Ergo iter haud Triviæ &c.* Dianæ Templum in Bajano, ex Capac. *l.*2. *c.*24.

(d) *Veneri non ſacra &c.* De hoc Veneris Templo locutus eſt Mart. *lib.*11. *Epig.* 81.

(e) *Nec incultis latitans Cyllenius aris.* Mercurii Templum ibidem, cujus adhuc ruinæ. Indigen. *Il Truglio* appellant.

(f) *Phlegra &c.* Noſtratibus *La Solfatara* in Agro Puteolano; Forum etiam Vulcani dicta eſt: Campus (ut Strabo *lib.*5. relatus a Capac. *lib.*2. *c.* 24.)

Aura die impellat; tumidis nec flamma caminis
Terreat, aut nitro, sparsive bitumine campi,
Et circùm effuso candentes sulfure colles.
Alter ab Ænariâ non est redeuntibus aër,
Ora salutifero nec lætior altera tractu.
Vidi equidem, multisque animo non excidit annis,
Insignem formâ Juvenem, quem sanguine clarum
Patricio, titulisque Atavûm, generosa crearat
Parthenope, gentile solum; sed acerba Parentum
Gaudia pubenti Sors intercidit in ævo.
Nam quater exactum lustris labentibus orbem,
Immatura quidem, postquam compleverat ætas;
Indecores subitò visi pallescere vultus,
Florentesque genæ; dum se furtiva per artus
Insinuat tractim, serpitque per intima tabes.
Non illum Inarime letho subducit; inertes
Culpat Aquas, Thermasque, & inertes culpat Arenas.
Dum tamen attentâ Chiron parat arte levamen
Occultis adhibere malis; pete fumida, dixit,
Arva, Giganteam vel nunc testantia cladem,
Vulcanique Forum: & lethalem averte ruinam.
Paruit ille; brevique novis se viribus auctum
Sensit: & antiquo redivivam flore Juventam.
Namque ut Fossilium medicatos ore vapores
Ebibit: extemplo quæ corpore tecta latebat,
Et clam se infudit media inter Balnea virtus,
Ex-

24.) circùm undique inclusus supercilіis ignitis, quæ passim tamquam e caminis incendium magno cum fremitu exspirant. Leucogæi montes ab albedine sulfuris etiam appellati. In hoc loco devicti ab Hercule Læstrygones Gigantibus non absimiles, locum Fabulæ dederunt: hoc scilicet in campo prostratos Gigantes Jovis fulmine, cum bellum Superis movissent; atque hinc Sulfur in illas oras immissum. Et Phlegra quidem a φλέγειν Ardere. Planus quidem locus est, & ovatum veluti Theatrum ostentans. MCCXLVI. pedum ejus longitudo, latitudo verò mille, & amplius. Sulfure, Alumine, Chalcantho, Nitro, Sale Ammoniaco, Chalcite, aliisque id genus redundat. Meminere Philostratus, Petronius, Silius, Claudianus, Plinius, Aliique.

(a) Ut

Excita proſiluit: tabemque operoſa repreſſit.
Eſt etiam hìc animi quædam noviſſe voluptas
Ingenio Natura ferax ut polleat: utque,
Una licèt, vario prodat ſe plurima fœtu.
Namque ibi Chalcantho ſtant circumfuſa frequenti
Rura: fluit mixto Chalcitis Alumine: candet
Hìc Ammoniaco paſſim ſale perlita multo:
Et ſua non lento profert medicamine Tellus
Dona: metalliferas aperit ditiſſima venas.
Atque equidem indigenas ni jam permenſa liquo-
Inarime in patrio legeret ſua carbaſa ponto: (res
Votiferâque meas ſuſpenderet arbore lauros:
Me novus hinc alias fortaſſe tuliſſet in oras
Ardor, ut Argillas, [a] pretioſaque Marmora terræ
Scrutatus canerem, Gemmaſque, & fœta Metallis
Jugera; quoque modo ſuccis ſtagnantibus uber
Creſceret in glebas humor; Gummique lateret
Terrarum in medio, pretiumque accenderet arvis.
Hæc majore tamen cogor tractanda cothurno
Præteriiſſe. dabunt at ſi pia Numina triſtes
Et rerum calcare vices, & temnere Parcas:
Forſan & Aſcræum, nec tunc novus advena, collem
Ingrediar, ſanctumque nemus; nexiſque ſecundâ
Fronde comis, mihi Cirrha novos decurret in hauſtus;
Tunc iterum occultos auſus pervadere fines,
Secreti per operta ſoli, terræque meatus,
Abditaque immiſſum ducam per viſcera Phœbum.
At mihi ſi verſis hoc in contraria fatis
Invideat Fortuna decus; meque aſpera nolit

Rr Hanc

(a) *Ut Argillas &c.* Proponit hìc Auctor (ut in *Not. lib.4.pag.*174.*lit.a.*) præconceptum a ſe Opus *De Foſſilibus*, quatuor diſtinctum libris; in quorum primo agendum de Argillis, earumque virtutibus: In ſecundo de Lapidibus præſertim marmoreis, ac pretioſis: In tertio de Metallis: In quarto de Gummi, ſeu Succis, qui in Terræ ſinu coaleſcunt.

(a) *Æglen.*

Hanc iterum facili laurum prenſare Camœnâ;
Ille ſibi arripiat, cultu ſerat ille feraci,
Quem, mea dum ſpatiis puerum propioribus ætas
Inſequitur, primo raptum delegit ab ortu
Phœbus; inacceſſam Muſis & deſerat Æglen: [a]
Et veteres Pindi Lodoix [b] inſtauret amores.
Ille cothurnati veſtigia clara Maronis
Et premat, & noſtram curſu ſibi lampada poſcat.
Inque novum veniat deductum Foſſile carmen,
Et venâ meliore fluat: cum ſorde repulsâ
Callaico poterit certare illuſtrius auro.
Hic tibi, Zuziade, [c] dum tendit ad ardua victor,
Ponè ſequendus erit; non hoc monſtrante ſubactum
Te pigeat vertiſſe ſolum, terramque ſub imam
Pierio arcanas ferro explorare fodinas.
Quot tibi laurigeris hæc una ligonibus olim
Foſſa recludet opes! meritis quot germina ſertis
Culta dabit! Clarios demum quibus inter alumnos
Ibis io, gentile ferens ad ſidera nomen!
Extremós tamen ante mihi Pimplea receptus
Quàm canat, Invalidos non hìc ſub fine tuendos
Deſeruiſſe velim. ſuſceptas perfice partes
Tu quoque, nutantis cui credita cura ſalutis.
Eradenda mali penitis elementa medullis,
Ne labem erumpant iterum; neque corpora noxæ
Vel tenui patuiſſe ſinas intuta; ſagacem
Pars fugiat non ulla aciem. cutis, extima quamvis,
Ex-

(a) *Æglen.* Ægle, Ital. *Pizzofalcone*, (ut in *Not. lib. 1. pag. 14. lit. b.*) ubi Domus Probationis Soc. Jeſu; quam *Inacceſſam Muſis* appellat, quòd ibi Tirones, interdicto quocumque Studiorum exercitio, ad pietatem unicè incumbant.

(b) *Lodoix &c.* Intellige P. Dominicum de Ludovicis Soc. Jeſu olim in Collegio Neapolitano Philoſophiæ Profeſſorem, atque optimè de Poëſi meritum: Moderatorem nunc ejuſdem Neapolitanæ Domus Probationis.

(c) *Zuziade.* Franciſcus de Zuziis Soc. Jeſu Humaniorum literarum Profeſſor in Neapolitano Collegio.

(a) *Vi-*

Exploranda: olli ne quidquam forte decoris
Detractum, Hydrei si quando exhorruit undis
Durior: & dextram tactu nimis aspera lædit;
Lenæos oleo Latices tunc funde: manusque
Sedula continuò madefactos perfricet artus,
Ante diem rapidis quàm cursibus efferat Æthon
Cuncta sed hæc peragas ut blandiùs, arte cavendum,
Plurima ne moneas: Ægrum præcepta fatigent
Ne tua: commotas & iure insurgat in iras.
Quin, ubi contractæ prospexeris horrida frontis
Nubila, tristitiæ pulsâ fac nube recedat
Caussa: serenatæ redeant sua gaudia menti.
Ut tamen Inarimes quicumque recedit ab oris
Tutum carpat iter, securaque litora tangat:
Ne grave sit comitem vel te quandoque viarum
Addere; sic Prochyten versùs cum flamina ducent,
Te Prochyte, lætis & te Vivaria [a] ripis
Detineant. aliò si cursum vertere fas est,
Mantoi sedes tunc vel lustranda Lycei, [b]
Vel scopulis Euplœa suis, vel proxima Nesis:
Concinit Actiaci [c] quam dum Pastoris arundo,
Multa solum fugiens Italæ levat aura Camœnæ.
Et tibi Tyrrhenæ [d] placeant turrita Minervæ
Culmina, Monticole, [e] morbisque inimica Neranis, [e]
Vel montana Casis, [e] vel colles inter, & umbras
Pantagathe, [e] Lacharisque, [e] & quas Constantius olim

 In-

(a) *Vivaria.* Vide *Not. l. 5. pag. 259. lit. a.*

(b) *Mantoi sedes &c.* Vulgò *La Scuola di Virgilio:* in Continenti, Euplœam contra, de quâ *in Not. l. 1. pag. 16. lit. g.*

(c) *Concinit Actiaci &c.* Laudata quippe Nesis ab Actio Sannazario in suis Eclogis; atque iterum in *Arcadiâ*, quam Italo carmine celebravit.

(d) *Et tibi Tyrrhenæ &c.* Consule *Not. lib. 1. pag. 13. lit. d.*

(e) *Monticole &c.* Hæc nomina excogitavit marte suo P. Constantius Pulcharellius Soc. Jesu præsignis seculi sui Poëta; qui, ut Vicos Patriæ celebres redderet, vocibus ad poësim factis insignivit; ut patet lib. 1. suæ Pæoniæ: Idcirco dicitur hìc *inseruisse Sylvas patrias lauro, & Phœbo dicasse.* Monticole igitur Indigen. *Monticchio:* Neranis. *Nerano;* quã a Tiberio Nerone di-

Inſeruit lauro ſylvas, Phœboque dicavit.
At mecum Euboicis currat qui cærula lembis:
Nuper & Ænariæ Thermis, & Hydreumate læſum
Paulatim ut reparet ſub aprico ſidere robur;
Non hic Theſſalicis, non hic Phæacibus agris,
Heſperidumve Hortis blandæ Colomelidis [a] oras,
Arvaque poſthabeat: plenâ hinc quà fertilis alvo
Planiciem Pomona, atque hinc Thetis explicat undas:
Et Surrentinis blanditur collibus æquor.
Hìc mihi dulce moras traxiſſe: habitataque Muſis
Litora, Parthenio Muſas præeunte, licebit
Incolere, & doctas revocare ad tecta Sorores.
Et licèt extincti exuvias, [b] defletaque Vatis
Terra aliis premat oſſa plagis: ubi mixta liguſtris
Caltha ſuper Cineres, fortunatamque favillam
Lilia naſcuntur violis; tamen hanc quoque ſedem
Pompa decet: tumulum viduo dum litore inanem
Hoc ego conſtituam voti reus: hunc ego lauris,
Quas ſibi, ſylveſtrem Pimplæ populatus honorem,
Meſſuit, inſternam ſupplex; aſtriſque receptam
His animam officiis, hoc munere proſequar Urnam.
Dum tacito interea laxantur fræna dolori,
Tentandum dare juſta chely. melioribus unquam
Haud litat inferiis: aliter non Cirrha parentat
Quàm gemitu, & rauci confuſo murmure plectri.
Huc

---

dictam putat Capac. *l.2.c.13.*: *Caſis*, Indig. *Caſa*: *Pantagathe*, Indig. *Santàgata*: *Lacharis*, vulgò *L'Acquaro*.

(a) *Colomelidis &c.* Colomelis, Noſtrat. *La Cucumella*: Villa in Surrentino, ubi Domicilium Soc. Jeſu Patribus. Colomelidis Nymphæ nomine celebrat paſſim in ſuis Operibus Nicolaus Parthenius Giannettaſius ejuſdem Soc.; qui feriatus a Matheſeos prælectionibus, huc ſe quotannis ad Poëſeos ſtudia referebat. Hinc non abs re Parthenius ipſe in Surrentinis Æſtatibus Diſtichon recenſet a quodam Poëta præ Parthenici cubiculi foribus appictum, ad ejuſdem poëtica opera alludens hoc pacto

Hic locus eſt Muſis, & Phœbo cognitus: ex quo
Artem Piſcator, Navita, Miles habet.

(b) *Et licèt extincti &c.* Maſſæ enim ad Delubrum, diem ſuum obijt apoplexiâ perculſus, ibique ſepultus eſt.

(a) *Nam*

Huc numeris assueta cohors, fœcundus Olorum
Quam Genitor Sebethus alit: vittata cupressu
Conveniat: citharamque novis singultibus aptet.
Nam, quater emenso [a] sua per vestigia Cœlo,
Dum referet se se rursum qui volvitur annus,
Altera, Septembres quæ post mihi nascitur Idus,
Dura dies aderit, memori quæ semper acerrâ,
Semper honore meo celebrabitur: aspera quando
Semper Olympiaci [b] renovabit funera Cycni.
Ergo agite, &, quales laniatum corpore flentes
Orphea, Pangæas miseris clamoribus arces
Implevere Deæ, querulas hìc promite voces,
O Socii, geminentque pios lugubria questus.
Carmina, sed tristes inter mœstissima fletus
Carmina nunc iteranda; neget quis carmina Vati,
Quo Duce [c] Mæoniis patuerunt Martia Divis
Castra: Medusæam tractavit & ægida Pallas:
Et tandem a bello meruit Bellona vocari?
Hoc monstrante, suâ felix Piscator in Actâ
Retia tendit aquis. sub tanto Nauta Magistro
Tutiùs Euboico jam nunc de litore solvit,
Auroramque petit. validis hoc classibus æquor
Cingimus: & mediis hoc Præceptore parantur
Bella fretis: Nereoque furens dat jura Gradivus.
Nec Latiis [d] quisquam Phœbeo percitus œstro
In-

(a) *Nam, quater emenso &c.* Quartus enim annus erat ab obitu P. Giannettasii, cum hæc Auctor ederet, anno nimirum 1719.: Fato quippe ille cessit 18. Kalend. Octob. 1715.

(b) *Olympiaci.* Vide *Not. lib. 4. pag. 375. lit. a.*

(c) *Quo Duce &c.* Giannettasii Opera describuntur: Bellica nempe, Halieutica, Piscatoria, Nautica, & Naumachica.

(d) *Nec Latiis quisquam &c.* Subductis rationibus erutum, neminem hactenus e Latinis Poëtis tot numero edidisse carmina, quot unus edidit Parthenius. In Bellicis nimirum 11455: In Halieuticis 8675: In Piscatoriis 1154: In Nauticis 7958: In Naumachicis 3790.: quibus adde Saberidem posthumam, in quâ 8128. numerantur; quę omnia in unum collecta, conficiunt 41160.

(a) *Ca-*

Insonuit plectris tantùm: non alter ab illo
Auxit Apollineas, versu numerosior, artes.
Debita sed nostro postquam suspiria luctu
Parthenii Cineres, lacrymasque hausere favillæ;
Tolle sepulcrali funestam germine taxum:
Et lauro crines, & floribus insere laurum
Lætior, O teneris primùm mihi cognite lustris,
Thespiadum dignate choro: quem sanguine natum
Patricio, Heroum nutrix Capuanide Siren [a]
Gente tulit, clarum factura nepotibus omen.
Et quoniam sacras Torquati [b] accessimus Ædes,
Formosamque cavæ resonant Chlorindida rupes:
Te juvet hìc Italas octonis versibus aptas
Increpuisse tubas; erit hæc poscentibus Ægris
Gratior, & Stagno medicina salubrior ipso.
Hoc bene promerui, tunc cum subiisse penates
Te prior Aonios docui; vocalia mecum
Fila manu tenerâ dum tangis: & ardua Pindi
Per juga Castalios potuisti impellere currus.
Hic mihi (quodcumque hoc) tanti moliminis Auctor,
Hortatorque operis; per quem toto Orbe locatis
Primus ego in Thermis admisi e Phocide Musas;
Primus aquas, Ægrisque tuam subeuntibus oram
Ausonio victor potui præscribere plectro,
Inarime, medicas (si qua est ea gloria) leges.
Ultima sed vigili nunc me præcepta ferentem
Excipiat memor aure, imbres quicumque secundos
Sensit: & incolumis patrium contingere limen
Evaluit, rapidisque moras innectere fatis.

Hunc

(a) *Capuanide Siren &c.* D.Franciscum Capuanum, Patricium Neapolitanum, qui fuit olim in humanioribus disciplinis Auctoris Auditor.

(b) *Et quoniam Sacras Torquati &c.*Surrentum nimirumTorquati Tassi Natale solum: ut vulgò apud Nostrates.

(a) *Quip-*

Hunc ego (poſt partam namque hæc te prima ſalu-
Cura decet) jubeam Divis, ubicumque licebit, (tem
Cœlitibus grates, & dona rependere templis :
Thuraque votivas adolere effuſa per aras.
Dein mihi ne nimiùm reparatis credere tentet
Viribus, & dubiæ ſe ſe committere ſorti.
Quot reduci ſiquidem fallax fiducia morbo
Perdidit incautos, quot ſpes infida fefellit!
Quique olim adverſis vel tempeſtatibus acti
Securam medio tenuerunt æquore puppim,
Proh quantum in portu paſſi diſcrimen! in ipſo
Namque vado inſtabiles pelagi ſenſere tumultus;
Et fuit inſanis pellacia durior undis.
Ipſa quidem (comperta loquor) licèt utilis Ægro,
Integrat antiquum vitæ dum lympha tenorem,
Parte aliquâ medicina nocet; nam ſæpe caloris
(Inarimes quo Stagna flagrant) dum plurima fervet
Vis, habitum quandoque, & corporis intima lædit.
Quod niſi tu prudens certes caviſſe, periclum
Tum prope, fatali ferient te turbine fluctus.
Scimus ut Ænariâ plures qui penè relictâ
Indulſiſſe volunt epulis, nec parciùs uti
Muneribus, Lenæe, tuis: diſcrimine fractum
Hinc alio, exortis caput objectaſſe procellis.
Immodici ſedenim quem non violentia Stagni,
Non morbi læſere, domeſtica perdidit inter
Prandia luxuries; atque hinc amor ipſe parentum
Sæpe novercali nocuit crudelior irâ.
Maternique perit ſoboles extincta frequenter
Blanditiis, dirum quæ tuta evaſerat hoſtem.
Hannibal ut quondam, quem nullius ira Gradivi
Perculit, OEnotriæ quem non potuere phalanges,
Non Trebiæ, Cannæque ſimul, Traſymenus, & Alpes
Frangere, deliciis tandem Campania fregit.

Quippe ubi non cyathis,[a] dapibus non ebria parcit
Turba, novo accensi tunc debile fomitis æstu
Incaluitque jecur, tumidumque incendia sensit.
Nec mora, collectis non parcâ nuper ab escâ
Viribus, haud ullas tum sustinet ardor habenas:
Perque cutem lymphatus abit, nec se capit intus.
Tunc & Erysipelas[b] & membra infestat, & ora:
Excitoque tumens deturpat sanguine vultus.
Quale solet Colubri fusum per viscera morsu
Serpere, & occulto delabi tramite virus;
At gelida infecit postquam præcordia tabo,
Prosilit, atque oculis, frontique, atque unguibus hæret.
Id metuens, doctis medicam qui calleat artem
Præmonitis adhibendus erit. sic denique rebus
Prospicies: vitamque diu tutabere sospes.
Consiliis namque ille suis tibi plurima solers
Præcipiet, quæ pota juvent, quæ vesca salutem,
Atque habiles foveant deterso in corpore vires.
Hæc ego, Chalcidicis Siren quà præsidet oris,
Hæc super Ænariæ Thermis, Stagnisque canebam
Pæoniis: postquam Tauruni[c] ad mœnia Thraces
Perculit: & Latias iterum[d] mordere catenas
Edocuit CÆSAR; Nomadum dum sanguine turget
Hinc Savus, hinc Aquilis plaudit victricibus Ister;
Dum domitâ CAROLUS tandem feritate, subactis
Jura Getis potuit, pacisque imponere leges.

(a) *Quippe ubi non cyathis &c.* Consulatur Baccius *l.3.c.6.*, ubi fusè de hujusmodi Eventis.

(b) *Erysipelas &c.* Erysipelas, Ital. *Risipola*: Tumor præter naturam, non altè descendens, sed in cute consistens: a bilioso sanguine obortus: colore pallido in rubrum vergente.

(c) *Tauruni &c.* Taurunum, Ital. *Belgrado*: Pannoniæ inferioris Urbs munitissima: Austriacis armis Duce Eugenio Sabaudo capta Anno 1717.

(d) *Et Latias iterum &c.* Anno quippe 1716. fusi primò Turcæ fuerant in Campis Acuminci, captâ Themesiâ, vulgò *Temesvvar*.

FINIS.

INDEX I.

RERUM,

Quæ præcipuè adnotandæ in hoc Opere: quarum difficiliores per Paginarum numerum designatæ, percipientur in Notationibus, ad quas Lectorem veluti manu ducent Literulæ Versibus appositæ.

D.

E.

Re-

R.

S.

T.

in

INDEX II.

Arenarum, Balneorum, Fontium, atque Hypocaustorum Ænariæ: in quo eorum Nomina, Etymon, Situs, ac Virtus recensentur.

INDEX III.

MORBORUM,

De quibus in toto Opere sermo.

Ophthal-

T.

V.

Z.

INDEX IV.

LOCORUM,

Quæ ad Topographiam tam Neapolis, ejusdemque Suburbiorum, ac Tractus, quàm finitimorum Oppidorum pertinent, nominibus ad Poësim factis expressorum.

Phle-

INDEX V.

METAMORPHOSEON

Aliquorum Balneorum, ac Fontium Ænariæ.

INDEX VI.

EORUM,

Quæ in hoc Opere aliquo pacto describuntur.

Ter-

INDEX VII.

AUCTORUM,

Quorum mentio in Opere, & Notationibus: & a quibus eruta, quæ dicta sunt.

Jo:

Jo: Franciscus Lombardus. *De Balneis Ænariæ, et de Aquis Puteolanis.*
Jo: Georgius Grævius. *Thesaur. Antiquit. Roman.*
Jo: Gerardus Vossius. *Etymologet.*
Jo: Gothefridus Bergerius. *De Thermis Carolinis.*
Jo: Gratianus. *Examen Thermarum Patavinarum.*
Jo: Harduinus S. J. *In Plinium.*
Jo: Hekelius. *In Ausonium Popmam.*
Jo: Maria Catanæus. *In Plin. Juniorem.*
Jo: Paschalius. *De Aquis Borbonicis.*
Jo: Raijus. *Historia Plantarum.*
Jo: Ruellius. *In Dioscoridem.*
Jo: Vasæus. *Chronicon Hispaniæ.*
Joseph a S. Theresiâ. *Guerre del Brasile.*
Joseph Hebræus. *Antiquit. Judaic. De Bello Judaico.*
Joseph Pitton de Tournefort. *Institutiones Rei Herbariæ.*
Joseph Scaliger. *In Tibullum.*
Joseph Zambeccarius. *Epitome de Balneis.*
Jovianus Pontanus. *Carmina. De Bello Neapolit.*
Julius Cæsar Capacius. *Histor. Neapolitan.*
Julius Jasolinus. *Rimedii d'Ischia.*

L.

Leander Albertus. *Italia, ed Isole Pertinenti.*
Lilius Gregorius Giraldus. *De Deis Gentium.*
L. Annæus Florus. *Rerum Roman. Epitome.*
L. Junius Columella. *De Hortor. cultu.*
Ludovicus Ariostus. *Orlando Furioso.*
Ludovicus Cælius Rhodiginus. *Lectiones Antiquæ.*
Lycophron. *Alexandra.*

M.

M. Annæus Lucanus. *Pharsalia.*
M. Annæus Seneca. *Epistolæ. Histor. Natur.*
M. Manilius. *Astronomicon.*
M. Terent. Varro. *De Linguâ Latinâ. De Re Rusticâ.*
M. Tul. Cicero.
M. Valerius Martialis. *Epigrammata.*
M. Vitruvius Pollio. *De Architecturâ.*
Martinus Lister. *De Fontibus Angliæ.*
Matthæus Raderus S. J. *In Martialem.*
Michael Mondegajus S. Jesu. *Psyche exul in Igne.*
Michael Savonarola. *De Balneis.*
Musæum Venetum Minervæ.

N.

Nehemias Grevv. *De Sale Cathartico in Aquis Ebesbamensibus.*
Nicolaus Cabeus S. J. *Meteor. Aristotel.*
Nicolaus Erythræus. *Index in Virgil.*
Nicolaus Parthenius Giannettasius. *Opera Poetica. Æstates Surrentinæ. Hyem. Puteolanæ. Geograph.*
Nicolaus Vallerius. *Tentamina Physio-Chymica circa Aquas Thermales.*

O.

Officium SS. Neapolitanorum.

P.

Palladius Rutilius. *De Re Rusticâ.*
Pandulphus Collenutius. *Compendio dell'Istorie del Regno.*
Paulus Ægineta.
Paulus Aringhus. *Roma Subterranea.*
Paulus Jovius. *Elogia Claror. Virorum.*
Paulus Paravicinus. *De Balneis Rhetiæ.*
Pausanias. *Veteris Graciæ Descriptio.*
Pedacius Dioscorides.
Petrus Anton. Corsignanus. *De Aniene.*
Petrus Boscherinus. *De Balneo vulgò* Fonte buono.
Petrus Laseiina. *Antico Ginnasio Neapolitan.*
Philippus Cluverius. *Introd. ad Geogr.*
Philippus Ferrarius. *Lexic. Geograph.*
Philippus Michaelangelus. *Epistola.*
Philostratus. *Vita Apollonii.*
Pindarus.
Plato. *Critias.*
Plutarcus. *Vitæ Virorum Illustrium.*
Pompejus Sarnellus. *Guida de' Forestieri.*
Pomponius Mela. *De situ Orbis.*
P. Ovidius Naso.
P. Papinius Statius. *Sylvæ.*
P. Vellejus Paterculus. *Histor. Romanæ.*
P. Victor. *De Regionibus Urbis Romæ.*
P. Virgilius Maro.

FINIS.

Aliqua, quæ Librario exciderunt, ſic emenda.

IN CARMINIBUS.

Pag.38. ver.16. cedrus. corrige. citrus.
P. 52. v. 7. inſultibus. cor. aſſultibus.

IN NOTATIONIBUS.

*Pag.*136. *lit.b.* Quindennis. cor. annorum quindecim.
*P.*142. *lit.a.*, *&* *b.* Leibnutzius. cor. Leibnitius.
*P.*207. *lit.d. Di Soliceto.* cor. *Di Fornello.*

IN INDICIBUS.

In Indice III. Verbo, *Scabies per periphraſim.* Dele quod ſequitur, nempe: *p.*194. *v.*14.
Ibidem, Verbo, *Ulcus.* Narium *ibidem.* cor. Narium *p.*180. *v.*20.
In Indice VII. Tucydides. cor. Thucydides.

Ignoſcet reliquis benignus Lector.

Præſertim verò in Epiſt. ad Regem: ubi p.4. a ter. v.21. poſt veſtigia, adde -- intuentes,. p. 170. v.4. & 5. cor. æquoreo Aco. p. 112. v. 6. Clyſter. cor. Clysmus. p. 219. v. 15. inhoneſtum. cor. inhorreſcens. p. 258. v. 21. fumoſa. cor. hæc dona. p. 302. v. 23. cor. acutos.

In Notat. p. 9. lit. a. v. 2. cor. ἀποβάλλειν. p. 16. lit. c. v. 2. cor. Νηστις. p. 22. l. c. v. 4. cor. Θρίξ. p. 68. l. a. v. 9. cor. πλησίον. p. 188. l. a. v. 4. cor. κηρίον. p. 213. l. h. v. 2. cor. Ἀγκύλος. p. 258. l. f. v. 1. cor. *Diu patriis hæc dona &c.* Petaſones ſcilicet, & pernas, & cætera id genus. p. 303. l. a. v. 3. cor. Cumis.

